

BITMEYEN OYUN

Türkiye'yi Bekleyen Tehlikeler

metin aydoğan

KUMSAATI YAYINLARI

1. BASKI

YENİ BİR YÜZYILA GİRERKEN

İnsanlık yeni bir yüzyıla giriyor. Yaşamın sürekli akışı içinde, yüzer yıllık zaman dilimleri elbette herşeyi ifade etmiyor. 21. yüzyıl belki on yıl önce başladı ya da yirmi yıl daha sürecek. Önemli olan zaman birimleri değil, süreçler ve etkileri. Köleci toplum bin, feodal toplum sekiz yüz yıl sürdü. Bu dönemlerde bir değil birkaç yüzyıl önemli bir toplumsal değişim olmadan geçti. Ancak 20. yüzyıl elbette farklı. On ya da yirmi yılda, ortaya çıkan gelişmeler, birçok kişinin kavrayamayacağı kadar hızlı. Teknolojik gelişmeler, ülkeler arası ilişkiler, sosyal dönüşüm ya da çözümler olağanüstü hızlanmış durumda. Kimilerine göre, insanlık zenginliği, eşitliği ve evrensel barışı gerçekleştirecek altın çağa girmek üzere. Üretilen değerlerin dolaşımında küresel bir devrim yaşanıyor. Sınırlar önemini yitiriyor, insanlar tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar birbirlerine yakınlaşıyor, enternasyonal bir uygarlık doğuyor.

Kimilerine göre ise; insanlar, yaşamsal gereksinimlerinin esiri olmadan, ruhlarının ezilmediği, özgür ve barışçı bir yaşam çevresini henüz yaratabilmiş değil. İçinde buldukları koşullardan duydukları hoşnutsuzluk, gelecek umutlarını iyimser kılamıyor, onları geçmişe özleme yöneltiyor. Dünyanın büyük bölümünde insanların yoksulluğu artıyor az sayıdaki zengin ülke, ayrıcalıklarını kaybetmemek için her yolu deniyor. İnsanlık, tarihinde gördüğü en planlı ve en örgütlü sömürü altında.

Hangi görüş gerçeği açıklıyor? Her ikisi de doğru ya da her ikisi de yanlış mı? Yaşadığımız dönemin tarih açısından önemi nedir? Kim ne derse desin, milyarlarca insanın yaşadığı ve gördüğü bir gerçek var. ekonomik ve politik gerilimlerin, çatışma ve savaşların, yoksulluğun tahrip edilen doğal çevrenin, insanlar üzerinde baskı oluşturduğu bir dönem yaşanıyor. Endüstriyel hegemonya ve politik nüfuz alanları için çatışma, yeni bir yüzyıla girerken, hâlâ dünyanın biçimlenmesini belirleyen kritik sorun durumunda. Tarih sanki tekrar yaşanıyor. 20.

yüzyıl başlarken yaşanan sorunlarla günümüz sorunları arasında temel bir farklılık görülüyor. Yalnızca yöntem, araç ve yoğunluk artışları sözkonusu. İnsanlar yüz yıldır, niteliği değişmeyen küresel bir sistemin gelişen iç süreçlerini yaşıyor.

§

Geleceğin alacağı biçimi görebilmek için geçmişin doğru kavranması gerekiyor. 20 yüzyılı anlamadan, günümüzde doğru adım atmak ve kendi geleceğine egemen olmak mümkün değil. Değişik biçimlerle dört imparatorluğun (Rus, Osmanlı, Avusturya-Macaristan, İngiltere) dağıldığı, sömürgecilik döneminin sona erdiği iki büyük dünya savaşının yaşandığı ve Ulusal Bağımsızlık hareketlerinin olağanüstü hızla yayıldığı bir yüzyıl yaşandı. İnsanlık, tarih boyunca ilk kez eşitlik üzerine kurulu bir ülke yaratmayı denedi. 300 yıldır dünyayı egemenliği altında tutan gelişmiş sanayi ülkeleri, işgal ettikleri yoksul bir ülkeye ilk kez boyun eğdiler. Teknolojik gelişim, silahlanma, süper güçler, uluslararası yakınlaşma, kültürel etkileşim, açlık ve çevre sorunları tarihin hiçbir döneminde, 20. yüzyıldaki yoğunlukta yaşanmadı. Bu yüzden 20. yüzyıl, zengin bir toplumsal dönüşüm laboratuvarı oldu.

19. yüzyıl sanayi devrimi ve nüfus patlaması Batı Avrupa sömürgeciliğini yeni bir aşamaya getirmişti. Özellikle yüzyıl sonundaki üretim ve sermaye artışları, denizaşırı ülkelerin önemini daha da arttırdı. Tekelleşen büyük şirketler mal yanında sermaye de ihraç etmeye başladılar. Başlı başına bir güç haline gelen mali sermaye, tekelleşme eğilimlerini hızlandırarak liberal dönemi sona erdirecek yeni bir süreci başlattı. Sömürgelerin önemi artarken, ondan daha çok pay almak isteyenlerin sayısı arttı. Almanya, ABD, Japonya ve İtalya, sahip oldukları toprakların gelişen sanayilerine yetmediğine inanıyorlardı. 19. Yüzyıl sonlarında, dünyanın 43 milyon kilometrekare toprağı 4 büyük ülke tarafından sömürgeleştirilmişti. İngiltere'nin 27.2, Fransa'nın 11.3, Almanya'nın 2.6 ve ABD'nin 1.6 milyon kilometrekare sömürgesi vardı.¹ Sömürgecilik yarışına en son katılan ABD, 1898'de İspanya'yı yenmiş, Küba ve Filipinleri ele geçirmişti. Buna karşın, gelişmeyi yeterli görmeyen Amerikalı **Henry Cabot Lodge**; *"Büyük ülkeler dünyayı paylaşıyorlar. Amerika bu gidişe ayak uydurmalıdır."* diye telaşlanıyordu.² 1887 yılında

Almanya'yı ziyaret eden Amerikalı gözlemci **Henry Adams**; *"Almanya dünya çapında şaşırtıcı bir güç olmuştur. Bu güç onu barut tozu deposu haline getirmiştir. Bütün komşuları onun patlayacağı düşüncesiyle dehşet içindedir ve bu patlama er ya da geç olacaktır."*³

20. yüzyıla girilirken, sömürgeler için kıran kırana bir mücadele vardı. Bu mücadelede amaca yönelik başarı için her türlü girişim yapılıyor, tutucu alışkanlıklardan, inanç farklılıklarından ve yerel ayrılıklardan yararlanılıyordu. Toplumsal geriliğin düzeyi, sömürgeci egemenliğin de kapsamını belirliyordu. Kabileler, cemaat toplumlari ve despotik yönetimli geri ülkeler, kimi zaman askeri eyleme bile gerek duyulmadan, kolayca etki altına alınıyorlardı. Ancak tüm baskı ve engellemelere karşın, sömürge ve yarı sömürge ülkelerde ulusçu hareketler oluşmaya başlıyor ve bu hareketin öncüleri, hem sömürgecilerle ve hemde onların yerel işbirlikçileri gerici unsurlarla çatışıyorlardı.

20. yüzyıl başlarında yayılmaya başlayan ulusçu hareketlerde iki temel eğilim egemendi; daha çok aydınların arasında yaygın olan mandacılık ve genellikle din adamlarının öncülük ettiği, yerel geleneklere dayalı dinsel tepki. Karşısında olduğu gücün niteliğini ve amacını kavrayamamış olan her iki eğilim de doğal olarak etkili olamadı. Tam bağımsızlık kavramı ise henüz sömürge dünyasının gündemine girmemişti. Yüzyıl başında, 1898-1901 Çin-Boxer, 1899-1902 Güney Afrika Boer ve 1911-1916 Meksika-Zapata ayaklanmaları ulusal bağımsızlığa yönelen antiemperyalist mücadeleler değil, yerel ölçekli çatışmalardı. Emperyalizme karşı ilk başarılı karşı çıkış Türk Devrimi'dir 1919-1923 Türk Kurtuluş Savaşı'nın beklenmeyen başarısı Ulusal Bağımsızlık kavramını, sömürge ve yarı sömürgelerin gündemine kalıcı bir biçimde sokmuştur.

20. Yüzyıla girerken Almanya'nın pazar payı İngiltere ve Fransa'nın pazarlarının ancak % 6,6'sı kadardı. Bu oran ABD için % 4.2'ydi. İngiltere tek başına dünya ihracatının % 16.3'ünü yaparken, Almanya dahil tüm Orta ve Batı Avrupa ülkelerinin toplam ihracatı % 31.9'du.⁴ Dağılımın ülkelerin ekonomik güçlerine uygun düşmeyen dengesizliği, önce politik daha sonra silahlı çatışmayı zorunlu hale getirdi. 1914'de çıkan savaş, yarım yüzyıllık gerilimler sürecinin bir sonucuydu ve bu süreç aynı zamanda sömürgeciliğin, yeni bir döneme, kapitalist emperyalizme geçiş süreciydi. Mal ve hammadde ticareti yanında özel önem kazanan sermaye ihracı bu dönemde başlamıştı.

Dünya'nın bugünkü durumunu izlemek yüz yıllık eski bir fotoğrafa bakmak gibidir. Etkinlik bölgeleri için mücadeleler, ülkeler ve bölgeler arası gerilimler, askeri ve ekonomik sorunlar, gücün belirleyiciliği, ticari rekabet, uluslararası sermaye hareketleri ve pazar çatışmaları, boyutları büyümüş sorunlar olarak niteliği değişmeden devam ediyor. Yüzyıl başındaki İngiltere'nin yerini bugün ABD aldı. İngiltere-Fransa sömürgeciliğine karşı Alman tepkisinin yerinde şimdi, ABD-Japonya-Almanya çekişmesi var. Dışarıya açılan şirket sayısı şimdi daha çok ama yaptıkları işte bir değişiklik yok. Yüzyıl başında dünyanın temel paylaşım alanları ve çatışma bölgeleri, Ortadoğu ve Balkanlar (Türkiye) ile Uzakdoğu (Çin) idi. Şimdi Çin'in yerini Orta Asya ülkeleri aldı. Türkiye kendisini Çin'den daha önce kurtarmıştı ancak bugün, neredeyse aynı yere geri döndü. İngiltere, Fransa, Almanya ve Rusya tarafından, "**Doğu sorunu**" ya da "**Hasta adam**" tanımlamalarıyla bölüşülmek istenen Türkiye bugün, etnik ve dinsel ayrımlar, dış borçlar, tahkim anlaşmaları, özelleştirmeler ve gümrük birlikleri aracılığıyla paylaşılıyor

Ortadoğu'nun yüzyıl başındaki durumuyla ilgili kapsamlı araştırmalar yapmış olan Amerikalı gazeteci ve yazar **Peter Hopkirk**, "**Bitmeyen Oyun**" adlı yapıtında şunları yazıyor: *"İngiltere 1895 yılında, Osmanlı İmparatorluğunun parçalanması için bir teklif hazırladı ve Almanya'ya cömert bir parça sundu. Ancak Berlin buna şaşkıncu bir ilgisizlik gösterdi. Almanya parçayı değil bütünü istiyordu. Sultan'ın onayı alınarak ülkenin iç bölgelerini araştırmak ve doğal kaynaklarının envanterini çıkarmak için Türkiye'ye Alman uzmanlar gönderildi. Alman 'gezginleri' ve 'kaşifleri', arkeolojik ve antropolojik araştırmalar yapma bahanesiyle tüm ülkeye yayıldılar. Haritalar çıkarıldı, her köy ve aşiretin sahip olduğu ev ve çadıra kadar her şey saptandı. Pan-Germen Birliği, geleceklerinin, zengin ve az kalabalık Osmanlı topraklarında yattığına inandılar. Geçmişte parlak uygarlıklar barındırmış olan verimli Mezopotamya topraklarının 'çalışkan' Almanların elinde büyük bir zenginlik kaynağı olacağına karar verildi. Kayzer II. Wilhelm, 'Doğu birini bekliyor...', Paul Rohrbach 'Almanya'nın geleceği Doğu'dadır, Türkiye'de, Mezopotamya'da, Suriye'dedir.' diyorlardı."* ⁵

Türkiye bu Almanya ile "**dost ve müttefik**" olarak Birinci Dünya Savaşı'na girdi. Enver Paşa Ordu'nun başına Alman generallerini getirdi.

"**Hasta adam**" Türkiye ve onun "bereketli topraklarıyla" ilgilenen yalnızca Almanya değildi. İngiltere Gizli Servis Başkanı **Sir Walter Bullivant** 1916'da şunları söylüyordu: "*Her yandaki ajanlarımdan, Kafkasya'daki dilencilerden, Afgan at tüccarlarından, Türkmen tacirlerden, Mekke yolundaki hacılardan, Kuzey Afrikadaki şeyhlerden, Karadeniz takalarındaki denizcilerden, koyun postu içindeki Moğollardan, Hint fakirlerinden, Körfez'deki Yunan tüccarlardan. Bulgar çobanlardan, şifre kullanan saygın konsoloslarımdan raporlar alıyorum. Hepsi aynı şeyi söylüyor. Doğu bir vahiy bekliyor. Batı'dan bir güneş doğuyor. Almanlar dünyayı şaşkına çevirecek olan bu kozu kullanmak istiyor.*"⁶

Süveyş kanalının açılmasından sonra Mısır, petrol bulduktan sonra da Ortadoğu özel önem kazanmıştı. Başta İngiltere olmak üzere batılı Devletler Süveyş Kanalı ile Uzakdoğu ulaşımını kısaltmışlar ve kolaylatmışlardı. Rusya, Trans-Sibiryan demiryolunu bitirmiş, Avrupa ovalarını Çin'e ve Hindistan'a bağlayan eski kervan yolunu canlandırarak Avrasya'da etkili olmaya başlamıştı. Almanlar, **Abdülhamit'den** aldıkları imtiyazlarla Bağdat Demiryolu'nu yaparak kendilerine, Uzakdoğu yolunu açmışlardı. Çin merkezli Uzakdoğu, Türkiye merkezli Ortadoğu ve etnik karışıklıklar içindeki Balkanlar, emperyalist devletlerinin aktif mücadele alanları haline gelmişti. Bu alanlar için ortaya çıkan gerilim ve çatışmalar, 20. yüzyılda iki dünya savaşına yol açmıştı.

20. yüzyıl biterken bu bölgeler hâlâ birinci derecede çatışma alanlarıdır. Çin, uğrunda çatışılan bir sömürge olmaktan kendini kurtardı ama şimdi petrol ve doğalgaz başta olmak üzere zengin yeraltı kaynaklarıyla Avrasya var. Japonya Uzakdoğu'yu "arka bahçesi" haline getirmek üzere ama özellikle ABD'nin Pasifik'ten vazgeçmesi mümkün değil. Batılılar Sovyetler Birliği'nden 1990'a dek uzak durmak zorunda kaldılar ama Rusya bugün "Çarlığa geri döndü." Batılılar, **Atatürk** ve **Tito**'nun bölgeye yönelik bağımsız politikaları nedeniyle Balkanlar'da uzun süre etkili olmadılar ama Balkanlar şimdi yine "cadı kazanı".

1938'e dek Türkiye'ye sokulamadılar ama Türkiye artık 30'lu yılların Türkiye'si değil. Ortadoğu'da oynanan "oyun" da, "oyuncular" da aynı. Değişen yalnızca zaman ve teknoloji.

ABD Başkanı **Bill Clinton**, Ekim 1999'daki Amerika ziyareti sırasında Başbakan **Bülent Ecevit'e** şunları söyledi: *"20. yüzyılın ilk elli yılı Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasının paylaşılmasının yol açtığı değişikliklerle geçti. 21. yüzyılın ilk elli yılı da Türkiye'nin alacağı doğrultuyla şekillenecektir... Türkiye modelinin, hem İslâm dünyası, hem Türkiye'nin bulunduğu bölge, hem de Avrupa için çok büyük etkileri olacaktır."* ⁷ **Clinton** benzer görüşleri bir ay sonra yineledi. Berlin Duvarı'nın yıkılışının 10. yıldönümünde Georgetown Üniversite'sinde yaptığı konuşmada ise şunları söyledi: *"Önümüzdeki yüzyılın, büyük ölçüde Türkiye'nin bugünkü ve yarınki rolünü nasıl tanımlayacağına bağlı olarak şekilleneceğini umuyorum."* ⁸

Bu sözler; batılı ülkelerin, Ortadoğu ve Türkiye'ye yönelik yüz yıldır değişmeyen politik tercihlerinin en özlü ifadesidir. Yeni bir yüzyıla girerken **"Türkiye'nin alacağı doğrultu"** Batı için gerçekten "önemli"dir. Bu "önem"in temelinde, yalnızca Ortadoğu'ya değil, küreselleştirilmeye çalışılan tüm dünyaya yönelik kaygılar vardır ve bu kaygılar gelişmiş ülkelerde yerleşik devlet politikası haline getirilmiştir. Bunun açık kanıtı, Mart 2001 de yayınlanan **"Global Trends 2015"** adlı rapordur. **ABD Dışişleri Bakanlığı, Merkezi Haber Alma Örgütü (CIA) ve ABD Ulusal İstihbarat Konseyi (NIC)** tarafından ortak olarak hazırlanan bu raporda, Türkiye için şu saptama yapılıyor : *"Türkiye'deki her gelişme, global oluşumları direkt olarak etkileyecektir.. Türkiye'nin 2015'e kadar iç istikrarı ile jeopolitik konumundaki gelişmeler; Bölge, Batı dünyası ve Amerikan menfaatleri üzerinde büyük etki yapacaktır."* ⁹

Yarattığı Kemalist eylemle 20. yüzyıl dünya politikalarına biçim veren Türkiye, aynı potansiyeli, 21. yüzyıla girerken de taşımaktadır.Bugün, Kemalizm ve YeniOsmanlıcılık'la bir yol ayrımına getirilmiş olan Türkiye; Kemalist yolu seçebilir ve tüm az gelişmiş ülkelere 'küreselleşmeye' karşı örnek olabilecek güncel bir model oluşturabilir. Clinton'un kaygı ve korkusu budur. Bu kaygı ve korku, Türkiye üzerindeki Batı kaynaklı global baskıyı arttıracak ve bu baskı, Türkiye'nin Kemalist politikalara yönelmesi oranında radikalleşecektir. 1920'deki Ankara-İstanbul çatışmasının yerini, gizli ya da açık, yumuşak ya da sert Antikemalist mücadelesi alacak ve bu mücadelenin somut ifadesi olan küresel hegomonya ulus devlet çatışması derinleşecektir.

"Türkiye'nin gelecekte alacağı doğrultu" konusuna, doğal olarak Avrupalılar da yakın ilgi göstermektedirler. Büyük devlet çıkarlarının kesişme noktasında bulunan ve alacağı doğrultuyla bu çıkarları doğrudan etkileyecek olan Türkiye, bugün dünyada iç işlerine en çok karışılan ülke durumundadır. Türkiye'nin getirildiği yol ayırımında, seçmesi gereken yolu, **Clinton** üstü örtülü olarak gösteriyor ama Avrupa Parlamentosu üyesi ve Türkiye AB Karma Parlamento Komisyonu Eşbaşkanı **Daniel Cohn-Bendit**, bunu açık olarak ve isim takarak yapıyor. Batıyla bütünleşmeye **Barselona Yolu**, Kemalizmin yaşatılmasına ise **Bağdat Yolu** diyor ve şunları söylüyor: "*Her iki yol da mümkündür, her iki yolun da kendi şans ve imkanları vardır. Barselona yolu Türkiye için geleneksel Kemalist köktencilikğin parçalanması anlamına gelmektedir. Bu durumda Türkiye, Türk devleti içinde Kürtlerin öz yönetimini güçlendirmeyi de içeren bölgesel ademi merkezîyetçiliği kabul etmek zorundadır. Bağdat Yolu ise, Kemalist merkezîyetçilik ve otoriterciliğin güçlendirilmesi, böylece de Avrupa'dan vazgeçilmesi anlamına gelmektedir.*"¹⁰

Fransa'da yayınlanan **Le Figaro** Gazetesi 16 Nisan 2001 günü "**Tükenmiş Bir Rejim**" başlığıyla yayınladığı yorumda, Türkiye'nin Batı için önemini vurgularken, **Atatürkçü** yönelmelerden duyduğu rahatsızlığı kaba ve ilkel bir üslûpla dile getirmektedir. Fransız Gazetesi şunları yazıyor: "*NATO'nun elli yıldır temel direklerinden olan Türkiye, aynı zamanda Batı'nın Ortaasya ülkeleri ve Kafkasya'ya açılan kapısıdır.. Otuzlu yılların ideolojisine takılı kalan fosilleşmiş bir rejime sahip olan Türkiye'de; bürokrasi işsiz ve yolsuzluklar süreklidir; bankacılık sektörü çökmüştür; askerler devletin gerçek hakimi durumundadırlar; azınlık ve insan hakları ihlal edilmektedir; hükümetin AB'ne verdiği 'Ulusal Program' yeterli değildir; binlerce sayfalık programda Kürt sözcüğü bir kez bile yer almıyor. Bütün bunlara karşın, Türkiye ne IMF'ye terk edilecek ne de sahipsiz bırakılacak bir ülkedir. Türkiye Avrupa için çok önemli bir ülkedir*"¹¹

Türkiye, "**28 Şubat Kararlarıyla**", doğrultusunu herkesin anlayabileceği bir biçimde Kemalizme döndürmüştür. "**28 Şubat süreci**", Milli Güvenlik Kurulu'nun 1997 yılı Şubat'ında aldığı kararlarla sınırlı bir gelişme değildir. Türkiye, aynı yıl Milli Güvenlik Kurulu ile, "**Milli Siyaset Belgesini**", Genel Kurmay ile de "**Milli Askeri Strateji Kavramını**" (MASK) değiştirmiştir. Batıyı rahatsız eden ve kaynağını Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş anlayışından alan

bu yöneliş, doğal ve kaçınılmaz olarak; küresel güç odaklarının tepkisini çekmekte ve baskı altına alınmaya çalışılmaktadır. Bu baskı, alınan kararlardan vazgeçilmediği sürece artarak devam edecektir.

ABD Hava Harp Akademisi Türkiye Masası Şefi Albay **Michael Robert Hickok**, Türkiye'deki yeni yönelişlerden duyduğu hoşnutsuzluğu açık olarak dile getiriyor. Albay Hickok, "**Yükselen Hegemon Türk Stratejisi ile Askeri Modernizasyon Arasındaki Uçurum**" adını vererek yayınladığı makalesinde hoşnutsuzluğunu şu üç konu üzerinde yoğunlaştırıyor: "*Kararların Washington ya da Brüksel'de değil Ankara'da belirlenmesi, diğer NATO üyelerinde askeri harcamalar azalırken Türkiye'de artması ve Milli Askeri Strateji Kavramı'nı ABD'ne sorulmadan değiştirilmiş olması.*" Hickok adı geçen makalede şunları yazıyor: "... Ankara'daki karar vericiler günümüzdeki yeni fırsatlardan yararlanmak ve belirsiz gelecek konusunda Türk çıkarlarını korumak için, daha aktif güvenlik politikalarıyla ilgilenmektedir. Türkiye'nin bölgede bağımsız bir güvenlik faktörü olarak yükselmesi komşularının dikkatinden kaçmış değildir. Ankara'nın post-Kemalist dış politika denemesi ile Türk Silahlı Kuvvetleri'ni modernize ederek, tüm komşularından daha fazla kabiliyet kazanması aynı zamana denk gelmiştir. Türkiye'nin güvenlik politikasının, giderek daha fazla tahmin edilemez olması; bunun yanı sıra, Ankara'nın komşularına oranla artan askeri gücü bölgesel istikrarsızlığı arttırmaktadır. Türkiye'nin ihtiraslı Ulusal Güvenlik Stratejisi ve kanıtlanmış askeri yetenekleri, tüm bölgede jeo-politik yeni bir yapılanmayı zorlamaktadır.. Türkiye'nin Müttefik olarak gerçek değeri artarken Ankara daha az güvenilir bir güvenlik ortağı olmuştur.. "Milli Askeri Strateji Kavramı" (MASK) ile 1985 yılında Birleşik Devletler ile birlikte belirlenen genel çerçeve değiştirilmiş, NATO ve Birleşik Devletlerin inisiyatifine bırakılan konular da yeniden ele alınmıştır." ¹²

§

Batılıların Türkiye'ye gösterdikleri olumsuz ilginin giderek tehdit unsuru haline gelmesi, kaçınılmaz olarak, Türkiye'nin üniter devlet yapısına yönelik somut politikalara dönüşmektedir. Batı başkentlerinden yapılan açıklamalar çok açık ve nettir. Politikacılar, siyasi yorumcular ve medya; bütünlüğü olan bir süreklilik içinde

Türkiye karşıtı bir tutum içindedirler. Yapılmak istenen yalnızca Türkiye'nin baskı altına alınması değil, bununla birlikte Batı kamuoyunun Türkiye ve Türk düşmanlığıyla şartlandırılması ve olası bir müdahaleye hazırlanmasıdır. Aynı oyun 80 yıl önce de oynanmıştı.

Almanya Dışişleri Bakanı **Hans Dietrich Genscher**, Almanya'nın önemli gazetelerinden **Süddeutsche Zeitung**'a 1992 yılında verdiği demeçte; *"Biz Yugoslavya'da yeni bir model oluşturduk, Türkler de Kürtlerle, buna benzer bir model üzerinde anlaşmalıydılar"* diyordu. ¹³ Aynı gazete altı yıl sonra 19 Ocak 1998 günü, **Wolfgang Koydl** imzasıyla yayınladığı başyazıda Türkiye hakkında şunları yazdı: *"On yıl içinde, Türklerin komşusu olan üç güçlü politik sistem battı ve sessiz sedasız yok oldu. Bu sistemler, en az Türkler'in kendi Kemalist modelleri kadar dayanıklı inşa edilmiş görünüyordular. İran'da Şah monarşisi, Sovyetler Birliği'nin Politbüro Komünizmi ve Yugoslavya'daki federatif Balkan deneyimi. Rahatsız edici olan, her üç devlet de Türkiye Cumhuriyeti ile paralellikler gösteriyor. Hepsi de dinsel veya etnik çelişmeler yüzünden yıkıldılar. Üstelik Türkiye'de her ikisi de var: Politik İslam ve Güneydoğu'daki Kürtlerin ayaklanması...Lenin'in devleti 73 yaşına basmıştı; Güney Slavlarinki 74 yaşındaydı. Atatürk'ün Cumhuriyet'i bu yıl hayli kritik 75. yaşına geldi."* ¹⁴

Avrupa Parlamentosu seçimleri öncesinde (Haziran 1999) Avrupa Birliği üyesi 15 ülkenin 11'inde iktidarda olan ve ikisinde koalisyon hükümetlerine katılan Sosyalist ve Sosyal Demokrat Parti liderleri, 27 Mayıs 1999 günü Paris'te yapılan "Avrupa Solu" zirvesinde bir araya geldiler. "Avrupalılık" kavramının tartışıldığı zirvede, toplantının "mimarını" ve eski Fransa Kültür Bakanı **Jack Lang**, şunları söyledi: *"Avrupa Birliği yalnızca ekonomik çıkarlar ve düzenlemelerden ibaret değildir. Demokrasi ve insanlığa verdiğimiz değerleri yalnız sınırlarımız içinde değil, sınırlarımız dışında da savunacağız. Gelecekte ve gerekirse bugün, Kosova'da yaptığımız gibi Kürt halkını da savunup koruyacağız. AB'nin ne stratejik ve ne de ekonomik çıkarları, diktatörlerle mücadelemizi önleyemez."*

400 bin tirajlı Stuttgart gazetesi Stuttgarter Zeitung yazarı **Adrian Zielcke**, gazetenin 9 Ocak 1998 günlü baskısında Türkiye'ye akıl verip adeta tehdit ediyor: *"Türkiye, Kürtlerin azınlık haklarını kabul etmeli ve sorunu politik olarak çözmelidir... Ankara bunu kendisi yapmazsa Birinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye, Irak ve Suriye arasında"*

paylaştırılan Kürt sorununa çözüm bulmak için uluslararası baskı artacaktır." ¹⁶

Baskılar gerçekten artmaktadır. Baskıcı anlayışın en çarpıcı ve kaba örneğini Amerikalı bir milletvekilinin sözlerinde buluyoruz. ABD Temsilciler Meclisi'nde, Şubat 1999'da bir konuşma yapan California eyaleti milletvekili **Brad Sherman**, şunları söylüyor : *"Türk Devleti'nin Kürdistan'a (Güney ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri kastediliyor.) gönderdiği askeri güç Slobodan Milosevic'in Kosova'ya gönderdiği güçten daha fazladır. Kürdistan'da Kosova'dan daha çok insan öldürülüyor. Umuyorum ki ABD, Kürtlerin korunması için daha açık ve daha katı bir tutum izler. Baskıcı rejimlere karşı olan tutumumuz, bu ülkelerin NATO müttefiki olması ya da olmaması ile değiştirilmemelidir.*

Türkiye'deki Kürtlerin korunması için ABD, askeri güç kullanarak devreye girmelidir. ¹⁷

31 Mayıs 1999 günü İmralı'da yargılanmaya başlanan ve Batılı devletler tarafından kullanıldığını itiraf eden **Abdullah Öcalan** ilk duruşmada şunları söyledi: *"Türkiye'de 1993 yılından beri 1925 yılında yaşanan süreç (Batı destekli Şeyh Sait isyanı) gündemdedir. Bugünkü durum Musul ve Kerkük'ün kaybedildiği 1925'ten daha tehlikeli daha derindir. Lütfen beni anlayın, anlamanızı rica ediyorum. Türkiye'nin bütünlüğü çok önemlidir...İngiltere geçmişte de Musul ve Kerkük'ü böyle oyunlarla aldı" ¹⁸*

İleri sürülen görüşler, sıradan gazete haber ya da yorumları değil, Batılı devletlerin günümüzdeki Ortadoğu ve Türkiye politikalarının temel eksenidir. İran ve Irak'ın denetim dışı kalmasının sıkıntısını yaşayan Avrupa ve ABD, oluşumunu sağladığı Kuzey Irak ve Güneydoğu Anadolu sorunlarını, küresel bir boyutta tutmanın kararlılığı içindedir. Ortadoğu'daki Batı çıkarları, artık, bölgede bilinen petrol yataklarının elde tutulması sınırını aşmıştır. Anadolu'nun "Bir petrol denizi üzerinde yüzdüğü" söylenmektedir ama bunun da ötesinde Türkiye Ortaasya, Rusya ve Ortadoğu enerji kaynaklarının kavşak noktasıdır; 21 yüzyılın temel sorunu olacak olan zengin su kaynaklarına sahiptir; GAP herkesin "iştahını kabartmaktadır." Uygulamalar, dünyaya egemen kılınmak istenen yeni düzen ideolojisinin, politik sonuçlarıdır. Avrupa Parlamentosu'nun, Türkiye'ye yaptığı Kıbrıs Ege ve Güneydoğu önerileri, Batı parlamentolarında alınan *"Ermeni soykırımı"* kararları, **Barzani** ve

Talabani ile "*Bölgesel bir yönetim birimi olarak Kürt Federe devletinin*" kurulmasına yönelik Washington toplantısı, bu yöndeki somut girişimler "*sürgündeki Kürt ve Ermeni parlamentosu toplantıları*", AB'nin Apo tavrı, G8'lerin Kıbrıs kararı vb., bu çerçevede değerlendirilmelidir. Bunlar "laf ola" cinsinden yapılan işler değildir. Batılılar somut bir hedefe yönelmedikçe, bu tür politik davranışlar içine girmezler.

2

ABD İLE ANLAŞMAK

ABD Savunma Bakanı **Mc Namara** 1967 yılında Temsilciler Meclisi Dış İşler Komitesi'nde şöyle diyordu: "*... Ortadoğu, taşıdığı stratejik önem nedeniyle, Birleşik Devletler açısından önemlidir. Bu bölge siyasi, askeri ve ekonomik çıkarlarımızın birleştiği kavşaktır ve Ortadoğu Petrolü, Batı için yaşamsal önemdedir.*"¹⁹

Ortadoğu'nun Batı için "yaşamsal önemde" olması yeni bir olgu değildir. Öneme bağlı olarak burada oynanan oyunların kahramanları değişti ama konusu hiç değişmedi. 20. yüzyıla girerken Avrupa'nın "en deneyimli" devlet adamı olarak tanıtılan İngiltere Başbakanı **Lord Salisbury** 1898 yılında Ortadoğu ile ilgili görüşlerini açıklarken şunları söylüyordu: "*Yeryüzündeki ulusları, yaşayanlar ve ölenler olarak ikiye ayırabiliriz. Bir yanda büyük güce sahip büyük ülkeler var; bunların gücü her yıl artıyor. Zenginlikleri, egemenlik alanları, organizasyonları gün geçtikçe büyüyor. Demiryolları sayesinde bütün askeri güçlerini bir noktada toplayabiliyorlar. Bu güne dek görülmemiş büyüklükte ordular kurabiliyorlar. Teknoloji bu orduların silahlarını her geçen gün geliştiriyor. Bu büyük ülkelerin yanı sıra bir de, yalnızca ölüm halinde olduklarını söyleyebileceğim ülkeler var.*"²⁰

İngiltere Başbakanı, Londra'da **Albert Hall'da** bu konuşmayı yaparken Büyük Britanya'nın dünya üzerinde tam 28 milyon kilometrekare sömürgesi vardı.

Salisbury'nin konuşmasından bir yıl sonra 1899'da, Washington'dan "ölmekte olan" ülkelerin topraklarına yönelik benzer

bir açıklama geliyordu. ABD Başkanı **Theodor Roosevelt** Temsilciler Meclisinde yaptığı konuşmada adeta ABD'nin 20. yüzyıldaki temel stratejisini açıklıyordu: *"Size, rahat bir hayatın değil, mücadelelerle dolu bir hayatın gereklerini söylüyorum. 20. yüzyıl önümüze, pek çok ulusun kaderini belirleyecek muazzam bir ufuk açıyor. Yerimizde oturursak, sert mücadelelerden uzak durursak bizden daha cesur ve daha güçlü olanlar bizi geçeceklerdir."* ²¹

Roosevelt'in söz ettiği bu acımasız yarış 20. yüzyıl boyunca bütün hızıyla sürdü ve hâlâ sürüyor. Bu sözlerle **Hitler'in** 1935 yılında söylediği; *"Çok dar bir alana sıkışmış durumdayız. Öteki devletler gibi biz de sömürge istiyoruz. Almanya güneşteki yerini alacaktır.. Alman Bayrağını Okyanuslarda dalgalandıracağız."* ²² ya da ABD Dışişleri Bakanı **Dean Rusk'ın** 1962 yılında söylediği; *"Yalnızca Kuzey Amerika, yalnızca Batı Yarımküresi ya da yalnızca Kuzey Atlantik Topluluğu ile sınırlandırılmış savunma taktiklerinin bize güven ve refah sağlamayacağını biliyoruz. Dünya çok küçülmüştür. Toprak ile, su ile, atmosfer ile, bunları paylaşan uzay ile... Biz dünyanın tümü ile ilgilenmeliyiz."* ²³ biçimindeki sözler arasında bir fark yok. ABD Başkanı **Eisenhower'ın** 20 Ocak 1953 günü, Başkanlık yemin töreninde söyledikleri, benzer açıklamaların belki de en açık sözlüsü. *"...Hür dünya halklarına yalnızca asil bir düşünce ile değil, fakat bir zorunluluk gereği bağımlı olduğumuzu biliyoruz. Hiçbir hür halk, kendisini ekonomik olarak tecrit ederek sahip olduğu herhangi bir avantajını uzun süre devam ettiremez ya da güvenlik içinde olamaz. Bütün üstünlüğümüze karşın, çiftliklerimizin ve fabrikalarımızın artı üretimleri için dünya pazarlarına gereksinim duymaktayız; ve bu çiftlikler, fabrikalar için uzak ülkelerden yaşamsal maddeler, ürünler getirmek zorundayız."* ²⁴

Amerikalılar bugün, *"çiftliklerinin ve fabrikalarının artı ürünleri için"* dünya pazarlarını "çok iyi" kullanıyorlar ve "dünyanın tümü ile" "çok iyi" ilgileniyorlar. Türk Harp Akademileri Komutanlığı yayınlarında bu durum açık olarak ortaya konuluyor. Akademinin **"Bugünün ve geleceğin Güç Merkezleri ve Dengeleri ile Türkiye'ye Etkileri"** adlı yayımında, ABD Savunma Bakanlığı'nın (Pentagon) 1992 yılında yayınladığı bir rapora dikkat çekiliyor. Bu raporda; *"Dünya barış ve güvenliğini korumak için hiçbir devlet ya da kuruluşla yetki ve güç paylaşımına gitmeden Birleşik Devletlerin kollarını sıvaması gerektiği"* belirtiliyor. ²⁵ ABD Başkanı Bill Clinton'un 20

Ocak 1993 günü Başkanlık yemin töreninde söyledikleri, İngiltere Başbakanı **Lord Salisburg'un** 101 yıl önce söylediklerinin hemen aynısı: *"ABD'nin çıkarlarına ters düştüğünde müdahale etmekten kaçınmayız."* ²⁶

ABD'nin bugünkü ve yüz yıl önceki başkanlarının söylemleri arasında da hemen hiç fark yok. **Clinton, Wilson'in** yüzyıl başında yazdıklarını adeta arşivden çıkarıyor ve yeniden okuyor. "Ezilen ulusların dostu gerçek bir demokrat" olarak tanıtılan ve 14 maddelik "prensipleriyle" ünlenen ABD Başkanı **Wilson**, 1902 yılında şunları söylüyordu: *"Amerikan Kapitalizmi'nin temel hedefi, bütün zayıf ülkelerin hammaddeleri ve ulusal pazarlarını kendisi için açık birer kapı olarak tutmaktır. Bunun için diplomasi ve gerekirse zor kullanılmalıdır."* ²⁷

ABD'nin dış dünyaya yönelik müdahaleci politikaları ve bu politikalara uygun düşen eylemler yüz yıldır sürmektedir. Ancak, bu eylemler, son on yılda, kendi deyimleriyle *"hiçbir devlet ya da kuruluşla yetki ve güç paylaşımına gitmeyen"* açık şiddet biçimine dönüşmüştür. 20.Yüzyıl içindeki çok sayıda askeri operasyon ile son on yıldaki Panama, Irak, Yugoslavya ve Afganistan müdahaleleri bunun açık örnekleridir.

ABD yönetiminin **"askeri yeteneklerini"** her alanda kullanacağını gösteren en iyi örnek 2001 Şubatında ABD Temsilciler Meclisi'ne verilen bir yasa önerisidir. Bu öneri, gelinen noktanın gerçek boyutunu göstermektedir. Georgia Eyaleti milletvekili **Bob Barr**, **"Gerekirse Kişilere Yönelik Suikast Düzenlenmesine Olanak Vermek İçin"** yasa teklifi hazırladı ve **The Washington Times** Gazetesi'ne şunları söyledi: *"Kendimizi kandırmayalım. Yakın tarihimize görüldüğü gibi ABD, gerektiğinde çıkarlarını korumak için dünyanın her yerinde her şeyi yapmaya hazırdır. Benim tasarımı yasalaşır, geretiğinde suikast düzenlenebilmesine yönelik yasal boşluğu dolduracaktır."* ²⁸

Emperyalizmin Ortadoğu'ya, bağlı olarak da Türkiye'ye "ilgisi" 20. yüzyıl boyunca hiç eksilmedi. Etkisini arttırarak dünyaya yayılan ulusal kurtuluş hareketlerinin ilk örneği olarak Türkiye, sürekli olarak denetim altında tutulmak istendi ve bu istek 1919-1938 dışında büyük oranda başarılıydı. Gizli-açık, yumuşak-sert, ekonomik-siyasal her tür yöntem kullanılarak Türkiye bugün, ulusal sınırları ve hukuki varlığı tartışma konusu yapılan, dışa bağımlı, az gelişmiş bir ülke haline

getirildi. Stratejik konumu ve sahip olduğu zengin kaynakları, Batı'nın her zaman ilgisini çekti. Yüzyıl başında askeri güç kullanılırken daha sonra ekonomik-mali güç devreye sokuldu. Emperyalizm içsel bir güç haline gelerek ülke içine yerleşti. **İsmet İnönü** 1963 yılında Başbakanken şunları söylüyordu. *"Daha bağımsız ve kişilik sahibi dış politika izlenmesini istiyorsunuz. Herkes aynı şeyden söz ediyor. Nasıl yapacağım ben bunu? Karar vereceğim ve işi teknisyenlere havale edeceğim. Onlar ayrıntılı çalışmalar yapacaklar ve öneriler hazırlayacaklar. Yapabilirler mi bunu? Hepsinin çevresinde uzman denen yabancılar dolu. İğfal etmeye çalışıyorlar. Başaramazlarsa işi sürüncemede bırakmaya çalışıyorlar. O da olmazsa karşı tedbir alıyorlar. Bir görev veriyorum sonucu bana gelmeden, Washington'un haberi oluyor. Sonucu memurdan önce, sefirden öğreniyorum. Bağımsızlık savaşından sonra Lozan'da esas mücadele bu uzmanlar konusunda oldu. Yoksa sınırlar zaten fiili durum idi. Tazminat işini iki devlet aramızda çözerdik. Bütün mücadele idaremize yapılmak istenen müdahale yüzünden çıktı. Bir tek uzman vermek için büyük ödünlerde bulunmaya hazırıldılar. Dayattık. Biz onların neden ısrar ettiklerini biliyorduk. Onlar bizim neden inatla reddettiğimizi biliyorlardı. Böyledir bu işler, peygamber edasıyla size dünyalan vaadederler. İmzayı attınız mı ertesi gün gelmişlerdir. Personeli gelmiştir, teçhizatı gelmiştir, üsleri gelmiştir. Ondan sonra sökebilirsen sök. Gitmezler. Ancak bu sorunun üzerine vakit geçirmeden gitmek gerek. Yoksa ne bağımsız dış politika, ne bağımsız iç politika güdemezsiniz. Havanda su döversiniz. Fakat sanmayınız ki bu kolay bir iştir Denediğinizde başınıza neler geleceği bilinmez..."* ²⁹

İsmet İnönü'nün sözünü ettiği yabancı "uzmanların" Türkiye'de yerleşmedikleri özel ya da kamusal kuruluş kalmamış gibidir. İnönü'nün bu sözleri söylediği günden 12 yıl sonra 1975 yılında, ABD, Amerikan Yardım Teşkilatı'nın (AID) Türkiye'deki çalışmalarının verimini saptamak için bir uzman yolladı. **Richard Podol** adlı "uzman" Washington'a gönderdiği raporda şunları yazıyordu: *"Türkiye'de önemli mevkilerde Amerikan eğitimi görmemiş bir Türk'ün bulunduğu bakanlık ya da iktisadi devlet kuruluşu (KIT) hemen hemen kalmamıştır. Müsteşarlık ve genel müdürlük mevkilerinden de daha yüksek görevlere kısa zamanda geçmeleri beklenmektedir. AID bütün çabalarını bu guruba yöneltmelidir."* ³⁰ AID'nin bu guruba yönelttiği çabaların özellikle **Özal** döneminden sonra ne düzeye vardığını artık

herkes biliyor. Bu ülke, Almanya'daki din görevlilerinin maaşlarını Suudi sermayesine ödeden Cumhurbaşkanları, ABD'nden devletin üst kademelerine "Türk" prensler ithal eden başbakanları ve komşu ülkelerde darbe yaptırmaya kalkışan parti liderleri gördü.

Milli Birlik üyesi Kurmay Albay (E) **Haydar Tunçkanat** 1965 yılında bir CIA Raporunu açıkladı. Rapor, AP iktidarı adına "biz" diye konuşan ve yüksek mevkilerde politikacı izlenimini veren yerli bir CIA ajanı tarafından hazırlanmıştı. Kod adı E.M. olan CIA yetkilisi raporu Türkiye CIA şefi Albay **Dickson'a** sunuyor ve M.P kodunu taşıyan Türk ajanının bu raporunun önemli olduğunu bildiriyordu. Raporun bir bölümü şöyleydi: *"Tartışılmaz bir gerçektir ki Türkiye'nin siyasal yaşamına Ordu her zaman rejimin istikrarını belirleyen birinci derece önemli bir etken olmuştur... Halen subayların büyük bir çoğunluğunun reform psikozunun etkisi altında (Atatürkçü demek istiyor) İnönü'ye körü körüne hayran ve Adalet Partisine düşmandırlar. Bu potansiyel bir iç tehlikedir.. Aynı zamanda tüm devlet örgütü, üzücüdür ki muhalefete bağlı kimselerin elindedir. (CHP demek istiyor) Bu durumdan kurtulmak için izlenecek yol devler mekanizmasının muhalefet yanlısı unsurlardan temizlenmesi ve CHP'nin aracı durumundaki bazı kuruluşların (Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay, TRT ve Üniversite gibi kurumlar kastediliyor) zararsız duruma getirilmesi gerekir. Buna bağlı olarak, bazı hükümet tedbirlerinin hazırlanmasına ve uygulanmasına paralel bir biçimde, muhalif devlet memurları ve subaylarından en tehlikelileri bir program çerçevesinde tasfiye edilmek üzere saptanmaktadır."* ³⁰

§

Türkiye, yabancı bir devlete imtiyazlar tanıyan ilk ikili anlaşmayı, 1 Nisan 1939'da ABD ile yaptı. 5 Mayıs 1939'da yürürlüğe giren bu anlaşmaya göre, Türkiye Amerika'ya "gerek ithalat ve ihracatta ve gerekse diğer bütün konularda en ziyade müsaadeye mazhar millet statüsü" tanımıştı. Ayrıca, ABD sanayi malları için % 12 ile % 88 arasında değişen oranlarda gümrük indirimleri sağlanıyordu. ³¹

Aynı yıl İngiltere'den 37 milyon sterlin, Fransa'dan 264 frank; 1942 yılında Almanya'dan 100 milyon mark borç alınıyor ve bu borçlarla T.C. Hazinesinin borç yükü % 266 oranında arttırılıyordu. ³²

Bu anlaşma yapıldığında hastalığının en ağır anlarında; *"Ayrıcalık tanıyan ve bağımlılık doğuracak dış anlaşmalar yapılmamalıdır"* biçiminde ve vasiyet niteliğinde Önerilerde bulunan Atatürk öleli henüz 4.5 ay olmuştu. Türkiye, ABD ile yapılan imtiyaz anlaşmasından yaklaşık bir ay sonra; 12 Mayıs 1939'da İngiltere, 23 Haziran 1939'da da Fransa ile iki ayrı deklarasyona imza attı ve bu deklarasyonları 19 Ekim 1939 da (İngiltere ve Fransa, Almanya'ya savaş ilan etmişken) **"Üçlü İttifak Anlaşması"** haline getirdi. TBMM bu anlaşmaları oybirliği ile onayladı.

2. Dünya Savaşı henüz bitmeden 23 Şubat 1945 tarihinde ABD ile Türkiye açısından olumsuz, koşullar içeren bir anlaşma daha yapıldı 4780 sayılı yasayla TBMM'nin onayından geçen bu anlaşmanın 2. Maddesi şöyle diyordu: *"Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, müsaade edebileceği bilgileri, hizmetleri, maddeleri ve kolaylıkları ABD'ne temin etmekle görevli olacaktır."*³³ Türk hükümetini, ABD'nin Türkiye'de gereksinme duyduğu bilgi, hizmet, madde ve kolaylıkları sağlamayla görevli kılan bu anlaşma imzalandığında, **Atatürk** öleli henüz 6 yıl 3 ay olmuştu.

Bu anlaşmadan bir yıl sonra, 27 Şubat 1946 tarihinde yine ABD ile, ilk borçlanma anlaşması imzalandı. Bu iki anlaşma, Türkiye'nin ABD ile bugüne dek yaptığı ve sayısını hükümet yetkililerinin bile tam olarak bilmediği anlaşmalar zincirinin başlangıç halkaları oldu. 4882 sayılı yasayla kabul edilen bu anlaşmanın 1. maddesi şöyleydi: *"Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Birleşik Devletler Dış Tasfiye Komisyonu'nun Türkiye dışında satılığa çıkardığı ihtiyaç fazlası teçhizat ve malzemelerden, ihtiyaçlarını karşılayanlarını alabilecektir. ABD Hükümeti bu alımları kolaylaştırabilmek için Türk Hükümeti'ne 10 milyon dolar kredi verecektir. Kredinin anapara ve faiz geri ödemeleri Birleşik Devletler'in arzusuna göre, Merkez Bankası'nda özel bir hesaba yatırılacak ve Birleşik Devletler tarafından Türkiye'de kullanılan memurların ücretleri dahil olmak üzere Birleşik Devletler'in masraflarına tahsis edilecektir."* Aynı anlaşmanın, 2. Bölüm 1. maddesi ise şöyleydi: *"Türk Hükümeti tarafından satın alınmak istenen malzeme, Türk Hükümeti tarafından mahallinde ve olduğu gibi alınacak, alınan malzemenin mülkiyeti Birleşik Devletler üzerinde kalacaktır. Birleşik Devletler, alınan malzemeler için herhangi bir teminat vermeyecektir."*³⁴

Anlaşma koşullarının, Türkiye açısından ne denli olumsuzluklar içerdiği bu maddelerde açıkça görülmektedir. Özgür iradeleriyle resmi anlaşma yapan iki ülkeden birisi için bu denli eşitsiz koşullar içeren bir anlaşma, dünya ticaret tarihinde herhalde yoktur. ABD, 2. Dünya Savaşı'ndan kalan ve dünyanın değişik yerlerinde depoladığı muazzam boyutlu savaş artığı malzemeyi ya satacak ya da çürümeye terk edecekti. Türkiye'ye 10 milyon dolarlık kredi açıyor ve bu krediyi nakit para değil malzeme olarak veriyordu. Malzeme olarak verdiği krediyi faiz işletiyor ve on eşit taksitle nakit olarak geri alıyordu. Malzemeyi "mahallinde olduğu gibi" teslim ediyor ve bunun için "herhangi bir teminat vermiyordu. Yani satılan malzemedan bozuk, kırık, işleme muhtaç olanları ABD, değiştirmiyor, tamir etmiyor ve işler duruma getirmiyordu. Ayrıca Türkiye'nin satın alacağı bu malzemelerin mülkiyeti de Amerikalılarda kalıyor ve 23 Şubat 1945 tarihli anlaşmanın 5. Maddesi, ABD Başkanı'nın istemesi halinde bu malzemelerin ABD'ne geri verilmesini öngörüyordu. Kurmay Albay (E) **Haydar Tunçkanat** bu anlaşma için şunları söylüyor: *"10 milyon dolarlık Amerika kredisiyle borçlanan Türkiye, alınan ve çoğu kullanılmış savaş artığı malzemenin büyük bir kısmından yararlanamamıştır, yararlanma imkanını bulduğu küçük bir kısmı için de, Amerika'ya yedek parça karşılığı 4-5 katına varan döviz ödemek zorunda kalmıştır."*³⁵

27 Şubat 1947 tarihli "10 milyon dolarlık kredi anlaşması" nın yapıldığı günlerde, Türkiye Cumhuriyeti'nin hemen hiç dış borcu olmadığı gibi Devlet Hazinesi'nde 245 milyon dolarlık altın ve döviz stoğu bulunuyordu. Hazine'nin elinde bunca döviz varken Kurtuluş Savaşı'nın Batı Cephesi Komutanı İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olduğu bir dönemde; 10 milyon dolarlık bir kredi için bunca ödün vermesini, konuyla ilgili birçok insan yalnızca o dönemde değil bugün bile anlayamamıştır.

Türkiye, 27 Aralık 1949 tarihinde ABD ile; **"Türkiye ve ABD Hükümetleri Arasında Eğitim Komisyonu Kurulması Hakkındaki Anlaşma"** adıyla bir ikili anlaşma daha imzaladı. **İsmet İnönü**'nün Cumhurbaşkanı olduğu bir dönemde imzalanan anlaşmanın en önemli özelliği, Türkiye'de kazanılacak Amerikan yanlısı kadroların eğitilme biçimlerinin saptanması ve bu uğurda yapılacak harcamaların karşılama yöntemlerinin belirlenmesiydi. Anlaşma; Türkiye'den ABD'ne gönderilecek Türk öğrenci, öğretim üyesi ve kamu görevlileri

ile ABD'nden Türkiye'ye gönderilecek Amerikalı 'uzman', 'araştırmacı ve 'eğitimci' nin statülerini belirtiyordu. Anlaşmanın 1. maddesi şöyleydi; *Türkiye'de, Birleşik Devletler Eğitim Komisyonu adı altında bir komisyon kurulacaktır. Bu komisyon, niteliği bu anlaşmayla belirlenen ve parası T.C. Hükümeti tarafından finanse edilecek olan eğitim programlarının yönetimini kolaylaştıracak ve Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri tarafından tanınacaktır.*" Kurulacak Komisyon'un yetki, işleyiş ve oluşumu ile ilgili olarak 1.1. ve 2.1. alt maddelerinde şunlar vardır: *"Türkiye'deki okul ve yüksek öğrenim kurumlarında ABD vatandaşlarının yapacağı eğitim, araştırma, öğrenim gibi faaliyetleri ile Birleşik Devletler'deki okul ve yüksek öğrenim kuruluşlarında Türkiye vatandaşlarının yapacağı eğitim, araştırma öğrenim gibi faaliyetleri; yolculuk, tahsil ücreti, geçim masrafları ve öğretimle ilgili diğer harcamaların karşılanması da dahil olmak üzere finanse edilecektir... Komisyon harcamalarını yapacak veznedar veya bu işi yapacak kişinin ataması ABD Dışişleri tarafından uygun görülecek ve ayrılan paralar, ABD Dışişleri Bakanı tarafından saptanacak bir depoziter ya da depoziterler nezdinde bankaya yatırılacaktır."*³⁶ Kullanma yer ve miktarına ABD Dışişleri Bakanı'nın karar vereceği harcamaların, nereden sağlanacağı ise Anlaşmanın giriş bölümünde belirtilmektedir; *"T.C. Hükümeti ile ABD Hükümeti arasında 27 Şubat 1946 tarihinde imzalanan Anlaşma'nın birinci bölümünde belirtilen"* kaynakla. Bu kaynak ise, ABD'nin Türkiye'ye verdiği kredi faizlerinin yatırılacağı T.C. Merkez Bankası'na, Türk Hükümeti'nce ödenen paralardan oluşan bir kaynaktır. T.C. Hükümeti bu anlaşmayla kendi parasıyla kendini bağımlı hale getiren bir açmaza düşmekteydi.

ABD ile yapılan ikili anlaşmaların tümünde ortak olan bir özellik vardır. Bu anlaşmalar, planlı bir bütünsellik taşır ve birbirleriyle tamamlayıcı bağlantılar içindedir. Burada görüldüğü gibi, Eğitimle İlgili Anlaşma'nın kaynağı, Borç Verme Anlaşması'nın bir maddesiyle karşılanır.

Anlaşma'nın 5. maddesi en dikkat çekici maddelerden biridir. Bu madde, yukarıda açıklanan işleri yapma yetkisinde olan ve Türkiye'nin bağımsızlığını dolaysız ilgilendiren kararlar alabilen, Türkiye'de Birleşik Devletler Eğitim Komisyonu'nun kuruluşunu belirlemektedir. 5. madde şöyleydi: *"Komisyon dördü T.C. vatandaşı ve dördü ABD vatandaşı olmak üzere 8 üyeden oluşacaktır. ABD'nin Türkiye'deki*

diplomatik misyon şefi komisyonun fahri başkanı olacak ve komisyonda oyların eşit olması halinde kararı, komisyon başkanı verecektir." ³⁷

§

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki "okul ve yüksek öğrenim kuruluşlarında Türk vatandaşlarının yapacağı eğitim, araştırma, öğrenim gibi faaliyetleri" belirleyen 27 Aralık 1949 tarihli anlaşmadan sonra ABD'ne davet edilen ilk gazeteci **Bülent Ecevit** oldu. Ecevit, Ankara'daki Amerikan Haberler Merkezi'nin, "Eğitim Mübadele Programı" çerçevesinde yaptığı daveti kabul etti ve; 1954 Ekim ayında Amerika'ya gitti. **Ecevit**, Kuzey Carolina'daki tütün kenti Winston Salem'de, yayın yapan ve kentin adını taşıyan "**Winston Salem Journal**" da "özel olarak çalıştı" yani staj gördü. Üç aylık çalışmadan sonra 30 gün süreyle Amerika Birleşik Devletleri'nin değişik yörelerini dolaştı ve Boston'da 20 gün kalarak, ünlü Harvard Üniversitesi'nin Ortadoğu Enstitüsü'nde Ortadoğu'nun bölgesel sorunlarını inceledi ve yurda döndü. ³⁸

Bülent Ecevit, Mayıs 1957 yılında bir yıllık süre için bir kez daha Amerika'ya gitti. Bu kez bursu veren, ABD Başkanı **Eisenhower'a**, Türkiye için "oltaya yakalanmış balığın yeme ihtiyacı yoktur" diye mektup yazan ve ulusal bağımsızlık hareketlerine karşıtlığıyla tanınan **Nelson Aldrich Rockefeller'in** kurduğu, **Rockefeller Vakfı'ydı** ve bursun süresi bir yıldır. **Ecevit**, Harvard Üniversitesi'nde, "Osmanlı Siyasi Tarihi" konusunda incelemeler yapacak ve Uluslararası Basın Enstitüsü'nün New York'ta düzenlediği seminere katılacaktı. **Ecevit**, çalışmalarını 6 ay sürdürdü. Ancak, burs süresi dolmadan 27 Ekim 1957 tarihinde seçimlere katılmak için CHP yöneticilerince geri çağrıldı. **Rockefeller Vakfı** ve Harvard Üniversitesi yöneticileri bu tutarlı mazereti anlayışla karşıladılar. **Ecevit** yurda döndü ve seçimleri kazanarak 32 yaşında milletvekili oldu. Yaşamı boyunca ülkesine "büyük hizmetler" yapan **Bülent Ecevit**, gazetecilik ve yazarlık hayatının gerçek anlamda ilk köşe yazısını, "Halktan Doğacak Altı Ok" başlığı altında, Amerika'dan döndükten üç gün sonra kaleme aldı ve şunları yazdı : *Tek parti devrinde Altı Ok halkın dışında halka yönelmişti Çok parti devrinde ise Altı Ok' un çıkış noktası halk olmalıdır."* ³⁹

Amerikalara ait özel eğitim burslarından yararlanan bir diğerk "devbüyüğümüz" de, yine yaşamı boyunca "ülkesine hizmet etmiş" olan **Süleyman Demirel**'dir. **Demirel**, 1954 yılında kurulan **Dwight D. Eisenhower Vakfı**'nın burs verdiği ilk yabancısıdır. Bu bursla Amerika'ya gitmiş, yaptığı araştırma ve incelemelerle "bilgi ve görgüsünü" geliştirmiş ve edindiğı bilgileri uzun yıllar süren Başbakanlık, Cumhurbaşkanlığı gibi yüksek görevlerde "yurt yararına" kullanmıştır.⁴⁰

13 Şubat 1965 günü, AP oylarıyla bütçesi reddedilen **İsmet İnönü** Hükümeti istifa etti. Aynı gün yayınlanan New York Times şunları yazıyordu: *"İnönü Hükümeti'nin düşürülmesine karar verilmiştir. Demirel, Türkiye'nin siyaset ufkunda yeni bir yıldızdır. Mr. Demirel Eisenhower bursuyla bir zamanlar Amerika'da eğitim yapmış, olağanüstü zeki bir mühendistir."*⁴¹

1949 yılında imzalanan **"Türkiye ve ABD Hükümetleri Arasında Eğitim Komisyonu Kurulması Hakkındaki Anlaşma"**, Türk Milli Eğitimi'ni ABD denetimine bırakan süreci başlattı. Yeni Dünya Düzeni politikalarının, az gelişmiş ülkeler için öngördüğü "dinsel eğitim" ya da "eğitimin dinselleştirilmesi", bu anlaşmayla büyük boyut kazandı. Eğitimin birliği, "dinsel eğitimde birlik"e kaydı. Milli Eğitim Bakanlığı, milli eğitim bakanlarının bile inisiyatif kuramadığı bir kurum haline geldi. Binlerce Türk ABD'ne "eğitilmek etkilenmek" için gitti, yüzlerce Amerikalı da Türkiye'ye "eğitmek etkilemek" için geldi. Amerika'ya gönderilen Türklerin hemen tamamı Türkiye'ye döndüklerinde üst düzey görevlere getirildi.

ABD'nde eğitim gören insanların büyük bir bölümü Amerikan yanlısı bir tutum izlediler ve yetkilerini, Atatürkçü; yurtsever kadroları etkisizleştirerek tasfiye etme yönünde kullandılar. ABD'nde eğitim görmek bürokrasi, siyaset ya da medyada yükselmenin ayrıcalığı haline geldi. Amerikan etkisine girmeyen az sayıda insan ise hak ettikleri ilgiyi göremediler ve cezalandırılırcasına baskı altına alındılar. Bu tür insanlarımızdan biri, yaşamı boyunca bilimsel gerçeklerden ve ülke çıkarlarından ödün vermeyen Prof.**Mümtaz Soysal**'dır. **Mümtaz Soysal**'ın, Yön Dergisi'nde ülke gerçeklerini dile getiren ve Türkiye'nin haklarını savunan bir yazısı çıktığında. Milli Eğitim Bakanlığı'nda "görev" yapan "uzman" Amerikalılardan biri şunları söylemişti : *"Nasıl olur? Mümtaz Soysal, Ford bursuyla Amerika'da okudu. Böyle şeyleri nasıl yazabilir?"*⁴²

Mustafa Kemal Atatürk, çok yönlü yoksunluklara ve inanılmaz boyuttaki kadro yetersizliğine karşın, Devlet Personel Politikası'nı Cumhuriyet devrimlerini ve tam bağımsızlığı kavramış ulusçu kadrolar üzerine oturtmuştu. Türk gençlerinin eğitilmesi konusunda şunları söylüyordu: *"Efendiler, yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri öğrenim sınırı ne olursa olsun, en önce ve her şeyden önce, Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine, ulusal geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmenin gereği öğretilmelidir."*⁴³

Milli Eğitim Bakanlığı'nda bugün çalışmalarını "etkin" bir biçimde sürdüren, personel politikalarından ders programlarına, imam-hatip okulu açılmasından yüksek islâm enstitülerinin yaygınlaştırılmasına dek pek çok konuda stratejik kararlar "önerebilen"; **"Milli Eğitimi Geliştirme"** adlı bir komisyon vardır. 1994 yılında 60 personeli olan bu komisyonda çalışanların üçte ikisi Amerikalıydı. Komisyonun başında **L. Cook** adlı bir Amerikalı bulunuyordu. L. Cook'tan ayrı olarak adı **Haward Reed**, unvanı **"Milli Eğitim Bakanlığı Bağımsız Başkanışmanı"** olan, bir başka "etkin" Amerikalı daha vardı.⁴⁴

Amerikalıların Türk Milli Eğitimi'ne 1949 dan beri süregelen "ilgileri", 50 yıldır hiç eksilmedi. **Köy Enstitüleri**'nin kapatılmasından yatılı bölge okullarının işlevsizleştirilmesine, "vakıf üniversitelerinden" yabancı dilde eğitime dek yaratılan kaos ortamında; paralı hale getirilen Türk Milli Eğitimi bugün, altından kalkılması zor bir karmaşa içine girmiştir. İmam ve hatip adayları ait oldukları mesleğe değil, harp okulları dışında kalan hemen tüm üniversite ve yüksek okullara yöneldiler. Ulusçulukla hiçbir ilgisi olmayan "Mukaddesatçı Gençler belirli bir program içinde eğitim enstitülerine doldurulduklar ve bunların büyük çoğunluğunun, dört aylık "Hızlandırılmış Kurslar"la "öğretmen" olmaları sağlandı. 1970'li yılların ikinci yarısındaki bu uygulamalarla "öğretmen" olanlar bugün Türk Milli Eğitimi'nin kilit noktalarında bulunuyorlar. **Atatürk'ün** çok önem verdiği eğitimin birliği ilkesi, yasanın yürürlükte olmasına ve bu yasayı uygulamakla yükümlü olan "görevliler" ortalıkta dolaşmasına karşın, eylemsel olarak ortadan kaldırıldı Durumdan rahatsız olan insanlarımız, gelinen noktanın gerçek nedenlerinin; Amerikalıların Türk Milli Eğitimi'ne elli yıldır duydukları "ilgide" yattığını göremediler. Bunları salt "oy avcısı" siyasetçilerin özgür iradeleriyle verdikleri ödünler sandılar.

Türkiye'nin 5. Cumhurbaşkanı **Cevdet Sunay** 1968 yılında şunları söylüyordu: *"Bugünkü okullarda yetişen gençlere ülke yönetimi teslim edilemez. Biz, laik okullara karşı imamhatip okullarını bir seçenek olarak düşünüyoruz. Devletin kilit mevkilerine yerleştireceğimiz kişileri, bu okullarda yetiştireceğiz."* ⁴⁵

Cevdet Sunay'ın söyledikleri, düzenli bir program halinde uygulandı. Başbakanlıkları döneminde; **Süleyman Demirel** çok sayıda imam-hatip okulu açtı, Bülent Ecevit imam-hatip mezunlarına üniversitelerin her bölümüne girme hakkı tanıdı. Sonunda Türkiye, ordusu dışında hemen tüm devlet kurumları, Cumhuriyet ve **Atatürk** karşıtlarının üst yönetimlerde bulunduğu bir ülke haline getirildi. 12 Eylül darbesinin en "hızlı" yıllarında, üniversitelerde bazı imam-hatip kökenli öğrencilerin **Humeyni** rejimini savunduklarını kendisine hatırlatan bir gazeteciye Cumhurbaşkanı **Kenan Evren** şunları söylüyordu: *imam-hatip okullarında iyi eğitim veriliyor. O çocuklardan zarar gelmez. Türkiye laikliği dinsizlik olarak anlamış, yanlış tabikatlar yapmıştır. 1930'lardaki laiklik anlayışını yanlış olarak görüyorum."* ⁴⁶ **Kenan Evren**, Milli Güvenlik Kurulu'nun (MGK) 27 Haziran 1987 tarihinde yapılan ve okullarda din dersi eğitiminin görüşüldüğü toplantıda tutanaklara geçen konuşmasında şunları söylüyordu : *"Ana-baba, çocuğunun din dersi almasını da istiyor. Aile yapımız belli.. Bu milleti dinsiz yapmak mümkün değil."* ⁴⁷

1994 yılının Mart ayında, Ankara Kocatepe Camii'nde **Saidi Nursi** için 17 bin kişinin katıldığı bir mevlid gerçekleştirildi. O zaman DYP Genel Başkanı olan **Süleyman Demirel** mevlidi düzenleyen Yeni Asya Gazetesi sahibi **Mehmet Kutlular**'a gönderdiği telgrafta şunları söylüyordu : *"Büyük alim ve büyük müfessir Bedüzzaman Said Nursi için okunacak mevlidi Allah kabul etsin. Hakkın savunucusu ve iyiliğin yol göstericisi olan Bedüzzaman Said Nursi'ye Allah rahmet eylesin."* ⁴⁸

2000 yılına girerken, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin en üst makamında bulunan Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel** görev süresinin bitimine altı ay kala kendi deyimiyle; "Cumhuriyet laiklik ve İslâm'ın bağdaştırılması için önemli bir din projesi" hazırlattı. Bir önceki Cumhurbaşkanı **Turgut Özal**'ın düşündüğü ancak somutlamak için ömrünün yetmediği bu "proje"yle, *"İslâmiyet'le ilgili tartışmalara yön verilecek ve Türkiye'de lâiklikle İslâmiyet'in bağdaştığı ortaya konulacaktı."* "Din alimlerinin" desteklediği açıklanan bu proje için

Demirel şunları söylüyor: "*Cumhuriyet'le getirilen ve doğrudan Kur'an da düzenlenmiş konularla ilgili 230 ayet var. Bunlar doğrudan, Kur'anın ukubet (ceza) ve muamelat dediğimiz bölümlerine ilişkindir. Bunlarda belli yanlışlara belli cezalar getirilir ve mirastan evlenmeye kadar pek çok şey düzenlenir. Cumhuriyet'le gelen yasalar iman ve güzel ahlâka dokunmamış, yalnızca ukubette ve muamelatta değişiklikler getirmiştir. Yani bugünkü hukuk, Kur'an'm getirdiği 230-232 ayetin yerine başka kurallar koyuyor. Ama Kur'an da onları cezasız bırakmamıştır. Arada yalnızca yöntem farklılığı vardır.*" ⁴⁹

Mustafa Kemal Atatürk, 2 Şubat 1923 günü İzmir'de halkla konuşurken şunları söylemişti: "*Efendiler, artık yetişir. Bu milletin çektiği felaketler çoktur. Bu millete acımak gerekir. Bu milleti şunun ya da bunun yararlanması için şu, bu yönlere yönelmek ayıptır, rezalettir, günahdır. Artık bunu yaptırmayacağız.*" ⁵⁰ Milli Eğitim Bakanlığı'nı saran Amerikalı "eğitim uzmanları", Türk Milli Eğitimi'ni Atatürkçü temellerinden kopararak Türkiye'yi, her türlü insan yetiştirilen bir ülke haline getirdiler ama bu tür bir gelişmeye kendi ülkelerinde asla izin vermediler. ABD Başkanı **Bill Clinton**, ikinci kez seçildiğinde Amerikan eğitiminin temel ilkesini şöyle açıklıyordu : "*Her eyaletin farklı bir eğitim anlayışının olması kabul edilemez. Amerika Birleşik Devletleri'nde tek bir eğitim anlayışı olmak zorundadır. Öyle olacaktır!*" ⁵¹

Mustafa Kemal Atatürk 1925 yılında, Türk Milli Eğitimi'nin temel anlayışını şöyle dile getiriyordu: "*Türk ulusu, evlatlarına vereceği eğitimi mektep ve medrese olarak birbirinden tamamen başka iki kuruma pay etmeğe katlanabilirmiydi? Eğitim ve öğretimde birliği sağlamadan, aynı düşüncede, aynı anlayışta bireylerden oluşmuş bir ulus yaratmaya imkan aramak abesle iştigal etmek olmaz mıydı?*" ⁵²

§

Türkiye Batı için çok önemlidir. Batılılar, ulusal bağımsızlıktan ödün vermeyen Kemalist Türkiye 'yi etki altına almak için, başarılı olamadıkları siyasi ve askeri yöntemler yerine ekonomiyi kullandılar. **Atatürk** döneminde bunda da "başarılı" olamadılar. Ancak özellikle 1945'den sonra bu yönde önemli "başarılar" elde ettiler. 50 yıllık bir süreçten sonra 21. yüzyıla gelindiğinde Türkiye artık; ekonomik kalkınma, savunma, maliye, milli eğitim, sosyal güvenlik konularında

ulusal politikalar yürütemez hale gelmişti. **IMF, Dünya Bankası, NATO, GATT, OECD ve Avrupa Gümrük Birliği** anlaşmaları zayıf ekonomik yapısıyla Türkiye'yi, kendi başına hareket edemeyen, karar ve uygulama inisiyatiflerinden yoksun, yarı bağımsız bir ülke durumuna sokmuştu. Oysa **Atatürk**, yaşamını bu tür gelişmelere karşı mücadeleye adanmıştı. **Nutuk**'ta söylediği şu sözler O'nun temel anlayışını açıkça ortaya koymaktadır: "*Ulusumuzun kurduğu devletin alını yazısına. bağımsızlığına sanı ne olursa olsun hiç kimseyi karıştırmayız.*"⁵³ "*Miletimizin temel yararı ile ilgili konularda yabancılara bizce hiç önemi yoktur. Biz gidişimizi yabancıların görüşlerine uydurma güçsüzlüğünü kötü görenlerdeniz.*"⁵⁴

Atatürk'ün bu sözlerle ifade ettiği anlayış 1923 - 1938 arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet politikasıdır. Ancak tam bağımsızlığa dayalı Kemalist politika artık hiç yaşanmamış tatlı bir düş haline geldi. Amerikalı Petrol milyarderi **Nelson Rockefeller**, 1956 yılında Başkan **Eisenhower'e** yazdığı ünlü mektubunda, ABD Dışişleri Bakanlığının uyguladığı politikaya katıldığını belirterek şöyle diyor: "*Türkiye gibi antikomünist hükümetlerin iktidarda bulunduğu ülkelere yapılacak yardımlar ve açılacak krediler, öncelikle askeri nitelikte olmalıdır. Oltaya yakalanmış balığın yeme ihtiyacı yoktur. Geliştirilmiş ekonomik yardım Türkiye'de, bazı durumlarda düşünülenin tam tersi sonuç verebilir, yani bağımsızlık eğilimlerini arttırıp mevcut askeri planlarımızı zayıflatabiliriz. Bu tür ülkelere yapılacak yardım, bize bağlı hükümetleri iktidarda tutacak ve ABD'ne düşman unsurları zararsız hale getirecek biçim ve miktarda olmalıdır.*"⁵⁵ Bir başka etkili Amerikalı **Halford L. Hoskins'in** 1966 yılında Türkiye hakkında söyledikleri sözler ise şöyle: "*ABD Türkiye'ye esas olarak askeri bir dayanak gözüyle bakmıştır. Coğrafi konumu, NATO ve CENTO gibi savunma paklarına katılma konusunda gösterdiği arzu ve hatta sahip olduğu çok değerli maden kaynakları, Türkiye'yi, her türlü dış yardımın yapılmasına layık duruma getirmektedir.*"⁵⁶

ABD'nin Türkiye'ye yardımının ne anlama geldiğini, ABD Başkanı **Johnson'ın** Kıbrıs bunalımı sırasında **İnönü'ye** yazdığı mektuptaki; "*Bizden aldığınız silah ve malzemeleri izniniz olmadan ve bizim göstereceğimiz yer dışında kullanamazsınız*" anlamındaki sözlerinde, IMF kredi koşullarında ve "teknik yardım" uygulamalarında görmek mümkündür. **Johnson**, üzerinde çok tartışılan ünlü mektubunda şöyle söylüyordu: "*Bay Başbakan, askeri yardım*

alanında Türkiye ve Birleşik Devletler arasında yürürlükte olan iki taraflı anlaşmaya dikkatinizi çekmek isterim. Türkiye ile aramızda var olan, askeri yardımın verilmiş hedeflerinden başka amaçlarla kullanılması için. Hükümetinizin Birleşik Devletler'in iznini alması gerekmektedir. Hükümetiniz bu koşulu tamamen anlamış olduğunu, çeşitli kereler, Birleşik Devletler'e bildirmiştir. Var olan koşullar altında, Türkiye'nin Kıbrıs'a yapacağı bu müdahalede Amerika tarafından verilmiş olan askeri malzemenin kullanılmasına, Amerika Birleşik Devletleri'nin izin vermeyeceğini, size bütün samimiyetimle ifade etmek isterim" ⁵⁷ Türkiye, yabancı bir ülkeden Osmanlı döneminden beri bu denli ağır bir mektup almamıştı.

Güçlünün belirleyici olduğu günümüz dünyasında, küresel ticaretin temel kuralları ve bu kuralların biçim verdiği "uluslararası şirket faaliyetleri", "teknik yardım anlaşmaları" ya da "kredi sözleşmeleri" bu mektuptaki anlayış üzerine kuruludur. Küresel örgüt ağına sahip ülkeler ve bu ülkelere ait şirketler, dünyanın her yerini "özürcü" kullanabilecekleri alanlar olarak görürler, hoşlanmadıkları gelişmelere izin vermezler.

Uluslararası ticari anlaşmaların hemen tümü, bu anlayışla hazırlanmıştır ve bu anlaşmalar uluslararası şirketlere amaçlarını gerçekleştirme yönünde geniş bir serbest alan sunmaktadır. Ekonomik ve siyasal alanda gerçekleştirilen imtiyazlar sistemiyle az gelişmiş ülkeler, ulusal zenginliklerini değerlendiremez hale getirilirler.

Uluslararası petrol şirketi **Shell'in**, Genel Müdürlüğü'nü yapmış olan **Anthony Hage**; Anadolu'nun çok zengin petrol yataklarına sahip olduğunu açıklarken şunları söylüyor: "*Bildiğim kadarıyla bütün Amerikan petrol firmaları, uzaydan çekilmiş fotoğraflarda gördükleri Türkiye'nin, bir petrol okyanusunun üzerine oturduğuna emindir.*" ⁵⁸

Atatürk, petrol işletmeciliğini devlet tekeline almıştı. Oysa, 1950 yılında yönetime gelen **Demokrat Parti** hükümeti, Uluslararası petrol Şirketlerinin temsilcisi konumundaki **Max Ball**'ın hazırladığı bir yasayı TBMM'nde kabul ederek yasalaştırdı. **İsmet İnönü'nün** 1954 yılında "*petrol Kanunu, bir kapitülasyon kanunudur*" ⁵⁹ dediği bu yasa, petrol işletmeciliğini devlet tekeline çıkarıyor ve yabancı şirketlere geniş imtiyazlar veriyordu. Şirketler, Türkiye'nin her yerinde arama yaptılar, uzay teknolojisini de kullanarak Türkiye'nin sahip olduğu petrol rezervlerini saptadılar ancak hiçbir yerde petrol çıkarmadılar; açılan kuyuları petrol yok gerekçesiyle kapattılar.

30 Mart 1999 günlü Cumhuriyet Gazetesi, "**Yok Denildi Petrol Fıskırdı**" başlıklı haberinde şunları yazıyordu: "*ABD'ne ait ARCO çokuluslu şirketinin yaklaşık on yıl önce açtığı ve petrol olmadığı gerekçesiyle kapattığı Diyarbakır-Kayayolu sahasında; TPAO tarafından yapılan yeni çalışmalar sonucu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en zengin ve en kaliteli Petrol yatağı bulundu.*" ⁶⁰ **Mustafa Kemal Atatürk** bunları bildiği için, 1921 Aralığında TBMM'de şunları söylüyordu: "*Biz yaşamını, bağımsızlığını kurtarmak için çalışan emekçileriz, yoksul bir halkız. Efendiler! Halkçılık, toplumsal düzenini emeğine, haklarına dayandırmak isteyen bir toplumsal doktrindir. Biz bu hakkımızı korumak, bağımsızlığımızı güven altında bulundurabilmek için, Meclisçe, ulusça bizi yok etmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı ulusça savaşı uygun gören bir doktrini izleyen insanlarız.*" ⁶¹

3

BATI ZOR DURUMDA

Gelişmiş Batı ülkelerinde bugün çok yönlü ve yüksek boyutlu ekonomik ve sosyal bir kriz yaşanmaktadır. Krizin yıkıcı sonuçları, başta Ortadoğu olmak üzere dünyanın tüm azgelişmiş ülkeleri üzerine yıkılmak isteniyor. Batılı devletler bunda kararlılar. Başka çareleri yok. Ekonomik ve sosyal yaptırımlardan sonra askeri güçlerini de herhangi bir uluslararası anlaşmaya bağlı kalmaksızın kullanmaya başlamalarının nedeni budur.

Amerikalı yatırımcı, banker, eski hükümet görevlisi ve Massachusetss Teknoloji Enstitüsü'nün (MIT) dekanlarından küreselleşmeci profesör **Jaffry E. Garten** ABD'nin bugünkü durumunu kaygı ile şöyle açıklıyor: "*ABD bugün ikinci sınıf bir ülke olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Yaşam standardı, sürekli düşmektedir, toplumsal karışıklık ve başka uluslara sermaye ve teknoloji bağımlılığı artmaktadır. Nüfusun %10'u açlık sınırındadır. Her üç çocuktan birinin on yedi yaşından önce bir kamu yardımına gereksinimi vardır. 35 milyon Amerikalı sağlık sigortasından*

yoksundur. Her yirmi beş dakikada, bir cinayet işlenmektedir. Federal bütçe açıkları hızla artmaktadır. Eğitim düzeyi düşmüştür, toplumun fiziksel alt yapısı çökmekte, teknoloji temellerimiz hızla aşınmaktadır. Bankalarımız karışıklık içindedir, siyasal kutuplaşma sinizm yayılmakta (Sinizm: insanın erdem ve mutluluk için hiçbir değere sahip olmaması.) ulusal yönetim zayıflamaktadır." ⁶²

CIA görevlisi **Graham E. Fuller**'in ABD için kaygıları **Garten**'den farklı değil: "ABD eğer ekonomik ve toplumsal sorunlarını çözmede başarı gösteremezse, Birleşik Devletler'deki etnik yapı Amerikan Demokrasisi'ni tehlikeye düşürecek ölçülerde çatlatacaktır." ⁶³

Bir başka Amerikalı ekonomist **J. Bradford De Long**, ABD ekonomisinden eskiye özleme dönüşen bir umutsuzlukla söz ediyor ve şöyle söylüyor: "Amerikan kapitalizminin kalp nakline gereksinimi var. Amerikan kapitalizminin can damarı haline gelen finansman ticareti yapanların tasfiye edilmesi ve Amerikan endüstrisinin yeniden doğuşunda can damarı işlevini üstlenebilecek olan gerçek kapitalistlerin onların yerini alması gerekiyor. Amerika'nın eksiği; eski tarz kapitalistlerden, yeni teknolojiler icat eden ve kişisel varlıklarını kurdukları şirketlerden edinen büyük yatırımcılardan yoksun olmasıdır. Amerika artık onları yitirmiş durumda. Henry Ford, IBM'in Thomas J. Watson'ı ve J.P. Morgan gibi adamlar, tarihteki en büyük ekonomik gücü, en yüksek yaşam standartını yaratan sistemin can damarlarıydı." ⁶⁴

De Long'ın, ABD'ni "kalp nakline ihtiyaç duyulacak" düzeyde ölümcül hasta olarak görmesine yol açan ve üretimsizlikten kaynaklanan sorunlar; ABD kadar olmasa da tüm gelişmiş ülkeleri etkisi altına almıştır. "Parayla para kazanmak" global ekonominin temel özelliği haline gelmiştir. Uluslararası para piyasalarında; döviz işlemleri, bonolar, master cardlar, "paranın yeniden paketlenip satılması" için olağanüstü becerikli araçlar haline getirildi. Günün yirmi dört saati trilyonlarca dolar, dünyanın belli başlı döviz piyasalarında, saniyenin binde biri oranında hızlarla dönüp duruyor. Bu dolaşımda para, kendisini "iyi" kullanan sahibine "büyük bir bağlılıkla", az riskli ve zahmetsiz yeni paralar getiriyor. **John Maynard Keynes**'in deyimiyle "kumarhane ekonomisi", dünyanın en etkin gücü haline geliyor.

Amerikan Bank Of International Settlement'ın verilerine göre dünya üzerinde bir ülke parasının bir başkasına çevrilmesi biçiminde uluslararası mali dolaşımının günlük hacmi 1991 yılında 640 milyar dolardı. Bu miktar 1995 yılında 1,5 trilyon dolara çıktı. Bu muazzam para hacminin yalnızca %10'u, yabancı mal ve hizmet satın alma gereksinimlerinden doğan, normal döviz ticaretine aittir. Geri kalan % 90 hergün spekülâtörler, borsa cambazları ve kredi uzmanları tarafından yönlendirilmektedir.⁶⁵

Mali sermaye, Batılı ekonomistlerin deyiimiyle, "gereğinden fazla küreselleşmiştir." Bunun doğal sonucu, üretimsizlikten kaynaklanan; işsizlik, ücret düşüklüğü, alım gücündeki global düşüşler ve küresel krizlerdir. Mali sermayenin ekonomi üzerindeki egemenliği ne ilginçtir ki artık, gelişmiş ülke yöneticilerini de rahatsız ediyor. İsviçre'nin kayak merkezi Davos'ta 2 Şubat 1999 günü toplanan "**Dünya Ekonomik Forumu**"nda konuşan Almanya Başbakanı **Gerhard Schröder** şunları söylüyor: "*Spekülâtörler ulusal ekonomileri yıkıma sürüklüyorlar, binlerce insanın ümitlerinin yıkıldığını görüyoruz. Dünya ekonomisinde istikrarsızlığa yol açan spekülâtif sermaye hareketleri ve küresel finansal yapı üzerinde, zaman geçirmeden bağlayıcı önlemlerin alınması gerekmektedir.*"⁶⁶

OECD'nin bir araştırmasına göre, **G-7** adı verilen en gelişmiş yedi ülkede devlet borçlarının GSMH'ya oranı, 1983-1989 arasında yılda ortalama % 2.5 artıyordu. Bu artış, 1989-1994 arasında % 5.2'ye çıktı.⁶⁷ Bu gelişme, Dünya Bankası Direktörü **E. Stern**'e göre; dünya ekonomisini 16 trilyon dolarlık bir "kumarhaneye" çevirmiştir. Bu "kumarhanede" para çevirenler artık, finansal sermayeyle de sınırlı değildir. Bir zamanların "sanayi imparatorlukları" olan ülkeler; bugün, Çağdaş tefeciler" haline gelmişlerdir. Üretim alanında istihdam azalmıştır. İnsanlar kendilerine sanayi dallarında değil, özel beceri ve eğitim gerektirmeyen hizmet sektörünün alt birimlerinde iş bulabilmektedirler. ABD'nde 1950 yılında toplam işgücü hacminin % 50'si üretimle ilgili alanlarda çalışırken, 1991 yılında bu oran % 16'ya düşmüştür.⁶⁸ 1990 arasında, hizmet sektöründe çalışanların, üretim sektörüne Alışanlara göre artış oranı % 1650'dir.⁶⁹

Son elli yılda; para, tahvil ve hisse senedi piyasalarındaki işlem hacmi olağanüstü artmıştır. Bu tür spekülâtif işlemlerin global toplamı; iki dünya savaşı arasında mal ticaretinin iki katı iken, bu miktar 1999 yılında 50 katına çıktı.⁷⁰ Yalnızca New York'ta, 1986'dan 1994'e kadar

ki 7 yıl içinde döviz ticareti % 40 arttı.⁷¹ Mali sermaye yatırımlarını gerçekleştirenler artık yalnızca finans şirketleri değildir. Üretim şirketleri de yoğun bir biçimde faizciliğe yönelmişlerdir. Amerikan sigara devi **Philip Morris**, 1984 yılında, ABD dış ticaret açığının doların değerini düşüreceğini tahmin ederek 2 milyar doları dövize çevirdi ve bu yolla üç yılda 400 milyon dolar kazandı.⁷²

§

Üretimden uzaklaşan gelişmiş ülkeler bu uzaklaşma oranında, işsizlik ve işsizlikten kaynaklanan sosyal sorunlarla karşılaştılar. Yönetim sistemindeki çözülme ve "demokrasinin" çöküşü, Amerikan yaşam tarzının bilinen geleneklerini teker teker ortadan kaldırmaktadır. Dünyadaki benzerlerinden daha yüksek standartta yaşayan orta sınıftan Amerikalılar, eski "mutlu" günlerini artık yitiriyorlar ve kitleler halinde alta doğru sınıf değiştiriyorlar. Ekonomik ve siyasi çözülme, büyük boyutlu yeni sosyal sorunlar yaratıyor. Düzensiz ve örgütsüz bir sosyal çatışma toplumun her kesimine yayılıyor. Cinayet olayları sürekli yükseliyor. 1990 yılında cinayete kurban gidenlerin sayısı bir yıl öncesine göre % 30 daha fazlaydı. ABD o yıl, her yüzbin kişide 10.5 cinayet oranıyla dünya birincisiydi. 1980'ler boyunca adli işler için yapılan harcamalar; eğitim harcamalarından dört, sağlık harcamalarından iki kat daha fazla arttı. 1970 ile 1990 arasında sanık sandalyesine oturan Amerikalıların sayısında % 300 artış oldu, Birleşik Devletler, öteki ülkelerle kıyaslandığında nüfusun daha büyük bir bölümü cezaevinde yaşayan bir ülke haline geldi.⁷³ Birçok az gelişmiş ülkede bile denetim altına alınmış olan tüberküloz hastalığı, hızlı yoksullaşma nedeniyle ABD'nde artmaktadır ve bu artış son yedi yıl içinde % 18'e ulaşmıştır.⁷⁴ Kriminal suçlarla ilgili araştırmalar yapan **Andrew H. Malcolm**, York Times'ta şunları yazıyor: "*Birleşik Devletler'de yeni bir silahlanma yarışı başlamıştır. Bu kez yarış bir başka ülkeyle değil, Amerikan Polisi ile Amerikalı suçlular arasında sürüyor. Bu yarışta yalnızca tabancalar ve küçük çaplı silahlar değil, yarı otomatik silah çeşitleride yer alıyor.*"⁷⁵

ABD'deki kolej ve üniversitelere dünyanın her yerinden yabancı öğrenci hâlâ geliyor ama, bu okulları bitirmeden bırakan Amerikalı öğrencilerin oranı % 25'e yakın. Kent merkezlerinde yeterli eğitim görmemiş gençler arasında işsizlik oranı % 50'yi buluyor.⁷⁶ Zenciler ve

İspanyol asıllılar arasında bu oran daha fazla. Bu kesim, hiç bir mesleki eğitim görmüyor. Bunların % 60'ının en az bir kez cezaevine girdiği, kızların % 87'sinin küçük yaşta gebe kaldığı belirlenmiş. 17 yaşındaki Amerikalıların % 13'ünün okuyamadığı, yazamadığı ve toplama çıkarma bilmediği açıklanmıştır. Yetişkin nüfus içinde cehalet daha da yüksektir. Amerika'daki işçilerin % 30'dan fazlası okumayı bilmemektedirler.⁷⁷ Bu saptamaları Amerikan kaynakları yapıyor. 34 milyon Amerikalı işsiz. Bugün ABD'nde her gece 600 bin evsiz sokakta yatıyor. Bu sayının 5 yıl içinde 7 milyonu aşabileceği düşünülüyor.⁷⁸ Fransa'daki evsiz sayısının 600-800 bin olduğu tahmin ediliyor.⁷⁹

ABD'nin tarihsel sorunu, gelir dağılımındaki aşırı dengesizlik artmaya devam etmektedir. Nüfusun en düşük gelirli % 20'lik kesimi ulusal gelir toplamından, 1970 yılında % 5.4 pay alırken bu pay, 1989'da % 4.6'ya düştü. Aynı dönemde en zengin % 20'nin payı ise % 41.5'den % 44.5'e yükseldi. 1970-1980 arasında yoksulluk sınırı altında yaşayan insan sayısı % 4 arttı. Bu 10 milyon yeni yoksul demektir.⁸⁰ 1990 yılı resmi verilerine göre Amerikalıların % 14'ü yani 32 milyon insan yoksulluk sınırının altında yaşıyor.⁸¹ Bu oranlar İngiltere ve Japonya da da pek farklılık göstermiyor. İngiltere'de en zengin % 20'nin toplam gelir içindeki payı 1975-1985 arasındaki on yılda % 38'den % 42'ye çıkarken, aynı dönemde en yoksul % 20'nin payı % 6.6'dan % 6.1'e düştü. Bu oranlar Japonya'da üstteki % 20 için % 37.8'den % 38.6 yükseldi, en alttaki % 20 için % 8.3'den % 5.8'e indi.⁸²

Dünya gelir dağılımında, zengin ve yoksul ülkeler düzeyinde yaşanan dengesizliklerin hemen aynısı, gelişmiş ülkelerde sınıflar arasında yaşanıyor. Bu gelişmeden rahatsız olanlar artık yalnızca küreselleşme işleyişini eleştirenler değil. "Zenginler Kulübü" OECD yetkililerinden **Mark Pearson** şunları söylüyor: "Sermayeden elde edilen gelirden büyük artış var ama bu çok eşitsiz olarak dağıtılıyor " ⁸³ Dünya nüfusunun % 20'sini oluşturan gelişmiş ülkeler, 1970 yılında tüm dünya gelirlerinin % 73.9'una sahipken bu oran 1989 yılında % 82.7'ye yükseldi Aynı dönemde en yoksul % 20 ülkenin küresel gelirdeki payları % 2.3'den % 1.4'edüştü.⁸⁴

Rakamlar yalan söylemez; dünyanın her yerinde zenginler daha çok zenginleşirken yoksullar daha çok yoksullaşılıyor. Küreselleşmenin en özlü sonucu budur. Bu gerçeği, yalnızca rakamlar açıklamıyor. Küreselleşmenin birinci sınıf savunucu ve uygulamacıları da hiç

çekinmeden bunu açıkça dile getiriyorlar. Dünya Bankası Avrupa Başkan Yardımcısı **Jean Francois Richard**, 4 Kasım 1999'da yapılan 8. Ulusal Kalite Kongresi'nde şunları söylüyor: "Gelecek 20 yılda yeni dünya ekonomisinde, zenginler daha zengin fakirler daha fakir olacaktır." ⁸⁵

Amerikalı araştırmacılar; ABD'nde 1969 ile 1976 arasında fabrikaların kapanması ya da üretimin denizaşırı ülkelere taşınması sonucu, 22.3 milyon kişinin işinden olduğunu hesaplamaktadırlar. ⁸⁶ Araştırma 70'li yılların tümüne uygulandığında on yıllık dönemde bu sayının 35 milyona çıktığı görülmektedir. ⁸⁷ Reagan, Bush ve Clinton yönetimleri, milyonlarca yeni işyeri açıldığını tekrarlayıp durdular ama bu işlerin büyük çoğunluğu, perakende satış elemanı, hemşire, sağlık hizmetlisi hastabakıcı, hizmetçi ve garsonluk türünden işlerdi. ⁸⁸ 1957-1975 yılları arasında toplanan verilere dayanılarak yapılan bir araştırmaya göre işten çıkarılan otomotiv işçilerinden iş bulabilenler, çalışmaya devam eden arkadaşlarından % 43 daha az ücret almaktadırlar. Çoğu **Kmart Mc Donald's** gibi yerlerde oysa küreselleşme ideologları: "bilgi çağına" ulaşan "bacalı sanayide" çalışan işçilerin, yeni yüksek teknoloji endüstrilerde "iyi ücretli", "temiz" işlerde çalışacaklarını söylüyorlardı. Fabrikaların kapatılması nedeniyle işsiz kalan New England'lı 674 bin işçiden yalnızca % 3'ü yüksek teknoloji sektöründe iş bulmuştu. ⁸⁹ Amerikalı işçilerin ücretleri 1992 yılında 1973'e göre enflasyon düşüldükten sonra net olarak % 9 azalmıştı. ⁹⁰ ABD'nde 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ilk kez 1991 yılında aile gelirleri enflasyonun gerisinde kalmıştı. ⁹¹

Ücret düşüklüğüne karşın sürekli artan işsizlik sorunları, şimdiye dek 3. dünya ülkelerinde görülen manzaraların ABD'nde de yaşanmasına neden olmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde, *"Politik platformların ve ulusal ekonomi politikasının oluşturulmasında yönlendirici bir ses"* haline geldiği söylenen ve The New York Times'ın yayın kurulunda bulunan ekonomi profesörü **Lester E. Thurow** *"The Future Of Capitalism"* adlı kitabında şu bilgiyi veriyor: "Orta büyüklükteki bir metal-seramik firması, saat 17.00'de bülten panosuna on tane başlangıç düzeyinde iş olanağı açıldığını belirten bir not astığında, sabaha karşı 05.00'te bu on iş için başvurmayı bekleyen iki bin kişi sıra oluyordu." ⁹² **Ford Motor Company**, Kentucky'de açtığı yeni fabrikasına alacağı 1300 işçi için ilân verdiğinde tam 110 bin kişi işe girmek için başvurmuştu. ⁹³

Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Enstitüsü'nün (UNRISD) Cenova Başkanı **Draham Uhai**, Birleşik Krallık Kalkınma Çalışmaları Grubu'na sunduğu bildiri de şu bilgileri veriyor: "İngiltere'de yoksulluk sınırı altında yaşayan ailelerin oranı 1974'te % 9.4'den, 1983'te % 11.9'a, 1988'de % 20'ye yükselmiştir. Bu oranların sayısal karşılığı 1974'te 5 milyon, 1988'de 12 milyon insandır. Yoksulluk sınırı altında yaşayan çocuk sayısı 1979'da 1.6 milyon iken, 1988'de 3 milyona çıkmıştır. Bu sayı İngiltere'deki tüm çocukların dörtte biridir." ⁹⁴

Avrupa'da yoksulluk sınırı altında yaşayan ailelerin oranı; Portekiz'de % 29, Yunanistan'da % 24, İspanya'da % 19, İtalya'da % 18, Fransa'da % 14, Almanya'da % 12'dir. ⁹⁵

Fransa'da aktif nüfusun % 12.4'ü işsiz. % 17'si ise "part-time" işlerde çalışıyor. İşsizler, malların hizmetle ödendiği değiş tokuş kooperatifleri kuruyor. Fransa devlet telefon şirketi, sokaklarda yaşayan evsizler arasında donarak ölme olaylarının artması üzerine, soğuk havalarda yardım ulaştırılabilmesi için ücretsiz telefon hattı açıyor. Yoksullara yemek dağıtan aşevlerinden yararlananların sayısı 1993-1997 arasında %100 arttı. ⁹⁷ Fransa'da örgütlenerek hemen hergün eylem yapan işsizler için, Fransız araştırmacı **Alain Lebaube**; "Gördüğümüz işsiz işçinin doğuşudur. İşçiler sanki işsizlik tarafından işe alınmışlar." ⁹⁸ Fransa Cumhurbaşkanı **Jacques Chirac**, 1997 Haziranında Almanya Başbakanı **Helmut Kohl** ile birlikte düzenlediği basın toplantısında, Avrupa'daki yoksulluk konusunda şunları söylüyor: "Burada yolunda gitmeyen bir şey var. 19 yüzyıldan bu yana süren tarihi geleneklerin aksine Avrupa, ilk kez yoksulluğun giderek arttığı bir dönem yaşıyor." ⁹⁹

Hitler'den beri işsizliğin en yüksek düzeye tırmandığı Almanya'da, resmi kayıtlara göre 4,5 milyon insan işsiz. Yoksulluk yardımı alanların sayısı 1995'de % 9.1 oranında arttı. Almanya'nın borsa ve bankalar kenti **Frankfurt'ta** yaşayan her beş kişiden biri yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Hollanda'nın elmas kenti **Antwerp'te** yayımlanan bir haftalık gazete kentteki yoksulluğu şöyle anlatıyor: "Kentimiz muhtaç durumda, toplumumuz muhtaç durumda. Uzun zamandır tahmin ettiğimizden çok daha fazla muhtaç durumda." ¹⁰⁰ Fransa, dünyada, en iyi eğitilmiş gençleri kendisinin yetiştirdiğini söylüyor ama bu gençlerin % 20'sine iş bulamıyor. Fransa Sosyal Güvenlik Bakanı; "Sosyal Devletin ölümünü izliyoruz" diyor. ¹⁰¹

Küresel sistemin olumsuz sonuçlarıyla gelişmiş ülkeleri de kapsamı içine alarak yayılması, Batılı hükümetleri zorlamaktadır. 7-10 Haziran 1999'da Köln'de gerçekleştirilen **G-8** ülkeleri dışişleri bakanları toplantısında yayınlanan sonuç bildirisi, gelişmiş ülkelerin yarattıkları sorunlardan kendilerinin de tedirgin olduklarını gösteriyor. Bu bildiri de şunlar söyleniyor: *"Birleşmiş Milletler, halkları ve gelecek kuşakları savaş afetinden kurtarmak için ana amacını gerçekleştirememiştir. Uluslararası istikrar, bölgesel ya da ülke içi etnik çatışmalardan büyük, zarar görmüştür. Egemen devletlerin dağılması, parçalara ayrılması, uluslararası barışa, güvenliğe ciddi tehlike oluşturmayı sürdürmektedir. Küreselleşme hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere yeni zaaflar ve yeni tehlikeler getirmiştir. Uluslararası mali kriz toplumsal bağları zedeleyebilir, bizleri küreselleşmenin sağladığı toplumsal yararları güvence altına alma zorunda bırakabilir."*¹⁰²

Avrupa Tekstil Giyim ve Deri İşçileri Sendikaları Federasyonu(ETUF: TCL) Genel Sekreteri **Patrick Hschert** günümüz işçi sorunlarıyla ilgili olarak şunları söylüyor: *"Tüm dünya çalışanlarının küreselleşme ile ilgili sorunu vardır. Küreselleşmenin yıkıcı etkileri az gelişmiş ülkelerde daha fazladır ama gelişmiş ülkeler de bugün, hiç alışık olmadıkları sorunlarla karşı karşıyadırlar."*¹⁰³ **UNCTAD**'ın 1997 raporunda, dünyanın en zengin ülkelerinde kişi başına düşen milli gelir yoksul ülkelere göre 50 kat daha fazla olmasına karşın, bu ülkelerin de; *"yurttaşlarının tümünü kapsayan yaygın bir yaşam standardı yükselmesini sağlayamadığını"* belirtmektedir.¹⁰⁴ İngiltere'de 1791'den beri yayın yapan ve haberlerinin güvenilirliğiyle ünlenen liberal aydınların gazetesi **The Observer** 16.11.1997 günlü sayısında endişe içinde şu soruyu soruyor: *"Dünya Ekonomisi derin bir felaketin eşiğinde duruyor. Uluslararası ilişkilerde ilginç gelişmeler var, silahlanma yarışı hızlanıyor, 1929'a benzer bir çöküş dönemine mi giriyoruz?"*¹⁰⁵

Tüm dünyaya güçlü görüntüler vermeye çalışan Batı'nın bugünkü durumu gerçekten **"iç açıcı"** değildir. Gelişmiş ülkeler, aynı 20. yüzyıl başında olduğu gibi bugün de; birbirleriyle kıran kırana bir rekabet çatışması içindeler ama az gelişmiş ülkelere karşı birlikte hareket ediyorlar Tek amaçları, ülkelerindeki ekonomik sorunları dış kaynaklı gelirlerle çözmek. Bunu gerçekleştirmenin tek yolu daha çok kâr sağlamak, bunun için de daha çok sömürmektir. Bu amaç ancak şiddet

kullanmakla gerçekleştirilebilir. Irak, Sırbistan ve Afganistan bunun için bombalanıyor. Türkiye'de 28 Şubat 1997 ile başlayan süreçten bunun için rahatsızlık duyuluyor.

Anavatanında yaşadığı kronik ekonomik ve sosyal sorunlar, alım gücü düşen dünya pazarları, üretimsizlik ve 6 trilyon (1997) dolarlık muazzam borç yüküyle ABD artık, rakipsiz bir süper güç olmaktan çıkmak üzere. Bunu, dünyanın birçok ülkesinde şubesi olan, Amerikan uluslararası şirketi **Board**'in başkanı; *"Açıktır kendi ekonomik kaderimiz üzerindeki kontrolümüzü kaybetmek üzereyiz."* biçiminde dile getiriyor.¹⁰⁶ ABD'nin 1981'de 1 trilyon dolar olan kamu borçları 1989'da 2.8, 1993'de 3.5, 1998'de 5.8 trilyon dolara çıktı. Amerikan kaynaklı bazı tahminlere göre, ABD bütçesinin borç yükü 2010 yılında 34 trilyon dolara ulaşacak.¹⁰⁷ Eskinin "uysal müttelikleri" Almanya ve Japonya, özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra kararlı ve güçlü ekonomik rakipler haline geldiler. Japonya, Pasifik'te egemenliğini ilan etmek üzere. ABD'nin itirazlarına karşın bildiğini okuyor. APEC'in 1998 Malezya toplantısındaki sert tartışmalar iki ülke arasında önemli gerilimler yarattı. Bu gerilimler ortadan kalkmadan Japonya, Asya krizinden etkilenen bölge ülkelerine uygulayacağı yeni bir yardım paketi açıkladı. Paketin amacı IMF'yi Pasifik ülkelerinde devreden çıkarmak. ABD bu gelişmeye, Japonya'yı *"bölge ülkelerine rüşvet vermek ve ticaretin serbestleşmesi sürecine yıkıcı bir darbe indirmekle"* suçlayarak şiddetle karşı çıktı. Benzer karşı çıkışlar AB ve Kanada'dan da geldi. Ancak Japonya Dışişleri Bakanı **Masahiko Kamura**, karşı çıkışları hiç duymamışçasına; aynı gelişmeleri kendinden emin, kararlı tavırlarla, *"mutlu son"* olarak niteledi.¹⁰⁸

Dünyanın her yerinde olduğu gibi, Ortadoğu'da da Amerikalılar artık yalnız değiller. Avrupalılar, özellikle de Almanlar yüzyıllık rüyalarının peşine yeniden düşerek bölge siyasetinde aktif olarak yer alıyorlar. Ortadoğu ile ilgilenmeyen gelişmiş ülke yok gibi. Hemen hepsi, bölge ülkeleri üzerinde ayrılmış baskıyı, ABD ile birlikte yürütüyor ancak artık herkesin bölgeye yönelik kendi politikası var. Uzun yıllar Doğu ve Güneydoğu'da istihbarat subaylığı yapan ve "PKK Uzmanı" olarak bilinen Binbaşı **Cem Ersever** 1993 yılında, "faili meçhul" bir cinayete kurban gitmeden kısa bir süre önce şunları söylüyordu: *"ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya'nın çıkarları Ortadoğu'da çakışmaktadır...Ortak emperyalist politikalar dünyanın her yerinde olduğu gibi Ortadoğu'da da ABD tarafından planlanır;*

askeri operasyonları Amerika icra eder, istihbarat çalışmalarını İngiltere, kültürel faaliyetleri Fransa yürütür. Amaca ulaşmak için çeşitli dolapların çevrilmesi ve ortalığın karışması gerekir. Bunu tezgahlayan da Almanya'dır... Emperyalizmin Ortadoğu'daki amacı, kendi denetiminde bağımsız bir Kürdistan kurmaktır... PKK konusunda devlet iki tür hata yaptı. Biri cahilliğinden, ikincisi birilerinin yanlış yönlendirmesinden. Bu ikisini birlikte düşünmek gerekir." ¹⁰⁹

Batılıların Ortadoğu'ya vermek istedikleri yeni biçimi en iyi, Amerikalı Dilbilim Profesörü **Noam Chomsky** özetliyor. Bu profesör "**Kader Üçgeni**" adlı kitabında, Kudüs Amerikan Girişimcilik Enstitüsü'nün saptamalarını yayınladı. Bu yayında şunlar söyleniyordu: "Ortadoğu'da ulusallık ve ulusal kimlik yok edilmeli bunun için de Ortadoğu Osmanlılaştırılmalıdır: Böylece bölgede Batı çıkarlarına karşı çıkacak ulusal güç ve direnç kalmayacak, sistemlerin çarkları rahatsızlıkla işleyecektir. ABD için en tehlikeli düşman ve tehdit, bağımsızlık tehdididir. Asla hoş görülemez." ¹¹⁰ "**Johnson Doktrini**" adı verilen ABD uygulamalarının mimarlarından Profesör **Rostow'un** bu konudaki görüşleri ise şöyle: "Bütün ulusal kurtuluş hareketleri komünist olmaya mahkûmdur. Bu nedenle ezilmelidir. Bunların önlenmesi ABD'nin dünya yüzünde duruma el koyabilmesine bağlıdır." ¹¹¹ Türkiye'deki ulusçuların "başına gelenler" bu sözlerle anlam kazanıyor, **Mustafa Kemal Atatürk**; yarattığı eylemle yalnızca Ortadoğu'da değil dünyanın her yerinde Ulusal Kurtuluş hareketlerine örnek oldu; yalana ve haksızlığa dayanan emperyalist politikaları başarısız kıldı. Bu nedenle Batı tarafından hiç affedilmedi. "**Türk Devrimi**" nin uluslararası önemini, 1921 yılında söylediği şu sözlerle dile getirdi: "Bana göre Türkiye, Doğu ve Batı dünyası'nın sınırındaki coğrafi konumuyla ilginç bir rol oynuyor. Bu durum, bir yanı ile yararlı iken, diğer yandan tehlikelidir. Batı emperyalizminin Doğu'ya yayılmasını durdurabileceğimiz için Türkiye'yi öncü olarak gören bütün Doğu halklarının sevgisini kazanmış bulunuyoruz. Diğer yandan bu durum bizim için tehlikelidir. Çünkü Doğu'ya yönelen saldırıların bütün ağırlığı öncelikle bizim üzerimizde yoğunlaşmış bulunuyor. Türk halkı bu konumu ile gurur duymakta ve Doğu'ya karşı bu görevi yerine getirmekten mutlu olmaktadır." ¹¹²

ULUSLARARASI GERİLİMLER VE BORÇLANMANIN GERÇEK YÜZÜ

Dünya 3. bin yıla, yüzyıl öncesindeki koşulların hemen aynıyla giriyor. Tek kutuplu hale gelen ve az sayıdaki gelişmiş ülkenin tüm yoksul uluslar üzerinde baskı kurduğu bir dünyada, etkinlik alanları için mücadele giderek kızışıyor. ABD, Japonya ve Almanya arasındaki rekabet şiddetleniyor. Bu ülkeler yoksul uluslara karşı birlikte hareket ediyorlar ama kendi aralarındaki gerilimler de giderek şiddetleniyor. Amerikalılar gelişmelerden rahatsız. Dünya liderliğini kaybetmekte olduklarını görüyorlar ve çaresizlikle onu bir oranda paylaşmaya razılar. **Jaffy E. Garten;** bu üç ülkenin, küresel sorunları, "işbirliği" içinde ele alıp dünyayı "kollektif bir önderlikle yönetme olasılığı var mıdır, 21. yüzyılda dünyanın lideri kim olacak?" sorusunu soruyor ve yanıtını kendi veriyor: "Üç büyükler ekonomi alanında amansız rakiplerdir. Kendi iç pazarları dahil aynı pazarlar için rekabet edecekler. Sermaye dolaşımı için rekabet edecekler. Aynı yüksek teknoloji endüstri dallarına hakim olmaya çalışacaklar. Ekonomik rekabetin ötesinde; farklı askeri yeteneklere sahip olma, birlikler ve füzeler gibi sıkıcı konular önümüzdeki yılların gündeminden düşmeyecektir. Amerika ekonomik rekabet sorunlarını, kaçınılmaz olarak siyasal ve askeri güçlerle dengelemeye çalışacaktır. Bu tür girişimlerin, Japonya ve Almanya'da büyük huzursuzluk yaratması ve direnişe geçmelerine yol açması kaçınılmazdır. Dünyanın 21. yüzyılda alacağı biçimi görmek istiyorsanız; Japonya ve Almanya arasındaki ilişkilere bakmanız gerekecektir. Soğuk savaş sırasında bu uluslar arasındaki ilişkilerin nasıl değiştiğini ve 1990'lerden sonra nasıl değişmekte olduğunu incelemeniz, geçmişteki Japon ve Alman faşizmini, uzun ve kanlı 2.Dünya Savaşını ABD askeri işgallerini, Soğuk Savaş ittifaklarını ve şimdiki güvenlik alanlarındaki belirsizlikleri araştırmanız gerekir..."¹¹³

Garten, şöyle devam ediyor; "Ulusumuz, 1941'den bu yana (ABD-Japon savaşı) görülen en şiddetli meydan okumayla yüzyüzedir ve o döneme kıyasla bugün, böyle bir meydan okumaya tepki göstermek için daha az hazırlıklı durumdayız. Gelecekteki dünya düzeninde büyük

önem kazanacak alanlarda, şimdiki trendler temelinde ikinci sınıf bir ülke olma tehlikesiyle karşı karşıyayız. Sermaye ve teknoloji açısından giderek artan bir biçimde başka uluslara bağımlı hale geliyoruz..."^{113-a}

Amerikalı profesörün abarttığı bir şey yok. Bu tür söylemler, politikacılar başta olmak üzere herkes tarafından söyleniyor. Almanya Başbakanı **Helmut Kohl**, Şubat 1990 da yaptığı TV konuşmasında şunları söyledi: "27. yüzyıl Avrupalı'ların dönemi olacaktır, Japonların değil. ABD'nin bu yarışta yeri olmayacaktır." ¹¹⁴ Fransa Başbakanı **Edith Cresson** daha çok, gerçek tehlike olarak gördüğü Japonya'yı hedef alıyor; "Dünya artık ekonomik bir savaşa girmiştir. Japonlar dünyayı ek geçirmeyi amaçlayan bir strateji izliyorlar. ABD'ndeki işlerini bitirdiler. Şimdi de Avrupa'yı mideye indirmek üzereler.. Japonya oyunu kurallarına göre oynamayan bir düşmandır..." ¹¹⁵

Tartışmalarda kullanılan üslup, ekonomiden çok askeri terminolojiye uyuyor. Nitekim ABD Dışişleri Bakanı **Madeleine Albright** bunu açıkça söylüyor; "Yeni ekonomik gruplaşmalar 21.yüzyılın askeri ittifaklarıdır." ¹¹⁶ Japonların açıklamaları da benzer nitelikte. Japon ekonomisti **Şintaro İshihara** "The Japan That Can Say No" (**Hayır Demesini Bilen Japonya**) adlı kitabında; "21. Yüzyılda ekonomik savaş olacaktır. Bu savaştan Japonya galip çıkacaktır" diyor." ¹¹⁷ **Nomura Securities** adlı Japon kuruluşu dünyayı; "Pazar savaşının aşırı derecede yoğunlaştığı bir arena" olarak görüyor. ¹¹⁸ ABD'de milyarlarca dolar yatırımı olan **SONY**'nin patronu ve Yönetim Kurulu Başkanı **Morita**'nın, ABD'ne ait saptamaları ise görüş bildirmeyi aşıyor ve ağır bir aşağılamayı içeriyor: "ABD çöküşe gitmektedir. Zira Japonya her yıl ABD'ne 50 milyar dolar(1995) daha fazla ihracat yapmaktadır. Amerika boğazına kadar açgözlülük, küstahlık, ırkçılık ve tembelliğe batmış bir ülkedir." ¹¹⁹

14-16 Kasım 1998'de Malezya'da yapılan APEC toplantısına katılan Japonya Ticari Temsilcisi **Mikie Kiyoi**'nin, Japonya'yı "Serbest ticaretin yayılmasında yıkıcı bir rol oynamakla" suçlayan ABD Ticari Temsilcisi **Charlene Barshefski**'ye verdiği yanıt, **Morita**'nın sözlerinden daha da sert: "Sizin şeytani bir ruhunuz olduğunu biliyoruz. Ama lütfen başkalarının da dünyaya aynı şeytani gözle baktığını düşünmeyiniz." ¹²⁰

21.yüzyılın başında "Büyük Güçlerin" durumu bu. Günümüz dünyasına bakınca yüzyıl öncesini anlatan tarihi bir belgesel film seyretmiş gibi oluyoruz. Teknoloji ve sermaye dolaşımı olağanüstü arttı ama yürürlükteki dünya sisteminde bir değişiklik yok. Yüksek teknolojiye sahip, dünya ticaretini denetleyen ve mali gücü yüksek az sayıdaki gelişmiş ülke birlikte ya da ayrı olarak tüm dünyayı "özgürce" kullanıyor, tekinlik alanları için birbirleriyle çatışıyorlar ama, yoksul ülkelere karşı birlikte hareket ediyorlar. Sovyetler Birliği dağıldı. İngiltere'nin yerini ABD aldı. Artık "korkutucu" olan İngiltere'nin donanması değil, ABD'nin hava gücü.

Amerikalı ekonomist **Jeffrey T. Berger**, "**Yeni Dünya Düzeni**" adlı kitabında 21. Yüzyıla hangi koşullarda girildiğini şöyle açıklıyor: *"20 Yüzyıla girerken dinamik yeni sanayileşmiş üç ülke, İngiliz İmparatorluğu'nun üstünlüğüne kafa tutmaya başlamışlardı. Özellikleri sanayi çağıının gereklerine pek uygun düşen bu üç ülke Almanya, Japonya ve Birleşik Amerika idi. Sömürgeleştirme ve sömürgecilikten kurtulma dönemlerinden, 2.Dünya Savaşı'ndan, Rusya'daki Marksist deneyimden sonra, 20. Yüzyıl hemen hemen başladığı gibi bitti. Almanın Japonya ve Birleşik Devletler arasındaki ilişkiler, bir kez daha dünyanın geleceği açısından belirleyici olacak."*

121

2. Dünya Savaşı sonrasında geliştirilen ve adına **Yeni Dünya Düzeni** denilen emperyalist sistem, eskiden alıp günümüze getirdiği egemenlik yöntemlerini, teknolojik gelişmeyi de kullanarak etkili bir biçimde geliştirdi. Bugün dünyada görünüşte bağımsız ama gerçekte her yönden bağımlı 200'e yakın ülke var. Bu ülkeler, tarihsel köklerinden, yerel geleneklerinden ve bağımsız gelişme olanaklarından koparılıp; genel, bağlantılı ve bütünlüğü olan bir dünya sistemi içinde tarihin gördüğü en acımasız yöntemlerle sömürülüyorlar. Belçikalı ekonomist **Ernest Mandel** ikinci büyük savaş sonrası şöyle tanımlıyor: *"İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişmiş kapitalist ülkelerin eski sömürgeleri, emperyalist sistem içinde bir dizi değişiklik gerçekleştirilerek siyasal bağımsızlıklarına kavuşturuluyorlardı. Yarı-Sömürge diye adlandırılan bu ülkelerde ekonomik bağımlılığın sürdüğü ve yaratılan değerlerin büyük ölçüde gelişmiş ülkelere aktarıldığı bu döneme "yeni sömürgecilik" dönemi denilmektedir."*

122

Zenginler Kulübü olarak da adlandırılan, **Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü** (OECD)'ye üye ABD, Japonya, Kanada,

Avustralya, Yeni Zelanda ve Avrupa Ülkelerinde 1988 yılında, dünya nüfusunun %14.7'si yaşıyordu. Sayıları 751 milyon olan bu insanlar, tüm dünya gelirlerinin %76.6'sını alırken, dünya nüfusunun %58.8'ini oluşturan 3 milyar yoksul insan bu gelirin yalnızca %5.4'ünü alıyordu. Bu miktar yalnızca Fransa'nın (denizaşırı bölgeler dahil) gelirine eşit. Amerika'da yaşayan 450 milyon insan Texas'ın eyalet gelirlerinin yarısı kadar bir gelirle yaşamak zorunda.¹²³

Birleşmiş Milletler'in hazırladığı 1998 yılı "**İnsani Kalkınma Raporu**"na göre; dünyanın en zengin üç kişininin toplam serveti 48 ülkenin ulusal gelirine eşit.¹²⁴ En büyük 300 uluslararası şirketin mal varlığı düşük gelirli üç milyar insanın yani dünya nüfusunun yarısının maddi gücü kadar.¹²⁵ Spor ayakkabıları üreten Nike'in, **Michael Jordan'a** ödediği reklam parası (1992), Endonezya'daki fabrikalarında tüm işçilerine ödediğinden daha fazla.¹²⁶

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce hemen hiç borcu olmayan birçok az gelişmiş ülke bugün altından kalkamayacağı bir borç yükü altındadır. Bu ülkelerde, 1970 yılında borç/GSMH oranı ortalama olarak %14.4 iken bu oran 1982'de %37.7'ye, 1990 yılında ise %43.3'e çıktı.¹²⁷ Bu oranların parasal tutarı ürkütücü rakamlara çıkmaktadır. 1970 yılında az gelişmiş ülke borçları toplam olarak 62.5 milyar dolardı. Bu borç 1980'de 561.5 milyar, 1990'da 1242 milyar, 1991 yılında ise 1341 milyar dolara yükseldi.¹²⁸ Az gelişmiş ülke borçları, 1999 yılında ise 2000 milyar (2 trilyon) dolara ulaşmıştı ve bu borcun yalnızca faiz tutarı yıllık 186 milyar dolardır.¹²⁹

Az gelişmiş ülkelerin dış borçlarının önemli bir bölümü değişken faizli borçlardır. Bunun anlamı faiz oranlarının yükselmesiyle borçların artmasıdır. Bankalar arası işlemlerin "**kaprisli**" işleyişi ve kapitalist dünyanın bitmeyen mali krizleri, borç alışverişi için riskli bir ortam oluşturur. Değişken faizli kredilerle bu risk borç alana yüklenmiştir. Borç faiz oranlarındaki oynaklık borç veren gelişmiş ülkeler için ilave bir kâr kapısıdır. **LIBOR**'daki bir puanlık faiz artışının net ek faizi yükü yalnızca 1982 yılında 1 milyar 850 milyon dolardı.¹³⁰ (LIBOR: London Interbank Offered Rate: Londra'daki bankalararası işlemler temel alınarak hesaplanan faiz oranı) Londra'nın "esrarengiz" mali sermaye piyasası, yoksulluk içinde kıvranan milyonlarca insanın zor koşullarda elde ettikleri gelirlerinden 2 milyar doları kısa bir süre içinde alıp götürmüştü.

Faiz oranlarının yükselmesinin ve doların değer kazanmasının az gelişmiş ülke borçları açısından iki sonucu olmuştur: Birincisi, değişken faizli borçların faiz yükü çok artmış; ikincisi, dolar cinsinden borçların değeri yükselmiştir. Az gelişmiş ülkelere verilen kredilere uygulanan faiz oranı 1978'de % 9.7 iken, bu oran 1979'da % 13, 1980'de % 15.4 ve 1981'de % 17.5 olmuştur. Ayrıca, aynı yıllarda mübadele hadleri, petrosüz az gelişmiş ülkeler aleyhine dönüştüğünden, bu ülkelerin aldıkları kredilerin faiz oranı daha da yüksek olmaktadır. Örneğin bu oran, 1982 yılı için % 14.1 iken sözü edilen düzeltme yapıldığında % 24'e kadar yükselebilmektedir.¹³¹

Az gelişmiş ülkelerde, borç artışlarıyla yurtdışına sermaye kaçıışı arasında dolaysız bir ilişki vardır. Borç yükü arttıkça sermaye kaçıışı artmaktadır. Bu sonuç, yerel hükümet yetkililerinin, borçlanmaya gösterdikleri "sıcak" isteğin nedenini de açıklamaktadır. Bugün, dünyada kişisel servetlerini "yüksek boyutlara" ulaştırmamış az gelişmiş ülke yöneticisi kalmamış gibidir. OECD'nin 1991 yılında yaptığı bir araştırmaya göre, yalnızca 13 çok borçlu ülkeden yurtdışına giden sermaye göçü; 1978 ile 1988 arasındaki on yılda 47 milyar dolardan 184 milyar dolara çıkmıştır.¹³²

Küresel ve bölgesel hegemonya için gelişmiş ülkelerin elinde, sömürgecilik döneminden beri uygulama süzgecinden geçmiş pek çok yöntem vardır. Hükümetler arası dış yardım programları, özel yatırımlar, askeri harcama desteklen, tarım ve ticaret anlaşmaları, şartlı krediler ve her çeşit borç ilişkileri bu yöntemlerden etkili olanlarıdır. Tümü mali güce dayalı bu etkili yöntemler, başlayınca süren sürdükçe derinleşen bağımlılık ilişkilerinin belirleyici öğeleridirler.

"*Para piyasaları kapitalist sistemin karargâhlarıdır.*" Dünya egemenliği peşinde olan ülkeler kendi başkentlerini, uluslararası finansın da merkezi haline getirmek zorundadırlar. Yüzyıl başında bu merkez Londra'daki bir mil karelik **The City** idi, şimdi New York ve Washington'dur. Altın ve döviz piyasaları, uluslararası sigorta işleyişi, mal ve hisse senedi borsaları ve finans dünyasının tüm işlemleri buralardan yönetilir." Az gelişmiş ülkeler, özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, ihacata dönük ekonomi politikalar izlemeye ikna edildiler. Tarım ya da hammaddeye dayalı birkaç kalemlik ihraç ürünü, dünya borsalarındaki "dalgalanmalarla" çoğu kez değerinin altında işlem gördü. Meydana gelen ödemeler dengesi açıkları borçlanmalarla kapatılmaya çalışıldı. Alınan borcun faiz ve anapara geri ödemeleri,

zaten sorunlu olan ihracat gelirlerinin önemli bölümünü emmeye başladı. Borç ihtiyacı, büyüyen boyutuyla yeniden gündeme geldi. Alınan borç, dış ticaret açıklarını, dış ticaret açıkları da alınan borcu arttırdı. Bu sarmal, az gelişmiş ülkeleri bir daha kurtulamayacakları bir borç açmazına sürükledi. Bu ülkeler borç ödemek için yeni borçlar bulmak zorunda kaldılar.

1970 - 1990 arasındaki borç artışı, GSMH (gayri safi milli hasıla) artışından % 300 daha hızlı oldu.¹³³ Bu 20 yıllık dönem içinde az gelişmiş ülkelerin toplam borçları ise tam 21 kat arttı.¹³⁴ Az gelişmiş ülkeler; borç geri ödemesi, sermaye kaçıışı ve kâr transferi yoluyla gelişmiş ülkelere yalnızca 1985 yılında 240 milyar dolar ödediler.¹³⁵

Gelişmiş ülkeler, "dış yardım" ve "dış borcun" etkili gücünü, sömürgecilik döneminden bugüne dek; her koşulda ve her biçimde, uluslararası ilişkilere yön veren temel unsur haline getirmeyi başarmışlardır. ABD Başkanı John F. Kennedy, "dış yardım" adını verdiği borç işleyişinin ülkesi için ne denli önemli olduğunu 1962 yılında şöyle açıklıyordu: "*Dış yardım, Birleşik Devletlerin dünya üzerinde etkili olması ve denetim elde etmesini sağlayan en etkin methodur.*"¹³⁶

Borçlanmanın bir adım öncesinin dış yardım programları olduğu bilmiyor. Bu dönemde; ülke sorunlarını çözmeye zorlanan az gelişmiş ülke yöneticileri, kolay etkilenecek konumdadırlar. Çok yönlü "yardım" önerileri onlara cazip gelir ve uzayıp giden ikili ve uluslararası anlaşmalara, içeriğini anlamasa da istekle imza atarlar. Ekonomik "kalkınma" modelleri; eğitim, ticaret, mali "reformlar", tarım politikaları, yargı ve yönetsel "yeni" yapılanma önerileri, askeri anlaşmalar ve özelleştirme uygulamaları, "**uzman**" raporlarıyla bilimsel görünüm altında sunulur. Önerilerin uygulanması için kaynak gereklidir ve kaynak borçlanma biçimleriyle, "emre hazırdır". İlk borçlanma evresinde dış kredi bulmak dünyanın en "kolay" işidir. Bu dönemde uluslararası finans örgütleri, en "etkili" ve en "becerikli" görevlilerini aylar süren seyahatlara göndererek, devlet kurumlarının kapılarını çalarlar yalnızca devlete değil, politik liderlerin dost ve akrabalarına da "kredi" verirler 1927 yılında, o zamanki Peru diktatörünün oğlu **Juan Lequia'ya**, Peru'nun ABD'den 50 milyon dolar borç alması için açıktan 450 bin dolar ödenmişti.¹³⁷ Maliye Bakanları, Dünya Bankası ve IMF'nin yıllık toplantıları için Washington'a geldiklerinde, bunların önleri kredi vermek için, yüksek

ücretli "kredi" pazarlamacıları tarafından kesilir ve değişik ülkelerden yetkililer, kendi dünya görüşlerine göre "ağırlanırlar". Amerikalı araştırmacılar **Richard J. Barnet ve Cohn Cavanagh "Global Dreams"** adlı kitaplarında şöyle söylüyorlar: *"Washington'a gelen Maliye bakanlarından biri bize, kredi pazarlamacılarının kredi önermek için kelimenin tam anlamıyla yol kestiklerini anlattı. Shoreha ile Sheraton Otelleri arasındaki kısa yürüyüş sırasında, yoksul bir Güney Amerika liderinin önünü tam beş tanesi birden kesmişti."* ¹³⁸

Az gelişmiş ülkeler, Yeni Dünya Düzeni'nin bütün kurumlarıyla kurulup dünyaya yayılmaya başladığı 2. Dünya Savaşı sonrasında, başta IMF ve Dünya Bankası olmak üzere uluslararası finans kurumlarına borçlanmaya başladılar ve böylece "yağlı ilmiği" kendi boyunlarına geçirdiler. Borç ilişkileri, kısa süre içinde ekonomik kalkınmaya ait bir sorun olmaktan çıkarak, siyasal hegemonya aracı haline geldi. Amerikalı ekonomist Harry **Magdoff** borçlanmayla ilgili olarak şunları söylemektedir: *"Yoksul uluslara zengin uluslar tarafından empoze edilen disiplin, IMF'nin verdiği stabilizasyon kredileri (parasını dengelemek için alınan kısa vadeli kredi y.n.) ile sağlanmaktadır. Burada artık kalkınma projeleri ve uzun vadeli kalkınma planları üzerinde durmuyoruz. Kredi için IMF'ye başvuran ülke müthiş bir darboğazın içinde değilse bile, böyle bir darboğazın eşliğinde demektir."* ¹³⁹

"Dış yardım" ve borç anlaşmaları, birbiriyle ilintili, tamamlayıcı yerel işleyişi değiştirmeye yönelik maddelerle dolu bir anlaşmalar setidir. Kendi içinde bütünlüğü, mantıksal temelleri ve borç verenler açısından yararlı işleyişi "mükemmeldir". Temel amaç, "iyi" işleyen ve sürekliliği olan bir bağımlılık sisteminin oluşturulmasıdır. Bu sistemin az gelişmiş ülkeler açısından doğuracağı sorunlar, ulusal varlıklarını ortadan kaldıracak düzeyde ağırdır. Borçlanmanın başladığı dönemlerdeki gülyüzlü dostluk gösterileri, borç arttıkça yerini "direktif ve hatta "tehditlere" bırakır. Politik kadrolar, sabırlı programlarla "elde edilmiştir" Bunlar artık "kraldan çok kralcı" sadık "elemanlar" ve güvenilir "dostlardır". Kamu yönetiminden eğitime, bankacılıktan iletişime, güvenlik güçlerinden endüstriyel yapılanmaya dek toplumsal yaşamın her alanında kesin bir etkinlik sağlanmış ve ülkeler kıpırdayamaz bir biçimde denetim altına alınmıştır. Borçlanmanın kaçınılmaz sonuçları bugün, tüm olumsuz sonuçlarıyla

yüzden fazla ülke yaşamaktadır. Borçlanmayla ilgili istatistiki verilere sahip borçlu az gelişmiş ülke sayısı 109'dur." ¹⁴⁰

Dış borca bağımlı hale gelen az gelişmiş ülkeler, yeniden borç istediklerinde; yerine getirilmesi istenilen ekonomik, siyasal ve sosyal yeni isteklerle karşılaşır. Şarta bağlı krediler dönemi başlar. Artık krediler sadece faiz gelirleri için değil, hükümetleri her yönden "teslim" almak için kullanılacaktır. Nakliye ve sigorta zorunlulukları, kredinin kullanım alanları, hukuksal dönüşümler, politik destek, sosyal güvenlik işleyişi, uyulacak askeri normlar, iş verilecek şirketler hatta atamaları yapılacak yerel yöneticilere dek pek çok koşul, açık ya da örtülü olarak kredi anlaşmalarına girer. Ülkeler tam anlamıyla bağımlı hale getirilir. Bağımlılığın doğal sonucu, egemenlik haklarının teker teker yitirilmesidir. Fransız hukukçu Carre de Malberg'in, "Devletler Kuramı" adlı yapıtında söylediği gibi; *"Yabancı bir devlete karşı herhangi bir bağımlılığı olan devletin, içeride de egemen olacak gücü kalmaz."* ¹⁴¹ ve ülkeler uydu topluluklar haline getirilir.

Gelişmiş ülkelerin dış sermaye yatırımları bugün öyle yüksek boyutlara ulaşmıştır ki; borçların aynı anda ödenmesi ve yatırımların geldikleri yere geri gönderilmesi ya da borçların ödenmeyerek yatırımların millileştirilmesi durumunda gelişmiş ülkeler, ekonomik dengelerini yitirerek toplumsal çözülmeye uğrayacaklar ve sisteme yönelik sorunlarla karşılaşacaklardır. Bu gerçek gözönüne alındığında, Amerikalıların; *"insanlığın baruttan sonra bulunduğu en tehlikeli silah"* ¹⁴² olarak gördüğü ulusal kurtuluş hareketlerinden olağanüstü çekinmesini anla mak gerekiyor.

Oxford ve **Belfast Queen's** Üniversiteleri öğretim üyeleri **Frances Steward** ve **Rene Prendergast**'ın borçlanmanın sonuçları hakkında görüşleri şöyledir: *"Ekonomik krizden etkilenen ve sonuçta; uluslararası finans kurumları, borç veren ülkeler ve ticari bankalardan borç almak zorunda kalan ülkelerde, devletin gücünün daha çok azaldığı görülmektedir. Sosyal ve ekonomik alanlarda karar verme gücünün önemli bir bölümü borç veren yabancılara devredilmiştir. Devlet finansmanının daralması hükümetleri, kamu hizmetlerini ve toplumsal kalkınma yatırımlarını azaltmaya, kamu sektöründe istihdam ve ücret düzeylerini düşürmeye zorlamıştır. Ekonomide özelleştirmenin, ulusal pazarın yabancılara açılmasının, devletçilikten uzaklaşmanın yoğunlaşması; ekonominin daha çok uluslararası bir nitelik kazanması ve ekonomik faaliyetin artan oranda devletin*

*doğrudan denetimi dışına kaçıdığı anlamına gelmektedir. Devletin gücü, nitelikli eleman kaybı, sivil hizmet ahlâkının bozulması, şiddet ve hukuk dışılığın artışı ile daha da azalmaktadır."*¹⁴³

§

Mustafa Kemal Atatürk, şarta bağlanmış denetimsiz borçların ne anlama geldiğini, ulusal bağımsızlık açısından ne tür tehlikeler içerdiğini ve hangi koşullarda kullanılması gerektiğini sürekli olarak açıklamış ve Cumhuriyet Yönetimi'nin mali politikalarını bu açıklamalar üzerine oturtmuştur. 15 yıl boyunca, TBMM'ni açış konuşmalarının hemen tümünde bağımsız maliye, denk bütçe, vergi uygulamaları, milli kambiyo ve Türk parasının değerinin korunması üzerine görüş bildirmiş öneri getirmiştir, 1 Mart 1922'de savaş sürerken, Meclisi açış konuşmasında; *"Herşeyden önce milli amacımız olan bağımsızlığımızı sağlamaya ulaşmaktan başka birşey düşünemeyiz. Bu nedenle bizce önemli olan malî gücümüzün bu sonucu sağlamaya yeterli olup olmayacağıdır"* der ve 1920 ve 1921 yıllarındaki uygulamalara dayanarak, kalkınmanın kendi gücümüzle gerçekleştirileceğini açıklar. *"Memleketimizin gelir kaynakları, milli davamızın güvenle sonuçlandırılmasına yeterlidir. Yoksunluklar içinde olsa da milli gücümüz, bugüne dek olduğu gibi dış devletlerden borç almadan memleketi yönetecek ve amacına ulaştırabilecektir."*¹⁴⁴ Aynı konuşmada; *"Ben yalnız bugün için değil, özellikle gelecek yıllarda devletin, memleketin refahını sağlama açısından, milli bağımsızlığımıza çok önem verdiğimden maliyemiz konusundaki görüşlerimi özet olarak bildirmek isterim"* diyerek ulusal bağımsızlık açısından mali bağımsızlığın yaşamsal önemini ortaya koyar ve hangi koşullarda dış borç alınabileceğini açıklar: *"Hükümetimiz, diğer uygar devletler gibi dış borç anlaşmaları yapabilir. Ancak, dışardan alınan borç paraları, Babiâli'nin (Osmanlı hükümetlerinin y.n.) yaptığı biçimde; ödemeye zorunlu değilmişiz gibi tüketmeye, üretici bir yatırıma yatırmaksızın boşu boşuna harcayarak devlet borçlarının yükünü arttırmaya ve mali bağımsızlığımızı tehlikeye sokacak bir uygulamaya kesin olarak karşıyız. Biz, memlekette halkın refah seviyesini yükseltecek, imarı ve üretimi arttıracak ve gelir kaynaklarımızı geliştirmeye yararlı olabilecek dış borçlanmadan yanayız"*¹⁴⁵

1920'li yıllarda dünyanın hiçbir az gelişmiş ülkesinde, bunları değil söyleyip uygulayabilen, gerçek anlamıyla kavrayan bir ulusal önder bulunmuyordu. Bugün Babiâli mantığıyla Türkiye'yi "yönetenlerin", bu tartışmada ne yazık ki yerleri bile yok. Türkiye Cumhuriyeti'nin 1980 yılında, borç faizlerine bütçeden ayrılan pay % 2,7 iken, 1999 yılında % 46,1'e ulaştı.¹⁴⁶ 2000 yılı bütçesinde, yalnızca borç faizlerine ödenecek para milli gelirin % 17'sine ulaştı. Vergi gelirlerinin % 80'i faiz ödemelerine gidecek¹⁴⁷ Türkiye, böyle giderse birkaç yıl içinde, bütçe hesaplarında katrilyondan sonra "kentrilyon"u (1000 katrilyon) kullanan dünyadaki ilk ülke olacak.

Türkiye'nin 1999 itibariyle 111 milyarı dış, 51,3 iç borç olmak üzere 162,3 milyar dolar borcu var.¹⁴⁸ Cumhuriyetin ilk yirmi yılında bağımlılık doğuracak hiç dış borç almayan üstelik Osmanlıdan devralınan **Düyunu Umumiye** borçlarını ödeyen Türkiye, artık altından kalkamayacağı bir borç yükü altındadır. Hazine Müsteşarlığı'nın verilerine göre, Türkiye'nin, 1950 yılında 0,277 milyar dolar dış borcu vardı. Bu borç, 1960'da 0.558, 1970'de 1,9, 1980'de 16,2, 1990'da 49,1 milyar dolara çıktı.¹⁴⁹ 2001 yılında, Türkiye'nin iç dış borç toplamı 200 milyar doları aştı. Türkiye, IMF'den "**uyum kredisi**" alan 137 ülke içinde, "**en çok borcu**" olan ülkeler sıralamasında birinci sırada bulunuyor.¹⁵⁰ **International Financial Review** adlı **ekonomi dergisi**, Türkiye'ye "*En iyi koşullarda borç bulan ülke*" ödülü verdi. Hazine Müsteşarı **Selçuk Demiralp** ve yardımcısı **Aydın Karaöz** Londra'ya giderek ödülü aldılar.¹⁵¹

Osmanlı İmparatorluğu ilk dış borcu 1854 yılında aldı ve yirmi iki yıl gibi kısa bir süre sonra 1876'da, dış borç miktarı bütçe gelirlerinin % 76.5'ini oluşturur hale geldi. Daha sonra borç faizlerini bile ödeyemez duruma düştü ve tekel, gümrük gelirleri, balıkçılık, damga resmi gibi devletin kolay elde edilir gelir kaynaklarına el konularak, Osmanlı İmparatorluğu bir yarı sömürge durumuna düşürüldü. Yabancıların alacaklarını tahsil etmek üzere kurulan **Düyunu Umumiye İdaresi**, devletin mali örgütlerinden daha güçlü hale geldi. 1912 yılında Osmanlı Maliye Nezareti'nde 5472 memur çalışırken, **Düyunu Umumiye İdaresi'nde** 8931 memur çalışıyordu.¹⁵²

Bugün Türkiye'nin durumu pek farklı değil. Bütçe'de, borç faiz ödemelerine ayrılan pay aynı orana ulaşmış durumda. **Düyunu Umumiye İdaresi'nin** yerini IMF aldı. IMF, bugün İstanbul Erkek Lisesi olarak kullanılan **Düyunu Umumiye** binasına yerleşmedi ama,

Türkiye maliyesini Washington'dan o yönetiyor. Günümüzün Maliye Bakanlığı, Osmanlı Maliye Nezareti'nden belki de daha "sahipsiz". Birçok insana inanılmaz gibi gelebilir ama Maliye Bakanlığı, devletin dış borç miktarını bile tam olarak bilmiyor. Hazine Müsteşarlığı bu acı gerçeği kendisi açıkladı. Müsteşarlığın 24 Eylül 1999'da yaptığı iç toplantılarda gerçekleştirilen bir brifingde; "1995 ve 1996 yıllarına ait dış borç muhasebe bilgileri 'kullanıcı bilgilerle' belgelenemediği ve yedek defter kayıtları doğru hesaplanamadığı için, Sayıştay bu yıllara ait dış borç hesaplarına uygunluk bildirimini verememektedir" denildi. Aynı toplantıya sunulan Sayıştay raporunda ise şöyle deniliyor: "Dış kredi kullanımlarının veri tabanına tam olarak kaydedilmemiş olması hem borç miktarlarının hem de geri ödeme kayıtlarının hatalı olmasına yol açmıştır. Bu nedenle dış borç stoğu doğru biçimde tesbit edilememektedir." ¹⁵³

Sayıştay, aynı saptamayı 2000 yılında da yaptı ve hazırladığı raporu kamuoyuna açıkladı. 26 Ekim 2000 tarihinde yapılan Sayıştay Genel Kurulu'nda kabul edilen 2000 Yılı Mali Raporu'nda şunlar söyleniyor : "Kamu oyunda açıklanan borç stoğunda, borçların tümü gösterilmemiş ve borçların büyük bir bölümü saklanmıştır. IMF, devletin resmi borç verilerine güvenmeyip kendi verilerini üretmiştir. Devletin borç stoğu 1999 yılında 15 katrilyon lira ile milli gelirin % 18'ine ulaşmıştır." ¹⁵⁴

Mustafa Kemal'in, İzmir İktisat Kongresi'nde yabancı sermaye ile ilgili söylemleri çok nettir ve o günlerde Lozan'da ekonomik ayrıcalıklar peşindeki Batılı Devletlere karşı söylenmiş kararlı ve kesin bir mesaj gibidir; "Geçmişte, Tanzimat devrinden sonra yabancı sermaye üstün hakları olan bir yere sahipti. Devlet ve hükümet, dış yatırımların jandarmalığından başka birşey yapmamıştır. Her yeni millet gibi Türkiye bunu uygun bulamaz. Burasını esirler ülkesi yaptırmayız...Taç sahipleri, saraylar ve 'Osmanlı' devlet adamlarının yaşadıkları debdebeyi sürdürürebilmek için, paraya gereksinimleri vardı. Bu nedenle, bunu sağlama yollarına sapsmışlardı. Bunu sağlamanın yolu da, dış ülkelerden borç para almak üzere yapılan anlaşmalar oluyordu. Fakat dışarıdan alınacak borcun koşullarını o denli kötü hazırlıyorlardı ki bazılarını ödemek mümkün olmamaya başladı. Ve nihayet bir gün alacaklı devletler, Osmanlı Devleti'nin iflasına karar vererek, dış borçlar belasını başımıza çökerttiler." ¹⁵⁵

Atatürk, bağımsız maliye, milli kambiyo ve kendi gücüne dayanarak kalkınmayı gerçekleştirmek için ölümüne dek ödünsüz bir çalışma içinde olmuştur. Kaynak yetersizliğini gidermek ve geçici mali rahatlama sağlamak için ne dışarıya avuç açmış ne de abartılmış vergilerle Türk halkını sıkıntıya sokmuştur. Aksine **Aşar vergisini** kaldırmıştır Çalışanların ücretlerini iyileştirmeyi, tüketim mallarının ucuzlatılmasını ve özellikle dolaylı vergilerin azaltılmasını her zaman kendine ilke edinmiştir. Karaciğer yetmezliğinin kendisine verdiği tarifsiz sıkıntılar içinde, büyük bir titizlikle hazırladığı ancak hastalığının ağırlaşması nedeniyle **Celal Bayar**'ın okuduğu 1 Kasım 1938 Meclis'i açış nutkunda şunları söylüyordu: *"Arkadaşlar; Maliyemiz, denk bütçe, sağlam ödeme, vergi sistemlerini yükümlüden yana düzeltme, azaltma ve milli paranın kararlı gücünü koruma prensiplerini tam bir sadakat ve başarıyla izlemekte ve uygulamaktadır. Halkın ve çiftçinin vergi yükünü hafifletmek yolunda öteden beri güdülen prensibin, imkan oranında uygulanmasına bu yıl da devam edilmiştir. Kazanç ve denge vergilerinde, yünlü ve pamuklu kumaşların tüketim vergilerinde ve hayvan vergilerinde indirimler yapılmış, büyükbaş çekim hayvanlarının, tıbbi ve kimyasal maddelerin tüketim vergileri tamamen kaldırılmıştır. Bir kısım vergilerde yapılan önemli indirimlere karşın elde edilen gelir, tahmini gelirden, geçen yıla göre 29 milyon lira bir fazlalık göstermiştir."*¹⁵⁶ **Atatürk'ün** "29 milyon lira fazlalık verdiği" Türk halkına övünçle duyurduğu 1938 bütçesi yalnızca 304 milyon liraydı.

Ölene dek ülkesini ve halkını düşünme davranışına bundan daha iyi bir örnek herhalde gösterilemez.

5

TARIMDA BARBARLIK

1970'lerin "etkili ismi" ABD Dışişleri Bakanı **Henry Kissinger** o yıllarda: *"Birleşik Devletler'in 'yiyecek silahı', Arap petrol kartellerinin elindeki 'petrol silahıyla' boy ölçüşecek durumdadır"* ¹⁵⁷ diyordu. **Kissinger** haklıydı. Dünya tahıl ticaretinin % 80'ini elinde bulunduran

ABD bugün, dünyanın büyük bölümünün yediği ekmeği sağlayan ülke durumundadır. Amerikalılar 2. Dünya Savaşı'ndan önce 5 milyon ton besinlik tahıl ihraç ediyordu. Bunu 1980 yılında 120 milyon tona çıkardılar. Tahıl ihracatının büyük bölümünü az gelişmiş ülkelere yapıyorlardı. Birçok yoksul tarım ülkesi 30 yıl içinde net bir biçimde tahıl ithalatçısı durumuna gelmişti. 1984 yılında Güney Sahra Afrika'sındaki nüfusun % 25'i yaşayabilmek için ithal tarıma bağımlı hale gelmişti.¹⁵⁸

Devlet bütçesinden ayrılan büyük boyutlu tarım destekleme fonlarıyla (ABD kendi ülkesinde bu tür fonlara büyük paralar ayırırken az gelişmiş ülkelerde bunları kaldırtmak için elinden geleni yapar) rekabet edilmesi mümkün olmayan dünya tekelleri haline gelen Amerikalı tarım Şirketleri, dünyanın hemen her yerini etkileri altına almışlardır. Özellikle Asya, Afrika ve Güney Amerika ülkelerinin tarımsal üretimleri artık onlardan soruluyor. Bu şirketler uluslararası pazarlarda, hükümet teşviklerinden aldıkları güçle, yerel üreticilerin altında fiyat verebiliyorlar. Bu yöntemle zaten çeşitli yetersizlikler içinde olan ve kendi başına ayakta durmaya çalışan az gelişmiş ülke tarımı, ürünlerini dünya pazarlarına sunamadan "bulunduğu yerde" kolayca boğuluyor.

Tayland, ihracatının % 15'ini pirinç ihracatından sağlayan bir ülkedir. ABD 1990'lı yılların başlarında dünya piyasalarında 8 dolar olan pirincin fiyatını aniden 4 dolara indirdi.¹⁵⁹ Bu fiyata inmesi mümkün olmayan Taylandlı pirinç üreticileri çok zor durumda kaldılar ve Tayland tarımı çok büyük zarar gördü. 1986 yılında ABD'ne ihraç edilen Şili üzümünden iki salkımında içlerine iğne ile sıkılmış siyanür bulundu. Kimin yaptığı ve kimin ihbar ettiği belli olmayan bu olayla ABD Şili'den üzüm ithalini durdurdu ve Şilili üzüm üreticileri 100 milyon dolar zarar etti.¹⁶⁰ Buna benzer operasyonlar sonucu kısa bir süre içinde Somali, Mozambik, Bangladeş, Sierra Leone, Togo ve Angola gibi çok yoksul ülkeler ilk kez buğday, mısır ve pirinç ithal etmek zorunda kaldılar. Bu tür ülkelerin bir bölümünde artık yabancı gıdalar tüm ithalatın % 25'ini oluşturmaktadır.¹⁶¹

Gelişmiş ülke pazarları, özellikle tarım ürünlerine karşı katı bir biçimde korunurken; az gelişmiş ülkeler, "serbest piyasa ekonomisi" söylemleriyle "açık pazarlar" haline getirilmektedir. Korumacılıkla ulusal gönenç arasındaki dolaysız ilişki, yoksul ülkeler üzerinde baskı uygulanmasını gerekli kılıyor ve bu baskı doğal olarak korumacılığın

(ne kadarsa) ortadan kaldırılmasına yöneliyor. Güçlü olan, kendini koruyor, güçsüzün korunmasını önlüyor. Küresel ekonomik güç böyle oluyor. Tüketimi bol, zengin gelişmiş ülke pazarları herkese çok cazip geliyor ama buralara mal satmak, "serbest piyasa koşullarına" değil hükümet izinlerine bağlı. GATT koşulları buralarda pek işlemiyor. Azgelişmiş ülkelere "serbestlik" ve "daha çok serbestlik" öneriliyor ama metropol pazarları birinci sınıf koruma altında tutuluyor. Ve bu işin başını ABD çekiyor. Malezya Başbakanı **Mahattir Muhammet** Dünya Ekonomik Forumu için geldiği Davos'ta şunları söylüyordu: *"Serbest piyasa işleyişi herkes için iyi olmalıdır. ABD'nin kendi ekonomisini korumacılık önlemleriyle koruma altında tutarken, Gore ve Rubin'in korumacılığa karşı görüşler ileri sürmelerini anlayamıyorum."* ¹⁶² (**Gore**-ABD Baş Yardımcısı, **Rubin**-ABD Hazine Bakanı, y.n.)

ABD'nde üretilen tarım ürünlerinin tümü devlet koruması altındadır. ABD'nin öncülük ettiği uluslararası ticari anlaşmaların bütün "serbestlik" hikayelerine karşın tarım ürünlerinin Amerika'ya gümrüksüz girmesi yasaktır. Muz, tütün, kakao, hurma, ahşap kütük, kalas gibi üretilmeyen ya da yeterince üretilmeyen ürünlerin ABD'ne gümrüksüz girmesine izin verilmektedir. Uluslararası anlaşmalara uyum için getirilen bu zoraki izin, ihracatçı ülkeye koyulan "küçük" bir koşulla ortadan kaldırılabilir. Muz, ABD'ye gönderilmeden önce herhangi bir biçimde satışa hazır hale getirilmişse ya da depolanmışsa, gümrük vergisine tabi ürün sayılmaktadır. Kıyılmış, tasnif edilmiş ya da toz haline getirilmiş tütün; yağı çıkarılmış, şekerlenmiş kakao; on pounddan küçük paketlenmiş, çekirdekleri çıkarılmış, depolanmış hurma; kereste haline getirilmiş tomruk vb. gümrük vergisine tabi ürün sayılmaktadır. İşin ilginç yanı, ABD ithalatçı firmaları hep bu "küçük" ilave hizmetleri içeren ürün sipariş ederler. Dünya serbest ticaretinin kurucu ve koruyucusu olan bu ülke, artık bir azgelişmiş ülke ürünü haline gelen tekstil ürünlerine sürekli olarak kota uygulayıp antidamping vergileri koymakta ve bu tür ülke mallarının ABD'ne girmesini önlemektedir. Amerikalı ekonomist Harry Magdoff, "The Age of Imperialism" adlı yapıtında ABD korumacılığı hakkında şunları söylüyor: *"Amerikan endüstrisi ve tarımının, kotalarla ve özel anlaşmalarla enerjik bir biçimde korunması, ABD'nin uluslararası ekonomi politikasının yaşamsal bir unsurudur"* ¹⁶³

Meksika, 1940'dan 1970'lere dek gıda konusunda kendi kendine yeten ender ülkelerden biriydi. Gıda üretimini, son derece yüksek olan nüfus artış hızının iki katı bir hızla arttırabiliyordu. Meksika hükümeti ulusçu bir ekonomik politika izliyor, yabancı sermaye yatırımlarını sıkı bir biçimde denetliyorlardı. Uluslararası anlaşmalara özellikle de **ABD** ile, **NAFTA**'nın tabanını oluşturan Çerçeve Anlaşmaları'na imza attıktan sonra durumu çok değişti. Başlangıçta Meksika, tüm dünyaya küresel sistemin ve serbest piyasa işleyişinin parlak örneği olarak sunuldu. Bütçesi fazla açık vermiyordu. Binden fazla kamu işletme özelleştirilmişti. Meksika hükümeti uluslararası kredi puanlarının yüksekliğiyle övünüyor, yabancı sermayenin Meksika'ya akın etmesiyle gururlanıyordu. Başkan **Carlos Salinas** bütün ekonomi dergilerinin kapağında resmi basılan bir "kahramandı". Ancak bu "mutlu" tablo uzun sürmedi. Meksika, 1995 yılında büyük bir çöküş içindeydi. 500 bin işçi işini kaybetmişti. Petrol refahı sona ermişti. Enflasyon durdurulamıyor, dış ticaret açıkları durmadan artıyordu. Gerçek işsizlik oranı % 50'lere varmış, ücretler % 40, ortalama alım gücü ise % 60 düşmüştü.¹⁶⁴ Salinas yine dergi kapaklarındaydı. Ancak bu kez yetersizlik, kokuşmuşluk ve uyuşturucu tüccarlarıyla işbirliğiyle suçlanan biri olarak. Uluslararası büyük sermaye güçleri Meksika'ya acı bir oyun oynamıştı.

Amerikalı "tarım uzmanları" Meksika hükümetine verdikleri, "tarım geliştirme raporları" ile Meksika tarımının temel ürünleri olan mısır, fasulye ve şeker pancarının ithalat listelerine alınmasını, tarım destekleme alımlarının durdurulmasını "**önerdiler**". Önerilere büyük istekle katılan Meksika hükümeti, tarım destekleme fonlarını % 70 düşürdü. Hemen tamamı **ABD**'den gelen mısır, fasulye ve şeker ithalatına, "serbest piyasanın bir gereği olarak" izin verdi. 90'lı yıllarda Meksikalılar, yedikleri fasulyenin % 40'ını, mısırın % 25'ini ve şekerin % 30'unu ithal eder hale gelmişti. Taze süt tüketimi % 21, et tüketimi % 30 azalmıştı. Satınalma güçleri % 60 düşen Meksikalılar artık, bir zamanlar kolayca elde ettikleri günlük yiyeceklerini satın alamıyorlardı.¹⁶⁵ Meksika'nın kırsal kesimindeki çocukların % 50'si beslenme bozukluğu içindeydiler.¹⁶⁶ Tarım işçilerinin % 30'u topraktan koparak, ilkel koşullarda yaşanan şehir varoşlarına gitmişlerdi.¹⁶⁷

Gelişmiş ülkelere ait dev tarım şirketleri, **GATT** anlaşmasının kendilerine sağladığı ayrıcalıkları kullanarak tohum sattıkları ülkelerle çeşitli anlaşmalar yaptılar. Bu anlaşmalarda, azgelişmiş ülkelere sattıkları tohumların, (her yıl satmak ve tohumda bağımlılık sağlamak için) bir hasattan fazla kullanılmasını yasaklıyorlardı. Bu yasa, denetim ve takip gerektiriyordu. Bu ise masraf demektir. Şimdi biyoteknoloji yoluyla "**İntihar eden tohum**" buldular. Azgelişmiş ülkelere bu tohumlar atılıyor. Bitkinin genetik yapısı değiştirilerek elde edilen bu tür tohumlar yalnızca bir kez ürün veriyor ve bu ürün doğal olarak tohumluk olarak kullanılamıyor.¹⁶⁸ Gelişmiş ülkeler, bu yöntemle bağımlı hale getirdikleri ülkeleri diledikleri zaman topluca aç bırakma olanaklarına kavuşmak üzereler. Herhangi bir ülkedeki ulusal bağımsızlık eğilimleri artık asker göndererek değil aç bırakarak bastırılacak.

Azgelişmiş ülkelerdeki tarımsal gelişim potansiyeli, günümüzün küresel kaosu içinde; teknolojik yeniliklerden borsa egemenliğine, yabancı "uzman yardımlarından" dış kaynaklı "alternatif tarım önerilerine" dek her yol kullanılarak, önemli oranda tahrip edilmiştir. Bu ülkelere önce ihracata dayalı kalkınma programları önerildi. Dünya Bankası, "İhraç et yoksa öleceksin" diyordu. Başlangıçta ihracat yapacak mal üretimi adına borç verildi. Oysa bu ülkeler, dünya pazarlarında gelişmiş ülke mallarıyla rekabet edebilecek nitelikte üretim yapabilecek ne bilgi, ne teknoloji ve ne de maddi koşullara sahiptiler. Alınan krediler genellikle başka amaçlarla kullanıldı. Dünya Bankası ve IMF, bu ülkelere ulusal tarıma büyük zarar veren; devlet destekleme alımlarının, gübre sübvansiyonlarının, düşük faizli tarımsal kredi uygulamalarının kaldırılması ve tarımsal **KİT**'lerin özelleştirilmesini içeren, "tarımsal kalkınma programlarını ısrarla uygulattılar. Uygulamalar sonucu ulusal tarım üretimi kısa sürede gerileyerek bu ülkeler, halkını besleyemez hale geldiler. Sonuçta ihracat düşleriyle borç batağına sürüklenen azgelişmiş ülkeler, hem sanayileşemediler hem de tarım ürünü ithal etmeye başladılar. Borç taksitlerini ödemek için yeni borç arar hale geldiler. Aradıkları kredileri artık, ulusal değerlerinden ve bunlara bağlı olarak

Ulusal tarım politikalarından verdikleri ödün oranında bulabilmektedirler.

Azgelişmiş ülkelerin hukuk sistemlerini çökertecek olan, "Çok Taraflı Yatırım Anlaşması" **MAI** girişimi 1999'da, gösterilen tepkiler

nedeniyle ileri bir tarihe ertelendi. Gelişmiş ülkeler "Transatlantik Ekonomik Ortaklığı" (TEO) adıyla yeni bir taslak hazırladılar. Azgelişmiş ülkeler için daha da ağır hükümler içeren bu taslağın tarımla ilgili bölümlerine göre; "özellikle soya ve transgenik pirinç gibi ABD'nin tekelinde bulunan tohumlar için patent haklarına mutlaka uyulacak" ve "üye ülkelerin açlık riskine karşı stok yapmalarına sınırlama getirilecek." Bu taslağa göre ayrıca; "Yabancı şirketler, yatırım yaptıkları ülkenin ulusal ya da bölgesel şirketleriyle aynı haklara sahip olacak ve bu ülkelerin; yabancı şirket faaliyetlerini, kamu ihaleleri de dahil olmak üzere denetleme yetkileri bulunmayacak"¹⁶⁹

Hangi nedenle ve hangi ülkede olursa olsun tarımın çökmesine ya da gerilemesine yol açacak olan politik davranışlar, topluma karşı işlenmiş bir insanlık suçu durumundadır. Bunun nedeni tarımın, uygarlığın oluşumuyla bütünleşen niteliği ve bu niteliğin, insan varlığını sürdürebilmesiyle olan dolaysız ve zorunlu ilişkidir. Tarihin değişik dönemlerinde gerçekleştirilen tarlaları yakmak, hayvanları öldürmek ya da tohumları yok etmek gibi eylemler bugün barbarlık olarak değerlendiriliyor. Oysa gerçek barbarlık, tarımdan başka yaşam şansı olmayan yoksul ülkelerin sahip oldukları besin kaynaklarını, ticari ve siyasi hesaplarla yok ederek bugün yapıyor.

§

ABD ile Türkiye arasında 12 Kasım 1956 tarihinde "**Tarım Ürünleri Anlaşması**" imzalandı. 10228 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren bu anlaşmaya göre; ABD Türkiye'ye 46.3 milyon dolarlık buğday, arpa, mısır, dondurulmuş et, konserve, sığır eti, don yağı ve soya yağı satacaktı. Bu ürünler azgelişmiş bir tarım ülkesi olan Türkiye'nin temel ürünleriydi ve bunlar ABD gibi bir ülkenin eşit olmayan rekabetine terk ediliyordu. Ama daha vahim olanı, anlaşmanın 2.ve 3.maddeleriydi. 2. Madde şöyleydi: "*Türkiye'nin yetiştirdiği ve bu anlaşmada adı geçen ya da benzeri ürünlerin Türkiye'den yapılacak ihracatı, Birleşik Devletler tarafından denetlenecektir.*" 3. maddenin b bendi ise; "*Türk ve Amerikan Hükümetleri, Türkiye'de Amerikan mallarına karşı talebi arttırmak için birlikte hareket edeceklerdir*" diyordu¹⁷⁰ Anlaşmanın imzalanmasından altı yıl sonra 21 Şubat 1963'te ABD Ankara Büyükelçisi, Türk

Hükümeti'ne bir nota verdi. Bu notada anlaşmanın 2. ve 3. maddelerine dayanılarak hükümetten şunlar isteniyordu. "T.C. Hükümeti 1 Kasım 1962-31 Ekim 1963 tarihleri arasındaki devrede zeytinyağı ihracatını 10 bin metrik tonu aşmayacak biçimde sınırlandıracaktır. Türkiye eğer bu miktardan fazla zeytinyağı ihraç edecek olursa ABD'den fazlalık kadar yağ ithal edecektir." ¹⁷¹ Bu nota dönemin Ticaret Bakanı Muhlis Ete tarafından hemen kabul edilmiştir.

Türkiye, bir başka tarım anlaşmasını, RP ve DYP'nin oluşturduğu 54. Hükümet zamanında AB ile yaptı. 9 Ocak 1998 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bu anlaşmaya göre, Türkiye et başta olmak üzere (Delidana hastalığının Avrupa'yı sarstığı günler) AB'nde desteklenen tarım ürünlerinin sıfır gümrükle ithal edilmesini kabul etti. Yayınlanan ithalat kararname üzerine bir açıklama yapan Tikveşli Yönetim Kurulu Başkanı **Doğan Vardarlı**, yetkilileri imzalarını geri çekmeye çağırarak şöyle diyordu: "imzalarını çekeceklerdir. Yerli üretici yaşayamaz. Hastalık geliyor, bu kararnameyi bakanlar ya okumadan imzaladılar ya da belli kesimlerden para yediler. Başka açıklaması yok." ¹⁷² Türkiye'nin ulusal haklarını hükümet yetkilileri değil bir şirket sahibi savunuyordu.

Tarım uzmanları Türkiye'nin kısa bir süre sonra kendi halkını besleyemez bir ülke haline geleceğini söylüyorlar. Geçimlerini tarımsal Üretimle sağlayan 35 milyon köylümüz çok zor durumda. Büyük ya da küçük tarım işletmeleri, ürünlerini maliyet fiyatlarının altında elden çıkarıyorlar. Ürün bol bile olsa üreticilerin durumunda bir iyileşme olmuyor. Çünkü ürünler değerini bulamıyor ve elde kalıyor.

Türkiye'de çiftçi, aynı Cumhuriyet öncesindeki gibi kaderiyle başbaşa bırakılıyor ve yoksulluğa terk ediliyor. Yoksullaşma, IMF reçetelerinin eksiksiz uyguladığı 1980 sonrasında büyük ivme kazanmış durumda. Bunu, İzmir Ziraat Odası Başkanı **Reşit Kurşun**'un şu sözlerinde açıkça görüyoruz: "Cumaovası'nın Tekeli Köyünde 1980 yılına kadar her evde bir akaryakıt deposu vardı. Hepsi de ağzına kadar do luydu. Bir ara akaryakıt sıkıntısı olunca tam bir yıl dışardan mazot almadan işlerini görebildiler. Bu kadar bolluk vardı. 12 Eylül 1980 den kısa bir süre sonra bu depolar boşaldı. Hatta işe yaramadığı için yerlerinden sökülüp atıldı. Artık, Tekeli köyü çiftçileri akaryakıt istasyonlarına elde bile taşınabilecek kadar küçük bidonlarla gidiyorlar. Zira 12 Eylül hükümetlerinin izlediği yanlış politikalar yüzünden çiftçinin cebinde mazot alacak parası kalmamıştı." ¹⁷³

Birçok yurtsever aydın ve tarım kesimi temsilcisi, Türk tarımının çok ciddi bir tehlike içinde olduğunu ve giderek büyüyen sorunlara ivedilikle çözüm getirilmesi gerektiğini açıkladı. Ancak, seslerini, kimseye duyuramadılar. Hükümet, Tarım sorunlarını gündemine bile almadı; IMF ve Dünya Bankası'nın, sorunları felaket haline dönüştürecek olan programlarını uyguladı.

Faruk Yücel, 29 Ocak 2001 tarihli Dünya Gazetesi'nde şunları yazdı : *"Gerek IMF'ye verilen taahhütler, gerekse Dünya Bankası'na gönderilen mektupta yer alan tarım reformunun uygulanması nedeniyle fiyatı enflasyon oranının % 20-25 altında kalmış ve çiftçi gelirleri, enflasyona yenik düşmüştür. Reel sektörde 419 bin işyeri kapanmıştır. Yakın gelecekte yaklaşık 4 milyon kişinin şehirlere göç ederek karınlarını doyurmaya çalışacaklarını tahmin etmek güç değildir."*¹⁷⁴

Van Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı **Kayhan Türkmenoğlu**'nun açıklamaları, hayvancılığın getirildiği noktayı açık olarak ortaya koyuyor. **Türkmenoğlu**, uygulanan yanlış politikalar Türkiye'nin kendi kendisine yeterli olma özelliğini yitirerek, tarımsal ürün ithal eder hale geldiğini belirterek şunları söylüyor : *"2000 yılı programında bölgemizde hastalık bahanesiyle hayvan pazarlarını kapatan ve sınırlarımızda kuş uçurmayan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı var olan potansiyeli kurutmuş, verdiğimiz raporları rafa kadırmış, radikal önlemlerle bölge insanının ümidini kırmış ve konuşanı azarlamış. Ancak, büyük holdinglere sesini çıkaramayınca tarım sektörü, ihracatta büyük çöküş ithalatta büyük patlama yapmıştır. Tarım ve hayvancılık sektörü göz göre göre yok olmaktadır."*¹⁷⁵

Türk tarımının sorunlarıyla ilgilenenler, ürkütücü rakamlarla karşılaşmakta ve Kayhan Türkmenoğlu'nun yaptığı saptamaların gerçek olduğunu görmekteydiler. Türkiye'de Tarım üretimi, 1981-1996 yılları arasında % 1.3 oranında artış olmuş ancak aynı dönemde nüfus % 1.8 artmıştır.¹⁷⁶ Bunun açık anlamı nüfusumuzu % 39 oranında daha az besleyebilir hale gelmemizdir.

12 Eylül Darbesi yapıldığı 1980 yılında, Türkiye'nin tarımsal ürün ihracatı ithalatın 7 katı iken, bu olumlu fark 12 Eylül uygulamaları ile hızla azalmış ve 1995'de eşit hale gelmiştir.¹⁷⁷ Gümrük Birliği'ne girildikten sonra, her üretim dalında olduğu gibi tarım alanında da dengeler bozulmuş ve Türkiye sürekli olarak ve giderek artan biçimde dış ticaret açığı vermeye başlamıştır.

Türkiye'de Tarım destek uygulamalarına ayrılan pay 1995 yılında 5 milyar dolar iken, bu pay 1999'da 2.9, 2000'de 2.5 milyar dolara düşürülmüş,¹⁷⁸ daha sonra IMF'ye verilen niyet mektupları ile tarıma yapılan devlet desteği'nin tam olarak kaldırılacağı kabul edilmiştir. Oysa, ABD'nde tarıma, 1980 yılında 7.7 milyar dolar devlet desteği verilirken bu destek 1986 yılında 25.8,¹⁷⁹ 1995 yılında ise 97 milyar dolara çıkarıldı.¹⁸⁰ Aynı dönemde AB'nde tarıma yapılan destek, 1980'de 62 milyar dolardan 1986 yılında 21.5,¹⁸¹ 1995 yılında ise 127 milyar dolara çıkarıldı.¹⁸²

Türk tarımının gelişmesine büyük önem veren ve önemi; "*Tarımda yeni ve ileri teknikler uygulamak*", "*Tarımsal üretimde kalite ve verimliliği yükseltmek*" ve "*Tarımda üretene koruyarak alın terinin karşılığını vermek*" biçiminde ifade ederek üç temel ilkeye bağlayan¹⁸³

Mustafa Kemal Atatürk, 16 Mart 1923 günü şöyle söylüyordu: "*Büyük devletler şimdiye dek bize şu ya da bu sorunlarda gösterişli yardımlarda bulunuyor gibi görünüyorlar, oysa, ekonomik tutsaklıkla bizi felce uğrattıyorlardı. Öteden beri bize bazı şeyleri vermiş gibi, bizim bazı haklarımızı tanımış gibi durum alırlar, gerçekte ise, ekonomide elimizi kolumuzu bağlarlardı. Bu tutsaklığa katlanan devlet ileri gelenleri hoşnuttu. Çünkü görünüşte gösterişli bir gelecek sağlamışlardı Fakat gelecekte ulusu manen yoksulluk çukuruna atmışlardı. Bunlar ekonomik mahkumiyeti kavrayamamış bedbaht hayvanlar idi.*"¹⁸⁴

Atatürk, 1 Mart 1922'de Meclisi açarken, Tarım ve köylü sorunlarına ilişkin olarak şunları söylüyordu: "*Milletimiz çiftçidir. Köylü Türkiye'nin gerçek sahibi, efendisi, gerçek üreticisidir. Yediyüz yıldan beri kanını akıttığımız, kemiklerini yabancı topraklarda bıraktığımız emeğini elinden aldığımız, fedakarlıklarını nankör bir davranışla karşıladığımız köylüye gereken saygı gösterilecektir. Mutluluk ve refah, köylünün hakkıdır. Tarım sektörünün emeği, modern iktisadi tedbirlerle en yüksek düzeye çıkarılmalıdır. Köylünün bilgisini arttırmak, teknik araçlar kullanmasını sağlamak ve emeğinin karşılığını vermek, iktisat politikamızın ruhu olacaktır. Tarım ürünlerimiz dış rekabetten korunacaktır. Çiftçiye tohumluk verilecektir. Ziraat Bankası tarım araç ve gereçlerini uygun fiyatla dağıtacaktır. Ürünlere iç piyasada sürüm sağlanacaktır. Tarım milli ekonomimizin temelidir.*"¹⁸⁵

BATI'NIN IRKÇILIĞI

Batılı büyük devletlerin Türkiye üzerinde kararlılıkla birleştikleri tek nokta, Lozan'a karşıtlıktır. Çünkü Lozan, egemen kılınan bugünkü dünya sistemine ve buna bağlı olarak büyük devlet çıkarlarına ters düşen bir mücadelenin ürünüdür. Emperyalizmin yenilgi belgesidir. Lozan'ı bu nedenle bir türlü kabullenemediler. 78 yıldır birçok yöntem denediler ve bu yönde oldukça yol aldılar ama Lozan'ı tam olarak ortadan kaldıramadılar. ABD anlaşmayı hâlâ imzalamış değil. Bugün okullarında Türkiye'yi Sevr haritalarıyla okutuyorlar. Türkiye içinde kendilerine "Sevr'ci müttefikler" yaratmış durumdadır. 21. Yüzyıla girerken yalnızca Türkiye'de değil dünyanın her yerinde "yeni Sevr" anlaşmaları yapıldı. Yapılmaya devam ediliyor. Sevr mantığının yeniden geçerli kılınp güncelleştirilmesi nedensiz değil. Emperyalizmi anlatan eski bir öykü bu. Ancak Türkiye'nin bu öyküdeki yeri çok farklı. Türkler yalnızca 1920 Sevr'ini yırtmakla kalmadılar, sonraki bütün Sevr'lere karşı çıkan bir devrimi gerçekleştirdiler. Bu nedenle hiç "affedilmediler".

Batı'da, kökleri ırkçılığa dayanan bir Türkiye ve Türk düşmanlığı yaygındır ve bu düşmanlık tarihsel bir gelenek gibidir. Türkiye'deki Batı çıkarlarıyla uyuşmayan her gelişmede bu düşmanlık işlenerek sonu çatışmayla biten politik bir gerilim kaynağı haline getirilir. Avrupalılar bu oyunu iki yüz yıldır oynayıp durmaktadırlar.

Türklerin Batı'yla olan ilişkileri, 1600 yıllık çatışmalarla dolu bir geçmişe sahiptir ve sürekli hale getirilen savaşlar üzerine kuruludur. Ortaasya'dan gelen kuzeyli Hun akıncılar, Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına neden olarak köle egemenliğine dayalı olan İlkçağ'ı sona erdirdiler ve Ortaçağ dönemini başlattılar. **Fatih Sultan Mehmet**, Doğu Roma İmparatorluğu'nun varlığına son vererek çözülmeye başlayan ve serf egemenliğine dayanan Ortaçağ'ın çöküşünü hazırladı, Yeniçağ dönemini başlattı. Türkler Batı'ya karşı, Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden 1699 **Karlofça Anlaşmasına** dek tam 1300 yıl kesin bir üstünlük sağladı. Avrupalıların, Hıristiyanlığı kullanarak Doğu Akdeniz havzasını ve

Doğu ticaret yollarını ele geçirmek için düzenlediği tam 8 Haçlı Seferini Türkler göğüsledi ve onları yenilgiye uğrattı. Avrupalılar, 2.Viyana Kuşatması'ndan kurtuldukları gün olan 12 Eylül'ü; "Türk Günü" adı vererek ve Türk düşmanlığını işleyerek, hala kutluyorlar. Avrupalı anneler çocuklarını hala, "Türkler geliyor" diye korkutuyorlar.

Türk düşmanlığının Batı'da hala sürdüğünü gösteren en açık belge, Katolik Kilisesine bağlı İtalyan piskoposlarının yayın organı olan **L'Avvanire** Gazetesi'nde, yazılanlardır. Bu gazete, 3 Ocak 2000 günlü sayısında, Türkiye'nin AB'ne üyeliği konusunda görüşlerini açıklarken şunları söylemektedir : *"Müslüman Türkiye'nin AB'ne girmesi kimliğimize gölge düşürür. Bu üyelik, yan yana büyüyen Hıristiyan gelenekleri ile şekillenen Avrupa medeniyetlerinin temelindeki ittifakları sarsar. Unutmamalı ki 'Avrupalı Fikri', başlı başına 'Düşman Türklere' ve Türkiye'nin başını çektiği İslam dünyasına karşı geliştirdi. Ankara ile yakın ilişkiler geliştirmeye evet. Ama farklı tarihi ve kültürel gerçekler farklı kalmalıdır."*¹⁸⁶

Amerikalı Senatör **Upshaw** 1927 yılında Senato'da yaptığı konuşmada şunları söylüyordu: *"Lozan Antlaşması, **Timurlenk** kadar hunhar müthiş İvan kadar sefil ve kafatasları piramidi üzerine oturan **Cengiz Han** kadar kepaze olan bir diktatör'ün zekice yürüttüğü politikasının bir toplamıdır. Bu canavar, savaştan bıkmış bir dünyaya, bütün uygar uluslara onursuzluk getiren bir diplomatik anlaşmayı kabul ettirmiştir. Buna her yerde Türk zaferi dediler..."*¹⁸⁷

Amerikalı senatörün çarpık görüşleri kendisiyle sınırlı değildir. Bugün olduğu gibi o günlerde de Batı devletleri, Türkiye ve Türkler'e karşı ırkçılığa dayalı görüş ve davranışları resmi politika haline getirmişlerdi. Bir başka Amerikalı parlamenter senatör **King** aynı yıl senatoda yaptığı konuşmada, Türkiye'de kapitülasyonların kaldırılmış olmasının diğer uluslararası anlaşmalara aykırı olduğunu söyleyerek; *"Türkler cahil, fanatik ve nefret dolu insanlardır"*¹⁸⁸ diyordu. Harvard Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Profesörlerinden **Albert B. Hart**, öğretim üyeleri arasında topladığı 107 imzalı bir metni, senatörlere ve hükümet yetkililerine göndermişti. Bu metinde şunlar yazılıdır: *"Türklerin Avrupa ve uygar uluslar çerçevesinde yeri yoktur. Kemalist rejim mutlaka çökecek ve milliyetçi Türk Hükümeti'nin amaçları asla gerçekleşme-yecektir."*¹⁸⁹

Bu tür söylemler yalnızca geçmişte söylenmedi. Türkiye, gücünü yitirip Batı'ya bağlandıkça, ulusal varlığına yönelik söylemler artarak dile getirilmeye başlandı. **Konrad Adenauer Vakfı'nın** Türkiye danışmanı, Alman Dışişleri Bakanlığı'nın finanse ettiği Alman Doğu Enstitüsü'nün Müdürü **Udo Steinbach**, 15 Eylül 1998 günü **Lingen Akademisi**'nde verdiği konferansta şunları söyledi: "*Sorun, Atatürk'ün bir paşa fermanıyla yarattığı yapay ürün Türk Devleti ve Türk Ulusudur. sorun, Kemalizm ve Kemalizmin ulusçuluk ve laiklik ilkeleridir. Sorun,uyduruk, zorlama ve yapay Türk Ulusu'dur. Böyle bir ulus yoktur. olmadığını Türkiye'de yaşayan Türk-Kürt, Müslüman-laik, Alevi-devlet çarpışmalarında görmekteyiz. Bu uyduruk ulusu Atatürk nasıl kurdu? Önce Ermenileri yok ettiler, sonra da Rumları Kürtleri bu güne dek neden yok etmediler bilinmez.*" ¹⁹⁰

Udo Steinbach'in, olaylara "insanları yok etme" anlayışıyla bakması doğal olarak yetiştiği toplumun değer yargılarıyla ilgili bir sorundur. Gelişkinlikle ikelliği en uç noktalarda birlikte yaşatmayı "başaran" Almanya, dünya siyasetine **Hitler**'i, "toplama kamplarını" ve "gaz odaları" nı armağan etmiş bir ülkedir. Alman devlet politikası, kökleri eskiye giden ve **Udo Steinbach'ın** "insan yoketme" mantığıyla örtüşen geleneklere sahiptir. Almanlar bu geleneklerini şimdi farklı söylemlerle dile getiriyorlar. **Hitler** gibi dünya pazarları için mücadele ediyorlar ama ona sahip çıkmıyorlar. Herkese inanılmaz gelebilir ama **Hitler**'in işlediği suçların sorumluluğunu, Türklerin üzerine yıkmaya çalışıyorlar; "insanları yok etmeyi" ve "gaz odalarını" **Hitler**'in, Türklerden öğrendiğini söylüyorlar. "**Alman Parlamentosu Bilimsel Çalışma Servisi**" adlı örgütün, 3 Nisan 2000 günlü raporunda şunlar yazıyor : "*1915 yılındaki soykırımda Alman Nasyonal Sosyalistlerinin 25 yıl sonra gerçekleştirdikleri toplu yok etme metotları önceden uygulandı; 'çalıştırarak yok etme' kurbanların hayvan vagonlarında taşınması ve insafsız tıbbi deneyler yapıldı. Ermeni askerlere ve sivillere tifo virüsü aşılandı, Trabzon'da Ermeni çocuklar hamam süsü verilmiş odalarda zehirli gaz ile öldürüldü. Görünen o ki, Adolf Hitler, Türklerin soykırımı hakkında çok iyi bilgi sahibi olmakla kalmamış, bunu bir örnek olarak da almış.*" ¹⁹¹

İngilizlerin çok saygı duydukları yaşlı Başbakanları **Gladstone** 19. yüzyıl sonlarında Türkler için şunları söylüyordu: "*İnsanlığın tek insanlık dışı tipi Türklerdir*" ¹⁹² 1919 yılında İngiltere Başbakanı **Lloyd George**'un görüşleri şöyleydi: "*Türkler, ulus olmak bir yana, bir*

sürüdür. Devlet kurmalarının ihtimali bile yoktur... Yağmacı bir topluluk olan Türkler, bir insanlık kanseri, kötü yönettikleri toprakların etine işlemiş bir yaradır." ¹⁹³ ABD Başkanı **Wilson**'un isteği üzerine, 10 Ocak 1917'de biraraya gelen ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya, savaş amaçlarını açıklarken Türkiye için şunları söylüyorlardı: "Uygar dünya bilmelidir ki. Müttefiklerin savaş amaçları, herşeyden önce ve zorunlu olarak Türklerin kanlı yönetimine düşmüş halkların kurtarılmasını ve Avrupa uygarlığına kesinlikle yabancı olan Türklerin Avrupa dışına atılmasını içerir." ¹⁹⁴ Bu açıklamadan altı ay sonra İngiltere Başbakanı şunları söylüyordu: "Türkiye, cennet Mezopotamya'yı çöle, Ermenis'tanı mezbahaya çevirmiştir. Mezopotamya Türk değildir, hiçbir zaman Türk olmamıştır. Mezopotamya'da bir Türk bir Alman kadar yabancıdır." ¹⁹⁵ (**Lloyd George**'un Mezopotamya dediği yer bugünkü Irak ve Güneydoğu Anadolu'dur.)

Benzer söylemler bugün, üslupta değişiklik yapılarak yoğun bir biçimde tekrar edilmeye başlandı. Almanya'da yayınlanan 390 bin trajlı **Frankfurter Allgemeine Zeitung** gazetesinin 6 Ocak 1998 tarihli baskısında yer alan **Wolfgang Günter Lerch** imzalı yorumda şunlar söyleniyor: "Kürt sorununun kökeninde, Birinci Dünya Savaşı bitiminde çizilen Ortadoğu haritasının adaletsizliği vardır. Kriz ve çatışmaların kökü, Osmanlı İmparatorluğunun parçalanması ardından oluşturulan yeni hukuki statüde yatıyor... Kürtler arzularını Lozan'da Türk milliyetçiliği önünde gerçekleştiremediler." ¹⁹⁶ CIA eski Ortadoğu Direktörü ve Ulusal İstihbarat Konseyi Başkan Yardımcısı **Graham Fuller** şöyle söylüyor: "Kemalizm bitti; Dünyadaki bütün liderler gibi o da sonsuza dek yaşayacak bir ürün veremedi. Oysa İncil ve Kur'an halâ veriyor. Bu nedenle, kendisine entellektüel güven duyan Türkiye, İslâm'ın günlük yaşamdaki yerini almasını yeniden düşünmelidir." ¹⁹⁷

Gerçekte Türkiye'nin "düşüncesine" aldırın yok. Fuller'in, "İslâm'ın günlük yaşamdaki yerini alması" olarak ifade ettiği anlayışın, İslamla bir ilgisinin olmadığı ve olamayacağı açıktır. CIA ajanının amacı dini siyasete alet etmek ve bu yolla lojistik destek verilerek oluşturulan gurupları Türkiye Cumhuriyeti karşıtlığında kullanmaktır. Bu oyun Türkiye'de 50 yıldır oynanıyor.

Batının Türk düşmanlığına en iyi yanıtı, başardığı anti-emperyalist eylemle **Mustafa Kemal** vermiştir. 18 Haziran 1922'de söyledikleri Batı devletlerinin ne olduğunu açıkça ortaya koyar. Bu sözlerden, "dost ve müttefiklerden" borç almak için IMF ya da AB kapılarında bekleyen bugünkü yöneticiler ders almalıdır. **Mustafa Kemal** şunları söylüyordu: *"Ulusumuz, bağımsızlığına vurulan darbeler ve varlığında açılan yaralar karşısında gözyaşları döküyordu. Dostla düşmanı ayırt edemeyecek bir hale getirilmişti... Karar verildi, hareket başladı, artık maskeler atıldı. Türkiye parçalanacak, Türk halkı köle, aşağılık, sefil ve perişan edilecekti. Amaç bu idi. Bu acımasız amaca ulaşmak için akla ve hayale gelmeyen her türlü yola başvuruldu. Özellikle Batı'nın kimi hükümetleri, kimi politika adamları bunun böyle olmasında diretiyorlardı. Halâ da diretiyorlar. Bu biçimdeki davranışlarını dünyaya hoş göstermek ve hatta kendi uluslarının gözünden gizlemek için başvurmadıkları yöntem kalmadı. Her türlü yalan dolan kullanıldılar. Türkler vahşidir, acımasızdır, uygarlığın gereklerini benimsemeye yatkın değildirler dediler. Asıl vahşi, acımasız ve saldırgan olan, ortaya attıkları iddiaları dillerine dolayarak dünya kamuoyunu aldatmaya çalışan kendileriydi. Başaracaklarını sandılar. Çünkü, Türkiye'nin yaşama gücünü tümünden yitirdiği kanısındaydılar. Ama tam anlamıyla aldandılar. Gerçek şudur; Kafalarında bir takım hırslı duyguları kaynaştıranların, gerçek dışı zanlarla gerçeği değiştirebilmeleri mümkün değildir. Bugüne kadar yeryüzünde bunu yapabilen olmamıştır."* ¹⁹⁸

Emperyalizmin gerçek niteliğini her yönüyle kavramış ve yüksek bir anti-emperyalist bilince ulaşmış olan **Mustafa Kemal**, Büyük Taarruz'un hazırlıklarının sürdüğü günlerde 3 Mart 1922'de, Batı'nın saldırgan devletleri için şunları söylüyordu: *"İstilacı ve saldırgan devletler, yerküresini kendilerinin malikanesi ve insanlığı kendi hırslarını tatmin için çalışmaya mahkum esirler saymaktadırlar. Sonuç olarak iki guruba ayrılmaktadır. Birincisi Doğu ki, kendi varlığını, bağımsızlığını artık kavramıştır, bu bilinçle el ele vermiştir. Diğer bir gurup daha var ki bunlar sırf kendi hırslarını tatmin için çalışmaktadır. Bunların amacı zulüm ve baskı olduğu için, onları lanetle anmakta kendimizi haklı görüyoruz."* ¹⁹⁹ Aynı yıl, askeri savaşı kazandıktan hemen sonra 24 Ekim 1922'de Amerikan "**United Press**" gazetesine verdiği demeç Batıya hem bir uyarı hem bir "meydan okumadır": *"Amerika, Avrupa ve Bütün Batı dünyası bilmelidir ki,*

Türkiye halkı her uygar ve yetenekli ulus gibi, kayıtsız şartsız özgür ve bağımsız yaşamaya kesin karar vermiştir. Bu meşru kararı ihlale yönelik her kuvvet, Türkiye'nin ebedi düşmanı kalır." ²⁰⁰ Bu açıklamadan beş gün önce, 19 Ekim 1922'de Türkler hakkında ağzına geleni söyleyen ve **Atatürk'e** daha önce "*asi ve maceracı general*" diyen İngiltere Başbakanı **Lloyd George**, Anadolu'daki başarısızlığı gerekçe gösterilerek verilen bir gensoru ile Başbakanlıktan düşürüldü. **Lloyd George** parlamentoda kendisini savunurken şunları söylüyordu: "*Arkadaşlar, yüzyıllar nadir olarak dahi yetiştirir. Şu talihsizliğe bakın ki bu dahi çağımızda Türklere nasip oldu ve benim karşıma açıldı.*" ²⁰¹

Lloyd George haklıydı. **Mustafa Kemal** yalnızca sıradışı yeteneklere sahip bir komutan değil, bilinçli ve kararlı bir anti-empyralist ve ödünsüz bir bağımsızlık savaşçısıydı. Emperyalist sistemi özünden kavramış ve tüm yönleriyle incelemişti. Türk ulusunun yaşattığı özdeğerlere, halkın direnme gücüne ve bu gücün somut ifadesi olan Türk Ordusu'na güveniyordu. Sınırsız bir yurt sevgisiyle donanmış coşkulu bir devrimciydi. 12 Eylül 1922 günü İzmir'in kurtuluşu nedeniyle Türk Ulusu'na şöyle sesleniyordu: "*Akdeniz, askerlerimizin zafer nidalarıyla dalgalanıyor.. Ordularımızın güç ve yeteneği düşmanlarımıza dehşet, dostlarımıza güven verecek bir mükemmellikte kendini gösterdi. Büyük ve soylu Türk Ulusu, bu büyük zafer özellikle senin eserindir Anadolu'nun kurtuluş zaferini kutlarken size İzmir'den, Bursa'dan, Akdeniz ufuklarından ordularımızın selamını sunuyorum.*" ²⁰²

İzmir'e girilmiş ve zafer kazanılmıştı ama başta İngiltere olmak üzere Batılılar, Türk Ordusu'nun Çanakkale'ye ulaşmasını ve Trakya'ya geçmesini önlemeye çalışıyor, bunun için birliklerini savaş durumuna getiriyor ve dominyonlarından asker toplamaya çalışıyordu. İngiliz Hükümeti, İstanbul'daki General **Harrington'a**, Türk Ordusu'nun Çanakkale'deki "*tarafsız bölgeye*" girmesi halinde, "*iki tümeni daha seferber ederek*" karşı koyma emrini vermiş ve 23 Eylül 1922 günü İtilaf Devletleri **Mustafa Kemal'e** askeri hareketin durdurulması yönünde bir nota göndermişti. Ancak, **Mustafa Kemal**, bunlara aldırmaz etmiyor ve Türk Ordusu aynı gün, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın "*tarafsız bölge*" ilan ettiği bölgeye giriyordu. Askeri hareketin sürdüğü o kritik günlerde **Mustafa Kemal, Chicago Tribün** gazetesi muhabiri **John Cloyton'a** İzmir'de şu açıklamayı yapıyordu : "*Misaki Milli sınırlarımızı gerçekleştirmeye kesin kararlıyız. Bütün Türk*

toprağında gerçek bağımsızlık istiyoruz. Bizim için kapitülasyonlar artık mevcut değildir.."²⁰³

Atatürk, Emperyalizme karşı kararlı tavrını söylemde bırakmaz ve saptamalarını yaşamı boyunca sürdürdüğü aktif mücadelenin eylem kılavuzu haline getirir. Söylediğini yapar, yapmayacağı şeyi söylemez. Mücadele süreci içinde affetmediği tek şey; ulusların varlıklarına ve gelişme isteklerine yönelik baskıcı ve sömürgeci hareketlerdir. 16 Mart 1923'te Adana Türk Ocağı'nda yaptığı konuşmada şunları söyler: *"Ulusların kalbinde oç duygusu olmalı. Bu gelişigüzel bir oç değil, yaşamına, rahatına, zenginliğine düşman olanların yapabilecekleri zararları yok etmeye yönelik bir oçtür. Bütün dünya bilmelidir ki, kapımızda böyle bir düşman oldukça, onu bağışlamak elimizden gelmez gelmeyecektir. Düşmana acıma; acizlik ve zayıflıktır. Bu insanlık göstermek değil, insanlık özelliklerinin sona erişini ilan etmektir.*"²⁰⁴ Aynı yıl 31 Ocak'ta

söylediği sözler, ondaki anti-emperyalist bilincin düzeyini gösterir; *"Bizim öcümüz zalimlerin zulmüne karşıdır. Onlarda zulüm duygusu ölmedikçe, bizde de oç duygusu sürecektir."*²⁰⁵

Mustafa Kemal Batı'nın ne olduğunu iyi bilir ve onunla, ölene dek bağımlılık doğuracak herhangi bir ilişki kurmaz. Batı'nın eriştiği toplumsal düzeyi, ekonomik ve kültürel gelişkinliği hedefler ama taklitçi bir bağımlılığa asla izin vermez. Türk toplumunun özgün yapısını, tarihsel özelliklerini bilir. Çağdaşlaşmadan yanadır, **"Batıcı"** değildir. Bu tutumu, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin resmi politikası haline getirir. Aralık 1921'de Batı ile ilgili sözleri, anlayışının en özlü ifadesidir; *"İlkbahara dek üç ay içinde bu silahları elde edemezsek diplomasi kanallarıyla bir çözüm yolu aramak zorunda kalacağız. Bunu arzu etmiyorum. Biliyorum ki Batı ile uyuşma Türkiye'nin kaçınılmaz olarak kökleştirilmesi anlamına gelecektir."*²⁰⁶ **Atatürk**, 1938'e dek ezilen ulusların yanında yer aldı ve bu tutumunu kararlı bir anti emperyalist olarak somut uygulamalar haline getirdi. 1933 yılında şunları söylüyordu : *"Bugün, günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan bütün Doğu uluslarının da uyanışını öyle görüyorum. Bağımsızlığına ve özgürlüğüne kavuşacak olan pek çok kardeş ulus vardır. Onların yeniden doğuşu, kuşkusuz ki ilerleme ve refaha yakın olacaktır. Bu uluslar bütün güçlülere ve bütün engellere karşın muzaffer olacaklar ve kendilerini bekleyen geleceğe ulaşacaklardır. Sömürgecilik ve emperyalizm, yeryüzünden yok olacak ve yerlerine*

uluslar arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir uyum ve işbirliği çağı egemen olacaktır." ²⁰⁷ Bu sözler, Çin, Hindistan ve Vietnam devrimlerinin haberini veren sözlerdir.

Mustafa Kemal amaçlarını saptayıp mücadeleye başlayacağı günlerde tam anlamıyla yalnızdı. Batı devletlerine özellikle İngiliz donanmasına karşı çıkmak, Türk toplumunun hemen tüm kesimlerinde, "düşünülmesi bile tehlikeli" bir intihar girişimi olarak görülüyordu. Örneğin ünlü şair **Yahya Kemal**; "*Ah parçalamasalar... bari İngilizler vatanımızı toptan alsalar... Mısır gibi olsak!*" ²⁰⁸ diye kıvranıyordu. **İsmet İnönü** bile İstanbul'dan yazdığı mektupta, **Mustafa Kemal**'i Amerikan mandasını kabul etmesi için iknaya çalışırken şunları yazıyordu "*Bütün ülkeyi, parçalamadan bir Amerikan denetimine bırakmak yaşayabilmek için tek uygun çare gibidir.*" ²⁰⁹

İsmet İnönü benzer bir mektubu 1 Haziran 1919 tarihinde **Kazım Karabekir**'e gönderir. Bu mektupta şunları yazar: "*Çoğunluk diye ifade olunabilecek bir kitle de (yahut benim tanıdıklarımın çoğunluğu) Amerikan mandasını, parçalanmamış bir Türkiye'yi toptan üzerine almak üzere tercih ediyorlar. Öte tarafta bu işlere karar verenler ne bize soruyorlar, ne bizi düşünüyorlar. Avrupa milletlerinde Türkiye'yi istila hırsı kudurmuş bir şekil aldı.*" ²¹⁰

Mustafa Kemal'in Bağımsızlık konusundaki görüşleri bellidir. "*Ben yaşayabilmek için mutlaka bağımsız bir ulusun evladı olmalıyım. Bu nedenle ulusal bağımsızlık bence bir yaşam sorunudur. Ulus ve ülkenin yararları gerektiğinde tüm insanlığı oluşturan uluslardan her biriyle uygarlık gereği olan dostluğa dayalı ilişkilere büyük bir duyarlılıkla değer veririm. Ancak, benim ulusumu tutsak etmek isteyen herhangi bir ulusun, bu isteğinden vazgeçinceye dek amansız düşmanıyım.*" ²¹¹

Mustafa Kemal için bağımsızlık ve özgürlük, bireyin kişisel haklarıyla sınırlı olan bir sorun değildir; toplumsal ve ulusaldır. O'na göre, ulusu oluşturan bireylerin bağımsız ve özgür olabilmeleri için, içinde yaşadıkları toplumun da bağımsız ve özgür olması gerekir. 1921 yılında söylediği şu sözler, yaşamı boyunca sürdürdüğü mücadelenin temel doğrultusudur: "*Bence, bir ulusta şeref, onur ve namusun ve insanlığın oluşup varlığını sürdürmesi, o ulusun özgürlük ve bağımsızlığına kesin bir biçimde sahip olmasıyla mümkündür. Ben kişisel olarak ileri sürdüğüm bu niteliklere çok önem veririm. Ve bu niteliklerin kendimde var olduğunu ileri sürebilmem için, ulusumun da*

aynı niteliklere sahip olmasını ana koşul bilirim. Ben yaşayabilmek için mutlaka bağımsız bir ulusun evladı olmalıyım." ²¹²

Atatürk'ün ulusal bağımsızlığa verdiği önem, Türk ulusuyla sınırdadır değildir. "Sahip olduğum tek servetim Türk olmamdır" ²¹³ diyerek Türklüğüyle övünür ama dünyadaki tüm ulusların bağımsız ve özgür olmasını ister. Ölümünden bir yıl önce 1937 yılında şunları söylüyordu "İnsan bağlı olduğu ulusun varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar, bütün dünya uluslarının huzur ve refahını düşünmeli ve kendi ulusunun mutluluğuna ne kadar önem veriyorsa, bütün dünya uluslarının mutluluğuna hizmet etmek için elinden geldiği kadar çalışmalıdır." ²¹⁴

§

Bugün Türkiye'de ne yazık ki, "ulusal bağımsızlığı bir yaşam sorunu sayan" ve bu uğurda düşmanlarının gücüne bakmadan mücadeleye atılan bir **Mustafa Kemal** yok. Türkiye'nin bugün getirildiği noktayı göstermesi açısından son elli yıl içindeki bir kaç gelişmeyi hatırlatmakta yarar var... Cumhurbaşkanı **İsmet İnönü** ABD ile imzalanan yardım anlaşması nedeniyle, 12 Temmuz 1947 günü yaptığı radyo konuşmasında şunları söylüyordu: "Büyük Amerika Cumhuriyeti'nin, ülkemiz ve ulusumuz hakkında beslemekte olduğu yakın dostluk duygularının yeni bir örneğini teşkil eden bu sevinçli olayı (yardım anlaşması) her Türk candan alkışlamaktadır." ²¹⁵ **İnönü**, "Büyük Amerika Cumhuriyeti'nin ülkemiz ve ulusumuz hakkında beslediği yakın dostluk duygusunun" ne olduğunu 1962'deki Kıbrıs Bunalımı sırasında ABD Başkanı **Johnson**'ın kendisine gönderdiği mektupla anlayacak ve "yeni bir dünya kurulur, Türkiye orada yerini alır" diyecektir.

Amerikan donanmasının **Missouri Zırhlısı**, 5 Nisan 1946 günü İstanbul'a geliyor ve büyük törenlerle karşılanıyordu. O günlerde TBMM'de inanılmaz konuşmalar yapılıyor, **Atatürk**'ün tüm yaşamını adayarak sağladığı tam bağımsızlık, ulusal onur gibi kavramlar adeta yok sayılıyordu. Başbakan **Şükrü Saraçoğlu**, o günlerde, ABD'ye 4.5 milyon dolarlık borcun ödenmesi üzerine yaptığı konuşmada şunları söylüyordu: "Hepimiz inanıyoruz ki biz bu parayı vermekle borcumuzun yalnız maddi kısmını ödüyoruz. ABD'ne bir de manevi borcumuz vardır ki onu da, hürriyet, adalet, istiklâl ve insanlık

davalarında Amerika'nın bulunduğu saflarda bulunmak suretiyle ödemeye çalışacağız." ²¹⁶

Aynı günlerde, CHP İstanbul milletvekili **Hamdullah Suphi Tanrıöver** ve CHP Bursa milletvekili **Muhittin Baha Pars** ise Meclis'te şunları söylüyorlardı: **H.Suphi Tanrıöver**; "Dünyaya ışık nereden geliyor ? Bu ışığın bir kaynağı var. Işık Amerika'dan geliyor. Ümit nereden geliyor, Amerikadan geliyor." ²¹⁷ **M.Baha Pars** : "Bugün bu büyük milletin, Amerika'nın insanlığa yaptığı yardımı hatırlayıp teşekkür ederken, peygamber gibi temiz ve kusursuz Roosvelt'i ve onun halefi olan kıymetli devlet ve millet adamı Truman'ı hürmetle selamlarım." ²¹⁸

3. Cumhurbaşkanı **Celal Bayar**, seçim çalışmaları nedeniyle 20 Ekim 1957'de Taksim meydanında yaptığı konuşmada şöyle diyordu: "Otuz yıl sonra Türkiye küçük bir Amerika olacaktır." ²¹⁹

Aynı **Celal Bayar** 25 Ocak 1954 günü resmi gezi için gittiği Washington'da yaptığı bir basın toplantısında ABD yetkililerine şunları söylüyordu: "Türk milletinin satın alma gücünün artması ve yaşama standartlarının yükselmesiyle, ülkemiz mamul maddeler ve tüketim malları için büyük bir pazar durumuna gelecektir. Türkiye'ye harcanan her dolar, verimli bir toprağa ekilmiş refah ve bereket filizleri verecek bir tohum gibidir."

Türk Dışişleri Bakanı **Fatin Rüştü Zorlu**, Lizbon'da Türkiye'nin **NATO**'ya kabul toplantısında yaptığı konuşmada şunları söyledi. "Karşınızda büyük istekle ve kayıtsız şartsız işbirliği zihniyetiyle hareket etmeyi ilke edinen bir Türkiye bulacaksınız." ²²¹ Gerçekten de öyle oldu. "Kayıtsız şartsız işbirliği zihniyetiyle hareket etmeyi ilke edinen hükümet, Türk Ordusu'nun hemen tamamını, Korgeneral rütbesinde bir Amerikalı komutanın emri altında **NATO**'ya verdi. Türkiye'nin kararına o zamanki **NATO** yetkilileri bile şaşırmışlardı. Oysa **Mustafa Kemal** henüz yetkili bir komutan bile değilken, 1917 başlarında **Enver Paşa**'ya gönderdiği bir raporla, Türk Ordusu'nun başına getirilen Alman Komutan **Falkenhayn**'nin ordunun başından alınmasını isteyerek görüşlerini şöyle dile getirmişti: "Falkenhayn görevden alınmadığı sürece ülke bütünüyle elimizden çıkarak bir Alman sömürgesi durumuna girmiş olacaktır. Falkenhayn, Anadolu'dan getirdiğimiz (Suriye-Irak cephesi) son Türk kanlarını da kullanacaktır." ²²²

ABD Dışişleri Bakanı **Muskie**, 12 Eylül 1980 akşamı bir müzikal seyretmekte olan Başkan **Carter**'ı telefonla arar ve kendisine şu bilgiyi

iletir: "Türk ordusu komuta heyeti yönetime el koymuştur. Herhangi bir kaygıya gerek yoktur. Kimlerin müdahale etmesi gerekiyorsa onlar müdahale etmiştir." ²²³ **Ufuk Güldemir, "Texas, Malatya"** adlı kitabında şu bilgiyi veriyor; "CIA personel biyografisine göre Turgut Özal, gelmiş geçmiş en Amerikan yanlısı Türk Lideridir." ²²⁴

Toplumsal muhalefetin yükseldiği 70'li yıllarda, "toprağı işleyene suyu kullanana" vereceğini açıklayan ve "ne ezilen ne ezen insanca hakça bir düzen" kuracağını söyleyen dönemin sert söylemli "solcu" politikacısı **Bülent Ecevit, Celal Bayar'ın** 1954'deki "ABD ziyaretini" aratmayan medya gösterileriyle gittiği Amerika'dan, 2 Ekim 1999 günü geri döndü. **Ecevit**, Esenboğa Havaalanı'nda yaptığı basın toplantısında şunları söyledi: "Clinton Avrupa Savunma ve güvenlik kimliğine ilişkin görüşlerimizi desteklediğini bir kez daha belirtti. Kosova gibi bölgesel konularda da görüş alışverişi yaptık. Bölgesel itilâfların çözümünde Türkiye-ABD işbirliğinin katkısını vurguladık. Ziyaretimiz bu önemli müttefikimizle daha yakın işbirliğinin temelini hazırlamıştır. Çok olumlu bir gezi oldu, yurdumuza olumlu bir izlenimle dönmüş olmaktan mutluluk duyuyorum. **Türkiye ile ABD stratejik bir partnerdir.** ²²⁵ (Partner: Şerik, ortak, hissedar, karı ya da koca, dans arkadaşı dam ve kavalye, tiyatro ve sinemada rol arkadaşı, tenis ve kağıt oyunlarında oyun arkadaşı - Oxford Ansiklopedik Sözlük - Sabah Yayıncılık).

ABD - Türkiye ilişkilerini, stratejik ortaklık olarak gören bir başka devlet yetkilisi, Anayasa Mahkemesi eski Başkanı ve şimdiki Cumhurbaşkanı Sn. **Ahmet Necdet Sezer**'dir. Sezer, 25 Mart 2001 günü Washington'da yapılan Amerikan-Türk Konseyi toplantısına gönderdiği kutlama mesajında, Türk-Amerikan stratejik ortaklığının 1980'den sonra "önüne çıkan zorluklara dayandığı" ve daha da "kapsamlı" hale geldiğini ileri sürerek şunları söyledi : "Son yirmi yıl dünyaya önemli değişiklikler getirdi. Soğuk savaşın sona ermesi jeopolitik ilişkilerin değerini arttırdı. Ancak bu dönemde Türk-Amerikan ortaklığı önüne çıkan zorluklara dayandığı gibi kapsamlı bir stratejik ortaklığa ilerledi." ²²⁶ Kuzey Irak'ta "Bölgesel bir yönetim birimi olarak Kürt Federe Devleti" nin kurulması için **Barzani ve Talabani** ile yaptığı Washington toplantısına Türkiye'yi çağırmayan, Türkiye'ye, "AB Ordusu" konusunda NATO'daki veto hakkını kullanmaması için baskı yapan, PKK'ya Washington'da büro açma izni veren, **Fetullah Gülen'i** ağırlayan ve dünyanın tümünü kapsayan

hegemonya peşindeki sorunları bol bu ülkeyle; hangi 'oyun' da partner, şerik, ortak, hissedar olunacağını, Türk halkıyla birlikte hep beraber göreceğiz.

Ecevit ve Sezer'in stratejik partner olarak seçtiği ABD'nin nasıl bir partner olduğunu, bu partneri yönetenlerin dünyaya nasıl baktıklarını, çıkarları için neler yapabileceklerini ve bu çıkarların Türkiye'den ne denli uzak olduğunu anlatabilmek için acaba ne yapmak gerekir? Gerçekleri insanlara nasıl göstereceğiz? Milyonlarca insanın yaşamında somutlaşan sıkıntılı gerçekleri, çıkara ve güce dayalı küresel eylemi ve bir insanlık gereği olarak bu eyleme gösterilmesi gereken tepkiyi. **Bülent Ecevit**'e nasıl ve kim anlatacak? Bizden daha çok dinlenir düşüncesiyle ABD Dışişleri Bakanı **Madeleine Albright**'in, Amerika'nın ne olduğunu ve gelecekte ne beklediğini anlatan şu sözlerini anımsatmakta yarar var: *"Biz dünyanın en güçlü devletiyiz. Yeryüzünün en önemli unsuru olarak dünyayı çocuklarımız, torunlarımız ve tabii bizim kurallarımıza uyan diğer ülkelerin insanları için daha güvenli hale getirmek amacı ile gereken herşeyi yapacağız"*

²²⁷ **Ecevit**'in "Stratejik partneri" ABD işte budur.

1999 yılında Başbakan olarak gittiği Amerika'yı "Stratejik Partner" ilan ederek IMF'nin tüm isteklerini eksiksiz yerine getiren ve bu konuda gösterdiği "performansla" herkesi şaşırtan **Bülent Ecevit**, daha bir yıl önce 1998 yılında Başbakan Yardımcısıyken Hürriyet Gazetesi'ne eşiyile yaptığı ziyaret sırasında ABD hakkında şunları söylüyordu: *"Amerika'yı bizi yakından ilgilendiren konularda bizimle diyalog kurarak politika oluşturmaya alıştırmalıyız. Onlar bize danışmadan, bizim için yaşamsal konularda politika oluşturuyorlar ve bizim kendilerini destekleyerek peşlerinden gitmemizi istiyorlar. 1974 yılında haşhaş ekimi yasağını kaldırmaya karar verdiğimizde Amerikalı yetkililer 'İstanbul'u bombalarız' dediler. Buna rağmen uygulamayı başlattık. Öyle tedbirler aldık ki ABD bir şey diyemedi. ABD'ne direnilemez diye birşey yok"*

Bülent Ecevit'in "Amerika'yı yeniden keşfetmesi" ya da Türkiye'de gücü artmakta olan neo-Amerikan rüzgarlardan etkilenmesi, dengesi bozuk politik davranışları da beraberinde getiriyor. Uzun yıllar Batı Avrupa, özellikle de İskandinav sosyal-demokratlarıyla arasında "su sızmayan" Sayın **Ecevit**, birdenbire tüm Batı Avrupa'yı ırkçılıkla suçladı. Özel Başkent Üniversitesi'nin 1999 yeni öğrenim yılının açılışına katılan Ecevit, burada yaptığı

konuşmada, Türkiye'nin AB'ne üyeliğinin önünde en önemli engelin "ırkçılık" olduğunu belirterek Şunları söyledi: *"Türk halkının gönlünde ve bilincinde ırk kavramı yoktur ama Batı Avrupa ırkçıdır."* ²²⁹

Ecevit, Batı Avrupa'yı ırkçı ilan ederken "Irkçı Avrupa"ya, AB'ne girmek için ulusal ödünler vermeye devam etti; bu yöndeki karar ve uygulamalara imza atmaktan çekinmedi. Kıbrıs ve Ege, **Katılım Ortaklığı Belgesi**'ne ön şart olarak alınınca yine kızdı ve Kasım 2000'de *"Avrupa bizi aldatmıştır"* dedi. ²³⁰ Ancak, Nice Zirvesi'ne katılıp aldatıldığını söylediği metne imza attı. IMF'nin hazırladığı **"9 Aralık Enflasyonu Düşürme"** programını, *"Çağımızın son ekonomik mucizesini yaratıyoruz"* ²³¹ diyerek coşkuyla uygulamaya soktu ve 15 ay boyunca IMF isteklerini eksiksiz yerine getirdi. Bu program, 20 Şubat 2001 mali bunalımıyla Türk ekonomisini çökertince, bu kez, *"IMF den gelen herşeyi kayıtsız şartsız doğru gibi kabul etmemiz söz konusu olamaz"* ²³² biçiminde açıklamalar yaptı ancak daha sonra yine IMF programlarını tam olarak uyguladı; üstelik Dünya Bankası'ndan "Bakan" ithal ederek.

İlginç bir "değişim" sürecinde olan **Ecevit'in** "ruh hali"ni kavrayanlardan birisi de, "büyük medya"nın popüler ismi **Mehmet Ali Birand**, Posta gazetesindeki köşesinde, *"Ecevit Kompleks Duymadan Yürüyor"* başlıklı yazısında şunları söylüyor: *"Bülent Ecevit, herkesi şaşırtmaya devam ediyor. Son birkaç yıldır ortaya koyduğu performans ile bambaşka bir Ecevit olarak karşımıza çıkıyor. Üstelik, hiç de kompleks duymuyor."* ²³³

Bülent Ecevit, kimi insanlar için, şaşırtıcı bir değişim içindedir; kimileri için de, yıllar önce edindiği "performansı" şimdi açığa çıkarmaktadır. Hangi şık doğru olursa olsun görünen gerçek şudur; **Bülent Ecevit**, dün söylediğinin bugün tersini yapmaktadır. Bunu kendisi de gizlemiyor. Tekstil İşverenleri Sendikası Başkanı **Halit Narin**, tekstil sektörünün çok zor durumda olduğunu ve ithalata karşı koruma önlemleri alınmasını istediğinde, **Bülent Ecevit**'ten şu yanıtı aldı: *"1980 öncesindeki Bülent Ecevit gibi konuşuyorsunuz. Bugün artık korumacı tedbir olmaz."* ²³⁴ Değişen ve gelişen özelliğiyle yaşam ne kadar ilginç bir süreç. "Serbest ticaretin" ve "liberalizasyonun" önde gelen savunucularından Halit Narin korumacı, bir zamanların "solcu" Başbakanı **Bülent Ecevit** ise aşırı atak bir "serbest piyasacı" oluyor.

Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel** Türk İdareciler Derneği'nin 10 Ocak 1999 günü yapılan kutlama töreninde şunları söyledi: *"Bizim*

korkumuz, biz üniter bir devletiz, acaba üniter devlete zarar gelir mi diye biz eyalet sistemini düşünemiyoruz. Eyalet sistemini düşünemediğimiz için de merkezîyetçiliğe saplanmışız." ²³⁵ Bir başka Cumhurbaşkanı **Turgut Özal**'da, "federasyondan ve yerel yönetimlere yetki devrinden, Kürtçe televizyondan" bahsediyordu. Oysa **Atatürk** devletin yapılanması ile ilgili olarak 1931 yılında şunları söylüyordu: "Devrimimizin bütün sonuçlarını, her sınıftan halkın güvenliğini, ulusal düzen ve iç güvenliği; adliyesi ve yasaları ile koruyan ve hiçbir olay ya da etki ile sarsılmayan bir hükümet otoritesi kurmak ve işletmek işlerimizin temelidir. Hükümet her yerde teşkilatı ile, şahısları ile, yetki ve görevleri ile kuvvetlendirilmeye muhtaçtır. Zaman zaman etkisini gösteren çeşitli yerel akımların doğurduğu çok sayıdaki il teşkilatı bir çok noktalardan zararlıdır... Valiler ordudan başka bütün devlet teşkilatının başı olmalıdır. Yasalar valiye, ili dahilindeki bütün işler üzerinde etkili olacak bir nüfuz ve yetki sağlamalıdır." ²³⁶ 7 Mayıs 1935 yılında **Ulus Gazetesi**'nde konuyla ilgili görüşlerini şöyle açıklıyordu: "Türk ulusunun yönetim biçimi kuvvetler birliği esasına dayanır. Egemenlik birdir. Kayıtsız şartsız milletindir..." ²³⁷

Mustafa Kemal'in sözünü ettiği "kayıtsız şartsız millet egemenliği" kavramı; sıradan bir söz ya da "günün koşullarının gerekli kıldığı" bir siyasal söylem değildir. Bu kavram, her sınıftan geniş kitlelerin, ulusal birlik temelinde gönencini hedefleyen ve derinliği olan demokratik bir anlayışı ifade eder. Parti adı verilmiş halktan kopuk oligarşik yapıların, ilkel bir parlamenterizmin seçim oyunlarıyla yönetime taşıdığı, "yönetici" görünümlü çıkar guruplarının, onun yönetim anlayışında yeri yoktur. Ona göre "halka ve ulusa hizmet" esastır. Demokratik kurumları toplumsal yaşamın her alanına yaymak için kararlı ve devrimci bir eylem içindedir. Demokrasi adına demokratik gelişimin yozlaştırılmasına gözyummaz. "Egemenliğin" gerçek anlamda "milletin elinde" olmasını sağlar ve bu konuda asla ödün vermez. "Bu ülkeyi yönetmek isteyenler, ülkenin içine girmeli ve bu milletle aynı koşullar içinde yaşamalıdır ki ne yapmak gerektiğini ciddi olarak hissedebilsinler " ²³⁸ "Ülkeyi gezmeli, milleti tanımalı. Eksiği nedir, görüp göstermeli. Milleti sevmek böyle olur. Yoksa lâfla sevgi fayda vermez." ²³⁹ "Bir milletin yönetiminden sorumlu bulunan yöneticilerin kişisel ihtirasları kişisel çekişmeleri milli ve vatani görevlerin gerektirdiği yüksek duyguların üzerine çıkan ülkelerde, dağılmaktan ve batmaktan kurtulmak mümkün değildir." ²⁴⁰ "Milletimiz

siyasi partiler, siyasi partilerin ihtirasları ve onların çekişmeleri yüzünden çok büyük zararlara uğramıştır Millet kendi çıkarları unutturulmuştur. Şunun bunun çıkarının hizmetine konmuştur. Bizim muhtaç olduğumuz parti, bütün ülke fertlerinin el ele vererek çalışacakları bir partidir. Bu amaç dışındaki partiler hırs, çıkar ve çapulcu partileridir. Biz öyle bir parti yapacağız ki, bundan bütün milletin, hiç ayırım gözetmeden herkesin çıkarını ve hayat nedenlerini, mutluluğunu görev edinebilsin." ²⁴¹ "Azınlık çoğunluğun bilgisizliğinde çıkar ararsa genel felaket kesindir. Şimdiye dek izlenen yöntem ne yazık ki, azınlığın çıkarlarını sağlamaya yönelikti. Millet, memleket beş on kişinin mutluluğu ve zenginliği için, beş on kişinin zevk ve eğlencesi yüzünden bu duruma gelmiştir." ²⁴² "Memleket işlerinde, millet işlerinde, gerçek işlerde duyguya, hatıra, kardeşliğe ve dostluğa bakılmaz" ²⁴³ "Memleket tam bir birliğe muhtaçtır. Sıradan politikacılıkla milleti bölmek ihanettir." ²⁴⁴

Mustafa Kemal Atatürk bunları söylüyordu. Bu söylemler sözde kalmamış ve Kemalizmin 1939'a dek süren 15 yıllık aktif iktidar döneminde devlet politikası olmuş ve söylenenler eksiksiz yaşama geçirilmiştir.

ESKİ OYUNLAR VE BATI'NIN DEMOKRATLIĞI

Gelişmiş Batı ülkeleri, Ortadoğu'ya yönelik hegemonya isteklerini hala beşyüz yıllık sömürgecilik geleneklerine dayalı yöntemlerle gerçekleştirmeye çalışıyorlar. Ortadoğu ve Türkiye'de, feodal gerilik içindeki Kürt aşiretlerini kullanarak bölgedeki etnik yapıları, çatışmaya dayalı dış politikalarının bir parçası haline getiriyorlar. İhmal edilmiş ve yeterince çözülememiş olan yerel ekonomik ve sosyal sorunları kullanarak, ayrımcılığa ve bölücülüğe dayanan bilinen ilkel oyunu bugün bir kez daha oynuyorlar.

Batılılar, Kürtler ve Siyasi "İslâm" üzerine kurdukları Ortadoğu politikalarını, bugünkü tutumlarının hemen aynısıyla **Mustafa Kemal'e** karşı da uygulamışlardı. İstanbul'daki İngiliz Yüksek

Komiseri **Sir A. Calthorpe**, 1919 sonlarında, Dışişleri Bakanı **Lord** gönderdiği gizli raporda şöyle diyordu: "*Binbaşı Noel (Kürtleri kıskırtmaya çalışan İngiliz ajanı), Kürt şefleriyle görüş birliğine varırsa, bundan büyük faydalar sağlayacağını söylüyor... Kürtler henüz Mustafa Kemal'e karşı ayaklanmadılar ama Noel bunu başaracağından emin.*" ²⁴⁵

Ancak **Mustafa Kemal**, Noel'in ne işler çevirdiğini yakından izlemektedir. Samsun'a çıkışından 34 gün sonra 24 Haziran 1919'da **Kazım Karabekir'e** çektiği telgrafta şunları söyler: "*Noel adındaki bir İngiliz binbaşı. Urfa'dan Siverek yoluyla Viranşehir'e giderek aşiret reisleriyle görüşmüş ve Urfa'ya dönmüştür. Türkiye hakkımda çok kötü propagandalar yapmıştır. Aşiret reislerinden aldığı karşılıklar kendisini pek memnun etmemiştir. Kürtler, kayıtsız koşulsuz devletten ve Türk kardeşlerinden ayrılmayacaklarını ve bu uğurda son nefeslerine kadar mücadeleye ve yaşamlarını feda etmeye hazır olduklarını söylemişlerdir. Adı geçenin vermek istediği büyük miktardaki parayı kabul etmemişler, böylelikle vatanseverliklerini ve namusluluklarını göstermişlerdir.*" ²⁴⁶ **Mustafa Kemal** İngiliz oyununa gelmeyen aşiretleri, ulusal bağımsızlık mücadelesine kazanmak için yoğun çaba harcamıştır ama çıkabilecek Kürt isyanlarına karşı da, olanaksızlıklara karşın önlem almayı ihmal etmemiştir. 17 Haziran 1919'da yine **Kazım Karabekir'e** çektiği telgrafta şunları söyler: "*Diyarbakır'daki Kürt kulübü, İngilizlerin kıskırtmasıyla İngilizlerin korumasında bir Kürdistan kurulması amacını güttüğü için kapatılmıştır. Üyeleri hakkında yasal kovuşturma yapıyor. Tanınmış Kürt beylerinden aldığım çok sayıdaki telgraflarda dağıtılan Kürt Kulübünün hiçbir Kürtü temsil etmediği, bir kaç serserinin girişimlerinin sonucu olduğu, vatan ve ulusun tam bağımsız ve özgür yaşaması için her türlü özveride bulunmaya hazır oldukları ve her konuda buyruklarımızı bekledikleri bildirilmektedir... Ben Kürtleri ve bir öz kardeş olarak tüm ulusu bir nokta çevresinde birleştirmek ve bunu cihana, Müdafai Hukuku Milliye Cemiyetleri aracılığıyla göstermek kararındayım.*" ²⁴⁷

Noel, o günlerde Kürtler üzerinde fazla etkili olamadı. İşi, Elazığ Valisi **Ali Galip** ile birlikte Sivas Kongresi'ni basmaya kadar götürdü. Ancak bunda da başarılı olamadı. **Mustafa Kemal** Kongre'de konuyla ilgili şu konuşmayı yaptı: "*İngilizlerin amacı, para ile ülkemizde propaganda yapmak ve Kürtlere Kurdistan kurma sözü vererek onları*

aleyhimize ve bize karşı suikast düzenlemeye yöneltmek olduğu anlaşılmış, karşı önlemler alınmıştır." ²⁴⁸ **Atatürk** İngiliz gizli belgelerini sanki okumuş gibi durumun özelliklerini ileri bir politik öngörüyle saptamış ve bölgeye yönelik dış müdahaleleri titizlikle izleyerek gerekli önlemleri gecikmeden almıştı. Olumlu ya da olumsuz hiçbir gelişmeyi gözardı etmemiş, konuyu tam anlamıyla ulusçu bir tutum, devrimci bir kararlılık ve yaratıcı bir önlemler düzeniyle ele almıştır.

İlk Kürt ayaklanması, İzmir'in işgalinden 4 gün, **Mustafa Kemal'in** Samsun'a, çıkışından bir hafta önce, 11 Mayıs 1919'da meydana geldi. Midyat'ın güneyindeki aşiretlerin reisi olan **Ali Batı**, bir Kürt Devleti kurmak amacıyla, Mardin, Savur, Cizre, Nusaybin bölgesinde ayaklandı. Ankara Hükümeti'nin kurulmasından sonra bu tür ayaklanmalar arka arkaya ortaya çıkmaya başladı. 6 Mart 1921 günü başlayan **Koçgiri** ayaklanması, Yunanlıların Bursa'dan saldırıya geçmelerinden iki hafta önce ortaya çıktı. 7 Ağustos 1924'de başlayan **Nasturi** ayaklanması, İngiltere'nin Musul sorununun ele alınması için, Milletler Cemiyetine başvurmasından bir gün önce başlamıştı. 1925'deki **Şeyh** Sait ayaklanmasının zamanlaması da, Milletler Cemiyeti Araştırma Komisyonu çalışmalarıyla bağlantılıydı.

1925 yılında, Bağdat'taki Fransız Yüksek Komiserliği, Paris'e gönderdiği gizli raporda şunları yazıyordu: "*Şeyh Sait ayaklanması kendiliğinden birdenbire ortaya çıkmadı. Kürdistan dağları yabancıların kıskırtması ve desteği ile ayaklandı. Bu bölgede ortaya çıkan olaylar, İngilizlerin uğradıkları yenilgiden sonra hiç affetmedikleri Mustafa Kemal'e ve Ankara'daki Meclise karşı yürüttükleri siyasetin bir parçasıdır. Kürt ayaklanması bundan daha iyi koşullarda patlak veremezdi. Ayaklanma, Türkler'in Musul üzerindeki iddialarını araştıran komisyonda, Türklerin kendi topraklarındaki Kürtler arasında bile huzuru sağlayamayacağını gösterecekti"* ²⁴⁹ ABD'nin İstanbul Yüksek Komiseri Amiral **Bristol** ise, Washington'a gönderdiği 20 Şubat 1922 tarihli raporunda şunları yazıyordu: "... *Şimdi Kurdistan. Mezopotamya'nın ünlü petrol yatakları nedeniyle yabancı entrikalar başladığı için kuşkusuz ciddi sorunlar yaratabilecektir. İngilizler herhalde Kürdistan'ı denetim altına almak için, Kürtleri Türklere karşı kullanmak isteyecektir. Batı'daki savaş Türklerin lehine biterse, Türkler yetenekli komutanları vasıtasıyla Kürt sorununa son verebilir. İngilizler kuşkusuz bu durumu*

*bilmektedirler. Gene de Kürt sorunu ile meşgul olduğu sürece, Mustafa Kemal'in Musul'a el koyamayacağını düşünmektedirler. Dolayısıyla Kürtçülük hareketini desteklemektedirler."*²⁵⁰

Batılı devletlerin Kürtleri politik araç olarak kullanmaları, Musul'un Türkiye'den koparılmasından sonra da devam etti. 2. Dünya Savaşı'na dek Türkiye, Kuzey Irak ve İran'da ardarda meydana gelen hemen tüm Kürt ayaklanmalarında Batılıların ilgi ve desteği vardı. İngilizler daha o günlerde 300 km'lik boru hattı döşemişler bir milyon litrenin üzerindeki petrolü hergün Basra Körfezi'ne akıtıyorlardı.²⁵¹ Bu zenginliğin ne pahasına olursa olsun elde tutulması gerekiyordu. Bunun için Türkiye'de güçlü bir ulusal devlet istemiyorlar ve **manda** yönetimiyle kendilerine bağladıkları Irak, Suriye ve Lübnan'da Arap milliyetçiliğinin gelişmesini önlemeğe çalışıyorlardı. Bölgedeki çıkarları için, aşiret ve tarikat yapıları içinde son derece geri bir yaşam süren yöre halkını kullanmak onlara kolay geliyordu. Kuzey Irak ve Güneydoğu Anadolu'yu kapsayan bir Kürt Devletini Sev'r'de kabul ettirmişler ancak Türk devrimcileri bu oyunu, üstelik Anadolu'da yaşayan Kürtleri de yanlarına alarak Lozan'da bozmuşlardı.

§

ABD, **Şah**'in devrilmesi ve **Saddam** iktidarı nedeniyle İran ve Irak'ta etkisini kaybetmiştir. Türkiye'nin Güneydoğu olaylarını bastırma kararlılığından ve 28 Şubat sürecinden rahatsızdır. Ortadoğu'nun genel denetimi için yeni bir üsse gereksinimi vardır. Kuzey Irak'ta bir "Kürt devleti"nin ya da benzer nitelikte bir "özerk yönetim"in peşinde olmasının nedeni budur. Bu istek 70 yıllık eski bir İngiliz hikayesidir. Enternasyonalin yayın organı **International Press**'in Londra muhabiri; 5 Ağustos 1930 günlü gazetede şunları yazıyordu: *"Irak'taki Kürtler, Musul petrol bölgesinde yaşamaktadırlar. Temkinli adamlar olan İngilizler, bu bölgeleri gerektiğinden fazla güçlük çıkmadan Irak'tan koparmak için, buralarda bir çeşit 'Kürt Özerkliği' oluşturmalarıdır. Amaç; kuzey Irak'ın yani bu 'özerk' Kürdistan'ın, boyunduruk altındaki Kürtlerin özlemini çekecekleri ve İngiliz propaganda ve istihbarat servislerinin Türkiye, Suriye ve İran Kürtleri üzerinde çalışma yapabilecekleri bir merkez oluşturmaktır."*²⁵²

Batılılar, hızla güçlenerek bölge ülkeleri üzerinde yol gösterici bir etki yaratan Türkiye ile ulusçu eğilimler içine giren Arap ülkelerine karşı, Kürtleri kullanmaya devam ettiler. Türkiye'de 1919-1930 arasında; **Ali Batı** (1919), **Koçgiri** (1921), **Nasturi** (1924), **Şeyh Sait** (1925), **Sasan** (1925), **Ağrı** (1926 ve 1930), **Koçuşağı** (1926), **Zeylan** (1930), **Oromar** (1930), **Dersim** (1937) ayaklanmaları ile **Roçkotan** ve **Roman** (1925), **Biçar** (1927), **Tendürük** (1929), **Savur** (1930) ve **Pülümür**, Tedip (yola getirme) hareketleri meydana geldi.

Batılılar, Türkiye'nin sınırları dışında kalan Kürtler üzerinde de çeşitli oyunlar oynamışlardır. Bu oyunlara verilebilecek en çarpıcı örnek, Iraklı Kürt lider **Şeyh Mahmut Berzenci'ye** yapılanlardır. Irak, Türkiye'den koparıldıktan sonra İngiliz Manda yönetimine girdi. Bağdat'daki Arap yöneticiler, ne zaman İngiltere'ye karşı, yönetim yetkilerini arttırmak isteseler, İngiliz'ler hemen Kuzey Irak'a koşar, para, silah ve siyasetle **Berzenci'ye** ulaşır ve Kürtlerin yoğun olduğu yerlerde ayaklanma başlatırlardı. Ayaklanma gelişip Bağdat yönetimi zor duruma düşünce, İngilizler isteklerini Irak'ta tam olarak uygulatırlar; istekleri yerine gelince de bu kez, Bağdat yönetimiyle birleşip ayaklanmayı bastırırlardı. **Berzenci** yakalanır ve Hindistan'a sürülür, ancak bir süre sonra Arap yönetimi bağımsızlık isteklerini tekrar dile getirmeye başlıklarında, başa dönülüp aynı oyun tekrarlanırdı. Bu oyun, Irak'ın kısa tarihinde, hemen aynıyla tam üç kez oynandı. Üçüncü ayaklanmanın bastırılmasına İngiliz uçakları da katıldı ve binlerce Irak'lı Kürt köylüsü öldürüldü.

Batılı devletlerin Kürt politikalarında bugün, stratejik anlamda bir değişiklik bulunmuyor. Bölgede güçlü, bağımsız bir Türkiye yine istemiyorlar ve sosyal gerilik içindeki yerel unsurları bu amaç için kullanıyorlar. Batılı hükümetlerin ağızlarından düşürmedikleri "insan hakları", "demokrasi" gibi kavramların onlar için elbette hiçbir değeri yok. Washington ya da Avrupa başkentlerinden yapılan ve inandırıcılığı olmayan bu tür açıklamalar, insana sıkıntı veren tekrarlar halinde 80 yıldır yapılıyor. İngiltere'nin 1920'lerdeki Kürt politikasıyla alay eden 3. Enternasyonal'in yayın organı **Internationale Press** Gazetesi 5 Ağustos 1930 tarihli sayısında şunları yazıyordu: *"Eğer bugün İngiliz 'bilginleri', dünya tarihinde önce Kürtlere karşı 'adalet' sağlanması gerektiğinden ve 'gerçek Kürdistan'ın kurulmasına yardımın zorunlu olduğundan dem vuruyorsa, doğrusu bu 'adalet'in fazlasıyla petrol ve kan koktuğunu söylemek gerekir."* ²⁵³

Bu konular, 21. yüzyıla girdiğimiz şu günlerde hala devam ediyor. Kendilerini "demokratik" ülke olarak tanımlayan Batılı ülkeler konu ekonomik çıkar ve özellikle petrol olunca "demokratik nezaketlerine" kan bulaştırmaktan hiç çekinmiyorlar. Ülkelerinde kurulu düzene karşı çıkan hiçbir harekete hoşgörü göstermiyorlar ama bölücülük ve gericilikle uğraşan Türkiye'yi sürekli olarak "İnsan Hakları"nın ihlâl etmekle suçluyorlar.

§

Batılı devletlerin ceza yasaları, kişisel hak ve özgürlükleri sınırlayan maddelerle doludur ve bu maddelerin özellikle sisteme yönelik siyasi suçlara karşı ödünsüz uygulanması, Batı Hukukunun değişmeyen temel işleyişidir. Amerika ve Avrupa ülkelerinde telefon dinleme, bilgisayarın suç araştırmasında kullanılması, habersiz adam izleme, gizli ajan kullanma, konutların dinlenmesi, polis yetkileri içindedir ve bu tür faaliyetlerden elde edilen bilgiler hukuki delildir.²⁵⁴ Örneğin, **Trola metodu** adı verilen bir uygulamaya göre; kriminal özellikleri önceden belirlenen iki milyon insan bilgisayar taramasından geçirilebilmekte, bu tarama altı yüz kişiye kadar indirildikten sonra da durumlarından kuşku duyulan bu insanlar, "potansiyel örgütlü suç elemanı" olarak izlemeye alınabilmektedir.²⁵⁵ Teknolojinin polis şeflerine armağanı olan bu yöntem, ABD ve Batı Avrupa'nın bütün "demokratik" ülkelerinde yasal olarak kullanılmaktadır. Alman yasaları, gizli dinlemelere karşı yargı yoluna başvurmayı yasakladığı için 2'si hakim 5 Alman hukukçu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvurular, ancak hiç beklemedikleri bir kararla karşılaştılar. AİHM'nin aldığı karar şöyleydi: *"Demokratik kurumların korunması açısından zorunlu olan hallerde, vatandaşlar aynı polis devletlerinde olduğu gibi gizlice izlenebilir. Demokratik toplumlar günümüzde, sofistike bir casusluk ve terörizm tehlikesi altındadır. Dolayısıyla devlet, bu gibi tehlikelere etkin bir biçimde karşı koyabilmek için gizli izleme ve gözetim yöntemleri uygulayabilir."*²⁵⁶

İngiltere'de, 3 kişiden çok üyesi olan gizli bir örgütün yaptığı toplantıya katılmanın, katıldığını söylemenin, toplantıyı düzenlemenin ya da yardım etmenin cezası 10 yıl; yasaklanmış faaliyetlerde kullanmak üzere para ve mal toplamaya çalışmanın, kabul etmenin ya da vermenin cezası 14 yıl; devlete karşı işlenmiş suçlar hakkında bilgi

sahibi olduğu halde bu bilgiyi polise bildirmemenin cezası ise 5 yıl haptir.²⁵⁷ 1988 yılında çıkarılan "Kuzey İrlanda Suç Delili Yasası"na göre, ceza davalarında sanık hakkında herhangi bir delil olmasa da mahkemenin, sanığın *"tutum ve davranışlarından sonuç çıkararak"* ceza verme yetkisi vardır.²⁵⁸ İngiltere İçişleri Bakanı, suç övücü ya da devlet otoritesini zayıflatıcı bulduğu bütün radyo, televizyon ve gazete yayınlarını 12 ay süreyle yasaklama yetkisine sahiptir. 1989 yılında IRA, IRA yanlısı yasal parti **Sinn Fein, Republican Sinn Fein, Ulster Defance Association, Irish National Libertation Army (INLA)** adlı örgütlere bu yöntemle her türlü yayın yasağı uygulanmıştır.²⁵⁹ "Demokrasinin beşığı İngiltere'de devlet görevlilerinin, bunlara benzer pek çok "demokratik" yetkileri vardır.

1970'li yıllarda Almanya'da gerçekleştirdiği bir dizi terör eylemiyle ünlenen düzen karşıtı **Kızıl Ordu Cephesi** adlı örgütün lider kadrosu, tutuklanarak Stuttgart'ın ünlü **Stammeheim** cezaevine kondular Tutuklular, cezaevinde işkence ve insanlık dışı muamele gördükleri yazışma ve haberleşmelerine izin verilmediği, avukatlarıyla görüşmelerinin engellendiği ve tecrit edilerek hücreye konulduklarını ileri sürerek **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne** başvurdular. Mahkemeden herhangi olumlu bir yanıt alamadıkları gibi örgütün üst düzey sorumlularından **A. Baeder, G. Ensslin ve J. Raspe** 30 Ağustos 1977 gecesı hücrelerinde ölü bulundular. Alman resmi makamları ölümlerin nedenini intihar olarak açıkladı ama birçok insan bu açıklamayı inandırıcı bulmadı. Bir araştırmacı, aradan 19 yıl geçtikten sonra 1996 yılında sözkonusu esrarengiz ölümleri, sistemli bir biçimde *"devletin gerçekleştirdiğini"* yazdı. Ancak o da, *"hür demokratik temel düzeni yıkmaya yönelik faaliyette"* bulunduğu gerekçesiyle Alman Ceza Yasası'nın 90.maddesi gereğince 3 yıl hapisle cezalandırıldı.

Alman demokrasisi'nin hapisle "süslenmiş" "fikir özgürlüğü" uygulamaları "terör" konularıyla sınırlı değildir. Mevcut sistemi reddeden düşünce sahipleri, sağcısına solcusuna bakmadan cezalandırılır. **Kosiek**, aşırı sağcı **Alman Demokrat Parti** üyesiydi ve bu parti adına 4 yıl eyalet parlamentosunda milletvekilliği yapmış, Federal Parlamento'ya da aday olmuştu. **Kosiek** yayınladığı iki kitapla siyasi görüşlerini açıkladı. Bu görüşler, *"Anayasaya sadakati şüpheye düşürücü"* bulundu ve Kosiek'in parlamento üyeliğine son verildi. **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne** başvuran sağcı milletvekili, Kızıl Ordu Cephesi davasındaki araştırmacının aldığı yanıtın aynısını

aldı; "hür, demokratik düzeni yıkmaya yönelik faaliyet, düşünce düzeyinde bile olsa yasaktır."²⁶⁰

Alman Devleti'nin, fikir özgürlüğüne ne denli "saygılı" olduğunu gösteren bir uygulama 30 Ekim 2001 günü Münih Havaalanı'nda yaşandı. Dünyaca ünlü Pakistanlı yazar **Tarık Ali**, çantasında Kar Marx'ın kitabı bulunduğu gerekçesiyle tutuklandı. Goethe Enstitüsü'nde düzenlenen "İslam ve Kriz" adlı iki günlük seminer için Almanya'ya gelen **Tarık Ali**, Alman Güvenlik güçlerinin tutumunu şöyle anlattı: "Güvenlik denetiminden geçmiştim. Hiçbir metal obje saptanmamış olmasına karşın çantamdaki kirli çamaşırlarım, dergi ve kitaplarım ortaya saçıldı. Görevlinin gözü, yerel bir yayıncının bana verdiği bir kitaba takıldı. Açmaya vaktim olmadığı için hala naylonun içindeydi. Heyecanla kitabı silahlı polise uzattı. Kitap, Karl Marx'ın 'İntihar Üzerine' adlı eseriydi. Polisler heyecanlanmışlardı. Beni havaalanının güvenlik departmanına götürdüler ve tutukladılar. Polis şefi, '11 Eylül'den sonra (Dünya Ticaret Örgütü'nün saldırıya uğradığı gün) böyle kitaplarla seyahat edemezsiniz' dedi. Ben de 'O zaman siz de böyle kitaplar basmayın ya da en iyisi hepsini meydanlarda yakın' dedim."²⁶¹

Fransa'da, aşırı sağcı partinin başkanı Le Pen'in dokunulmazlığı, "İkinci Dünya Savaşı'nda gaz odaları bir ayrıntıdır" dediği için kaldırıldı. **Miguel Castells** adlı sol eğilimli bir İspanyol senatörünün dokunulmazlığı, devletin faili meçhul cinayetlerin üzerine yeterince gitmediğini ileri süren bir makalesi nedeniyle 1981 yılında kaldırıldı ve Castells aynı yıl tutuklandı. İtalya'da Temiz Eller adı verilen operasyonlar sırasında 1500 işadımı, bürokrat ve politikacı tutuklandı. Aralarında 250 milletvekilinin bulunduğu 3000 İtalyan hakkında soruşturma açıldı, on sanık intihar etti. Amerika'da "**Kör İmam**" unvanıyla anılan kişi, vaazlarının, New York Ticaret Merkezi'ne bomba atan teröristleri etkilediğinin anlaşılması gerekçesiyle müebbet hapse mahkum edildi. "**Kör İmam**" hala bu cezayı çekiyor. Belçika'da devlete karşı suç işlemiş hükümlüler, tek kişilik hücrelerde yatırırlar. Bütün eşyaları hergün hücrelerinden dışarıya alınır ve tekrar yerleştirilir, hücre geceleri sürekli aydınlatılır. İngiltere'de bu tür tutuklu ve hükümlüler, cezalarını bitirene dek 15 günde bir başka bir cezaevine nakledilirler. Fransa Basın Kanunu'na göre, Fransız siyasi sisteminin temellerini sarsmak ve kamu düzenini tahrip etmek amacıyla eleştiride bulunmak yasaktır. Avusturya'da, Tapu dairesinden

telefon idaresine dek bütün devlet kuruluşlarının, sistem karşıtı olarak gördükleri partilere hizmet vermeme yetkisi vardır. Almanya'da eski hükümlüler herhangi bir yasadışı eylemde bulunmasalar bile, "tekrarlama ihtimali" nedeniyle tutuklanabilirler.²⁶²

Tartışma, politik sistem sorununa geldiğinde, insan haklarını bu biçime sokan "demokratik" Batı'nın "ilkeli demokratları"; konu, ulusal bağımsızlık direnci henüz tükenmemiş olan Türkiye olduğunda, "katıksız demokratlar" haline gelirler ve kişisel özgürlüklerin, kendi ülkelerindeki sınırların da ötesinde uygulanmasını isterler. Çifte standartlı bu tutuma, "Batı'nın demokratik normlarının yakalanmasını istemek" adını verirler. Kişisel-toplumsal özgürlükler çelişmesini, toplum aleyhinde çözmeye çalışarak, bu çabayı sürekliliği olan politik tavır haline getirirler.

ABD'nin bugün, "Demokrasi" ve "İnsan hakları" söylemleriyle dünyaya egemen kıldığı ağır küresel hegemonya, bu tür kavramları yok eden bir anlayışa ve şiddete dayanmaktadır. Bu gerçeği dile getiren açıklamalardan belki de en öz lüsünü, "**Amerika İmparatorluğu**" adlı kitabıyla ünlenen **Cladue Julien** yapmıştır. **Julien**, adı geçen kitapta şunları yazıyor: "*Amerika imparatorluğu'nun ayrıcalıklı üstünlüğü, etki alanına sınır çizmemiş olmasıdır. Hiçbir coğrafya haritası, bu imparatorluğun sınırlarını çizip belirlemez... Amerika İmparatorluğu, en diktatörce rejimlere dayanarak bir askeri üsler ve paktlar ağı içinde tüm yeryüzünü sarmıştır. Üstelik bu kuşatma 'özgürlüğü savunmak içindir' Askeri mekanizmaların öldürücü ateşi altında Dresten, Hiroşima ve Vietnam köylerini ezip yerle bir etmesi hep özgürlük adınadır.*"²⁶³

ABD, PKK'ya Washington'da büro açtırırken, (1997), PKK televizyonuna Amerika'dan yayın yapmasına izin verirken (2001) Texas'ın bağımsızlığı için mücadele eden ayrılıkçı örgüt lideri **Richard Mc Loren'a** 99, yardımcısına 50 yıl hapis cezası verir.²⁶⁴ 1972 ABD kongre seçimlerinde Michigan'da **Gerald Ford'un** rakipleri arasında seçimlere katılan Komünist Parti Başkan adayı **Alan Maki**, Amerika'da gördüğü baskılar ve oğlunun Michigan Eyaleti'nde silahla vurulması nedeniyle, Kanada'dan sığınma hakkı ister.²⁶⁵ Ama aynı **ABD**, Türkiye'de İnsan Hakları Derneği Başkanı'na sahip çıkar. **ABD**, uluslararası anlaşmalara imza atar ama bu anlaşmaların bağlayıcı hükümlerine karşın Lahey Uluslararası Adalet Divanı kararlarına uymaz. Paraguay vatandaşı **Angel Fransisco Bread'ı**, Divan

kararlarına karşın idam eder.²⁶⁶ Aynı işi, Almanya Adalet Bakanı **Herta Daeubler Gmelin'in**; "Uluslararası hukuğun ihlali" biçimindeki çırpınışlarına ve itirazlarına karşın, iki Alman kardeşe uygular.²⁶⁷ Nükleer denemelerin yasaklanmasını kabul etmez, kara mayınları anlaşmasını onaylamaz, zehirli gazların sınırlandırılmasını kabul etmez.²⁶⁸

Amerikalılar bir zamanlar üzerine toz kondurmadıkları "Demokratik" sistemlerini artık sorguluyorlar. Aydınlar, bilim adamları ve hatta işadamları radikal söylemlerle "Amerikan Demokrasisini" eleştiriyorlar. **Massachusetts Institute of Technology'ye** (MIT) bağlı **Sloan İş İdaresi Okulu'nun** Dekanı ve ekonomi profesörü olan **Lester Thurow**, "**Kurulu Düzen mi Oligarşi mi?**" adlı kitabında ABD yönetim biçiminin ciddi bir reforma gereksinimi olduğunu belirterek şunları söylüyor: "*Önümüzdeki on yıl. Amerikan sisteminin bir establishment mi* (ülkeyi uzun vadede esenliğe çıkaracak bir sistemi planlamak ve bu amaca uygun olarak yapılanmak) *yoksa bir oligarşi tarafından mı yönetildiğini açığa çıkaracaktır.*"²⁶⁹

Thurow bu sözleri söylediği 1990 yılından beri on yıl geçti ve ABD'de değişen bir şey yok. Amerika'nın nasıl yönetildiğini bugün artık herkes biliyor. Oligarşik tekelci yapılar yalnızca Amerika'yı değil neredeyse dünyanın tümünü yönetiyor. Dünya finans piyasalarından büyük paralar kazanmış mali sermaye imparatoru George Soros'un "**Kapitalist Tehlike**" adlı denemesinde yazdıkları, bir spekülâtörden çok radikal sistem karşıtlarına uygun düşecek türden düşünceler taşıyor. Soros şunları söylüyor: "*Ben servetimi uluslararası mali piyasalarda yaptım ama yine de bugün, 'bırakınız yapınlar bırakınız geçsinler' kapitalizminin ve piyasa değerlerinin, büyük bir tehlike oluşturduğunu düşünüyorum. Denetimsiz kapitalizmin, bireysel çıkarları genel çıkarın üzerine koyması ve parayı bütün değerlerin tek ölçüsü olarak yerleştirmesi, gelir dağılımında bozukluk ve yoksulluk yaratmaktadır Bu gerçek, toplumsal istikrarı bozuyor ve otoriter karşı tepkiler için ortam hazırlıyor. Demokrasiye en büyük tehdit bizzat kapitalizmden geliyor.*"²⁷⁰

ABD ve **AB**, 12 Eylül 1980 darbesinden sonra Türkiye'de bir "insan avı" başlatılarak yüzbinlerce insanın gözüne alınıp işkence görmesine, "hızlandırılmış idamlarla" insanların asılmasına ses çıkarmazken, bugün "türban eylemlerini" insan hakları mücadelesi

olarak görüyor ve destekliyor. "Barış trenleri", "Sürgün parlamentoları" ve "soykırım öyküleriyle" biçimlendirilen propaganda senaryolarıyla küresel ölçekli bir "demokrasi" oyunu oynanıyor. Batı, "çöl demokrasisi" uygulayan Suudi Arabistan'a, "tank demokrasisi" uygulayan Yunan Cuntası'na (1967) destek verir ama demokrasinin temel koşullarını gerçekleştirilmeyi amaçlayan 28 Şubat kararlarına karşı çıkar. Pakistan'ın **Ziyâül Hak'ına**, Filipinlerin **Markos'una** Arjantin'in **Videla'sına** ses çıkarmaz ama **Saddam**'ın peşine düşer. Onbinlerce **Tutsi**'nin öldürülmesini seyrederek ancak "*etnik temizlik yapılıyor*" gerekçesiyle, BM yasaları çiğnenerek Sırbistan'a askeri operasyon düzenler.

§

Batı'nın, insan hakları ihlalleri yönünden sicili hiç temiz değildir. **Hitler Almanya'sının** Yahudi, **ABD'nin** kızılдерili soykırımları ve sömürgecilik döneminin katliamları bir kenara bırakılsa bile yalnızca 20. yüzyılda Batı kaynaklı (hem de en ağırından) yüzlerce insan hakları ihlali vardır. İngilizler 1930'lu yıllarda **Hindistan**'da bağımsızlık yanlısı ulusal önderlerin hemen tümünü hapse atmıştı. **Amristar** kentinde İngiliz Kumandan, tüm şehir halkının İngiliz bayrağının önünden diz üstünde geçmesini istemiş ve bu isteğini yaptırmıştı. **Gandi**'nin barışçı eylemlerinden biri olan ünlü "**Denize Yürüyüş Eylemi**"ne, İngiliz askerleri ateş açmış yüzlerce Hintliyi öldürmüştü. Fransız askerleri, 8 Mayıs 1945'de Cezayir'in **Setif** kentinde, 2. Dünya Savaşı'nın bitimini kutlayan Setiflilerin, yeşilbeyaz Cezayir bayrakları açması nedeniyle kitle üzerine ateş açtı. Halkın askerlere saldırması gerekçe gösterilerek Fransız ordusu tüm Cezayir'de katliamlara girişti ve tam 45 bin sivil Cezayirliyi öldürdü. **Setif** katliamını gören Cezayirli yazar **Katip Yasin** şunları yazacaktır: "*Benim insan duyarlılığım ilk kez 1945'te Setif'de gösterilen vahşetle karşı karşıya geldi. Ulusçuluğum orada pekişti. Gözlerimi en fazla açan şey, Batılıların söyledikleri herşeyi, böylesine inkar edişleri oldu.*"²⁷¹

İtalya, 28 Eylül 1911 günü Osmanlı İmparatorluğu'na bir ultiatom vererek, **Trablusgarp**'ı (Libya) 24 saat içinde terk etmesini istedi. Gerekçesi şöyleydi: "*Osmanlı subay ve memurları, Trablusgarp'ta insan haklarını ihlal ediyor, başta İtalyanlar olmak*

üzere tüm yabancılara ve yerel halka kötü muamele ediyorlar, İtalya hükümeti bu duruma çözüm bulmak için duruma müdahale edecek ve Trablusgarp'ı askeri işgal altına alacaktır." ²⁷² Türkleri insan haklarını ihlal etmekle suçlayan İtalya işgale tam 20 yıl direnen Libya halkına karşı, eşine sık rastlanmayan bir vahşet uyguladılar. İtalyan Ordusu, içme suyunun halk için her zaman yaşamsal önemde olduğu bu çöl ülkesinde, su kuyularını dinamitleti ve kumla doldurdu. Köyleri ateşe verdi, köylüleri topraklarından sürüp, üstü açık toplama kamplarında açlığa mahkum etti. Mısır-Libya sınırına 200 kilometre, aşılması güç dikenli tel döşeyerek direnişçilerle ailelerini Libya'ya hapsettiler. ²⁷³

ABD Hava Kuvvetleri Vietnam'a, yalnızca 1965-1968 yılları arasındaki üç yıl ve 1972 yılındaki altı aydan oluşan 3.5 yıllık zaman dilimi içinde tam bir milyon yüzbin ton bomba attı. Bu miktar, 4 yıllık 2. Dünya Savaşı'nda Pasifik çatışmalarının tümünde kullanılan 650 bin ton bombanın iki katına yakındı. ²⁷⁴

Şili Ordusu, 1973 yılında seçilmiş Devlet Başkanı **Allende** ye karşı darbe düzenledi ve **Allende** dahil binlerce Şililiyi öldürdü, onbinlercesini tutukladı. Darbeyi ABD gizli servisi CIA'nın örgütlediği sonradan açığa çıktı. Dönemin CIA Başkanı şu açıklamayı yapmaktan çekinmedi: "Planımıza göre Birleşik Devletler'den yana olan bütün Şili'li subay ve generalleri tek tek elde ettik. Bekledik. Öteki bütün yollar tıkanınca Ordu'nun harekete geçirilmesinden başka çare göremedik." ²⁷⁵

İngiltere, Şili Darbesinin lideri General **Augusto Pinochet**'yi 80 yaşında tedavi için geldiği Londra'da "demokratik bir gösteriyle" gözaltına aldı ve "demokratik bir yargılamadan" sonra İspanya'ya verilmesine karar verdi. Daha sonra verilen karar değiştirildi ve **Pinochet**'yi Şili'ye geri gönderdi. Kararın hukuksal konumu tartışılırken. ABD'de eski CIA belgelerine dayanılarak 8 Ekim 1999'da yapılan açıklamada, 1973 yılında Şili'de öldürülen Amerikalı gazeteci ve insan hakları savunucusu **Charles Horman**'ın cinayetinde "CIA ve diğer ABD istihbarat örgütlerinin rol aldığı" belirtildi. ²⁷⁶ Batı başkentlerinin "insan hakları" ve "demokrasi" anlayışı işte budur. Politik tercihlerine uygun düşmediğinde kendi vatandaşını bile öldüren bir anlayış.

İngiltere Büyükelçiliği Müsteşar'ı **Holer**. 27 Ağustos 1919 günü Londra'ya gönderdiği gizli raporda: "Kürt sorununa verdiğimiz önem Mezopotamya bakımındandır. Kürt'lerin durumları beni hiç

ilgilendirmesiz..." ²⁷⁷ diyordu. Bu yaklaşım. Batılıların işbirlikçilerine karşı uyguladıkları geleneksel ortak davranış biçimidir. Dün, Irak'ta Berzenci, Türkiye'de Şeyh Sait nasıl kullanıldıysa aynı ülkelerde bugün, **Barzani-Talabani** ve **Apo** öyle kullanılıyor. 1930'larda İngilizler Mahmut Berzenci'yi kullandıktan sonra nasıl terkettiyse. bugün aynı şeyi ABD ve Avrupalılar Apo'ya yapıyor.

Batılılar. Türkiye'ye karşı yalnızca Kürtleri kullanmadılar. Sömürgecilikten edindikleri deneyimlere dayalı olarak; tutucu geleneklerden, dinsel ve mezhepsel inançlardan ve her türlü sosyal gerilikten yararlandılar. Yüzyılın başlarında Almanya. Türkiye üzerindeki etkisini arttırmak için İslâm dinini yoğun olarak kullandı. Osmanlı topraklarındaki cami ve pazar yerlerinde; Alman İmparatoru **Wilhelm**'in gizlice İslâm dinini seçtiği, kılık değiştirerek Mekke'ye hacca gittiği ve ismini. "**Hacı Wilhelm Muhammet**" olarak değiştirdiğine dair söylentiler yayıldı. Almanlara yakın birtakım "din bilginleri". Kur'ân'da **Wilhelm**'in, müminleri kafir boyunduruğundan kurtarmak için, Allah tarafından görevlendirildiğini gösteren esrarengiz ayetler bile bulmaktaydılar. ²⁷⁸

Anadolu'da 1919-1938 yılları arasında 12 Kürt ayaklanması ortaya çıkarken, yalnızca Kurtuluş Savaşı içinde, irili ufaklı ve büyük çoğunluğu dış kaynaklı ve din motifli. 60 gerici ayaklanma meydana geldi. İngiltere'nin İstanbul Büyükelçi-liği'nde Türkiye uzmanı olarak görev yapan baştercüman **Ryan**, 23 Eylül 1920 tarihli gizli raporunda; "*...Millicileri ezme için iç ayaklanmalara güvenilmesi gerektiğini*" söylüyordu. ²⁷⁹ Nitekim, İstanbul'daki **Şeyh-ül İslâm**, Kuvayı Milliyecilerin din düşmanı olduklarını ve öldürülmeleri gerektiğine dair fetvalar yayınlıyor ve bu fetvalar Anadolu'ya, İngiliz ve Yunan uçaklarıyla dağıtılıyordu. İngiliz torpidoları, konsoloslukları, Rum ve Ermeni örgütleri. Yunan Silahlı Kuvvetleri bu dağıtımda aktif görev alıyorlar ve parayla beslenen dinsel kışkırtmayı Anadolu'ya yayıyorlardı. "**Teali İslâm**" yani Müslümanlığı yükseltme adını taşıyan bir hocalar örgütü, yayınladığı bildirimlerle, Yunan Ordusu'nun hilafet ordusu sayılması gerektiğini ilan ediyordu. ²⁸⁰ İstanbul Hükümeti'nde **Şeyhül İslâm** olarak yer alan **Dürrüzade Abdullah**, II Nisan 1920 tarihinde yayınladığı "fetvada" şunları söylüyordu: "*Suçlu Mustafa Kemal'dir. Padişah ile sadakatli milletinin arasına giren odur. O olmasa galip devletler , devlet ve milletimizden merhamet ve atıfetlerini esirgemeyeceklerdir...Mustafa Kemal'i yok edin. Kuvayı*

*Milliyecileri katledin. Bu din savaşıdır. (Cihad). Din ve Padişah yolunda kalanlar gazi ölenler şehittir. "*²⁸¹

İstanbullu "din adamları" bunları yaparken, Anadolu'da 153 il ve ilçe müftüsü biraraya geliyor ve karşı fetvalar çıkarıyorlardı. Ankara Müftüsü **Rifat Efendi** başta olmak üzere bu müftüler yayınladıkları 5 ayrı fetvayla; milli mücadeleye karşı olanları mahkum ediyor. Kurtuluş Savaşı'na katılanların gazi, ölenlerin şehit olduğunu belirterek, İstanbul fetvalarının geçerli olmadığını hükme bağlıyordu.²⁸²

Şcyhül İslam **Dürrüzzade Abdullah**'ın ilk fetvasından 30 TBMM'nin açılmasından 19 gün sonra, 11 Mayıs 1920 günü, İstanbul Birinci Sıkıyönetim Mahkemesi **Mustafa Kemal**'i idama mahkum etti. Karar 24 Mayıs'ta padişah tarafından onandı ve başta **Ali Kemal**'in **Peyamı Sabah**'ı olmak üzere İstanbul gazetelerinde yayımlandı. **Mustafa Kemal**'in idam kararından sonraki 15 gün içinde **Fevzi Çakmak İsmet İnönü, Bekir Sami, Celalettin Arif, Yusuf Kemal, Ankara Müftüsü Rifat ve Fahrettin Altay**'ın idam kararları onaylandı. Dahiliye Nazırlığı, kararları, gereğinin yapılması için tüm Anadolu vilayetlerine gönderdi.²⁸³ Ulusçular, aynı bugün gibi Batılı devletler, işbirlikçi siyasetçiler, gericiler ve satılmış basın tarafından kuşatılmışlardı.

Fener Rum Patrikhanesine bağlı papazlar, **Kurtuluş Savaşı**'nın başından sonuna dek Yunan Ordusu'nu desteklediler. Batı ve Orta Anadolu ile Doğu Karadeniz bölgelerindeki hemen tüm Rum ayaklanmalarında aktif olarak yer aldılar. Aynı işi, Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde Ermeni papazlar yaptı. Rum papazları, İzmir'in işgalinden bir gün sonra, biraraya gelerek bir bildiri hazırladılar ve bu bildiriyi 16 Mayıs 1919'da tüm kiliselerde okudular. Bildiride şunlar söyleniyordu: "*İstanbul ve civar Rumları, kiliselerde toplanarak anavatan Yunanistan ile birleşme kararını ittifakla kabul etmişlerdir. Türkiye Rumları, 25 yüzyıldır kendilerine ait olan bu topraklarda, her bakımdan üstün durumdaki barbar Türklerin yönetimi altında olmak istemediklerinden, Türkler ve onların yönetimiyle bağlarını koparma kararı almışlardır. Beşyüz yıldır sürekli bir biçimde Türkler tarafından barbarca imha edilmiş, sürgünlere yollanmış Rum milleti. Dünya Savaşı'nın daha ilk günlerinden itibaren müttefik devletlerin hizmetine girmiş ve bu nedenle de ayrıca zulme uğramıştır. Türkiye Rumları, üzerinde 25 yüzyıllık hakları bulunan topraklarla*

*birlikte anavatanları Yunanistan'a bağlanmayı ve bu uğurda bütün güçleriyle mücadeleye girişeceğini tüm dünyaya bildirir."*²⁸⁴

İstanbul işgal edildikten sonra, Yunan vatandaşı **Meletios** adında bir papaz, 8 Aralık 1921'de yasalara ve kilise geleneklerine aykırı bir biçimde Fener Rum Patriği yapıldı. Meletios, **Sen-Sinod Meclisi** adıyla yeni bir örgütlenmeye gitti ve bu örgüt aracılığıyla ülke çapında siyasi çalışmalara girişti. Londra'da "**İstanbul Yunanistan'a**" adlı bir kampanya'yı yürüten Patrik Vekili Metropolit **Nikola** şunları söylüyordu: "*Rum Patrikhanesi, Başkan Wilson tarafından milletlerin kendi kaderlerine hakim olmaları prensibine dayanarak, Türk boyunduruğundan kurtulduğunu ve anavatanı Yunanistan'a iltihak ettiğini ilan etmektedir.*"²⁸⁵ **Mustafa Kemal**, din görünümlü emperyalist kışkırtmaya ve bu kışkırtmanın araçlarından biri olan Patrikhane'ye karşı da önlem almakta gecikmemiştir. Yalnızca ırk olarak Türk olduğu için değil, ülkenin işgaline ve Patrikhane'nin ihanetlerine karşı çıktığı için Papa Eftim desteklenir ve onun Rum ayaklanmalarına karşı propaganda çalışmaları ilgi ile karşılanır. Yalnızca Hıristiyan Türkler içinde değil, Müslüman Türkler ve Hıristiyan Rumlar içinde de saygınlığı olan **Papa Eftim**, bu üç kesim arasında meydana gelebilecek olumsuz olayları önleme ve ortodoks cemaatinin Milli mücadeleye kazanma ya da tarafsızlaştırma yönünde başarılı çalışmalar yapar: **Türk Ortodoks Patrikhanesi**'ni kurar ve **Fener Rum Patrikhanesi**'ni etkisizleştirir; Meclis önünde yapılan mitinglerde ve Anadolu'nun pek çok yerinde halkı Milli Mücadele'ye çağıran konuşmalar yapar.

Mustafa Kemal, Le Journal muhabiri, **Paul Herriot'a**, 25 Aralık 1922 günü Patrikhaneyle ilgili olarak şunları söyler: "*Bir fesat ve ihanet ocağı olan, ülkede ayrılık ve uyuşmazlık tohumları saçan, Hıristiyan hemşehrilerimizin huzur ve refahı için de uğursuzluk ve felaket simgesi olan Rum Patrikhanesi'ni artık topraklarımızda barındıramayız. Bu tehlikeli örgütü ülkemizde tutmamız ne gibi gerekçe ve nedenle ileri sürülebilir? Türkiye'nin Rum Patrikhanesi için topraklarında bir sığınak göstermeye ne zorunluluğu vardır? Bu fesat yuvasının gerçek yeri Yunanistan değil midir?*"²⁸⁶

Her konuda olduğu gibi Patrikhane konusunda da 1938'den sonra "**eskiye dönüş**" süreci başlar. İlk ödünü veren **İsmet İnönü**'dür. CIA adına çalıştığı savlanan ⁶³⁵ **Athenagoras**, 1948 yılında, ABD Başkanı **Truman**'ın özel uçağıyla İstanbul'a gelir ve Ankara Ekspresi'ne

eklenen özel bir vagonla Ankara'ya götürülerek burada ayrıcalıklı bir protokolle karşılanır. Medrese çıkışlı CHP'li Başbakan **Şemsettin Günaltay**, Fener Patrikhanesinin isteğine uygun olarak **Papa Eftim'in** kurduğu Türk Ortodoks Kilisesi'nin dağıtılmasını ister; daha sonra, Yunanistan uyruklu **Athenagoros** Bakanlar Kurulu kararıyla Türk vatandaşlığına geçirilir ve Fener Patriği yapılır; Başbakan **Adnan Menderes**, **Athenagoros'un** ayağına dek gider ve elini öper; Milli Eğitim Bakanlığı, Heybeliada ruhban okulunu "**Teoloji Yüksek Okulu**" adını vererek ilahiyat fakültesi haline getirir; ⁶³⁶ **Turgut Özal** Hükümeti, Patrikhane tarihinde görülmeyen bir ayrıcalıklı Kültür Bakanlığı Bütçesi aracılığıyla Patrikhaneye maddi kaynak aktarır. ⁶³⁷ Bugün artık Fener Rum Patrikhanesi; dokunulmazlığı olan bir dükkan gibidir. Uluslararası etki gücü yüksektir. Artık gündeme getirilen konular, "**Cihan Patrikliği**", "**Ekümenlik hakları**", "**Kızılhaç Televizyonu Kurma**", "**Dinler Arası Diyalog**" ve "**Diyanet yanında temsil hakkı**" gibi noktalara varmıştır.

§

Kurtuluş savaşı süresince, ayrıcalıklı imtiyazlarla, İstanbul ticaretine ve finansal yaşamına egemen olan yabancı sermaye, yarattığı işbirlikçiler ve bunların siyasal temsilcisi **Hürriyet ve İtilâf** aracılığıyla. Ankara Hükümeti'ne karşı sürekli tertipler içindeydi. Hürriyet ve İtilaf çevreleri için gerçek düşman; "bolşevik ve ittihatçı" saydıkları, Kemalistlerdir. 15 Mayıs 1922'de 76 "aydın", İngiltere'nin İstanbul Yüksek Komiserliği'ne bir dilekçeyle başvurarak; "*devletin silahlarını ele geçiren Ankara' daki cinayet şebekesinin yok edilmesini ve Anadolu insanlığına ve Allah'a düşman bu ihtilalci şebekeden temizlenmesini*" istediler. ²⁸⁷ Üyeleri içinde İngiltere Büyükelçiliği Baştercümanı **Ryan**, istihbaratçı **General Deedes**, **Rahip Frew**, **Damat Ferit**, **Ali Kemal**, **Hoca Vasfi** ve **Sait Molla** gibi isimlerin bulunduğu İngiliz Muhipleri Cemiyeti, ellibin imzalı bir dilekçeyle İngiltere Büyükelçiliği'ne başvurarak "*Adalet ve insanlığın koruyucusu İngiltere ile dost olduklarını ve onun himayesini istediklerini*" bildirdiler. Büyük paralar karşılığı, Ankara'ya karşı çeşitli eylemler içine girdiler. O günlerde Londra gazeteleri; "*İstanbul halkı, İstanbul'un İngiliz himaye ya da yönetimi altına girmesini istiyor. Bu*

amaçla bir dernek kurdular. Binlerce imzalı gün, elçiliğe başvurular görülmektedir" biçimindeki haberlerle çıktılar.²⁸⁸

İstanbul basını çoğunlukla Anadolu'daki hareketin karşısında yer aldı. Bunların önemli bir bölümü, bugün olduğu gibi, gizli ya da açık olarak işgalci devletlerden yana bir yayın politikası izledi. Bu tür gazetelerden biri olan **Alemdar** Gazetesi'nin 9 Ocak ve 2 Şubat 1920 günlü yayınlarında, **Refik Halit (Karay)** şunları yazıyordu: "Bizim için tutulacak tek kurtuluş yolu Mütareke'den hemen sonra İngiltere ile beraber yürümek için siyasi girişimde bulunmaktır.. Bereketli bol olsun başımıza bir 'milli'! daha çıktı. Geceler bir 'milli'! daha doğurdu. Ortaya bir 'milli'! yavru daha attı: Misak Milli... Aman Allahım telaffuzu ne güç ne çirkin, ne gayri milli bir kelime!"²⁸⁹ Aynı Gazetenin sahibi ve Başyazarı **Refi Cevat (Ulunay)** 22 Mart 1920 günü şunları yazıyordu: "Kendilerine Kuvayı Milliye adını verenler, senelerden beri kanlı pençeleri altında inlettikleri zavallı milletin sakini adını, bu son cinayet isteklerinin tatminine alet etmekten çekinmiyorlar. Bunlara karşı, bütün milletin birleşik sinesinde kopan lânet ve nefret sesine en yiğitçe tercüman olanların başında hiç şüphesiz tarih, Ahmet Aznavur ismini kaydedecektir." ²⁹⁰ **İşgal altındaki İstanbul'da her şeyi, para ve ihanet belirliyordu.**

Tarih, **Ahmet Anzavur'u** hakettiği yere oturttu ama 80 yıl sonra İstanbul basınında yeni **Refi Cevat**'lar yeni **Refik Halit**'ler de ortaya çıktı. Bugün, 'Mütareke İstanbul'daki **Ali Kemal**'lerden **Refik Halit**'lerden, **Refi Cevat**'lardan daha gözükara "köşe yazarları" var. Bunlar dışarıdan aldıkları güçle, Türk ulusunun tarihine ve ulusal onurun dil uzatan yazılar yazmaya başladılar. Medya'nın "popüler" ismi **Mehmet Ali Birant**, 13 Ocak 2000 tarihli **Posta** Gazetesi'nde "Türkiye sadece Türklere bırakılamayacak kadar önemli bir ülke" diye başlık attığı yazısında; Türkleri (yani Türk Ulusu'nu), vatanları olarak yaşadıkları Anadolu'da, İstanbul topraklarına yerleşen gecekonduculara benzetti ve şunları yazdı: "Zamanında kimselerin geçemediği (tam bağımsız **Atatürk** dönemini kastediyor) sayılan yerler nasıl sonradan boğaz villaları arasında kalıp müthiş değer kazandıysa, Türkiye'nin üzerinde oturduğu topraklar da aynı şekilde değerlendiriliyor."²⁹¹

14 Kasım 1999 tarihli **Sabah** Gazetesi'nde **Cengiz Candar** şunları yazıyor: "Teraneye bakın: 'Bizi bölmek istiyorlar'; 'İkinci Cumhuriyetçiler ABD'nin bir oyunu. Bizi zayıflatma hedefi güdüyorlar'; 'AB'ne girsek tam bağımsızlığımızı kaybederiz.

Atatürk'ün yolundan sapmış oluruz; 'İlmü İslam Batı'nın dayatmasıdır!.. Bu terane 'Atatürkçülük' tabusu ardına saklanarak yapılıyor. Bunlar paranoya ile mankafalık arasında savrulan ve dünyadan habersiz cahiller korosunun türküleri" ²⁹²

Türkiye'nin "**en medyatik**" patronu **Sakıp Sabancı, Helsinki Zirvesi**'nden bir hafta sonra gazetecilere yaptığı açıklamada, Türkiye'nin yönetiminin, "*yabancı kaptanlara*" bırakılmasının çok yararlı olacağını belirterek şunları söyledi: "*Gaston Tom ve Emile Noel gibi iki numune adam bulacağız, geminin kaptanı yapacağız. Bizi AB'ne taşımak için Başbakan'ın altında tam yetkili olarak çalışacaklar*" ²⁹³

Emperyalist devletlerin bugün Türkiye'de, 1919 İstanbul'undan daha çok adamı var ve bunlar artık yalnızca gönüllü yerel unsurlar değil. Kapsamlı programlarla yetiştirilmiş ücretli görevliler, toplumsal yaşamın her alanında efendilerine hizmet ediyorlar. ABD Savunma Bakanı **Mc Namara** 1962 yılında Temsilciler Meclisi Tahsisat Komitesi'nde şunları söylüyordu: "*Birleşik Devletler ve yabancı ülkelerdeki eğitim merkezlerimizde seçme kadrolar ve önemli mevkilerde bulunacak uzmanları eğitmemiz, askeri yardım yatırımlarımızdan sağlanan yararların herhalde en önemlisidir. Bu öğrenciler ülkelere döndüklerinde eğitimcilik görevlerini orada sürdürecektir ve hükümet yetkililerince seçilmiş görevlilerdir. Bunlar gerekli bilgilerle donatılmışlardır. Onlar burada edindikleri bilgileri kendi ülkelere taşıyacak olan geleceğin liderleridir. Amerikaluların ne yapmak istediklerini, nasıl düşündüklerini gayet iyi bilirler. Bunların liderlik mevkilerine gelmelerinin ne kadar önemli olduğunu ayrıca belirtmeye gerek görmüyorum. Böyle dostlara sahip olmanın değeri ölçülemeyecek kadar çoktur.*" ²⁹⁴ **Mc Namara'nın** yabancıların eğitildiğini söylediği "**Eğitim Merkezleri**" içinde, Panama'da hukuken ABD'ne ait **Southern Command** adlı bir anti-gerilla okulu vardır. Bu okul aynı zamanda askeri üs, istihbarat merkezi ve çok yönlü "*Askeri bir üniversitedir.*" Burada yabancı ülkelere getirilen binlerce subay, astsubay "*Yıkıcı faaliyetlere karşı savaş*" için yetiştirilirler. **Southern Command'ın** çeşitli bilim dallarına dayalı çok disiplinli okullarında okutulan pasifikasyon yöntemleri çok geniş ve çeşitlidir. Burada, başlangıçta azınlıkta bulunan ulusçu devrimci kadroların geniş halk kitleleri üzerinde etkili olmamaları için değişik pasifikasyon yöntemleri geliştirilmiştir.

Bazıları şöyledir: *"Ulusçu-devrimci kuruluşlara deneyimli kışkırtıcı ajanlar sokarak stratejik düzeyde yapay çatışmalar yaratmak yoluyla, taktik planda eylem birliğini engellemek; ulusçular ve ulusçu kuruluşlar hakkında karşı propagandaya girişerek, yön verilmemiş bulunan ulusçu toplum potansiyelini saptırmak, parçalamak ve güçsüzleştirmek; halk topluluklarının ortaçağ tutkularını körükleyerek, tutucu mistik bir ortamı yaratmak; gerektiğinde yönetici kadroları yıpratmak, kamuoyunda itibarlarını yitirmelerini sağlamak ve hemen sonra yeni bir ekibi yönetime geçirmek; gerektiğinde sol görünümlü bir takım ekonomik tedbirlerle toplumu oyalamak."* ⁶³⁸

Yabancı ülkelerden getirilen subay ve astsubaylar genellikle **Southern Command**'da eğitilirken, polis görevlileri **Washington**'daki Polis Koleji'nde eğitilirler. Buralarda işkence yöntemleri ve terör usulleri öğretilir.

Ayrıca "teknik uzman" kisvesiyle birçok CIA ajanı milli örgütlere yerleştirilmişlerdir. CIA bu örgütlere doğrudan para yardımı yapmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın ABD'nde burslu okuyacak öğrencileri yıllardır, *"milliyetçi ve mukaddesatçı öğrenciler"* içinden seçmesinin nedeni bugün daha iyi anlaşılıyor. Dışişleri Komisyonu Başkanı **Kamran İnan**'a göre, Türkiye, eğitim sistemi yüzünden, kendi içinden en çok hain çıkaran ülke durumunda. **İnan**, Türkiye'den yetiştirilen hainlerin sayısının tam 200 bin olduğunu söylüyor. ²⁹⁵

Gelir dağılımında uçurumlar oluşan, bütçesinin üçte ikisi borç ödemelerine giden, % 26'lık işsiz oranına sahip bir ülkenin gerilim ve çatışmalardan uzak kalması mümkün değildir. Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Şube Müdürü **Mahmut Karaaslan** tarafından hazırlanan raporda; Türkiye'de bugün 15 silahlı bölücü, 33 silahlı sol, 6 silahlı dinci ve 23 ayrı radikal gurubun faaliyet gösterdiği açıklanıyor. **Mahmut Karaaslan** raporunda, terörizmin yalnızca silahlı mücadele ile yok edilemeyeceğini, bugünkü koşullarda terörsüz bir Türkiye'nin hayal olduğunu belirterek şunları söylüyor: *"Teröristin bir insan olduğu unutulmamalı. Onu hangi koşulların yarattığını anlatıp ona göre davranılması gerekir. Teröristi yalnızca düşman olarak görmek yanlıştır."* ²⁹⁶ Günlük gelişmeler **Mahmut Karaaslan**'ı doğruluyor. Çeteleşme önlenemiyor. Yolsuzlukların üzerine gidecek bir kurum yok. Her türden gerici örgüt büyük bir serbesti içinde rejime karşı örgütleniyorlar. Bu tür örgütlerin kurulup geliştirilmesinde

konunun uzmanı yabancılar görev alıyor. Bunlara lojistik destek sağlanıyor. **Sait Molla ve Ali Kemal**'ler bugün Türkiye'de daha çoklar ve köşebaşlarını tutmuş durumdalar. Dinin özellikle az gelişmiş ülkelerde, politik araç olarak kullanılması, artık yalnızca hegemonya kurmanın basit bir aracı değil. Bugün, ulus devlet yerine, yerel topluluklardan oluşan, küçük ve denetimsiz birimler oluşturulmaya çalışılıyor. Din ve mezhep ayrılıkları, bu tür yapıların oluşturulması için uygun bir ortam yaratıyor. Bu nedenle dinsel ayrılıklar büyük devlet politikalarında, küresel ölçekli stratejik bir öneme sahip, ABD Temsilciler Meclisi, Mayıs 1998'de 41'e karşı 375 oyla kabul ettiği ve adına "**Uluslararası Dini Özgürlükler Yasası**" denilen bir yasayla; dinsel inançlara baskı uygulayan ülkelere yaptırım uygulanmasını kabul etti. Bu yasayla ABD; *"Dünyanın çeşitli yerlerinde dini inançları nedeniyle bedensel ve ruhsal baskı gören insanların bulunduğu ülkelere karşı sessiz kalmayacağını"* açıkladı.²⁹⁷

Müslüman ülkeleri kapsayacağı anlaşılan bu yasanın ilk uygulamaları Türkiye üzerinde gerçekleştirildi. Her yıl yayınlanması öngörülen "**Dünyada Din Özgürlüğü Raporu**"nu hazırlamakla görevlendirilen ve "Gezgin Büyükelçi" olarak atanan **Robert Sieple**'in Türkiye'ye geleceği açıklandı. **Sieple**, Washington'un "**insan hakları**" ile görevlendirdiği Dışişleri Bakan Yardımcısı **Harold Koh** gibi ülkemizde "**temas**" ve "**incelemelerde**" bulunacak. "**Gezgin Büyükelçi**" **Robert Sieple**, Amerika'nın resmi basın yayın kuruluşu olan USIA'ye, 30 Haziran 1999'da şu açıklamayı yaptı: *"Dünya'da evrensel vicdan özgürlüğünü ciddi biçimde ihlal eden ülkeler bulunmaktadır. Artık Amerika'da bu tür uygulamalara karşı bir yasamız var. Kimsenin insanların ibadetine ve kılık kıyafetine karışma hakkı yoktur."*²⁹⁸

Amerikan savcıları, "seçilmiş" başkanları **Clinton**'ın, "uçkur" davaları nedeniyle ifadesini alıp davalar açarlarken; ABD İstanbul Başkonsolosu **Huggins**, Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre mahkum olmuş İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı **Tayyip Erdoğan**'ı, diplomatik geleneklere uygun düşmeyen bir biçimde ziyaret ediyor ve; *"seçilmiş liderlerin, politik figürler olarak suçlara maruz kalmaları çok ciddi bir sorundur"* diyor. Türkiye'de yapılan eleştiriler üzerine geri adım atması beklenen ABD Dışişleri Bakanlığı beklenenin aksine iki gün sonra yaptığı açıklamayla, Konsolos'un görüşünü desteklediğini bildiriyordu.

ABD Ankara Büyükelçisi **Mark Parris**, Fazilet Partisi hakkında kapatılma istemiyle açılan dava Anayasa Mahkemesi'nde sürerken; hukuk kurallarına, diplomatik nezakete ve ülkenin iç işlerine karışmama ilkesine uygun düşmeyen bir tavırla görüş bildiriyor. Misafir olduğu ülkenin yargısına müdahale ediyor ve Milliyet Gazetesi'nin "**ABD Büyükelçisi Şaşırdı**" başlığıyla verdiği habere göre şunları söylüyor: "*Türkiye'deki demokrasiye ve demokratik kurumlara inancım tamdır. ABD, Türkiye'de herhangi bir partiyi ne destekliyor ne de karşı çıkıyor. Ancak, Amerikalılar, bir siyasi partinin, söylediği şeyler yüzünden kapatılmasını anlamakta zorluk çekiyor.*" ²⁹⁹

ABD'nin Türkiye'nin iç işlerine karışma alışkanlığı, eskiye giden bir gelenek gibidir ve kimi zaman çok ciddi sorunlara yol açmaktadır. Bu gerçeği, Türkiye'de Başbakanlık yapmış olan **Tansu Çiller'in**, inanılmaz bir açıklıkla basına yaptığı açıklamada görüyoruz. Türkiye'de büyük tepkiler uyandıran ve 28 Şubat süreciyle sonuçlanan Refah Partisi Doğru Yol Partisi Hükümeti'nin, kurulduğu günlerde Tansu Çiller şunları söylüyordu: "*Bu hükümete, hiç olmazsa bir zaman verecek bir konjektür sağlanmıştı. Bu konjektür Amerika'dan gelmiştir.*" ³⁰⁰

Tansu Çiller'in bu açıklaması, siyasi saflık yada ABD'ne dayanmış olmanın doğurduğu aşırı güven olarak değerlendirilebilir. Ancak, açıklamadaki acı gerçek; Türk siyasetinin ve kan dökerek kazanılmış olan ulusal bağımsızlığın ne hale getirildiğini göstermesidir. Bağımsız bir ülkede başbakanlık yapmış bir kişinin, politik dış müdahaleyi bu denli açıklıkla basına açıklaması görülmüş şey değildi ama ortaya konulan durum ne yazık ki yaşanan bir gerçeklikti. Bu gerçeği açıklayan bir başka yayın aynı günlerde, Suudi Arabistan desteğiyle Fransa'da yayınlanan haftalık **El Vatan El Arabi Dergisi'nde** yapılmıştı. Adı geçen dergide, RP-DYP Hükümeti'nin oluşumu konusunda şu yorum yer almıştı : "*Erbakan, radikal İslama karşı ılımlı bir şeriatçı cephe kurarak bölge çapında yeni bir islamcılık akımı yaratıyor; bu amaçla ABD. ile anlaşarak bölgede stratejik bir rol oynuyor.*" ³⁰¹

ABD'nin başka ülkelerin siyasi ve ekonomik sistemlerine, demokrasinin adını kullanarak karışması, elbette Türkiye'yle sınırlı değildir. Amerikalılar bunu dünyanın her yerinde yapmaktadır. Ancak, Amerikalıların çok övündükleri "demokrasileri" 150 yıldır ancak, "politik ikiz" durumunda olan iki siyasi partinin yaşamasına izin

vermektedir. Amerika'da etkisini güçlü bir biçimde her zaman sürdürmüş olan "yazılı olmayan yasalar"; gizli ya da açık, siyasal ya da ekonomik ama genellikle şiddete dayanarak işletilmiş ve başka partilerin özellikle de sol partilerin yaşamasına izin verilmemiştir. Sistem dışı sayılan partiler bir anlamda daha doğmadan ya da gelişmeden, yasa dışı yöntemlerle "işin başında" kapanmak zorunda bırakılmıştır. İşçi grevlerine, sosyalist parti toplantılarına, ırkçılık karşıtı gösterilere, zencilere saldıran ve adına **Pinkertonizm** denen grev kırıcılar, ajan büroları ve yasadışı silahlı adam müfrezeleri, sosyal mücadeleler tarihine Amerikalıların bir armağanıdır. ABD'nin kısa tarihi; vurulan başkanlar, öldürülen işçi önderleri, sosyalistler, zenci liderleri, yakılan zenciler, **Martin Luter'ler, MalcolmX'ler, Kara Panterlerle** doludur. Bütün bunlar ortada dururken **Mark Parris**; Türkiye'de, herkesin gözüne baka baka; *"Amerikalıların bir siyasi Partinin söylediği şeyler yüzünden kapatılmasını anlamakta zorluk çektiğini"* söylüyor.

"Müslümanların" hamiliğine soyunan ABD yönetimi, Pentagon'un istek ve önerileriyle Virginia'da bir **"İslâm ve Sosyal Bilimler Yüksek Okulu"** açtı. 2 Eylül 1999'da ilk mezunlarını veren **"Yüksek Okul"**un mezuniyet töreni, hükümet yetkililerinden kordiplomatiğe kadar uzanan "geniş yelpazeli" bir katılımı gerçekleştirildi. ³⁰² Bu katılım, ABD'nin "Müslümanlık İşleri" çalışmalarına verdiği önemi göstermektedir.

Dış kaynaklı "Kürtçü" ve "İslamcı" hareketler, uluslararası geçerliliği olan genel bir politikanın ülkemizdeki siyasal sonuçlarıdır. Gerçek yıkım, ekonomik ve kültürel alanda yaşanıyor. İnsanlarımız; benlik duygularına, özdeğerlerine, yaşam biçimine ve gelişme isteklerine aykırı, küresel bir saldırıyla karşı karşıya bulunuyor. Ulus devleti ayakta tutabilmenin araçları olan kamu malı **Kit'ler** elden çıkarılıyor. Ulusal pazarımız Gümrük Birliği anlaşmalarıyla açık pazar haline getiriliyor. Yeraltı ve yerüstü doğal zenginliklerimiz, limanlarımız, enerji santrallerimiz yerli yabancı demeden satılıyor. Kimi devlet organları devlete karşı kadrolara teslim ediliyor. Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik kurumları ulusal niteliğinden uzaklaştırılıyor. Ulusal sanayimiz ve tarımcılığımız kaderine terk ediliyor, sosyal devlet ortadan kaldırılıyor. Ulus devlet yetkileri, bir program içinde, yerel gerici yapılanmalara ve uluslararası örgütlere devrediliyor. Gelir dağılımdaki eşitsizlikler artıyor, halk yoksullaşıyor. Ekonomik yaşam

üretim değil, banka ve borsa oyunlarına dayanıyor. Bütçenin %70'i borç ödemelerine ayrılıyor. Bölücülük ve gericilik bunların bir sonucu. Türkiye Cumhuriyeti ve bu Cumhuriyetin temel ögesi olan Türk kimliği çok ciddi bir saldırıyla karşı karşıyadır. 1919'un koşullarını yaşayan Türkiye, yeni bir Kurtuluş Savaşı'nın sancılarını yaşıyor. Atatürk'ten sonra Batı'nın ne olduğunu unutan Türk insanı gerçekleri artık görmeye başlıyor ve Batı'yla çatışma, yeniden gündeme geliyor.

8

IMF İLE SİYASET

Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası, 2.Dünya Savaşı'ndan sonra dünyaya verilecek yeni biçimin ekonomik aygıtları olarak 1945 ve 1946 yıllarında kuruldu. Bir yıl arayla kurulan bu iki örgütün açıklanan amaçları, diğer tüm uluslararası anlaşmalarda olduğu gibi; "*Ülkeler arası bütünleşme*", "*Dünya ticaretinin geliştirilmesi*", "*Bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi*" gibi "insani" maddelerle doluydu. Zengin ülkeler fakirlere yardım edecek, bu yardım onların kalkınmalarını sağlayacaktı. Kalkınan ülkelerin alım gücü artacak, bunun sonucu dünya ticareti büyüyecek ve "bilgi çağının" yarattığı değerlerden tüm dünya yararlanacaktı. 2.Dünya Savaşı'ndan sonra geliştirilen yeni düzenin bu yöndeki propagandalarına pek çok az gelişmiş ülke inandı ve toplumsal düzenlerinde kalıcı bozulmalar yaratacak olan karışıklıklarla yüklü bir yola girdiler.

Dış ticaret önündeki engellerin kaldırılması, eldeki büyük mali gücün hegemonya aracı olarak kullanılması, "iyi işleyen" uluslararası bir Para sisteminin gerçekleştirilmesi ve özellikle "sağlam" bir uluslararası kambiyo işleyişinin sağlanması, IMF'nin gerçek amaçlarıydı. **Yeni Dünya Düzeni**'nin kurucusu ve öncüsü olarak ABD; doların işlerliğinin uluslararası boyuta taşınmasını, doların altına benzer bir rol üstlenerek rezerv para niteliğine kavuşturulmasını ve diğer ülkelerin ulusal paralarının serbestçe dövizde çevrilmesini (konvertibilite) istiyordu Nitekim, IMF'nin kuruluş konferansı olan 1944 **Breton Woods** toplantısında bu yönde kararlar alındı.

Anlaşmanın 6.maddesi şöyleydi: "1 Temmuz 1944 tarihinden sonra, her üye ülke parasının itibari değeri altın cinsinden ya da belirli bir altın kalitesinin ağırlığı esas alınarak ABD doları cinsinden ifade edilecektir." Dünya'da altına çevrilebilir tek para haline gelen dolar artık, ticaret ve finans dünyasının yeni kıralıydı.

Dünya Bankası'nın ilan edilen kuruluş amaçları da, diğer tüm uluslararası kuruluşlarda olduğu gibi, "yoksul ülkelere yardım" söylemleriyle doluydu. Dünyanın geri kalmış yöre ve ülkelerine yardım edilecek, buralarda kalkınma sağlanacak ve böylece yoksul ülkeler dünya ticaretinin bir parçası haline gelecekti. Oysa gerçek böyle değildi. **Dünya Bankası**, sömürgeci dönemin geleneksel işleyişine tam uyum gösteren bir anlayışa sahipti ve geliştirip uyguladığı yöntemler kaynağını sömürgecilikten alıyordu.

Dünyanın tüm toprakları ve üzerindeki insanlar, bir merkezden yönetilen "serbest Pazar" ilişkileriyle birbirine bağlanmalıydı. İhraç edilecek sermaye için; alım gücü yüksek olmayan, alt yapısı yetersiz az gelişmiş ülke toprakları, ekonomik değeri olan pazarlar haline getirilmeliydi. Bu ülkelerde ulaşım, iletişim ve enerji yatırımları son derece yetersizdi. Yatırımcı şirket ölçülerine göre, pekçoğu, "pazar" olma koşullarına sahip değildi. Bu ülkelerin, mal göndermeye ve yatırım yapmaya degecek kadar "kalkınmaları"; bunun için de, yerleşim birimlerini birbirine bağlayacak yollar, elektrik üretecek santrallar, iletişim sağlayacak yatırımlar, su dağıtım şebekeleri vb. gerekiyordu. Bu yatırımlar, şartlı kredilerle önce devlete yaptırıldı daha sonra "özelleştirme" adıyla, bu ülkelerde yerli ortak bularak yatırım yapmış olan metropol şirketlerine devredildiler. Devirler **Dünya Bankası'nın** bilgi ve onayı altında yapıldı.

Stratejik yatırım alanlarının denetim altına alınarak dışa bağımlı bir sermaye piyasası oluşturulması, az gelişmiş ülkeleri yatırım yapmaya elverişli pazarlar haline getirdi. Gelişmiş ülkelere denizaşırı ülkelere yönelik sermaye yatırımları buralarda; kolay elde edilebilir ucuz enerji, hammadde ve sosyal güvenceden yoksun kılınmış bol ve ucuz işgücü buldu.

Dünya Bankası, IMF den farklı olarak; kredi kaynakları yanında, "teknik yardım" olanaklarıyla da donatıldı ve yalnızca az gelişmiş ülkelere yönelik olarak çalıştı. Ülkelerin yapacağı alt yapı yatırımlarının biçimi, kapsamı, boyutu ve hatta çoğu kez ihalesi ve personeli bile Bankaca belirlendi; belirlemelere uyulması koşuluyla

kredi verildi. **Dünya Bankası**'na borçlanan bir ülke aldığı borcu Banka'nın belirlediği koşullarda kullanmak zorundaydı. Kredi sözleşmesini imzaladığı anda yatırımda kullanacağı yabancı personeli, ücretlerini, proje ve yüklenici firmaları, ithal edilecek donanımın markalarını bile kabul etmiş oluyordu. Sözleşmeye bağlanmış olan bu tür zorunlulukların pazarlık şansını ortadan kaldırması, dünya piyasalarının üzerinde bedeller istenmesine yol açıyor, borçlanan ülkelerin, bunları ödemekten başka çareleri kalmıyordu. Banka bu bedelleri nakit olarak ödemiyor, kaynakta keserek alıcılara kendisi ödeme yapıyordu.

Dünya Bankası kredileri; borçlanan ülkenin sorunlarına çözüm getirerek onları kalkınmaya yöneltmek için yatırımlara değil, Banka'nın küresel stratejisine uyum gösteren alanlara verilir. Bunun doğal sonucu, borçlanan ülke sorunlarının çözüme kavuşması değil tam tersi yeni sorunların ortaya çıkarak bağımlılık ilişkilerinin yoğunlaşması olmaktadır. Örneğin ulaşım yatırımları için verilecek kredilerde; kredinin demiryolları ya da denizyolları ulaşımına değil, en pahalı taşımacılık olan karayolları yatırımlarında kullanılması şart koşular; toplu ulaşım çözümlerine karşı çıkılır; ülke uluslararası otomotiv endüstrisinin yedek parçaya ve petrole bağımlı pazarı haline getirilir.

Türkiye, 2.Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan tüm uluslararası örgütlerde olduğu gibi bu iki kuruluşa da üyelik için ilk başvuran ülkeler içinde yer aldı; 11 Mart 1947'de **IMF**, 14 Şubat 1947'de de **Dünya Bankası**'na üye oldu. **Kemalist Devrim** ilkeleriyle temelden çelişen bu girişim gerçekleştirildiğinde Atatürk öleli henüz 9 yıl olmuştu. O günlerde Türkiye'yi yönetenler, politik tercihlerini; her alanda bağımsız ve bağlantısız bir anlayışa dayalı olan **Atatürkçü** dış politikadan yana değil, Batı'ya bağlanmadan yana kullanmışlardı. **İsmet İnönü**, Cumhurbaşkanlığının son günlerinde bir Amerikalı gazeteciye şunları söyleyecektir: *"Eğer Rusya gelip de aramızdaki anlaşmazlıktan olumlu bir biçimde çözüme teklifinde bulursa bile ben Türk siyasetinin Amerikan siyasetiyle el ele gitmeye devam etmesine taraftardım."*³⁰³ **IMF ile Dünya Bankası**'nın gerçek amaçları bugün, geniş kesimler tarafından bilinmektedir ama bu bilinme; borç sarmalına yakalanmış az gelişmiş ülke hükümetlerinin, içine düştükleri durumdan kurtulma eğilimi içine girmelerini sağlayamamaktadır. Borçlanmanın doğurduğu bağımlılık öyle etkindir ki, ülke geleceğine yön veren politik kadrolar, içinden çıktıkları toplumun

gereksinimlerine yanıt veren politikaları üretmek ve uygulamak bir yana; siyasi varlıklarını sürdürebilmek için kendilerine iletilen istekleri yerine getirmekten başka bir iş yapmazlar. **IMF** ve **Dünya Bankası** politikaları, onları ve temsil ettikleri ülkeleri artık kıpırdıyamaz hale getirmeyi başarmışlardır.

Uluslararası Kamu çalışanları Federasyonu (PSI), **IMF** ve **Dünya Bankası** uygulamaları ile ilgili olarak şu saptamayı yapıyor; *"Dünya Bankası yönetimince hazırlanan 'yapısal değişim programlarının' uygulandığı ülkelerde yoksulluk arttı, işçilere kemer sıkma politikaları uygulandı, sosyal harcamaların kısılması sonucu temel hizmetler durdu, pekçok kamu çalışanı işini kaybetti... Dünya Bankası ve ikiz kardeşi IMF, dünyayı fethetme çıkarılan sermayenin müfrezeli kolu durumundadır.*³⁰⁴

IMF ve **Dünya Bankası**'nın kuruluşundan günümüze dek geçen 55 yıl içinde, bu iki kuruluşla ilişki kurup kredi sözleşmeleri yapan az gelişmiş ülkeler içinde, durumu kötüye gitmeyen ülke yok gibidir. Bu gerçeği ortaya koyan araştırma ve açıklamalar, ilginçtir ki az gelişmiş ülke hükümetleri tarafından değil kimi Batı kaynaklarınca yapılmaktadır. ABD'nde 1997 yılında yapılan ve 4 ocak 1998 günlü **Los Angeles Time**'da yayınlanan bir çalışmaya göre; 1995 yılına dek IMF'den "uyum kredileri" için borç alan az gelişmiş ya da gelişmekte olan 137 ülkeden 81'inin (% 60) IMF'ye bağımlılığı ileri düzeyde artmıştır. Aynı çalışmada, IMF ile kredi ilişkisine giren 89 az gelişmiş ülkeden 48'inin (% 54) durumunun kötüleştiği, 32'sinin ise (% 36) tam olarak bozulduğu açıklanmıştır.³⁰⁵ Çalışmayı yapan ve bu sonuçları açıklayan **Heritage Foundation** muhafazakar bir küreselleşmeci kuruluştur.

IMF reçeteleri az gelişmiş ülkelerin ekonomileri üzerine o denli yıkıcı bir etki yapmaktadır ki, bu türlü uygulamalara artık gelişmiş ülke yöneticilerinden bile tepkiler gelmektedir. ABD, Başkanlık Ekonomik Konsey yöneticisi Prof. Dr. **Joseph Stiglitz** 3 şubat 2000 tarihli **Le Nouvel Observateur** dergisinde şunları yazıyor: *"IMF halkların ve ulusların çıkarlarını düşünmüyor, temsil de etmiyor. O yalnızca banka kesiminin çıkarlarını hesaplıyor. Başlıca saplantısı ise açılmış kredilerin ödeme güvenliği. Biz ABD'nde Merkez Bankası ve Beyaz Saray el ele verip IMF ne diyorsa aksini yaptık; sonuç son dokuz yılda elde edilen ekonomik büyüme oldu."*³⁰⁶

IMF'ye karşı bir başka sert çıkış ABD Kongresi'nden geldi. ABD Kongresi için, **Carnegie Mellon Üniversitesi** ekonomi profesörü **Allan Meltzer** başkanlığındaki partilerüstü komisyon tarafından hazırlanan raporda; IMF, mali krizleri daha beter hale getirmekle suçlanarak şunlar söylendi: *"IMF kalkınmakta olan ülkelerin mali yapılarının iyileştirmesine pek az önem verdi. Pahalı kurtarma operasyonlarına çok fazla yöneldi. IMF'nin kısa dönem kriz idaresi sistemi çok masraflı, krizlere müdahale edişi çok yavaş, önerilen çoğunlukla hatalı, politik ve uygulamalara nüfuz etme çabaları fütursuz. Dünya Bankası'nın Afrika'daki her dört kalkınma programından yalnızca biri olumlu sayılabilecek sonuç verdi."* ³⁰⁷

Dünya Bankası eski Başkan Yardımcılığı da yapmış olan **Joseph Stiglitz** bile, *"IMF'ye güven olmaz"* diyor ve IMF'yi, uyguladığı yanlış politikalarla, Güney Asya Krizini derinleştirmek, Rusya'da *"oligorklar"* yaratmakla suçlayarak şunları söylüyor : *"Teoride IMF, yardım ettiği ülkelerde demokratik kurumları desteklemektedir. Pratikte ise belirli politikalar empoze ederek demokrasinin altını oymaktadır."* ³⁰⁸

Türkiye, **IMF** ve **Dünya Bankası** politikalarından en çok zarar gören ülkelerin başında geliyor. **Kurtuluş Savaşı**'ndan sonra kendi gücüne dayalı kalkınma yolunu tutan ve bağımlılık doğuracak borç ilişkilerine girmeyen Kemalist Türkiye, bu tutumuyla hem hızlı bir gelişme sağladı hem de yoksul ülkelere örnek oldu. Yaratılan özgün kalkınma modelinin, toplumsal ilerleme ve gelişme yönünde yüksek düzeyde başarı elde etmesi ve bu başarının bağımsızlığa kavuşacak ülkelere örnek oluşturması; gelişmiş ülkeleri ileri düzeyde rahatsız etti. Kemalist uygulamaların Türkiye'de denetim altına alınarak süreç içinde ortadan kaldırılması, yarım yüzyılı aşkın bir süre üzerinde ısrarla durulan bir konu oldu. Bu nedenle. Türkiye, tüm uluslararası anlaşmalarda ama Özellikle **IMF** ve **Dünya Bankası** politikalarında, "özel ilgiye tâbi" ülke olarak yer aldı.

IMF ve **Dünya Bankası**, bugün Türkiye'de, toplumsal yaşam alanlarının hemen tümünde, karar süreçlerini belirleyen mutlak egemenler haline gelmiştir. Bu egemenlik; **Duyunu Umumiye** işleyişinden ve 1920 Sevr'inin ekonomik-siyasal koşullarından daha derin ve etkilidir; aynı onlar gibi, doğrudan Türkiye'deki kamu işleyişinin etkisizleştirilmesine yönelmiştir. Çökertilen ulusal ekonomi,

ağır borç y¼k¼ ve dış m¼dahalelere açık siyasi hukuksal varlığıyla, T¼rkiye bu tur y¼nelmelere karşı artık direnemez durumdadır.

İngiliz ekonomist **Thomas Balogh**, IMF'nin k¼resel boyutlu faaliyetleri için şunları s¼ylemektedir: *"ABD'nin bug¼nk¼ ekonomik ilişkileri, ¼z¼nde, İngiltere'nin Afrika'daki s¼m¼rgeleri ile olan ilişkilerinden farklı olmamaktadır. IMF oyunun kurullarını zorla kabul ettirilmesi içinde, s¼m¼rgeci y¼netimlerin yerini almaktadır."* ³⁰⁹ Balogh'un s¼zleri, **IMF** ve **D¼nya Bankası'nı** belki de en iyi anlatan bir saptamadır. Bu saptamanın doğruluğu; IMF politikalarının olumsuz sonuçlarını yaşayan her ¼lkede açık bir biçimde g¼r¼lmektedir.

IMF ve **D¼nya Bankası'nın** T¼rkiye ile ilgili politikaları, uzun yıllara dayanan birikimler s¼recinden geçerek en etkin noktasına 24 Ocak 1980'de ulaştı. Tarihimize, **"24 Ocak Kararları"** olarak geçen ve **"12 Eyl¼l"** darbesinin gerçek nedeni olarak g¼sterilen bu kararlar, g¼n¼m¼zdeki IMF etkinliğinin temellerini oluşturdu.

1980 yılına Başbakan olarak giren **S¼leyman Demirel**, Başbakanlık m¼steřarlıđına getirdiği **Turgut ¼zal'a** yeni bir "ekonomik istikrar" programı hazırlattı. G¼r¼n¼řte **¼zal'a** ait olan ancak gerçek hazırlayıcısının IMF olduğu bu programa g¼re ; T¼rkiye tek taraflı ve tam olarak yabancı sermayeye açılıyor; tarım, ticaret ve sanayide ulusal hedeflerden vazgeiliyor, T¼rk lirasının değer kaybını hızlandıran g¼nl¼k kur ayarlamalarıyla deval¼asyon s¼rekli hale getiriliyordu. Milli kambiyo rejiminden vazgeiliyor, "ithalat liberasyonu" adıyla dışalım serbest hale getiriliyor, kotalar kaldırılıyor ve kamu yatırımları kısılıyordu. KİT'lerin ¼zelleřtirileceđi, temel ¼r¼nlere destek fiyatlarının kaldırılacağı, ¼cret artışlarının d¼ř¼k tutulacağı ve tarım ¼r¼nlerindeki taban fiyatlarının sınırlanacağı açıklanıyordu.

1980 yılı başında 47 lira olan bir Amerikan doları, yıl sonunda 90 liraya çıkıyor, programa karşı g¼sterilen toplumsal tepki, "iç savaş" haline gelen ter¼r eylemleriyle karşı karşıya kalıyor ve T¼rkiye karanlık bir kaos ortamına s¼r¼kleniyordu. **"24 Ocak Kararları"**, ancak **"12 Eyl¼l"** gibi bir "demir yumrukla" uygulanabilirdi. Nitekim ¼yle oldu. Bug¼n, "insan haklarını" dilinden d¼ř¼rmeyen Batılı devletlerin "sessiz ilgiyiyle" desteklenen **"12 Eyl¼l"** uygulamaları ile çoğunlukla emek ¼rg¼tlerinden ve demokratik kitle ¼rg¼tlerinden olmak ¼zere tam 650 bin kişi g¼zaltına alındı. 230 bin kişi yargılandı. 50 kişi idam edildi, t¼m siyasi parti ve demekler kapatıldı." ³¹⁰

"24 Ocak Kararları" % 1980 den 2000'e dek 20 yıl boyunca adım adım uygulandı ve Türkiye'de mali sermaye spekülörleri, kara para sahipleri ve uluslararası şirket ortağı büyük holdingler dışında halinden memnun olan hiç kimse kalmadı. Yeni bin yılın başlangıcında Türkiye artık kendi ayakları üzerinde duramaz hale gelmişti. IMF. Türkiye'ye acı bir "oyun oynamıştı."

Birleşmiş Milletler'e bağlı bir kuruluş olan **Uluslararası Çalışma Örgütü'nün** (ILO) yaptığı bir çalışmaya göre az gelişmiş ülkelerde kayıtdışı üretim GSMH'nın, % 5'i ile % 35'ini oluşturuyor. ³¹¹ Ülkeden ülkeye değişen bu oranlar belki de en yüksek düzeye Türkiye'de çıkıyor. Sayıştay raporlarına göre; 1971 yılından 2000 yılına dek geçen dönemde kayıt dışı bütçe uygulamalarının toplam tutarı 116 milyar dolar. ³¹² Marmara Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Osman Altuğ, "öldürücü virüs" olarak tanımladığı kayıtdışı ekonominin Türkiye ekonomisi içindeki payının % 65 olduğunu söylüyor. ³¹³ Adalet Bakanlığının verilerine göre yapılan bir araştırmada, Türkiye'deki eroin trafiğinin parasal tutarının; yalnızca 1996 yılında 55 milyar dolar olduğu açıklandı. Bu miktar o yılki Türkiye bütçesine eşit. ³¹⁴ 1980 yılında borç faizlerine bütçeden ayrılan pay % 2.7 iken, bu pay 1999 yılında % 46.1 'e ulaştı. ³¹⁵ Türkiye, toplam dış borcun ihracata oranı bakımından dünya "liderliğine" oynamaktadır. Toplumsal sistemin sürdürülebil-mesi açısından çok önemli olan bu gösterge; Arjantin'de % 449. Brezilya'da % 409. Türkiye'de % 379, Ekvator'da % 338'dir. ³¹⁶ Özellikle Avrupa Gümrük Birliği'ne girildikten sonra dış ticaret açıkları çığ gibi büyüdü ve 1997 yılında Türkiye, dış ticaret açığı vermede, ABD'nin arkasından "dünya ikinciliği" ne yerleşti. Üçüncü İngiltere. ABD'nin 197, Türkiye'nin 21.2, İngiltere'nin 20.5 milyar dolar dış ticaret açığı var. ³¹⁷

Türkiye'de ulusal sanayi ortadan kalkmak üzere. Vitrinler halkın bakmakla yetindiği ithal ürünlerle dolu. Parası olanlar parayı işe değil faize yatırıyor. Buna tesis kurmak için devletten teşvik kredisi alanlardahil. Ekonomist Dr. Ekrem Keskin, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin yayın organı Forum dergisinde; 1987-1998 yılları arasında faiz peşindeki finansal varlıkların % 318 artarak 113 milyar dolara ulaştığını belirtiyor ve şöyle söylüyor: *"Bu durum, çarpık düzende zenginin faizden nasıl para kazandığının ve faizden gelen parayı tekrar nasıl faize yatırdığının göstergesidir. "* ³¹⁸

Türkiye'deki olumsuzluklar bir iki konuyla sınırlı değil. Toplumun her alanında genel, kapsamlı ve çözümü her geçen gün daha da zorlaşan bir olumsuz gidiş var. Bütçe açıkları, üretimsizlik, enflasyon, işsizlik ve yolsuzluk dev boyutlu sosyal sorunlar yaratıyor. 6 milyon genç insan işsiz. Bu rakam resmi verilere göre 23 milyon 48 bin olan (1998) işgücü sayısının % 26'sını oluşturuyor,³¹⁹ ve sürekli olarak artıyor. **Devlet İstatistik Enstitüsü'nün** (DİE) verilerine göre, 1999 Haziran'ı ile 2000 Haziran'ı arasındaki 12 aylık süre içinde çalışan işçi sayısı % 5,5 azaldı. İstanbul Sanayi Odası (ISO), son iki yıl içinde (1988-2000) özel sektörde 414 bin işçinin işini kaybettiğini, özelleştirilen 128 KİT'ten 10 746 işçinin işten çıkarıldığını açıkladı.³²⁰

Adalet Bakanlığı kayıtlarına dayanılarak yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye'de yaşayan ailelerin yarısı icra takibine uğramış durumda. Uzmanlar, borcuna sadık Türk toplumunun yoksulluk nedeniyle, geleneksel değerlerini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu belirtiyorlar.³²¹ Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr **Faruk Güçlü'nün** yaptığı bir çalışma ise bir başka acı gerçeği ortaya çıkarıyor, 1980 yılında, ekonomik etkenlerden kaynaklanan intihar oranı % 10 iken, bu oran 2000 yılında % 69,3'e çıkmış durumda.³²² Türkiye'nin gelir düzeyi en yüksek % 5 nüfusun (3 milyon 175 bin kişi) kişi başına yıllık ortalama geliri 19.329 dolar (2000). Ancak en alt 20'lik dilimde (13 milyon 700 bin kişi) bu gelir yalnızca 789 dolar. **Devlet İstatistik Enstitüsü'nün** son olarak 1994 yılında yaptığı "**Hane Halkı Gelir Dağılımı**" araştırmasına göre ; Türkiye'de en yoksul % 20'lik kesim ulusal gelirden % 4.8 oranında pay alırken en zengin % 20 ulusal gelirin % 54.8 ini alıyor.³²³ 650 bin kişinin geliri tam 30 milyon insanımızın gelirine eşit.³²⁴ 143 bin en zengin ailenin geliri 6.5 milyon ailenin geliri kadar.³²⁵

Gelir dağılımındaki bu oranlarıyla Türkiye, **Dünya Bankası'nın** 1998 yılında açıkladığı ve 133 ülkeyi kapsayan araştırmasına göre; gelir dağılımı en bozuk ilk 25 ülkenin içinde yer alıyor. Kamuoyunda "**kabile devleti**" olarak adlandırılan **Tanzanya, Uganda, Ruanda** gibi Afrika ülkelerinde bile gelir dağılımı Türkiye'den daha adil durumda. **Tanzanya'da** en yoksul % 20'lik kesim ulusal gelirden % 6.9, en zengin % 20'lik kesim ise % 45.4 oranında pay alıyor.³²⁶ Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yaptığı "**1999 Çocuk İşgücü Anketine**" göre, Türkiye'de 6-17 yaş gurubuna giren tam 1 milyon 635 çocuk, işgüvenliğinden yoksun koşullarda çalışıyor.³²⁷

1923-1938 arasında, tüm yoksunluklara karşın her yıl ortalama % 9 büyüme sağlayan Türk Ekonomisi, 1999 yılında büyüme değil, Cumhuriyet tarihinin en büyük küçülmesini yaşadı. **Devlet İstatistik Enstitüsü'nün** verilerine göre; 1999 yılında spekülâtif mali-sermaye (bankaborsa) % 5.3 büyürken, inşaat sektörü % 12.7, ticaret % 6.8, sanayi % 5, tarım % 4.6 oranında küçüldü. Küçülmenin ortalama oranı % 6.4.³²⁸ Ekonomik gerilemenin nedeni hükümet sözcülerinin açıkladığı gibi Marmara Depremi değil. Çünkü 1999 yılının ilk altı ayında da küçülme oranı % 6'ydı. Ekonomik göstergelerin ortaya koyduğu karanlık tablonun nedenleri; kökleri derine giden sorunlarda yatmaktadır ve bu sorunlar, ulusal ekonominin dışarıya bağlanarak baskı altına alınmasından kaynaklanıyor.

Türk insanının refah düzeyi 1999 yılında yedi yıl öncesindeki düzeyin altına geriledi. **DİE** verilerine göre, kişi başına düşen ulusal gelir, 1993 yılında 3004 dolarken 1999 yılında 2882 dolara indi.³²⁹ Şubat 2001 bunalımından sonra kişi başına ulusal gelir 2106 dolara düştü.

Türkiye'de yoksulluk sınırı altında yaşayanlar, 1987 yılında nüfusun % 14.2'sini oluştururken bu oran 1994 yılında % 21'e çıktı.³³⁰ Türkiye hiçbir dönemde bu denli hızlı yoksullaşmadı.

§

IMF yetkilileri, Türkiye'nin içine düştüğü acıklı durumun nedeninin kendileri olmasına karşın bugün, garip ve alaycı açıklamalar yapıyorlar. Emperyalizmi alt ederek gelişme yoluna giren, kimseye muhtaç olmayan, özgüvene sahip **Atatürk** Cumhuriyeti'nin yerinde şimdi sorunlarla yüklü, sürekli yoksullaşan ve yabancıların yön verdiği bir ülke var. Türkiye'yi buraya getiren politikacılara yön veren IMF'nin 2.Başkanı **Stanley Fisher**, 2000 li yıllara girerken Türkiye'ye "hasta adam" diyor ve Batıların Osmanlı İmparatorluğu için kullandığı bu tanımı Türkiye Cumhuriyeti'ne yakıştıran ilk batılı oluyordu. **Fisher**, şunları söylüyordu: *"Türkiye, bu dış borç, bu bütçe açığı ve bu yüksek faizle daha fazla gidemez. Yolun sonuna geldiniz. Türkiye büyük bir krizin eşiğinde bulunuyor. Türkiye hasta adam."*³³¹

Türkiye, **IMF Dünya Bankası** programlarını uyguladıkça güçsüzleşiyor, güçsüzleştikçe de bu örgütlere teslimiyet oranı artıyor. Son birkaç yıldır yoğunlaşan bu süreç, kaynağını eskiden alıyor ama

yıkıcı sonuçlarını en açık ve kaba biçimde bugün veriyor. Türkiye artık **IMF**'ye tam olarak teslim olmuş durumdadır. 50 yıldır "ekilenler" bugün "biçiliyor." Politik liderler, hangi partiye bağlı olurlarsa olsunlar hepsi, IMF reçetelerini uyguluyor. Türk halkına sürekli olarak "başka bir yolun" olmadığı söyleniyor.

Türkiye Cumhuriyeti'nin **Bülent Ecevit'in** Başbakan-lığındaki 55. Hükümeti, yeni bir kredi anlaşması için; Başbakan Yardımcısı **Hikmet Uluğbay** başkanlığındaki bir heyeti, **IMF** ile görüşmelerde bulunmak üzere ABD'ne gönderdi. 10 Mart 1999 günü Washington'da yapılan görüşmelerde **IMF** Türkiye Masası Şefi **Carlo Corterelli**, Türk heyetine, IMF'nin "mali destekli yeni bir anlaşma" yapabilmesi için (borç verebilmesi için) Türkiye'nin, bankalar yasası, sosyal güvenlik tahkim ve özelleştirme "reformlarını" yapması gerektiğini bildirdi. Bu önerilere olumlu yanıt verdiğini belirten **Uluğbay**, gazetecilere şunları söyledi: *"Biz IMF'ye 56. hükümeti, mevcut işleri seçimlere kadar (18 Nisan) yürüten bir hükümet olarak görmediğimizi, seçimden sonraki hükümetin kurucusu olabileceğimizi ve IMF önerilerini gerçekleştirmeyi bir zorunluluk olarak gördüğümüzü belirttik. Onlar Haziran'da işbaşına gelecek hükümeti ve programını bekleyeceklerini belirttiler. Gayet yapıcı bir havada IMF ile son derece iyi bir diyalogumuz var. Yapısal reformlar kapıya dayanmıştır. Türkiye'nin bu reformlara ihtiyacı var. Türkiye'nin dünya ekonomisine entegre olabilmesi için bunları yapmamız gerekiyor. Bu bir zorunluluk...Biz uluslararası kan dolaşımının bir parçasıyız. Bu kan dolaşım sisteminde kolaylıkla hareket edebilmemizi sağlayacak ulusal yasaları çıkarmakla yükümlüyüz"* ³³²

18 Nisan seçimlerinden sonra **Bülent Ecevit** Başbakan oldu, MHP ve ANAP'la 57. "**Cumhuriyet Hükümeti**"ini kurdu. Hükümet, Türk Parlamentosu için rekor sayılabilecek bir hızla **Bankalar** Yasası'nı çıkardı. Hükümet ortakları ayrı ayrı, özelleştirme uygulamalarının devam edeceğini açıkladılar. Uluslararası Tahkimi kabul eden Anayasa değişikliği büyük bir hızla ve tüm partilerin katılımıyla gerçekleştirildi. Daha sonra, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel yapılarında kalıcı bozulmalar yaratan yasal değişiklikler yapıldı. IMF istekleriyle "15 günde 15 yasa" çıkarıldı; AB istekleriyle Anayasa değişikliği yapıldı. Ülkeyi yasa boğan Kocaeli depremi bile, "**Sosyal Güvenlik Yasası**"nın çıkarılmasını erteletmedi. Türk halkı ve kitle örgütleri deprem yörelerine yardımla uğraşırken, yasa tasarısı büyük bir hızla

meclisten geçirildi. Sosyal Güvenlik Bakanı **Yaşar Okuyan** emeklilik yaşıyla ilgili olarak büyük bir heyecanla yaptığı basın açıklamasında; *"Bu mesele sadece sosyal tarafların ve hükümetin değil, Türkiye'nin meselesidir dedi, "* ³³³

IMF'nin meselesi bir anda Türkiye'nin meselesi olmuştu. Çünkü bu yasa değişikliğini isteyen oydu. IMF Türkiye Masası Şefi **Carlo Cottarelli** 27 Ağustos 1999'da, Washington'da şu açıklamayı yaptı: *"Sosyal Güvenlik Reformu'nun onaylanması Türkiye ekonomisi için önemli bir adım. Bu reformun, büyük bir deprem felaketinin hemen ardından yapılması, Türk Hükümeti'nin BİZE VERDİĞİ TAAHHÜTLER doğrultusunda, reform sürecine devam ettiğini gösteriyor."* ³³⁴ IMF yetkilisi, kararları kendi inisiyatifleriyle aldıklarını ve bu kararların IMF istekleriyle bir ilgisinin olmadığını ısrarla açıklayan Hükümet yetkililerini yalanlamış oluyordu. Bildiklerimizi, **Carlo Cottarelli'nin** ağzından bir kez daha duymuş oluyorduk.

IMF yetkilisi **Carlo Cottarelli'nin** *"Türk Hükümeti bize verdiği taahhütler çerçevesinde reformlar yapıyor"* demesine ve 57.Hükümetin hemen tüm IMF ve AB isteklerini eksiksiz yerine getirmesine karşın, kimi hükümet üyeleri, *"Bize dışardan hiç kimse direktif veremez"* biçiminde, kimsenin inanmadığı sözler söylemeğe devam ettiler. Bu tür açıklamaların en ilginçini Başbakan Yardımcısı **Devlet Bahçeli** yaptı. 11 Kasım 2001 günü İsparta'ya gelen **Bahçeli'ye** gazeteciler, Ankara DGM Savcısı **Hakan Kızıllarlan'ın** *"Bir takım kararlar emperyalist ülkelerce dikte ettiriliyor"* sözü hakkındaki düşüncelerini sorduklarında, **Devlet Bahçeli** bu soruya tepkili bir tavırla şu yanıtı verdi : *"Bunu Türkiye Cumhuriyeti'nin bir savcısı mı söylüyor? O savcığı gözden geçirmek lazım. Türkiye Cumhuriyeti nasıl dışardan direktif ve emir alabilir? Böyle şey olur mu?"* ⁶³⁹

"İşin böyle olduğunu" ve Cumhuriyet Savcısı **Hakan Kızıllarlan**'ın sözlerinin gerçeği tam olarak yansıttığını en iyi **Devlet Bahçeli'nin** bilmesi gerekirdi. Kendisine yarım sayfalık bir metin imzalayıp bu metne 16 sayfalık taahhütler ekleyerek IMF'ye yollayan **Kemal Derviş'in** yüzüne karşı; *"Siz hükümet adına mı IMF adına mı konuşuyorsunuz"* ⁶⁴⁰ diyen kendisiydi. Telekom'un özelleştirilmesinde ulusal haklarımızı savunmaya çalıştığı için IMF'nin istemediği **Enis Öksüz**'ün nasıl istifa ettirildiğini ya da Telekom Yönetim Kurulu'nun sıradışı bir biçimde nasıl değiştirildiğini en iyi, **Devlet Bahçeli'nin** bilmesi gerekirdi. Milliyetçiliği kimseye bırakmayan **Bahçeli**, herkesin

açıkça gördüğü gerçeklere karşın ulusçu bir Cumhuriyet Savcısı'nın vatansever söylemlerine tepki göstererek, "*Türkiye Cumhuriyeti'ne dışardan direktif verilemez, bunu söyleyen Savcının gözden geçirilmesi gerekir*" diyordu.

57. Hükümetin, **Bülent Ecevit'in** 1999 yılında, ABD'ne yapacağı "tarihi" borç erteleme gezisine çıkmadan önce, IMF'ye verdiği "taahhütleri" yerine getirmek için "gecegündüz çalışması" ve bu çalışmanın sonuçları, Türk kamuoyunu değil **IMF** çevrelerini tatmin etti. Bu çevreler, **Ecevit** hükümetine tam not vererek, övgü dolu açıklamalarda bulundular. **Ecevit'in** ABD'ne hareketinden bir gün önce, IMF Avrupa Direktörü **Michael Depler** basına yaptığı açıklamada şunları söyledi: "*Bülent Ecevit Hükümeti Türkiye'de son on yılın (Özal sonrasını kastediyor olacak) en bilinçli ve en ciddi hükümetidir. Bu hükümet, IMF'nin tam desteğine sahip olacaktır.*" ³³⁵

Michael Depler, 57. Hükümetin IMF'nin tam desteğine sahip olduğunu söylüyordu ama bu söylem gerçeği tam yansıtmıyordu. Gerçek olan, 57. Hükümetin IMF'nin desteğini almasından çok IMF'nin 57. Hükümetin tam desteğini almış olmasıydı. **Ecevit** Hükümeti, önceki hükümetlerden devraldığı IMF siyasetini "kararlı" bir biçimde sürdürmekle kalmıyor, onlara "fark atacak biçimde" genişleterek uyguluyordu. Bu uygulamaların köşe taşlarından birisi, kamuoyuna "enflasyonu düşürme operasyonu" olarak açıklanan **9 Aralık 1999 Kararlarıydı.**

9 Aralık Kararları'nın adı, görünüşle "*enflasyonu düşürme operasyonuydu*" ama işin gerçek boyutu açıklanan amaçtan çok farklıydı ve Türk toplumunun hemen her kesimini olumsuz bir biçimde etkileyecek hedeflere sahipti. Kararlardan zarar görecekt kesimler, yalnızca yoksulluk ve işsizlik kıskacındaki çalışanlar değil; ulusal sanayiciler, küçük ve orta ölçekli işletmeler, tarım üreticileri, tekstilciler ve ihracatçıları.

Tümüyle IMF'nin hazırlamış olduğu kararlar, 9 Aralık 1999 günü, Merkez Bankası Başkanı **Gazi Erçel** tarafından açıklandı. **Erçel**, yaptığı "gösterişli" basın toplantısında; "*Çeyrek yüzyıldır en önemli problemimiz olan enflasyondan kurtulabilmemiz için bu, en büyük belki de son fırsatımızda*" derken ³³⁶, bu açıklamadan bir hafta sonra Başbakan **Bülent Ecevit** partisinin Meclis Grubu'nda; "*Ekonomide yüzyılın son mucizesini yaratıyoruz*" ³³⁷ diyordu.

Üç yıllık süreyi kapsayacak biçimde belirlenen hedefler, öz olarak şunlardı : dolar artış kuru yıllık % 20 artışla sınırlanacak, faizler düşürülecek, çalışan ücretlerine % 10 artış yapılacak, tarım destekleme oranları düşürülecek, özelleştirmelere hız verilecek ve enflasyon 2000 yılı içinde % 25'e düşürülecek... Kararlarda en ilginç yan, IMF'nin 1980 yılında **24 Ocak Kararlarıyla** Türkiye'ye kabul ettirdiği ve dünyanın her yerinde uygulattığı, "serbest kur serbest faiz" politikasından vazgeçerek "**baskılı kur düşük faiz**" politikasına geçmesiydi. IMF'nin açıklanan amaçlarına ters bu tutumun elbette bir nedeni vardı ve bu neden en açık ifadesini, **Fisher'in** Türkiye için kullandığı "**hasta adam**" tanımlamasında buluyordu.

9 Aralık kararları başta büyük holding şirketleri olmak üzere, partiler işveren örgütleri, ihracatçılar ve tarım birlikleri tarafından "çoşkuyla" desteklendi. Gazete ve televizyonlar konuyu hep gündemde tuttular. Paralı parasız ilanlarla Türk halkı, "enflasyonla mücadeleye çağrıldı. Diyanet İşleri Başkanlığı, vaaz ve hutbelerde bu konuyu vatandaşlara anlatacaklarını açıkladı. ³³⁸

Ortada garip bir durum vardı. Kararlardan zarar görecektir olan ihracatçılar, tarım birliği yöneticileri bile kararları destekliyordu. Küreselleşen dünyada devletin ekonomi içinde olamayacağını ısrarla savunan çevreler, devletin kur ve faizlere müdahale etmesine karşı çıkacak yerde bu müdahaleyi istekle alkışlıyorlardı. IMF Türkiye'ye geleneksel tutumuna ters düşen kararlar aldırıyordu. Bunlar ne anlama geliyordu?

Türkiye, 2000 yılında iç borç dışında 12 milyar dolar dış borç faiz ve ana para taksiti ödeyecekti. Dışarıdan eskisi gibi borç bulamıyordu; "hasta adamdı" ve borç verenler için artık riskli bir ülkeydi. Uluslararası şirketlerle ortaklıkları bulunan büyük holding şirketleri, varlıklarının ve büyümelerinin gerçek dayanağı olan dış kredilerin kesilmiş olmasından rahatsızlık duyuyorlardı. Hükümetin dış borç taksitlerini ödemesi için dövize, büyük holding şirketlerinin ise taze paraya gereksinimleri vardı. 9 Aralık 1999 kararlarının gerçek amacı bu gereksinimlerini karşılanmasıydı.

Hükümet, elinde hemen hiç ekonomik yaptırım gücü olmamasına karşın banka mevduat faizlerini yapay bir biçimde düşürdü, doları baskı altına aldı. İnsanların, uzun yıllardır bir tasarruf aracı haline getirilmiş olan dolardan uzaklaşmasını sağlayarak dolar toplamaya başladı. Dolar artışının yıllık % 20 olacağının açıklanması etkisini

hemen gösterdi ve açıklamanın yapıldığı gün 500 milyon dolarlık döviz mevduat hesabı Türk lirasına çevrildi.³³⁹ Döviz gereksinimini karşılamanın bir başka yolu olarak kamu mallarının satışına hız verildi. Satılan onca ulusal değere karşılık elde edilen 2.7 milyar dolar gelirin hemen tümü borç ödemelerine gitti.³⁴⁰

Büyük holding şirketlerinin nakit kaynak gereksinimlerini karşılamak için önce borsaya yönelindi. Banka mevduat faizlerinin aniden düşürülmesi ve doların baskı altına alınması nedeniyle birikimlerini Türk parasına çeviren insanlar Borsa'ya koşular. Hükümet açıklamaları onlara bu yolu öneriyordu. Devlet Bakanı Recep Önal, "*Borsa'ya para yatıranlar kazanacak*" diyordu. Nitekim 10 Aralık 1999'da İMKB-100 endeksi 11 467 iken 18 Ocak 2000 günü sıradışı bir artışla 19 577 puana yükseliyor ve bu yüksek puan, Haziran ayına dek sürüyordu.³⁴¹ Elinde parası olanların birikimleri Borsa aracılığıyla büyük holding şirketlerinin kasalarına gidiyordu.

Amaçlanan enflasyon oranlarının gerçekleşmeyeceği daha ilk aylardan belli olmuştu. Hükümet, konu memur ve işçi maaşları, tarımsal ürün fiyatları olunca tüm toplumsal tepkilere karşın ödün vermiyordu ama devletin tüm olanaklarını, "banka kurtarma" ve "enflasyon düşürme" operasyonlarına ayırmaktan hiç çekinmiyordu. Hazine gelirlerini duyarlı bir biçimde savunması gereken Hazine Müsteşarı Selçuk Demiralp, 7 Şubat 2000 günü tüm KİT genel müdürlerine bir yazı göndererek, KİT ürünlerine zam yapılmamasını istiyordu.³⁴²

Zam yapması yasaklanan KİT'ler zarara mahkum edilirken, büyük holding şirketleri ürünlerine serbestçe zam yapmaya devam ettiler. İddialı açıklamalarla ilan edilen enflasyon hedefi doğal olarak tutturamadı ve açıklanan 2000 yılı enflasyonu % 39 oldu.

Çalışanlar, çiftçiler ve ihracatçılar üzerinde baskı sürerken, büyük üretim firmaları ve ithalatçıların zam yapmaları; onlara, Borsa'dan gelen kaynaklara ilave olarak yüksek oranlı kârlar sağladı. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) verilerine göre, gerçekleşen enflasyonun % 92'si özel sektör zamlarından, % 8'i ise kamu kesiminden kaynaklandı.³⁴³

Uygulanan programın doğal sonucu olarak; başta çalışanlar olmak üzere geniş kitlelerin ve kamu kuruluşlarının gerçek gelirleri hızla düşerken; Borsa'ya açılmış olan büyük şirketlerin ve uluslararası şirketlerle ortaklığı olan firmaların kârları olağanüstü artış gösterdi.

Hisseleri Borsa'da işlem gören şirketlerin, **İstanbul Menkul Kıymetler Borsası**'na bildirdikleri, 2000 yılının 9 ayını kapsayan kâr bildirimlerine göre; **Ford Otosan**'ın kârı bir yıl önceye göre % 12 374 (yüzde onikibin üçyüz yetmiş dört), Ceytaş'ın % 8 955 (yüzde sekizbin dokuzyüz ellibeş), **Global Menkul Kıymetler**'in % 3 376 (yüzde üçbin üçyüz yetmiş altı), **Alfa Menkul Kıymetler**'in % 2 631 (yüzde ikibin altıyüz otuzbir) artmıştı. ³⁴⁴ **Koç Topluluğu**'nun yılın ilk dokuz aylık dönemine ilişkin faaliyet sonuçlarını açıklayan Genel Müdür **Temel Atay**, Borsa'da işlem gören 16 Koç şirketinin ciroda % 109, kârda % 210 artış sağladığını açıklıyordu. ³⁴⁵ Koç Holding Yönetim Kurulu Başkanı **Rahmi Koç** ise, gazeteci **Nurten Erk**'le yaptığı söyleşide, Koç Gurubu'nun 2001 yılında 1 milyar dolarlık yatırım yapacağını söylüyordu. ³⁴⁶ Sabancı Holding ise aynı dönemde 63 trilyon 349 milyar kâr bildiriyor ³⁴⁷ ve Holding'in 2001 yılında 900 milyon dolarlık yatırım yapacağını açıklıyordu. ³⁴⁸ Bilanço açıklayan 95 şirketin bildirimleri incelendiğinde, bir yıl önceye göre ortalama olarak % 158.38 oranında kâr artışı sağlandığı görülüyordu. ³⁴⁹ Merkez Bankası Sektörel Değerlendirmeler Müdürlüğü'nün yaptığı bir açıklamaya göre, Türkiye'de firmaların "çok yüksek kâr marjıyla çalıştıklarını" ortaya koyuyor ve Türkiye'deki kâr oranlarının Avrupa, ABD ve Japonya'daki oranlardan daha fazla olduğu belirleniyordu. ³⁵⁰

Açıklamalardan çıkan açık sonuç şuydu: Türkiye halkı hızlı bir yoksullaşma içine girerken, devlet kuruluşları zarar ettirilirken, halka yeni dolaylı vergiler çıkarılırken; uluslararası şirket ortağı büyük holdingler, mali sermaye şirketleri ve spekülâtörler olağanüstü kâr ediyordu. Bu, acımasız bir kaynak aktarımıydı. **Halktan alınan kaynaklar büyük şirketlere veriliyordu** ve bu sonuç, 9 Aralık Kararları'nın "enflasyonla mücadele" kılıfıyla örtülmüş temel amacıydı. IMF, taşla birkaç kuş birden vuruyordu. Bir yandan işbirlikçi büyük sermaye güçlendirilirken diğer yandan ağırlaşan yaşam koşullarıyla bunalan kitleler, sorunlarına çözüm getiremeyen devletten uzaklaştırılıyor, sosyal çatışmalara ve istikrarsızlığa ortam hazırlanıyordu.

Uygulanan programın, toplumsal bunalıma dönüşme eğilimlerini içinde barındırarak yeni ve daha derin ekonomik bunalımlar doğuracağı açıktı. Nitekim basının "**Kara Çarşamba**" adını verdiği mali kriz 29 Kasım 2000 günü ortaya çıktı. 27 Kasım'da başlamak üzere; Borsa 7 977 puana düşüyor, gecelik repo faizleri % 1700'e

fırılıyor, bankalar para peşine düşüyor ve Demirbank'a devlet el koyuyordu. Hükümet ve bürokratları, neyin ne olduğunu bile anlamıyorlar (ya da öyle görünüyorlar) ve programdan ödün vermeyeceklerini, krizin geçici olduğunu, dedikoduya dayandığını söylüyorlardı. Oysa, ortaya çıkan mali bunalım önemliydi. Olayın önemi, yalnızca küçük bankaların zor duruma düşmesi ya da Borsa'da görülen sert düşüşler değildi. **Gerçek sorun ve tehlike, Türkiye'nin IMF tarafından her an ekonomik ve toplumsal bunalımlara sürüklenebilecek bir duruma getirilmiş olmasıydı.** Türkiye, ulusal varlığını ayakta tutan ekonomik dayanaklarının son kalınlarını da yitirme noktasına getirilmişti.

Mali bunalımın hemen öncesinde, Batı başkentlerinde ortaya çıkan, **Ermeni Soykırım Kararları, Katılım Ortaklığı Belgesi, Kıbrıs, Ege, azınlık hakları** yönündeki istekler ile Türkiye'deki "bölücü", ırkçı", "solcu" ve "dinci" her çeşitten siyasi eğilimin ortaklaşa düzenlediği memur eylemleri, "dinler arası diyalog" ve misyoner faaliyetleri, polis eylemleri, cezaevi isyanları, esnaf eylemleri birlikte değerlendirildiğinde ortaya ürkütücü bir tablo çıkıyordu. İleride oluşturulacak daha kapsamlı toplumsal olaylara kaynaklık edecek sosyal bunalım yatakları, adeta bir ön denemeden geçirilmişti.

Mali bunalım, bu denemenin ekonomik ayağını oluşturan önemli bir Parçasıydı. Amerikan merkezli iki korsan spekülâtör firmasının (hacker fund), yabancı bir banka aracılığıyla aniden bir milyar dolar çekmesi ve buna bağlı olarak yapay bir krizin başlatılması ³⁵¹ bunun açık kanıtıydı. Türkiye'yi saran küresel güçler, ekonomiden başlayarak toplumsal ve sosyal alana yayılan bir istikrarsızlaştırma gösterisi yapmıştı. Bu gösterinin gerçek anlamı, ulusal haklar konusunda direnmeye çalışan ulusal güçlere, Türkiye üzerinde ne denli etkili olduğunu gösterilmesiydi. Bu bir "gözdağıydı".

Hükümet, bunalımın sonuçlarından ve gelecek bunalımlardan kurtulmak için kendi gücüne dayanan, kalıcı ve kapsamlı bir ulusal program hazırlamak yerine bunalımın yaratıcısı olan **IMF** ve **Dünya Bankası**'na başvurdu. Bu davranış, hükümeti oluşturan politik kadroların niteliklerinden kaynaklanan doğal bir sonuçtu ve bu iki örgüt yöneticileri bu başvuruyu bekliyorlardı.

IMF, acil borçlanma istemiyle kendisine başvuran Türk Hükümeti'nin önüne, 53 yıllık IMF sürecinin en ağır koşullarını koydu. Hazırladığı ve adına **"Ek Niyet Mektubu"** adını verdiği yaptırımlar

listesini Türk hükümetine imzalattı. "**Ek Niyet Mektubu**", yalnızca hükümetin yönetim yetkilerini değil TBMM ve Cumhurbaşkanı yetkilerini de yok sayarak hangi yasaların, hangi tarihte çıkarılıp yürürlüğe gireceğini düzenliyor³⁵² ve içerdiği 62 madde ile Türkiye'nin ekonomik direnç noktalarını tam olarak yok olma sürecine sokuyordu.

DSP, MHP ve ANAP'ın oluşturduğu 57. Cumhuriyet Hükümeti, IMF isteklerine uygun olarak; Türk Telekom, THY, Makine Kimya Endüstrisi, Eti Holding, Tekel, Şeker Fabrikalarını özelleştirmeyi; Telekom'un satış oranının % 33,5'e çıkarılarak yönetim hakkının satın alana bırakılmasını; Elektrik Piyasası Kanunu, Şeker Kanunu, Alkollü İçkiler Kanunu ve TEAŞ Kanunu'nun belirlenen günlerde çıkarılmasını; tarımda kredi sübvansiyonlarının tamamen kaldırılmasını; vergi oranlarının artırılmasını ve yeni vergiler getirilmesini; Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Stratejik Hedef Planı için gerekli ödeneklerden yaklaşık 460 trilyon liranın kısılmasını; hububat destekleme alım miktarlarının azaltılmasını, Toprak Mahsulleri Ofisi'nin (TMO) tahıl stoklarının düşürülmesini, buğday destek alım fiyatlarının 2001 yılında % 12'den fazla arttırılmamasını ve en geç 2001 yılı Temmuz ayına dek çiftçi kayıtlarının tamamlanmasını; memur maaş artışlarının tüm yıl % 10'u aşmamasını kabul ediyordu.³⁵³ Kabul edilen koşullar, 1920 Sevri'nin ekonomik-sosyal yaptırımlarından daha ağırdı ve bu koşullar, Türkiye'yi yakın zamanda çok ciddi bunalımların beklediğinin göstergeleriydi.

Türkiye, ulusal haklardan verdiği bunca ödüne ve üstlendiği bunca yükümlülüğe karşın; **IMF, Dünya Bankası** ve 11 yabancı bankadan yalnızca 10.4 milyar dolarlık yeni borç alacaktı. Oysa Türkiye, bu miktara yakın parayı, **9 Aralık Kararları**'ndan sonra el koyduğu 5 banka için harcamıştı. Üstelik, IMF 10.4 milyar dolarlık yeni borcun hepsini hemen vermiyor, ödemeyi parçalar halinde bir yıla yayıyor ve 6-18 ay gibi çok kısa bir sürede geri ödenmesini istiyordu. Üstelik verilen kredinin koşulları, dünya mali - sermaye piyasalarındaki ortalama koşullardan çok daha ağırdı. Yıllık faizi, LİBOR + 1 puandı ve % 05³⁵⁴ komisyon ödenecekti. Bunun anlamı, borcun değişken faizli olması ve **LİBOR** adı verilen Londra'daki bankalar arası işlemlerin belirlediği faizler arttıkça borç miktarının da artmasıydı. Borçlanmanın ağır koşullarına karşın, Başbakan **Bülent Ecevit**, 27 Aralık 2000 günü gazetecilerle yaptığı görüşmede şunları söyledi: "*Son*

ekonomik krizden sonra şimdiye dek hiç alışık olmadığımız kadar cömertçe dış yardım geldi.." ³⁵⁵

IMF ve Dünya Bankası yetkilileri, "**Ek Niyet Mektubunun**" onaylanmasından sonra, memnuniyet bildiren açıklamalar yaptılar. Türkiye'yi hem övüp hem uyararak, mektupta yazılanların gecikmeden uygulanmasını bir kez daha istediler. **Dünya Bankası** Başkan Yardımcısı **Johannes Linn**; "*Hükümet programlarını desteklemekten gurur duyuyoruz. Ortam ne olursa olsun Türkiye'yi desteklemeye devam edeceğiz*" ³⁵⁶ **IMF** Başkanı **Horst Köhler**; "*IMF İcra Kurulu, mali destek paketini onaylamakla, Türk hükümetinin ekonomik programını uygulama kararlılığına IMF'nin duyduğu güveni ortaya koymuştur. Üçüncü Ek Niyet Mektubu'nda verilen sözlerin tam olarak yerine getirilmesi, Türkiye ekonomisi için hayati önem taşımaktadır.*" ³⁵⁷

"Verilen sözlerin Türkiye için hayati önem taşıması", doğrudu ancak bu önem kalkınma, ileriye gitme, güvenç ve mutluluğa ulaşma yönünden değil; bağımsızlığını, özgürlüğünü ve ulusal varlığını yitirme bakımından "hayatıydı". Kasım mali bunalımı ve doğurduğu sonuçlar, Türkiye'nin içine çekildiği olumsuzluklar sürecinin en üst noktasıydı ve Türkiye'deki bunalımlar bundan böyle bu düzeyin gerekli kıldığı derinlik ve şiddette olacaktı.

Dış kaynaklı yeni bir bunalım dalgası, 29 Kasım'dan yaklaşık üç ay sonra geldi. 20 Şubat 2001 günü. Dünyanın en ünlü yatırım fonlarından **Merrill Lynch**'in müşterilerine gönderdiği raporda, Türkiye'den çekilmelerini istedi. Bir Fransız ve iki Japon bankasının yanı sıra **Deutsche Bank ve Commerzbank** gibi büyük işlem hacmine sahip bankalar Türkiye piyasasından hızla çekildiler. ³⁵⁸ Türkiye'den iki gün içinde 5.5 milyar dolar çıktı, Merkez Bankası 7.6 milyar dolar sattı." ³⁵⁹ İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda İMKB 100 hisseleri, 19-21 Şubat arasında % 29 değer kaybederek 7180 puana düştü. ³⁶⁰ Hazine, % 145 faizle iç borçlanmaya gitti. ³⁶¹ Gecelik repo faizleri rekor kırarak % 7500'e çıktı. ³⁶² G 20 ler toplantısı için İstanbul'da olan IMF üst yönetimi geri dönüşünü erteledi, şaşkın bir bekleyiş içindeki hükümet yetkililerine yapılması gerekenleri söylediler. **9 Aralık 1999 Kararları**'yla baskı altında tutulmaya çalışılan dolar, "Dalgalı kur" adı verilerek serbest bırakıldı ve % 50'ye varan büyük oranlı bir devalüasyona gidildi. O güne dek, "9 Aralık 1999, Enflasyonu düşürme programından" hiçbir koşulda ödün verilmeyeceğini söyleyen

ve programın "çok başarılı bir biçimde sürdüğünü" iddia eden hükümet yetkilileri, ortaya çıkan durum karşısında seslerini biraz kıstılar ama IMF programını uygulamayı sürdüreceklerini söylemeye devam ettiler. Oysa kabul edilen devalüasyonla Türk halkı, bir anda % 50 daha yoksullaşmış ve dış borç stoğu bir gecede kendiliğinden 31,3 katrilyon lira artmıştı. Başbakan **Bülent Ecevit**, 16 Aralık 1999 günü, 9 Aralık Kararları'nın "yararlarını" açıklarken söylediği; "*Ekonomide yüzyılın son mucizesini yaratıyoruz.*" sözleri doğrudur. **Ecevit**, gerçekten "**ekonomik bir mucize**" yaratmıştı ancak bu "mucize"; ekonomiyi geliştirme ve toplumsal gönenci arttırma yönünde değil, ulusal ekonomiyi yok etme yönünde gerçekleştirilmişti.

§

Türkiye'de özelleştirme uygulamalarının hemen tüm kararlarını, hükümet yetkilileri değil, **Dünya Bankası** vermektedir. Dönemin Özelleştirme İdaresi Başkanı **Ufuk Söylemez**, 1995 yılında bu gerçeği açıklamaktan çekinmiyor. PTT'nin T'sinin özelleştirilmesi için; **Dünya Bankası**'yla bir çalışma başlatıldığını, bu çerçevede bir danışman firma seçileceğini, danışman firmayı belirlemeden T'nin özelleştirilme yöntemleri ve fiyatı konusunda herhangi bir girişimde bulunulmayacağını belirten **Söylemez**; "*Telekomünikasyon hizmetleri, Dünya Bankası'nın istekleri ve koordinasyonu doğrultusunda, tüm dünyada kabul edilmiş uluslararası yöntemlerle özelleştirilecek. Biz burada, Dünya Bankası ve danışman firmanın öngördüğü yöntemler dışında hareket edemeyiz*" demiştir.³⁶³

"Dünya Bankası'nın öngördüğü yöntemlerin" dışına çıkamayacaklarını açıklayan "devlet yetkililerimiz" **Ufuk Söylemez**'den ibaret değildir. **Bülent Ecevit**'in başbakanlığındaki 57. Hükümet'in gümrüklerden sorumlu Devlet Bakanı **Mehmet Keçeciler** de aynı şeyleri söylüyor. **Keçeciler**, Türkiye'deki gümrüklerin modernizasyonu için "otomasyon ihalesi" açan Bakanlığın; ihale sonuçlarını, "son kararı" vermesi için **Dünya Bankası**'na göndereceğini açıklıyor ve şunları söylüyor: *Gümrük teşkilâtımız ihalede aracı rolü üstlenmiştir. Son kararı Dünya Bankası verecek. Biz burada yalnızca aracılık ettik. Onların göndereceği formata uygun işlem yaptık. Sonuçları gönderiyoruz. En geç 1,5 ay sonra kararı bildirecekler.*"³⁶⁴

Dünya Bankası, Türkiye'nin geleceğini belirleyen kararları büyük bir serbesti içinde almaktadır ve bu kararları Türkiye'de ilişkide olduğu kadrolara uygulamaktadır. Uzun yıllara dayanan ilişkilere bağlı olarak, değişik yöntemlerle etki altına aldığı çok sayıda yerel unsura sahiptir. Bu duruma belki de en çarpıcı örnek, Banka'nın, Prof. Dr **Oğuz Oyan**'a rüşvet teklif etmesidir. Ulusçu kimliğiyle tanınan ve uzmanlık alanında üst düzeyde niteliklere sahip bu bilim adamı, 1 Temmuz 2000 günü basına yaptığı açıklamada şunları söyledi: "*Tarım Satış Kooperatif ve Birliklerini (TSKB) düzenlemenin genel çerçevesini çizmekle görevlendirilen Dünya Bankası temsilcisi **Lorenz Pohmeier**, beni ve 3 arkadaşımızı oluşturulmak istenen Yeniden Yapılanma Kurulunda görmek istediklerini söyleyerek Hükümet'in gıyabında iş teklif etti. Üstelik iyi ücret ödeyeceklerini söylemeyi de ihmal etmedi. Bu öneriyi anında reddettik.*" ³⁶⁵

Bugünkü Özelleştirme İdaresi Başkanı **Uğur Bayar ise, Martin Hardy** başkanlığındaki **IMF** heyetinin, **ÖİB** çalışmalarından son derece memnun kaldığını belirterek; "*Biz, IMF her geldiğinde söylediğimiz resmi tutturmuş durumdayız. Bu yılın birinci çeyreğinde şunlar olacak dedik oldu. İkinci çeyreğinde şunlar olacak dedik oldu. Üçüncü çeyrek için öngörülen THY ve ERDEMİR'in sürecinin başladığını da görüyorlar. Hardy bana, 'ben her geldiğimde büyük bir iş oluyor' dedi. Ben de o zaman daha sık gelin karşılığını verdim...*" ³⁶⁶ biçiminde açıklamalar yapmaktadır.

IMF ve Dünya Bankası'nın gerçek niteliğini ve Türkiye'ye yönelik hesaplarını, açık bir biçimde ortaya koyup Türk halkına anlatmak zorundayız. Akçeli sonuçları enaz yirmi yıl sonra alınabilecek olmasına karşın, emekli yaşını yükseltmenin; yabancı sermaye yatırımlarının hemen hiç kısıtlanmamasına karşın tahkimin; IMF isteklerinde yer almasının ve hükümetin bu yöndeki istekleri hemen yerine getirmesinin nedeni nedir? Bu gelişmeler ne anlama geliyor? **Tarım destekleme alımlarından, özelleştirmeden, ormanların serbest kesim şartının gerçekleştirilmesinden, bankalar yasasından, petrol yasasının değiştirilmesinden tahıl stoklarının düşürül-mesinden, kamu madenciliğinin yüz akı ETİ Holding'in satılmasından IMF'in gerçek çıkarı nedir? Kamu kuruluşlarının hazine garantili borçlanması, hisse senedi sahiplerinin haklarının yasal güvence altına alınması, Türk bankalarını satın alacak yabancılara devlet garantisi verilmesi ve**

asgari ücret IMF'yi neden ilgilendiriyor? Uluslararası bir finans kuruluşu olan IMF, Türkiye Cumhuriyeti hükümetine; çıkaracağı yasaları, içeriğini ve çıkacağı günlerini de belirleyerek koşul olarak nasıl dayatabiliyor ? Bunlar ne anlama geliyor?

Bu soruların yanıtları, ulus-devlet varlığına yönelen **Yeni Dünya Düzeni'nin**, küresel boyutlu ideolojik yapılanmasında yatmaktadır. Bu ve buna benzer uygulamalarla, az gelişmiş ülkelerin yalnızca bugünlerine değil geleceğine de biçim verilmektedir. Ülkeler, bugün ve gelecekte, hiçbir hükümet değişikliğinin değiştiremeyeceği bir biçimde, kökleri derine giden sınırlayıcı bağlarla, direnme gücü olmayan yerel topluluklar haline getirilmek istenmektedir. Uzun erimli uygulamaların gerçek nedeni budur.

Gelişmiş ülkeler dışındaki dünyanın hemen tüm ülkeleri, uluslaşma ve sanayileşme süreci içindedirler. Pek çoğu yarıbağımsız konumdadır ve her türlü dış sömürüye açıktır. Bu tür ülkelerde ulusal mücadeleyi yürütmek için ulusal sermaye yeterince güçlü değildir ve uluslararası tekellerin baskısı altındadır. Bu nedenle aydınlar ve tüm çalışan kesimler, Batı'dan farklı olarak, ulusal mücadelenin yürütülmesinde aktif rol alırlar. Ulusçuluk ve demokrasi mücadelesi, az gelişmiş ülkemde iç içe girmiştir ve kopmaz bağlarla birbirlerine bağlıdır. Toplumsal yapının somut koşullarından kaynaklanan bu bağ zorunlu olarak, ulusal mücadeleyi sınıfsal mücadelenin önüne geçirir ve bu ülkelerde, değişik sınıflar ve onları temsil eden politik örgütler, yurtseverlik kavramıyla, birlikte hareket ederler. Aydınlar ve her kesimden emekçiler, ulusal sermaye ile birlikte gerçek ulus güçlerini oluştururlar.

Ulus güçleri, varlıkları ulusal bağımsızlık hareketlerinin bastırılmasına bağlı olan emperyalist ülkelerin dolaysız hedefleridir Bu nedenle, ulusal birliğin oluşturulmasında belirgin bir biçimde ağırlığı olan ulusal nitelikli endüstri alanlarına, emek örgütlerine ve ulus-devlet yapısına karşı, tavır alınır. Emek örgütlerinin güçsüzleştirilmesi ulusal varlığın güçsüzleştirilmesiyle eş anlamlıdır. KİT'lerden çalışan haklarına, tarım destekleme alımlarından milli kambiyonun yok edilmesine dek bir dizi **IMF** isteğinin temelinde, ulus güçlerine yönelen karşıtlık vardır. Sözkonusu karşıtlık yalnızca günümüzün bir olgusu da değildir. Bu karşıtlığın, yoksul ülkelerdeki ulusal uyanışın tarihi kadar eski bir geçmişi vardır.

Bugün Türkiye'de sendikal örgütlenme işleyişi 1930 İtalyası'ndan daha "özgür" değildir. Türkiye'de 1980 darbesinden sonra, sendikalar ve işçilerin örgütlenmeleri, memur, öğretmen dernekleri, köylü birlikleri ve gençlik örgütleri olağanüstü bir şiddetle ezilmişlerdir. Yeni **Dünya Düzeni**'nin "Türkiye'nin kapılarını kırması" olarak nitelendirilen "**24 Ocak 1980 Kararları**" ve bu kararların uygulamacısı **12 Eylül'ü, Yeni Dünya Düzeni** uygulamaları önünde ciddi engel oluşturan emek örgütlerinin yok edilmesi operasyonu olarak değerlendirenler az değildir.

1993 yılında aylık ücret, **Avrupa Birliği** üyesi ülkelerde ortalama olarak 2439 dolarken bu miktar Türkiye'de yalnızca 420 dolar, 1994 yılında asgari ücret Avrupa'da 968 dolarken Türkiye'de 96 dolardı. Şubat 2001 mali bunalımından sonra ortalama aylık ücret 175, asgari ücret ise 88 dolara düştü. Üstelik Türkiye'de işçiler ortalama olarak haftada 10, yılda 825 saat fazla çalışıyorlardı.³⁶⁷ İşverenler Türkiye'de AB ülkelerine göre %72 daha az sosyal güvenlik primi ödüyorlar. İşçiden yapılan kesintiler Avrupa'da yapılan kesintilerden % 640 daha fazla.³⁶⁸

İşçilerin sosyal güvenlik hakları, çalışma koşulları ve ücretleriyle, ulusal sanayileşme stratejilerinin başarısı arasında yakın bir ilişki vardır, İş yaşamında işçi haklarının aldığı yer yalnızca demokrasinin düzeyini değil onunla birlikte endüstriyel gelişmenin ve emek üretkenliğinin de niteliğini belirler. **İyi ücret kaliteyi, kalite endüstriyel gücü artırır.** İşçiler, ücret artışlarına uygun olarak örgütsel güçlerini arttırdılar ve ulusal yaşamın etkili bir parçası olarak kendilerini ve ailelerini eğitime olanaklarına kavuşarak kültürel düzeylerini yükselttiler. Almanya'da işçi hakları, üretimde kalite üstünlüğünü ana hedef seçen devlet korumacılığında çok önemli bir yere sahiptir. Teknik mükemmelliğe önem verme anlayışı, Almanya'da kuşaktan kuşağa süren etik bir değerdir. Yüksek ücret, eğitime ayrılan paylar, cömert tatil programları, geniş sosyal haklar, üretilen malın kalitesiyle arttırılan işçi kazanımları; Alman iş yaşamının gelenekleridir. Almanya'da devlet teşvikleri çalışanları da kapsamına almayı amaçlayan bir anlayışla uygulanmaktadır. Benzer uygulamalar Batı Avrupa ülkeleri ve Japonya için de geçerlidir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın resmi verilerine dayanılarak yapılan bir çalışmaya göre, 1980'lerden sonra Türkiye'deki sendikal örgütlenme, büyük hız kaybetti ve birçok sendika varlığını

kağıt üzerinde sürdürmeye başladı. 103 işçi sendikasıdan 20'si tamamen kapalı, 35'i yalnızca kayıtlarda var gözüküyor.³⁶⁹ Ocak 1993-Ocak 1996 yılları arasında yayınlanan işkolu istatistiklerine göre, DİSK'e bağlı 11 Sendika hiç yeni üye kazanamadı ve % 10'luk işkolu barajının altında kaldı. 23 bağımsız sendikanın hiç üyesi yok. Bir zamanlar yüzbinlerce işçiyi harekete geçiren DİSK'in bazı sendikalarının Ocak 1993 tarihi itibarıyla üye sayıları şöyle; Dev Maden-Sen 22, Yeraltı Maden-İş 25, ASİS 22, Limter-İş 19, Devrimci Yap-İş 17, Ges-İş 35, Baysen-İş 640, Sine-Sen 31, Yeni Haber-İş 83, Aster-İş 22.³⁷⁰ İşçi Sendikaları ve demokratik örgütlerdeki güç kaybı ve uygulanan sistemli baskı; ulusal ve demokratik kitle gücünü büyük oranda ortadan kaldırdı. Bunun doğal sonucu, toplumsal yaşamın temel kuralı şaşmaz bir biçimde işledi ve boşluk dolduruldu. Yurtsever nitelikli kitle hareketlerinin yerini emperyalizmin güdümündeki ulus karşıtı eylemler aldı.

Türkiye'de, 28 Şubat 1997'den sonra ulusal bir uyanış ve demokratik bir direnme gücü oluşmaktadır. Toplumun her kesiminden geniş kitleler, Cumhuriyete ve Atatürkçülüğe, bağımsızlık istekleriyle sahip çıkıyor. Bu sahiplenmenin, günün koşullarına uygun gerçek bir toplumsal kurtuluş hareketine dönüşme eğilimi vardır. IMF türü uluslararası örgütler ve onları denetleyen büyük devletler bu gelişmelerden rahatsızdırlar. **Az gelişmiş ülkelerde ulus-devletin sosyal temeli geniş emekçi kitleler, ekonomik temeli ulusal sanayi ve KİT'ler, hukuksal temeli ise yargı bağımsızlığıdır.** Bu kurumlara karşıtlık, doğrudan ulus-devlete karşıtlıktır. Bu karşıtlığın, günlük finansal ilişkilerin çok ötesinde, ulusal direncin dayanak noktalarını zayıflatmaya ve giderek ortadan kaldırmaya yönelik uzun erimli stratejik bir amacı vardır. Bu nedenle, **IMF istekleri ekonomiyle sınırlı değildir ve bu istekler, birbirine bağlı uluslararası anlaşmaların oluşturduğu, Yeni Dünya Düzeni ideolojisinin politik uzantılarıdır.**

Küreselleşme ideologlarından **John Naisbitt** şöyle söylüyor: *"Büyük şirketlerin özerk ve küçük ünitelere bölünerek daha iyi çalışabileceklerini görüyoruz. Aynı durum, ülkeler için de geçerli. Eğer dünyayı tek pazarlı bir dünya haline getireceksek, parçaları küçük olmalı... Bin ülkelik bir dünya, ulus-devletin ötesine geçmeyi belirten bir mecaz... Evrenselleştikçe daha kabilesel davranıyoruz. Etnik köken, dil, kültür, din ve yerel inançlar giderek geliyor... Yeni liderler artık devletler arasında değil, bireyler ve şirketler arasındaki stratejik ittifakları kolaylaştıracaklar ya da en azından karşı çıkmayacaklardır. Bugün dünyamızda tanık olduğumuz şey bir süreç; hükümsüz bir yönetim yayılmasına doğru ilerleme süreci... Politik partiler öldü. Liderler bunufarketmiyor mu?"* ³⁷¹ Amerika'da yayınlanan **New Perspectives Quartely** (NPQ) Dergisi; *"Bundan.sonraki dünya düzeninin en önemli yapı taşları, silahlı uluslar yerine, global ölçekli şirketlere ev sahipliği yapan, teknolojik olarak gelişmiş şehir devletleri olacak"* diyor." ³⁷² Nitekim son on yıl içinde 25 yeni devlet ortaya çıktı. Ayrılıkçı hareketler, yapay bir biçimde dünyanın her yerine yayılıyor. Ulus-devletler, genel, çok yönlü ve yoğun bir saldırıyla karşı karşıyalar. Ortadoğu, bu tür saldırıların merkez üssü durumunda.

Gelişmiş ülkelerin, azgelişmiş ülke devletlerine olan karşıtlığı ve içişlerine yönelik "ilgileri", sömürgecilik dönemine dek uzanan ve geleneksel hale gelen politikanın bir sonucudur. Devletlerarası ilişkilerde üstün konuma gelerek çıkar elde etmenin güce dayandığı ve bu gücün de örgütlü devlet gücü olduğu açıktır. Bu nedenle gelişmiş ülkeler kendi devlet aygıtlarını son derece yetkinleştirirken, geri kalmış ülke devletlerini güçsüz kılmak için her yolu denerler. Çıkar elde etmenin doğal sonucu olan bu eylem, tarihin her döneminde aynı anlayışla gerçekleştirilmiş ve devletler arası ilişkilerin temel özelliğini oluşturmuştur. Toplumsal ilişkiler, doğal yaşamı açıklayan biyolojinin temel yasalarına çok benzeyen bir gelişim süreci izler; "Güçlü güçsüze egemen olur". Bu gerçek, sosyal yaşamın gelişim ve değişim kurallarını belirleyerek tüm insanlığı ilgilendiren bir uygarlık sorunu olarak tarihteki yerini alır. Devletler arasındaki günümüz ilişkileri, tüm uygarlık hikayelerine karşın hala bu temel üzerine kuruludur.

Gelişmiş ülkeler ve onlara ait uluslararası şirketler, dünya pazarlarında etkin olmak, siyasi ve ekonomik etki alanları yaratmak

için; yatırımdan pazarlamaya, kâr transferlerinden vergilendirmeye dek her alanda denetimsiz bir ortam isterler. Etkinliklerini kısıtlayacak en küçük bir ulusal önlem ve gelişmeye katlanmak istemezler. Ulus-devlet işleyişi, ortadan kaldırılması ya da etkisizleştirilmesi gereken "olumsuz" unsurlardır. "Siyasi sınırların önemini yitirmesi", "Kabile ekonomisi", "Yeni-Osmanlılık", "Eyaletçilik", "Yerel yönetimcilik" gibi tanımlarla; devletsiz ve örgütsüz "Cemaat toplumlari" onlar için en uygun pazar tipidir.

Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel**, 1 Ekim 1999 günü TBMM'nin açılış töreninde uzun bir konuşma yaptı. **Demirel** bu konuşmada, bir süreden beri dile getirmeye başladığı devlet işleyişi ve yönetim değişikliği konusundaki bilinen görüşlerini daha radikal bir üslupla yineledi. Yargıtay Başkanı **Sami Selçuk**'un dile getirdiği anlayışı, Amerikalı küreselleşmeci ideologların kullandığı söylemin hemen aynısıyla Meclis kürsüsünden savundu. **Demirel** şunları söyledi: *"Küreselleşme olgusu, ulus-devlete bakışı değiştirmeye başlamış, ekonomik manada sınırların önemi azalmıştır. Değişen koşullar siyaseti siyasi örgütlenmeyi değişime zorlamaktadır... Evrensel toplumun gelişmesiyle dünya vatandaşlığı bilinci güçlenecek, uluslararası ilişkilerin yeni dokusu bu çerçevede şekillenecektir. Demokrasi küresel düzeyde yayılmaya devam edecek, uluslararası hukuktan evrensel hukuğa geçilecektir Her geçen gün yeni boyutlar kazanan dinamik bir olgu olan ,küreselleşme, hayatın her alanını dönüştürecek, ekonomik manada sınırlar haritada bir çizgiden başka bir anlam taşımayacaktır. Ulusdevlete bakış değişecek, egemenlik kavramı yeni anlamlar kazonacak."* ³⁷³

§

Tekelci şirket çıkarlarının yön verdiği uluslararası anlaşmalar, az gelişmiş ülke kayıplarını artık, ekonomik alandan çıkarak ülkelerin yönetim sistemleri, ulusal varlıkları ve kültürel değerlerinde yapısal çöküntüler yaratmaktadır. Her anlaşma, kendisine bağlı yeni bir anlaşmaya kaynaklık ederek ülkeleri giderek artan bir biçimde, kendi olanaklarıyla ayakta duramayan uydu topluluklar haline getirilmektedir. Her alanda gerçekleştirilen küresel örgüt ağıyla insanlar işlerinden, geleneklerinden ve ulusal kimliklerinden koparılarak zora ve işsizliğe dayalı bir dünya sisteminin kişiliksiz

öğeleri haline getiriliyor. Gelişmiş ülke çıkarlarıyla tekelci şirket çıkarları artık aynı anlama geliyor. Büyük şirketler, özellikle mali sermaye şirketleri, yalnızca ekonomiye değil, devlet örgütünün tümüne egemendirler. **Rockefeller'ın** 1950'lerde **Eisenhower'e** gönderdiği ünlü mektupta yazdıkları, durumu açık olarak ortaya koyuyor: *"Standart Oil için iyi olan Birleşik Devletler için iyidir."* ³⁷⁴ General Motors'un Başkanı **Charles E. Wilson** da aynı şeyi başka cümlelerle ifade ediyor: *"Şirketim için neyin iyi olduğunu biliyorum, dolayısıyla Birleşik Devletler için neyin iyi olduğunu biliyorum."* ³⁷⁵

Günümüz dünya siyaseti bu sözlerde ifadesini bulan anlayış üzeri kuruldur. Bu nedenle uluslararası anlaşmalar giderek devletlerarası anlaşmalar olmaktan çıkarak eylemsel olarak, tekelci büyük şirketlerle az gelişmiş ülke devletleri arasındaki anlaşmalar haline geliyor. Gelişmiş ya da az gelişmiş ülkelerin devlet yetkilileri artık, kariyerleri şirket çıkarlarını gözetmedeki **"başarıya"** bağlanmış olan basit görevliler haline gelmişlerdir. Şirket egemenliği devletleri de içine alarak olağanüstü etkinlik ve yaygınlığa ulaşmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce dünyaya açılmış üretim amaçlı şirket sayısı 498 iken bu sayı 1945'de 1984'e, 1970'de ise 10909'a çıktı. ³⁷⁶ 1990 yılında her alanda faaliyet gösteren uluslararası şirket şube sayısı 206 bine yükselmişti. ³⁷⁷

Şirket şube sayılarının artması liberal bir gelişme değil elbette. Satın alma ve birleşme yoluyla gerçekleştirilen şirket evlilikleriyle sayıları azalıp güçleri artan tekelci şirketler, kendilerine bağlı olarak; hareket yetenekleri yüksek, az işçi çalıştıran ve denetimi kolay şirket şubeleri kuruyorlar. Küçük ölçekli örgütlenme biçimi, alt birim şirketlerinin sayısını arttırıyor ama dünya piyasalarını denetim altında tutan "ana şirket" sayısını azaltıyor. Küreselleşmenin sorunlarıyla ilgili araştırmalar yapan **The Economist**, 27 Mart 1993 günlü yayınında şunları yazıyor: *"Dünya çapındaki ekonomik etkinlik sistemleri daha şimdiden hiçbir dünya imparatorluğu ya da ulus-devletin başaramadığı ölçüde bir küresel bütünleşme gerçekleştirmiştir. Bunu gerçekleştirenler, herbirinin arkasındaki itici güç ABD, Japonya, Almanya, Fransa, İsviçre, Hollanda ve İngiltere olan bir avuç dev şirkettir."* ³⁷⁸ Dünyaya yayılan uluslararası şirketlerin "ana şirket" sayıları azaldı ama ciroları ve kârları sürekli arttı. 1947-1967 arasındaki 20 yılda en büyük 200 ABD sanayi şirketinin, yapım

sanayiinin toplam aktifleri içindeki payı % 42,4'den % 60,9'a yükselmişti.³⁷⁹

Ulusdevletin karşılığının ekonomik temelini uluslararası şirket faaliyetleri oluşturur. 1970'lere dek büyük birimler halinde örgütlenen ve bir merkezden yönetilen uluslararası şirketler bu tarihten sonra; değişime kolay uyum gösteren, pazar esnekliğine sahip, müşteri duyarlılıklarına daha iyi yanıt verebilen, bürokratik giderleri düşük, küçük ve özerk birimler halinde yapılanmaya başladılar. Bu birimler; üretim ve pazarlamada daha hızlı hareket ediyor, personel rejiminde kısıntı olanakları sağlıyor ve yönetici sayılarını arttırarak sorumluluk performansını arttırıyorlardı. Ayrıca, işgücünün ucuz olduğu az gelişmiş ülkelere yönelen şirket yatırımları bu ülkelerde; az işçi çalıştıran ve yerel ölçülere daha kolay uyum gösteren birimler halinde örgütlenerek daha çok kâr sağlıyorlardı.

Dünyanın en büyük "**Güç Üretim Grubu**" olan ABB (Asea Brown Boveri) kendini "küçülme" uygulamalarının öncüsü sayıyor. Oluşturduğu 1200 "Alt Birim Şirketinde" çalışan sayısını her birimde ortalama 200 kişiye indirmiş ve ana şirketin yıllık gelirini 30 milyar dolara çıkarmış. Genel Müdür **Percy Barnevik**; "*Sürekli büyüyor aynı zamanda sürekli küçülüyoruz. Biz yalnızca küresel bir işletme değil, aynı zamanda, güçlü bir küresel koordinasyona sahip yerel işletmeler topluluğuyuz*" diyor.³⁸⁰

General Electric'i 1990'ların başında adeta yeniden yaratan **Jack Welch**'in şirket birimlerine, uygulanma zorunluluğuyla verdiği kesin ve net mesaj şuydu: "*Küçük düşünün. Büyük şirket kütlemize, küçük şirket ruhunu ve küçük şirket hızını kazandırmak için amansız bir mücadele veriyoruz.*" **Welch**, dev boyutlu şirketini, daha etkili hale getirmek için küçük birimler halinde yeniden örgütledi. Bu yöndeki uygulamalar kısa süre içinde sonuçlarını verdi ve şirketin eleman sayısı 368 binden 268 bine düşerken, yıllık satışlar 1992 rakamlarıyla 27 milyar dolardan 62 milyar dolara, net kâr ise 1.5 milyar dolardan 4.7 milyar dolara çıktı.³⁸¹

Uluslararası şirketler, koşullarını kendilerinin belirlediği küresel pazarda, küçük alt birimler halinde örgütleniyorlar. Ana şirket-alt şirket-yavru şirket ilişkileriyle yatırımdan pazarlamaya, kâr transferinden vergilenmeye kadar her alanda, denetimsiz bir ortamda çalışmak istiyorlar. Gümrük uygulamaları, korumacılık, ulusal yasalar onları rahatsız ediyor. Dünya üzerinde, ulusal dirence sahip ülke

toprakları onlar için, müdahale edip denetim altına alınması gereken "öncelikli kriz bölgeleridir." Ulus devletlere karşı olmaları buradan geliyor. Bu karşıtlığa kaynaklık eden nedenler siyasi değil ekonomik. Küçük birimler halinde yapılanarak dünyaya yayılan küresel şirketler; içinde rahat hareket edebilecekleri, ulusal direnci olmayan küçük ve güçsüz ülkeler istiyorlar. Bu isteğin sloganlaşan ifadesi; "serbest piyasa ekonomisi" "dünya ticaretinin serbestleştirilmesi", "liberal ekonomi", "kabile ekonomisi", "yerel yöneticilik" ya da "Yeni-Osmanlıcılık"tır. Din, dil, yerel kültür, mezhep ve etnik köken gibi eskiye dayanan sosyal oluşumlar, bu nedenle ilgilerini çekiyor. Ulus-devletin yerine geçirmeye çalıştıkları yeni toplum biçiminin oluşturulmasında, bu ögelere aktif bir rol yüklüyorlar. Bu tür hareketleri bu nedenle destekleyip etkinleştiriyorlar. Ve bu politikayı yoğun olarak uyguladıkları ülkelerin başında Türkiye geliyor. Türk-Kürt, Alevi-Sünni, inanan-inanmayan, laik-antilaik, sağ-sol ayrımları planlı bir biçimde gündemde tutuluyor. 78 yıllık Cumhuriyet yönetimi için "Başkanlık Sistemi", "Eyaletçilik" gibi "yeni" öneriler getirilmeye başlanıyor.

Dünya ticaret ağı ve işleyişi, uluslararası şirketlerin isteklerine uygun düşen bir biçime, büyük oranda sokulmuş durumdadır. Bu konuda alınan yol, sarsıcı sonuçlarını vermeye başladı. Az gelişmiş ülkeler sürekli olarak yoksullaşiyor, ekonomik ve mali bunalımlar yayılıyor. Türkiye kendini bu girdaptan kurtaracak siyasi yöneticilere sahip değil. Türk devriminin hiçbir ilkesi uygulanmıyor ama herkes "**Atatürkçü**" Üst düzey görevliler bile üniter devlet yapısına kıskançlıkla sahip çıkmaları gerekirken federasyonculuktan, eyaletçilikten, yerel yöneticilikten söz ediyorlar. 8. Cumhurbaşkanı **Turgut Özal**, "*federasyon ve yerel yönetimlere yetki devri*" nden söz ediyordu, 9. Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel** eyaletçiliği gündeme getiriyor.

§

56. ve 57. Cumhuriyet Hükümetleri'nin Başbakanı **Bülent Ecevit** önce, "**Uluslararası tahkimin**" (uyuşmazlıkların çözümü için Türk mahkemelerine değil yabancı hakeme başvurma zorunluluğunu tarafların kabul etmeleri) Türkiye için gerekli olduğunu söyledi. Bu söylem hemen, tüm partilerin ortak görüşü haline geldi ve Anayasa

büyük bir hızla değiştirildi. 57. Hükümet, değişikliğin hemen ardından, insanını şaşkına çeviren bir uygulamayla, **Tahkim**'in geriye dönük olarak işletilmesini kabul eden 4501 sayılı yasayı çıkardı.

Bugün Türkiye'de birbirleriyle bağlantılı açıklamalar önceden kararlaştırılmış gibi değişik çevrelerde yapılıyor ve ulus çıkarlarına karşı görüşler yoğun olarak işleniyor. Bu açıklama ve görüşler bir araya getirildiğinde karşımıza, kendi içinde bütünlüğü olan bir süreç çıkıyor. Dış kaynaklı tahkim isteklerinin Türkiye'ye getiriliş ve kamuoyuna sunuş biçimi **Hollywood** senaryolarına benziyor.

ABD Ticaret Bakanı **William Daley**, 21 Ocak 1998 günü Türkiye'ye geldi. İki buçuk gün Ankara'da bir buçuk gün de İstanbul'da kalıp, ilginç temas ve açıklamalar yaparak ülkesine geri döndü. Amerikalı Bakan, İstanbul'un gecekondusu bol ilçelerinden Esenyurt'a gitti ve Esenyurt toplu konut alanında yapımı süren doğalgaz çevrim santralını gezdi. Esenyurt Belediye Başkanı **Gürbüz Çapan** kendisine, ilçenin, altından yapılan "fahri hemşehrilik anahtarını" sundu. **TÜSİAD**, **Daley** onuruna Swisotel'de bir yemek, **Daley** de aynı otelde gazetecilere bir brifing verdi. ABD Ticaret Bakanı brifingle neşe içinde şu açıklamayı yaptı: *"Ankara'da müthiş görüşmeler yaptık. Birleşik Devletler Türkiye'yle ticari ilişkileri iyice güçlendirmeyi amaçlıyor. Türkiye güvenilir bir ticaret ortağı ve müttefik... Ülkeniz patlama noktasına ulaşabilecek bir büyüme içinde. Bu büyümede enerji çok önemli bir unsur. Türkiye'ye daha sık gelmeyi amaçlıyorum. Ticari ilişkilerimizin daha çok sıklaşmasını dört gözle bekliyorum. Ancak yasal engelleriniz nedeniyle, özelleştirmeyi geciktiriyorsunuz. Uluslararası tahkimi geciktiriyorsunuz. Oysa tahkimi bütün ülkeler uyguluyor. Türkiye'de tahkim sorunun çözümü için çalışmaların yoğunlaştırılması gerekir. Bu sorun çözülmezse finansman bulunmaz, finansman bulunmazsa projeler gerçekleştirilemez."* ³⁸²

Bu istek, "ilgili çevrelerde ivedilikle" ele alındı. Konu "Basın" ve "İş Çevrelerinde" işlendi ve *"Türkiye'nin enerji dar boğazını aşabilmesi için yatırım projelerinin alt yapısı"* hazırlandı. TÜSİAD Başkanı **Muharrem Kayhan** tahkim sorununun çözülmesi gerektiğini belirterek, buna karşılık ABD'nin, gerek Gümrük Birliği'ne girişte ve gerekse AB ile ilgili diğer konularda Türkiye'ye verdiği desteği sürdüreceğine inandığını açıkladı. ³⁸³ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı **Cumhur Ersümer**, **Daley**'in ülkesine dönmesinden henüz bir hafta geçmeden şu açıklamayı yaptı: *"Danıştay enerji alanındaki*

özelleştirmelerde tahkimi imtiyaz sayıyor ve kabul etmiyor. Uluslararası hakem maddesini Türkiye Cumhuriyeti'nin hükümlerlik haklarının ihlali sayıyor. Ramazan Bayramı'ndan hemen sonra Bakanlık olarak konuyu TBMM'ne getireceğim. Bu konuyu Mecliste gurubu bulunan bütün siyasi partilerin gurup başkan vekilleriyle tek tek görüşerek Anayasa değişikliği için destek isteyeceğim." ³⁸⁴

Cumhur Ersümer bu sözünü "asla unutmadı" 1,5 yıl sonra **Bülent Ecevit'in** başbakanlığında kurulan 57. Cumhuriyet Hükümeti'nde tekrar Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na getirildi. Ve "göreve" başlar başlamaz şu açıklamayı yaptı: "Enerji dağıtım ihaleleri Danıştay'da, ancak biz Danıştay kararlarını beklemeyeeğiz. İhaleleri uygulayacağız. Öncelikli olarak enerji özelleştirmelerindeki tahkim engelini aşacağız." ³⁸⁵

Ulusal hukukumuzun temellerinden biri olan Danıştay'a karşı tavır almak, yerel yöneticilerin yalnızca kişisel tercihleri değildir. **Cumhur Ersümer** ve benzer nitelikteki politikacılar, küresel işleyişin kurallarını belirleyen büyük devlet politikalarını, kendi ülkelerinde uygulayan görevliler konumundadırlar. Bu durumu, en açık biçimde, 9. Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel'in** şu sözlerinde görüyoruz: "Geçen günlerde ABD heyeti ziyaretime geldi. Onlara 30 milyar dolarlık alt yapı projemiz olduğunu; ilgilenmelerini söyledim. Ben, 'Bir sorunuz var mı?' diye sorunca, oturanlardan biri Türkçe olarak 'Danıştay' dedi. Bunun için Anayasa'yı değiştirmemiz lazım." ³⁸⁶

TEAŞ (Türkiye Elektrik Üretim ve Tüketim A.Ş.) en "cesur" devlet kuruluşu oldu ve Akkuyu'da yapımı planlanan nükleer santral ihalesinin sözleşmesine, Anayasa değişikliğini beklemeden, tahkim hükmünü koydu. TEAŞ'ın bu "cesur" girişimi kamuoyuna duyurulup eleştirilerin artması üzerine bir önceki dönemin Enerji Bakanı **Ziya Ateş** "Söz konusu madde benim Bakanlığım döneminden önce eklenmiştir." ³⁸⁷

18 Nisan seçimlerinden sonra kurulan 57. Cumhuriyet Hükümetini onaylayan Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel**; Cumhurbaşkanlığı döneminde kuruluşunu onayladığı tüm hükümetlere vermiş olduğu ünlü, "**Türkiye'nin Makro Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri**" adlı dosyalarından birini **Bülent Ecevit'e** de verdi. Bu dosyada şunlar öneriliyordu: "1998 yılı içinde özellikle enerji ve ulaştırma alanlarında çok önemli yatırım projelerinin alt yapısı hazırlanmıştır. Bu projeler hayata geçirilmelidir. Türkiye pek çok

projesine dışarıdan kolaylıkla kaynak bulabilecek durumdadır. Ancak bu kaynağın gelebilmesi için tahkim meselesi aşılmalıdır... Devlet, sanayi ve ticaretin içinden tümüyle çıkarılmalıdır... Özelleştirmenin önündeki bütün yasal engeller kaldırılmalıdır." ³⁸⁸

57. Cumhuriyet Hükümeti'nin kurulduğu günlerde ABD Ankara Büyükelçisi **Mark Parris**, **Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK)**

Türkiye-ABD İş Konseyi Genel Kurulu'nda bir konuşma yapıyor ve bu konuşmada şunları söylüyordu. "Özellikle enerji ve ulaştırma alanlarında büyük miktarda yatırım yapmak için Türkiye'nin kapısında bekliyoruz. Türkiye'nin enerji açığını kapatmak için gelecek 20 yılda her yıl 4 milyar dolar yatırım yapması gerekiyor. Türk yasaları bu yatırımların yapılmasını imtiyaz olarak değerlendiriyor. Bizim yatırım yapmamız için tarafsız bir tahkim kurulunun güvencesine ihtiyacımız var. Bu güvence sağlanmadan Türkiye uluslararası piyasalardan finans kaynağı bulamayacaktır." ³⁸⁹

28 Mayıs 1999 günü onaylanan koalisyon hükümeti "**hızla**" çalışmalarına başladı ve **Demirel**'in; "bu koalisyon protokolü Türkiye'yi rahatlatıcı bir metindir. Türkiye'nin kısa, orta ve uzun vadeli meselelerine ışık tutan bir metindir" diye övgüyle söz ettiği hükümet protokolu ortaya çıktı. ³⁹⁰ **Dünya Gazetesi'nin** 31 Mayıs 1999 Pazartesi günlü yayınında yer alan haber şöyleydi: "Hükümetin ilk işi, Yap-İşlet-Devret (YİD) yöntemiyle yürütülen 30 milyar dolarlık alt yapı, projelerinde Danıştay'ın imtiyaz sözleşmelerini inceleme yetkisini elinden alacak olan Anayasa değişikliğini kabul etmek oldu. Bu değişikliğe göre enerji projelerinde hukuki bir sorun ortaya çıkması durumunda yargı yeri Türkiye dışında olacak ve çözüm üçüncü ülke yargısında aranacak kararlar, tahkim sorununun çözümlenmesinde, hükümetin yeni ortağı MHP diğer partilerle aynı yerde buluşmuş oldu." ³⁹¹

"Enerji yatırımları yapmak için Türkiye'nin kapısında beklenildiğinin" söylenmesinden bugüne dek onca zaman geçti. Bu arada **Mark Parris**, ülkesine geri döndü. Ancak tahkim yasasının anında çıkarılmasına karşın, Türkiye'ye ne yabancı sermaye geldi ne de "kapıda bekleyen" oldu.

Başbakan Yardımcısı **Mesut Yılmaz**, yanına **Cumhur Ersümer**'i alarak. Başbakan **Ecevit**'in 26 Eylül 1999 tarihindeki gösterişli ABD gezisinden birkaç gün önce sessizce Amerika'ya gitti. **Yılmaz** ve **Ersümer**, gezileri resmi olmamasına karşın Amerikalı enerji

lobileriyle "görüşmelerde" bulundular. Daha sonra **Ecevit** heyetiyle resmi geziye de katılan **Ersümer**, Türkiye'de enerji sektörüne yatırım yapacak şirket yöneticileri ve ABD Enerji Bakanlığı yetkilileriyle "gizli" bir toplantı yaptı. Bu toplantıda, uluslararası tahkime yönelik anayasa değişikliğinin ardından "uyum yasalarının" ne zaman çıkarılacağını soran Amerikalı yatırımcılara **Ersümer**; *"TBMM açılır açılmaz"* diye yanıtladı ve Ekim-Kasım aylarında bu yasaların çıkarılacağını belirterek şunları söyledi: *"Siz yatırımlarınızla ilgili çalışmalarınızı hızla yürürlüğe koyun."* ³⁹² Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez bir bakan kendisini Meclis iradesinin üzerine çıkarıyor ve çıkmamış yasalar üzerinden yabancılara sözler veriyordu. Buna benzer bir olayı, 1921 yılında **Hariciye Vekili Bekir Sami Bey** yapmış ve Batılılarla Ankara'ya sormadan kendi kafasından imtiyaz sözleşmeleri imzalamıştı. **Atatürk**, imzalanan bütün sözleşmeleri geçersiz saymış ve Bekir Sami'yi, yalnızca vekillikten almakla kalmamış O'na yaşamı boyunca hiçbir görev vermemiştir.

Amerikalı yatırımcıların ne zaman çıkarılacağını sorduğu, **Ersümer**'in de vadesini belirlediği **"uyum yasaları"** şunlardı;

* *"Enerji alanındaki özelleştirmelerde yabancı sermayenin önünü açacak yasalar."*

* *"Yetkisi görüş bildirmeye indirgenerek tahkim konusunda devre dışı bırakılan Danıştay'ın kuruluş yasasında değişiklik yapacak yasa"*

* *"Özellikle özelleştirme işlemlerine karşı, yargıya başvurma önüne geçecek olan dava açma ehliyetine ilişkin yasa değişiklikleri"*

* *"İdari Yargılama Usûl Kanunu'nun yenilenmesi"*

Yasası olmadan "Yabancı Yatırımcılara" "hazırlık" yaptıran bakan olarak tarihe geçecek olan **Cumhur Ersümer'in**, enerji ve tahkim konusundaki "enerjik" çalışmalarından sonra politik kariyerini ne olacağını hep birlikte göreceğiz.

Türkiye'de bu türden politik kariyer peşinde koşmayan insanlar da var. Elektrik Mühendisleri Odası Başkanı **Ali Yiğit**, 29 Eylül 1999 günü basına yaptığı açıklamada; zengin enerji kaynaklarının bulunduğu Hazar ve Ortadoğu bölgeleri ile Batı arasında bir köprü durumunda olan Türkiye'nin ABD için önem taşıdığını belirterek şunları söyledi: *"Kendi ülkesindeki petrol kuyularının birçoğunu gelecekteki stratejik önemi nedeniyle kapatan ABD. finansal kuruluşlarını kullanarak, kendisinin denetleyeceği ve rantını toplayacağı bir 'Türkiye Enerji Koridoru' kurmaya çalışıyor."* ³⁹³

Bütün bu gelişmelerden sonra TBMM'ndeki tüm partiler, "birlik" ve "bütünlüğünü" tahkim konusunda sağlamış oldu. "Övünç" duyulacak bu "milli birlik" karşısında "duygulanmamak" elde değil! "*Son sosyalist devleti yıkıyoruz*" diyen "hür teşebbüs" savunucusu "Haydi Türkiyem İleri" cilerden, "Üçüncü Dünya Solcusu" olmadığını açıklayan "Sosyal Demokratlardan ve "Milli Görüşçü" mukadde-satçılardan sonra; "Ak Günler solcularına" "İlimlilaşan Milliyetçilere" ve "Dört Eğilimli Arıcılara" dek herkes Uluslararası Tahkim'de birleştiler."

Tahkim'i amaçlayan anayasa değişikliğinin kamuoyunda tartışıldığı günlerde, değişiklik karşıtlarına karşı en 'militanca' açıklama görüntü ve ses tonundan beklenmeyen bir sertlikle, DSP'li Adalet Bakanı **Hikmet Sami Türk**'ten geldi. Genel başkanından daha 'radikal' söylemlerle, tahkime karşı çıkan Atatürkçüleri suçlayan Adalet Bakanı TBMM Anayasa Komisyonu'nda şu garip konuşmayı yaptı: "*Kapitülasyonların geri getirildiği söyleniyor. Bilen de bilmeyen de konuşuyor Herkes milli ufkuna göre değerlendirmeler yapıyor. Tahkimin kapitülasyonlarla bir ilgisi yok. Türkiye çok partili hayata geçtikten sonra devletçiliği bir anayasa kuralı olarak sürdüremezdi. Laiklik Atatürkçülüğün temel ilkesidir. Atatürkçülükte devletçilik dayatması yoktur. Türkiye'yi hala Enver Hoca anlayışındaki Arnavutluk haline düşürmeye kimsenin hakkı yoktur*"³⁹⁴ Atatürkçülük değişik kesimlerden birçok saldırıya uğramıştı ama bugüne dek Enver Hocacılık'la hiç suçlanmamıştı. Hikmet Sami Türk'ün herkese garip gelen açıklamalarına karşın, tahkim anlaşmaları, güçlü yabancı devletlere hukuki ayrıcalıklar tanıyan ve bu alanda, az gelişmiş ülkelerin hükümlanlık haklarını zedeleyen gerçek anlamda kapitülasyon anlaşmalarıydı. Az gelişmiş bir ülkenin tahkime başvurup uluslararası şirketlere karşı haklı çıktığı dünyada tek bir örnek yoktu; çünkü tahkim bu şirketlerin istemiydi. Ve Türkiye Cumhuriyeti, yabancılara tanınan bu tür ekonomik hukuksal ayrıcalıkları ortadan kaldıran bir mücadele ile kurulmuştu. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Lozan'da esas mücadele bu alanda olmuş ve batılıların bu yöndeki istekleri kesin bir kararlılıkla reddedilmişti.

Anadolu'daki anti-empyralist hareket, kendisini askeri zaferle sınırlamamış ve her alanda tam bağımsızlığı içeren, ulusal egemenlik kavramını, Türk Toplumunun vazgeçilmez ögesi haline getirmişti"Egemenlik, kayıtsız şartsız ulusundur" özdeyişi, yalnızca

günün önceliğini dile getiren bir slogan değil, onun çok ötesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin varlık nedenini anlatan bir ifadeydi. Bu gerçek, en yalın bir biçimde ortada dururken, Türkiye Cumhuriyeti'nin Adalet Bakanı **Hikmet Sami Türk**, **Alman Konrad Adenauer Vakfı** ile **Türk Demokrasi Vakfı**'nın da katıldığı ve TBMM çatısı altında düzenlenen "Türkiye'de Anayasa Reformu" adı verilen toplantıda şunları söylüyordu : *"Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir, hükmünü düzenleyen Anayasa'nın 6. maddesi yeniden düzenlenmelidir. Bu düzenlemede, egemenlik kavramı, aday üyelik süreci dahil olmak üzere Avrupa Birliği'ni de içine alacak şekilde genişletilmelidir. Bu maddeye, Türkiye'nin diğer uluslararası kuruluşlara ve kurumlara üyelik halinde, diğer ülkelerle eşit koşullar altında olmak kaydıyla, o kurum ve kuruluşların organları ile egemenliğin birlikte kullanılacağı eklemesi yapılmalıdır."*³⁹⁵

Ulusal egemenlik kavramının "yeniden tanımlanması" konusunda bir başka açıklama 9 Mayıs 2001 tarihinde, devletin en üst noktasında bulunan Cumhurbaşkanı **Ahmet Necdet Sezer**'den geldi. **Sezer**, AB üyesi ve aday üyelerin büyükelçiliklerine Çankaya köşkünde verdiği yemekte, AB Ankara Temsilcisi **Karen Fogg**'un kendisine yönelttiği "**ulusal egemenlik paylaşımı**" ile ilgili soruya şu yanıtı verdi: *"Türkiye'nin evrensel değerleri yakalama yönündeki yürüyüşü bundan böyle de sürecektir. Türkiye değişen dünya koşullarında, başta hukuk olmak üzere her alanda gerekli atılımları yapmaya, pekiştirmeye ve daha da geliştirmeye kararlıdır... Sanırım zamanı geldiğinde 'ulusal egemenliğin paylaşımı' konusundaki 90.maddeyi yeniden gözden geçirmemiz gerekecektir."*³⁹⁶

ABD'nin **Lozan** görüşmelerindeki resmi temsilcisi **John Grew**'in anılarında yazdıklarını **Hikmet Sami Türk** ve **Ahmet Necdet Sezer** okumalı ve **Bağımsızlık Savaşı** veren insanların o günlerde ulusal egemenlik konusunda nasıl direndiklerini öğrenmelidir. **Grew**, anılarında şunları söylüyor: *"Curzon'un odasına gittik. (Curzon: İngiltere Dışişleri Bakanı) Herkes dışarı çıkmıştı. Bir anda Curzon görüldü, kızgın bir boğa gibi odaya hücum etti, bizlere baktı, parmağını havada dolandırarak aşağı yukarı yürümeye başladı. Durmadan ter döküyor yüzlerine bakıyordu. Birden bağırdı: 'Dört korkunç saatten beri burada oturduk ve İsmet her sözüme şu bayat kelimelerle cevap verdi; 'bağımsızlık ve ulusal egemenlik' Curzon'dan İsmet Paşa'nın hangi sorunda anlaşmazlık çıkardığını sordum*

hukuksal sorunda cevabını verdi. Sonradan İsmet'in ekonomik maddeleri de benimsemediğini öğrendik... Her şey bitmişti. Curzon ızdırıp ve korku içinde idi. İsmet Paşa ile görüşmemizin yararlı olup olmayacağını sorduk. Yeniden harekete geçmek istediğimizi söyledik ve ana kördüğümün hukukla ilgili maddelerde mi olduğunu sorduk: evet cevabını verdi İsmet paşa ile bir saat kadar konuştuk. Korkunç derecede yorgun görünüyordu. Ekonomik maddelerin Türkiye'yi mali ve sınai tutsaklığa sürükleyeceğini söylüyordu... Türkçe birkaç söz söyleyerek ayağa kalktı Sonradan aramızda bulunan ve Türkçe bilen Gillespie'den 'kalbim tıkanıyor' dediğini öğrendik" ³⁹⁷ John Grew'in anılarını yalnızca Hikmet Sami Türk, Ahmet Necdet Sezer, değil, Bülent Ecevit başta olmak üzere Mesut Yılmaz, Devlet Bahçeli ve bugünkü uluslararası anlaşmalara gözünü kırpmadan imza atan tüm politikacılar okumalıdır.

§

Arapçadan gelen ve konuşma dilinde kuvvetlendirme, sağlamaştırma anlamına gelen tahkimin, uluslararası ilişkilerde her zaman güçlülerin haklarını sağlamaştırılan bir işlevi olmuştur. Bunun en açık örneği 1998 yılında Meksika'da yaşandı. **Meksika'da** yatırımları olan ABD uluslararası şirketi **Ethyl Co.** firması zehirli kimyasal atıklarını doğaya salıyor ve içme sularının kirlenmesine neden oluyordu. Durumdan şikayetçi olan halk, yerel yönetim birimlerine başvurmuş ve konunun mahkemeye götürülmesini sağlamıştı. Şirket, Meksika hükümetinin NAFTA çerçevesinde imzalamış olduğu tahkim anlaşmasına dayanarak konuyu uluslararası tahkime götürdü. **Uluslararası Tahkim (SID)**, Meksikalıların şaşkın bakışları arasında, toprakları kirlenen köylüleri değil, çevre kirliliğine neden olan şirketi haklı buldu. **ICSID** çevre kirliliği konusuna hiç bakmamış ve "*Yerel mahkemelerde dava açılarak tahkim anlaşmasına uygun davranılmadığı*" gerekçesiyle şirketten yana karar vermişti. Üstelik dava açmada usûl hatası yapıldığı ileri sürülerek, Meksika Hükümeti büyük bir para cezasına çarptırılmıştı. ³⁹⁸

Aynı firma, Kanada'da, benzin katkı maddesi olarak kullanılan MMT maddesinin üretim ve dağıtımını yapıyordu. Kanada hükümeti, çıkardığı yeni bir çevre yasasıyla bu maddenin üretim ve taşınmasını yasakladı. Ancak firma, NAFTA anlaşmasının tahkimi kabul eden

maddelerine dayanarak, Kanada hükümeti aleyhine 345 milyon dolarlık tazminat davası açtı. Gözü korkan Kanada Hükümeti, firmaya 13 milyon dolar ödeyip, bir özür mektubu göndererek; "iş tatlıya bağlama" yolunu seçti.³⁹⁹

ABD'li bir kereste şirketi olan **Pope&Talbot**, koruma alanı ilan edilen bölgede ağaç kestiği için, Kanada hükümeti tarafından "daha fazla vergi" tahakkuk ettirildi. Firma, Kanada aleyhine 30 milyon dolarlık tahkim davası açtı ve kazandı. Uluslararası tahkim (ICSID, ICC ya da UNCITRAL), bu tür uygulamaları, "şirketlerin kârlılığını önleyici dolaylı kamulaştırma" saymakta ve sürekli şirketlerden yana karar vermektedir.⁴⁰⁰

Yargının ulusal niteliği ve bağımsızlığının önemi konusunda **Mustafa Kemal Atatürk'ün** ulusal hukuk ve devletçilikle ilgili görüşleri son derece açık ve nettir. Medeni Bilgiler kitabında şunları söylüyordu: *Türkiye'de her yabancı konsoloslukta bir konsolosluk mahkemesi vardı. Bunlar hukuk ve hatta ceza davalarına bakarlardı. Bir yabancı ile bir Türk arasındaki sorunu çözmek için Türk mahkemelerinin, tanık ya da sanık yabancıları doğrudan mahkemeye celp ya da izhar yetkileri yoktu. İstanbul'daki bu tür davalar, yabancı bir hakimin de bulunduğu "karışık mahkemelerde" görülürdü. Tutuklanan yabancıları Türk Cezaevlerine koyamazdık, iflas eden yabancıların işlemleri konsolosluklarda görülürdü. Yargı hakkı her devlette ulusun egemenlik hakları arasındadır. Bizim şimdiki Anayasamıza göre bu hak, ulus adına bağımsız Türk Mahkemeleri tarafından kullanılır. Bugünkü durumun kapitülasyon devri karşılaştırıldığında vatan çocukları, gelinen noktadan hem mutluluk duymalı hem de uyanık olmalıdırlar.*⁴⁰¹ yine **Mustafa Kemal** 5 Kasım 1925'te Ankara Hukuk Mektebi'nin açılışında şunları söylüyordu: *"Devrimcilerin en büyük ve en sinsî düşmanı çürümüş hukuk ve dermansız izleyicilerdir. Ulusun ateşli devrim atılımları sırasında sinmek zorunda kalan eski yasa hükümleri, eski hukukçular devrimci çaba sahiplerinin sözlerinin geçerliliği azalmaya, ateşleri azalmaya başlayınca hemen canlanıp devrim ilkelerini, bu ilkelerin candan izleyicilerini ve kutsal ülkülerini mahkum etmek için fırsat kollarlar... Biz baştan başa yeni yasalar yaparak eski hukuk ilkelerini temelinden söküp atma girişimindeyiz..."*⁴⁰²

Mustafa Kemal Atatürk, "Eski hukuk ilkelerini söküp atmakla" yetinmedi elbette. Toplumsal yaşamın hemen her alanında eskimiş her

şeyi söküp attı. Ve bunu yalnızca Türk ulusunun kendi gücüne dayanarak başardı. Ancak ölümünden sonra Türkiye'yi yönetenler, Kemalizm'in en temel özelliği olan "kendi gücüne dayanma" anlayışını terk ettiler. Özellikle ekonomide, Atatürk'ün en çok çekindiği, dış sermayeye bel bağlama yoluna girdiler. Bu yol onları giderek, dış finans kuruluşlarının kapısında bekleyen, yabancı sermaye yatırımı ya da borç almak için ulusal haklardan kolayca ödün veren ve yaptığı işin doğruluğuna kendisini inandıran, çaresiz yöneticiler haline getirdi.

§

Kurtuluş Savaşı önderleri, hukuki ve mali bağımsızlığa olağanüstü önem veriyorlardı, bugün ise yalnızca hukuk ve maliye değil tüm toplumsal yaşam alanlarımız, yabancıların görüş ve isteklerine göre yönetiliyor. **Atatürk**, Meclis'i açış konuşmalarının hemen hepsinde 'bağımsız maliye', 'milli kambiyo', 'denk bütçe', 'milli bankacılık'tan söz ediyor ve Merkez Bankası'nın kurulmasına büyük önem veriyordu. Şimdi Merkez Bankası'nın başına "**danışman**" adı altında küreselleşmeci bir Amerikalı getirildi. "**Büyük**" basın, atamayı, "**Dani Rodrik** artık '*Türk Lirası'na yön verecek*'⁴⁰³ "*Merkez Bankası'na Harvardlı danışman*"⁴⁰⁴ başlıklarıyla ve çok olumlu bir gelişme olarak duyurdu. Aynı günlerde gazetelerde, IMF'nin Ankara'da büro açacağını ve "yapısal uyum programının" uygulamalarını daha yakından takip edeceği haberleri de yer alıyordu.

Dani Rodrik'li Merkez Bankası, 25 Kasım 2000 ve 20 Şubat 2001 mali bunalımlarıyla karşılaştı, Türk lirasının değeri bir günde % 40 düşürüldü, düşüş altı ay içinde yüzde yüzü geçti. Uygulanan mali politikalarla ulusal ekonomi tam anlamıyla çöktü ve Türk halkı görülmemiş bir hızla yoksullaşma sürecine girdi. **Dani Rodrik** yeterli gelmemişti. Yaşananlardan hemen hiç ders almayan hükümet çevreleri, bu kez yalnızca **Merkez Bankası**'nın değil onunla birlikte **Hazine Müsteşarlığı, Bankacılık Denetleme Üst Kurulu, Büyük Devlet Bankaları ve Sermaye Piyasası Üst Kurulu**'nun başına Dünya Bankası'ndan **Kemal Derviş**'i getirdi. Türk ismi taşıyan bu kişi Türk ekonomisini kurtaracak ve Türkiye'yi güçlü bir ülke yapacaktı!.

Dünya Bankası Başkanı **James Wolfansen**'in "**biz gönderdik**" dediği **Kemal Derviş**'in, Türkiye'ye neden gönderildiğini, yetki sınırının ne olduğunu ve neler yapacağını az sayıdaki yurtsever

aydından başkası görmedi, görse de bir şey söylemedi. Politikacılar, yabancılarla bütünleşmiş iş çevreleri ve medya, fiili olarak başbakan yetkileriyle donatılan **Kemal Derviş**'i olağanüstü bir istekle desteklediler. Oysa onun tek bir amaç ve görevi vardı. **Kemal Derviş**, başta Merkez Bankası olmak üzere Türk mali sisteminin candamarı olan milli kurumları denetim altına alacak, Türkiye'nin tüm mali kaynaklarını bir araya getirecek ve bu kaynaklarla başta IMF olmak üzere yabancılara alacaklarını ödeyecekti. Bu işlemin Türkiye Cumhuriyeti ve Türk halkı için anlamı ulusal egemenlik haklarını yitirmesi, yoksullaşması ve sömürgeleşmesiydi. Batılılar, alacaklarını tahsil etmek için Türkiye'ye, pahalı ve hantal bürokratik yapısıyla **Düyunu Umumiye İdaresi**'ni değil; Türkiye Cumhuriyeti'nin kendi kurumlarını "ücretsiz" olarak kullanmak üzere **Kemal Derviş**'i göndermişti.

Türklerin Anadolu'daki varlığına son vermeyi hedefleyen **Sevr Anlaşması**, 10 Ağustos 1920 günü imzalandı. Sevr görüşmelerine temel oluşturulan Paris Barış Görüşmeleri'ne, Ankara Hükümeti'nin çağrılmasına gerek görülmemiş ve İstanbul Hükümeti, **Ahmet Tefik Paşa** başkanlığında bir heyetle görüşmelere katılmıştı. Ne var ki Padişah **Vahdettin** ve İstanbul Hükümeti, koşullarının ağırlığı nedeniyle bu anlaşmayı imzalamayacak ve Türk heyetini, 10 Mayıs 1920'de geri çağıracaktır. İtilaf devletleri, Padişahı Sevr'i kabul etmeğe zorlamak için Yunan Kuvvetleri'ne **Balıkesir, Bursa** ve **Uşak**'ı işgal ettirmiş ve saltanatın varlığının devam etmesini Sevr'in imzalanmasına bağlamışlardı. Ankara Hükümeti'nin işin başından beri Sevr'in hiçbir koşulunun kabul edilmeyeceğini tüm Avrupa devletlerine bildirmesine karşın, **Vahdettin** ve **Damat Ferit**, saltanatın devamını sağlamak için anlaşmayı imzalamak zorunda kalmışlardı.

Vahdettin ve **Damat Ferit**, tam bağımsızlığı anlayabilecek ulusal bilince sahip insanlar değildi. Savaştan çıkmış Türk ulusunun Avrupalı devletlere karşı direnebileceğini düşünmeleri onlardan beklenemezdi. **Mustafa Kemal**, zaferini henüz kazanmamış, onlara ve tüm yoksul ülkelere örnek olacak eylemini tamamlamamıştı. Buna karşın, **Vahdettin** bile, "tahtını" ve "mülkünü" kurtarma kaygısı taşısa da Sevr'i hemen kabul etmemiş, anlaşma koşullarını yumuşatmaya çalışmıştı.

21. Yüzyıla girdiğimiz şu günlerde, seksen yıl aradan sonra Türkiye'de, Sevr'e temel oluşturan anlayışın hemen aynısıyla,

uluslararası anlaşmalar ve bu anlaşmalara bağlı olan uygulamalar yapılmaktadır. Küreselleşme ideolojisinin bir gereği olarak yapıldığı açıklanan anlaşmalar, 1920 Sevr'iyle insana acı veren bir benzerlik içindedir. **Kemalizm'in** görkemli başarıları somut bir gerçeklik olarak ortada dururken, ülkeyi bir yarı sömürgeye dönüştüren anlaşmalara imza atanlar; Türk ulusuna karşı, tarih önünde, **Damat Ferit** ya da **Vahdettin'in** yüklendiğinden daha ağır bir sorumluluk altına girmektedirler. Çünkü **Kemalizm'in** kanıtlanmış başarıları önlerinde dururken bunu yapmaktadırlar, 1920 Sevr'i, devlet bütçesi ile ilgili olarak şunları söylüyordu: *"Türkiye'nin devlet bütçesi İngiltere, Fransa ve İtalya'dan oluşan bir komisyon tarafından düzenlenecek, komisyona katılan Türk delegelerinin yalnızca danışma niteliği taşıyan kararlarda oy hakkı olacaktır, Türk Devleti komisyonun onaylamayacağı herhangi bir mali düzenlemede bulunamayacak, Gümrükler Genel Müdürü'nü komisyon atayacak ve görevinden alabilecektir. Komisyon, Türk Devleti'nin para politikalarını belirleyecek ve bu belirlemede Osmanlı Bankası ve Düyunu Umumiye İdaresi ile birlikte çalışacaktır."* ⁴⁰⁵

IMF ve **Dünya Bankası'nın** devlet bütçesi üzerindeki bugünkü etkisi, **Kemal Derviş'in** bakan yapılması, Bankalar Yasası, milli kambiyo dan vazgeçme, Türk lirasının değer kaybı, Tütün Yasası, Şeker Yasası, Tekel Yasası, ücretlerin düşürülmesi, sağlık ve sosyal güvenlik, tarım ve tarım sorunlarına yaklaşım, Gümrük Birliği koşulları, Avrupa Birliği'nin aldığı kararlara uyma girişimleri, uluslararası tahkim, özelleştirme uygulamaları vb. göz önüne getirildiğinde; Sevr mantığının günümüz Türkiye'sinde ne denli yaygın olarak işletildiği görülecek ve bu işleyişin sorumluluğunu taşıyanların, **Vahdettin** ve **Damat Ferit'in** de gerisine düştükleri açık olarak ortaya çıkacaktır.

1920 Sevr'i, "demokratik haklar", "azınlıklar" , "dinsel özgürlükler" konularında şunları söylüyordu: *"Herhangi bir Osmanlı yurttaşı hiçbir engelle karşılaşmadan dilediği Batılı devletin uyruğuna girme hakkına sahip olacaktır. Savaş nedeniyle oturdukları yerlerden ayrılan azınlıklar geri dönebilecekler ve bunların uğradıkları tüm zararlar Osmanlı Maliyesi tarafından ödenecektir. Azınlıklar; okul, kimsesizler yurdu, kilise gibi toplumsal ve dinsel kuruluşlar açmakta özgür olacaklar; okul ve parlamento dahil tüm yönetim birimlerinde görev alabileceklerdir. Bu işleyişi Batılı devletler denetleyeceklerdir."* ⁴⁰⁶

Bugün, başbakanlardan, meclis üyelerinden TÜSİAD üyelerine dek çok yaygın olan çifte vatandaşlık uygulamaları, Kürtlere anadillerinde eğitim önerileri, Partikhane'nin okul açma girişimleri, İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye'ye kestiği tazminat cezaları, Milli Eğitim Bakanlığı'nda üçte ikisi Amerikalılardan oluşan "Çalışma Komisyonları", tarikat ve aşiret faaliyetleri, Öcalan'ın idamı konusu, itiraz edilmeyen AB kararları vb. **Sevr** mantığının Türkiye'deki yaygınlık düzeyini göstermiyor mu?

Türkiye'nin bugün getirildiği noktayı herkesin görebilmesi için "**Düyunu Umumiye İdaresi**"nin 1920'lerde olduğu gibi, bugün İstanbul Erkek Lisesi olarak kullanılan eski binasına yerleşmesi mi gerekiyor?

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri, Kurtuluş Savaşının yüksek prestiji ve savaş sonrasındaki barıştan ve bağımsızlıktan yana kişilikli politikalarıyla, dost-düşman tüm dünya ülkelerinde büyük saygınlık kazanmıştı. **Atatürk**, hiç "dış geziye" çıkmamış ancak pek çok ülke lideri Türkiye'ye gelmişti. "Tarihi düşman" olarak tanımlanan Rusya ve Yunanistan ile hiçbir dönemde olmayan karşılıklı güvene dayalı dostluk ilişkileri kurulmuş, Balkanlarda barış ve istikrarın temel unsuru haline gelmişti. Doğuda, Kafkasya, Irak, İran ve Afganistan'a dek çok geniş bir alan, gerilimsiz bir barış bölgesi haline getirilmişti. Türkiye'nin o dönemdeki uluslararası saygınlığı o denli yüksektir ki, bu saygınlık Hatay sorununun çözümünü, diplomasi alanında benzeri olmayan anlamlı bir jest ile noktalanmasını sağlamıştı. **Atatürk**'ün Hatay sorunundaki duyarlılığını bilen Fransızlar Hatay'la ilgili bir anlaşmayı; hastalığın kritik noktaya gelmesi ve **Atatürk**'ün sonucu görmesini sağlamak için, dışişleri personelini tatil günü çalışmaya çağırarak imzalamışlardı.

Atatürk'ten sonra Türkiye'yi yönetenler, onun Türkiye Cumhuriyeti'nin dış siyasetine yerleştiği bağımsızlıktan yana kişilikli politikaları sürdüremediler ve tanzimat kafasıyla hep bir yerlere dayanma ihtiyacı içinde oldular. Doğal olarak da saygınlıklarını yitirdiler. **Adnan Menderes Hükümeti**, 9 Şubat 1957 tarihinde bağlantısız ülkelerin güçlkle Birleşmiş Milletler'in gündemine getirdikleri Cezayir Sorunu'nun çözümüne yönelik oylamada, ulusal bağımsızlık savaşı veren Cezayir'den değil işgalcilerden yana oy kullandı. Oysa, o günlerde çarpışmalarda ölen Cezayirli ulusçuların ceplerinden Atatürk'ün resimleri çıkıyordu. Yine **Menderes**

Hükümeti, 1956 yılında Süveyş Kanalı için İngiltere ile askeri çakışmaya giren Mısır'ı değil, İngiltere'nin çıkarlarını savunan **Dulles Planı**'nı destekledi.⁴⁰⁷

ABD Başkanı **Johnson**'ın 1964 Kıbrıs bunalımı sırasında Başbakan İsmet İnönü'ye üst perdeden yazdığı mektup, Türk kamuoyunda büyük tepki görmüştü. Artık bu tür davranışlara tepki bile gösterilmez hale gelindi. 54. Cumhuriyet Hükümeti'nin Başbakanı **Necmettin Erbakan**, Libya ziyaretinde çöl çadırında **Kaddafi**'den neredeyse azar işitti. **Mısır**'da gönülsüz bir ağırlamayla karşılaştı. 57. Hükümet'in Başbakanı **Bülent Ecevit** ünlü ABD gezisinde, Dünya Bankası Başkanı **James Wolfensohn**'dan randevu talep etti. **Wolfensohn**, randevu talebinin gerçekleşeceği yer olarak Banka'nın Washington'daki merkez binasını gösterdi. Bu davranış, diplomatik bir skandaldı ve ülke saygınlığının getirildiği noktayı gösteren trajik bir politik sonuçtu.⁴⁰⁸ Aynı "seyahatte", Türk heyetinin ABD Senatosu'nu ziyareti sırasında **Clinton**'un partidaşı Demokrat Senatör **Joseph Biden**, herkesin önünde Ecevit'e şunları söyledi: *"Siz ABD'ne muhtaçsınız ancak ABD'nin Türkiye'ye ihtiyacı yok. Kredi ihtiyaçlarınızın olduğunu biliyorum. Kıbrıs sorununu çözün, istenenleri yerine getirin, size yardımcı olalım. Aksi takdirde hiçbir yere varamazsınız."*⁴⁰⁹

Dış ziyaret ve temaslar ne denli yoğunlaştırırsa Türkiye'yi o denli küresel bir dünya devleti haline getireceğine inanan hükümet yetkililerimiz, sürekli olarak dış gezilere çıkmakta ve bu tür davranışlarla sıkça karşılaşmaktadırlar. Tahkim ve enerjinin özelleştirilmesi konusunda, "üstün bir çalışma azmiyle" ülkesine "büyük hizmetler" veren, Başbakan Yardımcısı ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı **Cumhur Ersümer**'in Türkmenistan'da karşılaştığı davranış, herhalde çok az sayıda devlet temsilcisinin başına gelmiştir. Doğalgaz görüşmeleri yapmak için Türkmenistan'a giden **Ersümer**, Türkiye'nin 30 milyar metreküp doğalgaz alacağını ve bunun 14 milyar metreküpünü Avrupa'ya satacağını söylemesi üzerine; Türkmenistan Cumhurbaşkanı **Saparmurat Türkmenbaşı** sözünü keserek Ersümer'e şunları söyledi: *"Siz önce kendi ihtiyacınızı karşılayın. Türkmenistan gazı Türk aileleri için dünya fiyatlarının yarısı kadar daha ucuzdur, bin metrekübü 70 dolardır Ancak siz 114 dolara Rusya'dan gaz alıyorsunuz. Türk Politikacılar Türk halkının ihtiyaçlarını pek fazla düşünmüyor görünüyor."*⁴¹⁰

Atatürk dönemi Cumhuriyet hükümetlerinin, uluslararası düzeyde saygınlığı olması nedensiz değildi. Kendi gücüne dayanmanın özgüveniyle **Atatürk**, bağımlılık doğuracak dış ilişkiye girmemişti ve girilmesine de izin vermemişti. Kurtuluş Savaşı'nın son dönemlerinde bedelinin zaferden sonra ödenmesini içeren silah satışı önerilerini, bağımlılık doğuracağı gerekçesiyle, gereksinime karşın reddetmişti. Lozan'da, Batı'yla gerçek çatışma; "yardım" konusunda olmuş ancak bu konuda **Batı'ya** asla ödün verdimemişti. **Mustafa Kemal Atatürk**, günümüz yöneticilerinin "can simidi" gibi peşinden koştuğu dış yardım konusunda şunları söylüyordu: *"İnsaf ve yardım dilenmek gibi bir ilke yoktur. İnsaf ve yardım dilenciliğiyle, ulus ve devlet işleri görülemez. Millet ve devletin onuru ancak bağımsız olmakla sağlanır."* ⁴¹¹

10

SANAYİ VE SAĞLIKTA ATILIMLAR (1923-1939)

Mustafa Kemal Atatürk, ulusal bağımsızlıktan ödün vermeden kalkınmanın yalnız ve sadece, kendi gücüne dayanan sanayileşmeyle sağlanabileceğini biliyordu. En önem verdiği, en çok düşündüğü ve ivedilikle giriştiği konuların en başında endüstrileşme geliyordu. Ancak, elde ne sermaye, ne işgücü ve ne de üretim geleneği konularında herhangi bir birikim vardı. Toplumsal ilerleme ve kalkınmanın temel sorunu endüstrileşme; sermaye birikimi olmayan teknoloji ve alt yapıdan yoksun, geri kalmış bir ülkede ancak, gerçekçi ve uygulanabilir ulusçu politikalarla aşılabılırdi. Batının yüzlerce yılda ulaştığı sanayileşme düzeyi, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal birikimin bir sonucuydu. Oluşmasının insan iradesinden bağımsız bir yanı vardı. Gerçekçi belirlemeler ve bilimsel verilerle oluşturulan sanayileşme programları, örgütlü bir toplumsal disipline bağlı kalarak, yüksek tempolu ve sürekli bir çalışmayla uygulanmalıydı. Sanayileşme atılımının temel dayanağı ulusun kendi gücü olmalı ve bu atılım dışarıya karşın titizlikle korunmalıydı. Bunu başarabilecek tek örgütlü güç ulus-devlet gücü ve onun ekonomik dayanakları KİT'lerdi. **Kemalizm'in** konuya bakışı özetle böyleydi ve

bu bakış, geri kalmış yoksul uluslar açısından dünyadaki ilk örneği oluşturuyordu.

Türk Devrimi'nde uygulanan sanayileşme ve ulusal kalkınma stratejisi son derece başarılı olmuştur. Başarının altında yatan temel etken, uygulanan kalkınma programlarının ülke gerçeklerine, Türk toplumunun özelliklerine ve kendi gücüne dayanıyor olmasıdır. Uygulamalar özgündür ve herhangi bir modele bağlı değildir. Kalkınma için seçilen yöntem, Batı'nın liberalizminden ve Sovyetler Birliği'nin kollekt-tivizminden çok farklıdır. Sanayileşmede devletçilik temel alınır ama özel girişimciliğin gelişimine verilen önem ve destek ihmal edilmez Kişilerin ve devletin tüm olanakları, ulusal gönenci arttıracak ekonomik etkinlikler için seferber edilir. Ulusal ekonominin yaratılıp güçlendirilmesinin, uluslaşmanın temel koşullarından olduğu bilinir. Bu anlayışla, kişisel ve kamusal mülkiyet, toplumsal gelişmenin ve ulusal birliğin sağlanması amacıyla, yaşamın her alanında dengeli ve uyumlu birliktelikler haline getirilir. Temel amaç toplumsal üretimin artırılmasıdır. Bu amaca ulaşmak için önemli olan; üretim araçları mülkiyetinin kamu ya da özel kişilerde olması değil, ulusal nitelikte olmasıdır. **Atatürk** 1929 yılında şunları söyler: *"Memlekette her çeşit üretimin artırılması için, özel teşebbüsün devletçe gerekli görüldüğünü önemle vurguladıktan sonra, diyebiliriz ki Devlet ve özel teşebbüs birbirine karşı değil, birbirinin tamamlayıcıdır."* ⁴¹²

Mustafa Kemal Atatürk, devletçilikten ne anladığını pek çok yazı ve konuşmasında açıklamış ve açıklamalarını, **Türk Devrimi'ne** özgü bir program haline getirerek uygulamıştır. Ölümünden iki yıl önce 1936'da söylediği şu sözler **Kemalist** devletçiliğin en özlü açıklamasıdır: *"Türkiye'nin uyguladığı devletçilik sistemi 19. Yüzyıldan beri sosyalist teorisyenlerin ileri sürdükleri düşüncelerden alınarak tercüme edilmiş bir sistem değildir. Bu, Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş. Türkiye'ye özgü bir sistemdir. Devletçiliğin bizce anlamı şudur: Kişilerin özel teşebbüslerini ve şahsi faaliyetlerini esas tutmak; fakat büyük bir milletin ve geniş bir memleketin bütün ihtiyaçlarını, birçok şeyin yapılmadığını göz önünde tutarak, memleket ekonomisini devletin eline almak, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türk vatanında asırlardan beri kişisel ve özel teşebbüslerle yapılamamış olan şeyleri bir an önce yapmak istedi ve kısa bir zamanda yapmayı başardı. Bizim takip ettiğimiz yol görüldüğü gibi liberalizmden başka bir yoldur."* ⁴¹³

Atatürk, Türkiye'ye özgü kalkınma yolunu sistemleştirip başarılı uygulamalar haline getirirken, mali güce dayalı ayrıcalıkların toplum içinde güç oluşturmaya izin vermez. Bu nedenle, Kemalist devletçilik anlayışı sosyal niteliklidir ve tekelciliğe karşıdır. Kapitalizmin, 20. Yüzyılda yapısal değişikliğe uğrayarak tekel egemenliğine dönüşmesi nedeniyle, kapitalizme ve sermaye egemenliğine yalnızca Türkiye'de değil tüm dünyada karşıdır. 22 Ekim 1920'de şunları söylüyordu: "... *Bir yandan Batı'nın işçi sınıfı, öte yandan Asya ve Afrika'nın köleleştirilmiş halkları, uluslararası sermayenin kendilerini yıkmak ve efendilerine büyük çıkarlar sağlamak için köle durumuna getirmek istediğini anladığı ve sömürge politikasının işlediği suç, dünya işçilerince kavrandığı gün burjuvazinin kuvveti sona erecektir. Ben buna inanıyorum.*" ⁴¹⁴

Devletçilik, sanayileşme atımlarında yoğun olarak uygulandı. Bu seçim, yalnızca "koşulların gerekli kıldığı bir zorunluluk" değil, bilinçli bir seçimdi. Bu seçim, Kemalizme biçim veren sosyal devlet anlayışının ve bu anlayışa bağlı olan ulus-devlet hedeflerinin zorunlu bir sonucuydu. **Atatürk**, ölümünden bir yıl önce, 1 Kasım 1937'de "TBMM'ni açış konuşmasında şunları söylüyordu: "*Sanayileşme en büyük ulusal davalarımızdan biridir. Sanayi işlerinde unsurları ülke içinde olan; yani hammaddesi, işçisi, mühendisi ve yöneticisi Türk olan fabrikalar kurulmalıdır. Büyük ve küçük her türlü sanayi tesisine ülkemizde ihtiyaç vardır. İleri ve müreffeh Türkiye idealine erişmek için sanayileşmek bir zorunluluktur. Bu yolda Devlet öncüdür. Birinci beş yıllık plânın öngördüğü fabrikaları tamamlamak ve ikinci beş yıllık planı hazırlamak gereklidir.*" ⁴¹⁵

1927 yılında yapılan sanayi sayımında, el sanayi işletmeleri tamirhaneler dahil, 33.085 işyeri vardı. Bu işyerlerinde çıraklar dahil yalnızca 76.216 işçi çalışıyordu. Ortalama 23 kişinin çalıştığı bu yerlere işletme demek mümkün değildi. İşçilerin 35.316'sı sayıları 20 bini bulan basit el tezgahlarından oluşan halı ve diğer ev dokumacılığında 17.964 işçi de, sayıları 5.347 olan tabakhane ve birkaç deri atölyesinde çalışıyordu. ⁴¹⁶

Sanayi üretimi yapan işletme hemen hiç yoktu. Çimento, petrol demir, çelik, işlenmiş madenler, inşaat malzemeleri, motor, iş araçları başta olmak üzere tüm sanayi ürünleri ithal ediliyordu. Ülkede çoğu bankacılık, madencilik ve demiryollarına yatırım yapmış 94 yabancı

şirket vardı.⁴¹⁷ (Bunların hemen tümü bir program dahilinde devletleştirilmiştir.)

§

Kurtuluş Savaşı'nın bitiminden hemen sonra daha Cumhuriyet ilan edilmeden 17 Şubat 1923'te, çiftçi, tüccar, sanayici ve işçi temsilcilerinin oluşturduğu 1135 delege ile **İzmir İktisat Kongresi** toplandı. Kongrede bu dört kesim istek ve önerilerini dile getirdiler ve değişik konularda ekonomiyle ilgili kararlar alındı. **Mustafa Kemal** burada yaptığı konuşmada; *"Sanayinin gelişmesini ihmal etmemeliyiz. Ticaretimizi yabancıların eline bırakamayız. Bırakırsak, yurt kaynaklarını değerlendirme fırsatını yitiririz... Ancak bunların gerçekleştirilmesi söylendiği gibi kolay ve basit değildir. Başarmak için ülke ihtiyacına uygun temel bir program üzerinde bütün milletin birleşmesi ve uyumlu olarak çalışması gereklidir"* diyordu.⁴¹⁸

Sanayileşmeyi hızlandırmak ve ülke düzeyine yaymak için bir dizi girişimde bulunuldu. 28 Şubat 1927'de Sanayi Teşvik Kanunu, 8 Haziran 1929'da Milli Sanayi Teşvik Kanunu çıkarıldı. Yerli sanayi ve ticareti koruyan yeni gümrük tarifeleri, 1 Ekim 1929'da uygulamaya sokuldu. 3 Haziran 1933'te **Sanayi ve Maadin Bankası** ile **Devlet Sanayi Ofisi**'nin yerine **Sümerbank** kuruldu. 1925 yılında kurulmuş olan **Sanayi ve Maadin Bankası** 7 yıl içinde; **Hereke, Feshane, Bakırköy Mensucat, Beykoz Deri ve Kundura, Uşak Şeker ve Tosya Çeltik** fabrikalarını kurmuş ya da kontrolü altına almıştı. Ayrıca **Bünyan ve Isparta İplik, Maraş Çeltik, Malatya ve Aksaray Elektrik, Kütahya Çini** fabrikalarına ortak olmuştu. Bu fabrikalar 1933 yılında Sümerbank'a devredildi. **Sümerbank** 1939'a dek 17 yeni fabrika kurdu, birçok bankaya ortak oldu, bazı şirketlere sermaye yatırdı. 1935 yılında kurulan **Etibank** madencilik alanında yatırımlar yaptı, modern maden işletmeleri kurdu. **Emlak ve Etyam Bankası** 1926'da açıldı ve ciddi düzeyde konut kredisi dağıttı, konut yatırımlarına destek verdi. **İş Bankası** 1924'te kuruldu ve çok kısa bir sürede, kredi piyasasında yabancı aracılıları ortadan kaldıracı bir mali güce ulaştı. 1924 yılında **Ziraat Bankası**'na her türlü bankacılık işlemini yapabilme yetkisi verildi ve Banka hızlı bir büyüme sağlayarak 1931 yılında mevduatını 56 milyon liraya çıkardı. (1924 yılında Devlet Bütçesi 118,5 milyon liraydı) 1933 yılında 58 363 ortağı

olan 637 Zirai Kredi Kooperatifi aracılığıyla tarım sektörüne kredi aktarıldı. Ziraat Bankası'nın denetimi altında çalışan Emniyet Sandığı'nın toplam mevduatı 1923'te 2 milyon 327 lira idi. Bu miktar büyük bir artışla 1929 yılında 16 milyon 508 bin lirayı buldu.⁴¹⁹

1929 Dünya bunalımının olumsuz etkilerinden sakınmak için devletçilik politikaları yoğunlaştırıldı. Bütün dünyada büyük boyutlu bir kriz yaşanırken Türkiye'de ekonomik büyüme sağlanıyordu. 1923 yılında 3700 ton olan pamuklu dokuma 1927'de 9055 tona, 597 bin ton olan maden kömürü ise 1 milyon 593 bin tona çıkarıldı. 1923'de hiç üretilmeyen şeker 1927'de 5184 ton, 1932 yılında da 27 549 ton üretildi. 1927-1932 arasında çimento 24 bin tondan 129 bin tona, kösele 1974 tondan 4105 tona, yünlü mensucat 400 tondan 1695 tona çıkarıldı. Elde edilen yerli üretimle, 1923'te ithal edilen kösele ve un 1932'de hiç ithal edilmedi. Şeker ithalatı %37, deri ithalatı %90, çimento ithalatı %96.5, sabun ithalatı %96.5 oranında azaldı. Türkiye 1923 yılında 36 milyon dolar dış ticaret açığı verirken, (tüm ithalat 86,9 milyon dolar, tüm ihracat 50,8 milyon dolar) bu açık 1931 yılında 300 bin dolara düşürüldü. 1936 yılında, Türkiye 20,1 milyon dolar dış ticaret fazlası veriyordu.⁴²⁰ 1923 yılında, Devlet Hazinesinde altın ve döviz hiç yoktu. 1937 yılında, hazinede 26.107 ton altın, 1938 yılında 28,3 milyon dolar döviz stoğu vardı.⁴²¹

Ekonomide elde edilen gelişmenin, başlangıç koşulları gözönüne alındığında büyük boyutlu bir gelişme olduğu açıkça görülüyor. Herşey, "yoktan varedilmişti." 1938'de Türkiye henüz bir sanayi ülkesi olmaktan uzaktı ama, bu hedef için tutarlı ve geçerliliği olan bir kalkınma stratejisi oluşturulmuş, bu stratejiye uygun temel yatırımlar yapılarak hızlı bir gelişme sağlanmıştı. Gelişmedeki gerçek başarı; sayısal artışların ötesinde, ülke gerçeklerine uygun, bilimsel derinliği olan, geçerli ve özgün nitelikleriyle uzun erimli bir sanayileşme programının ortaya çıkarılmış olmasıydı. Bu programda, Türkiye yatırım haritası büyük bir ileri görüşlülükle hazırlanmış ve bugün Türkiye'nin en önemli sorunlarından olan bölgeler arası ekonomik farklılıklar ve bu farklılıkların ileride doğuracağı "**İç göç**" hareketleri önlenmeye çalışılmıştı. Bu anlayışla, çok sınırlı olanaklara karşın **İğdır, Nazilli, Malatya, Isparta, Konya Ereğlisi, Kayseri, Kırıkkale, Uşak, Tosya, Maraş, Aksaray, Susurluk, Bünyan ve Kütahya** gibi ülkenin değişik yörelerine sanayi tesisleri kuruldu. Batılıların, "*sermayeden yoksunluğu nedeniyle*" bağımsızlığını

koruyamayacağını söyledikleri Türkiye, onların hayret dolu bakışları altında, sivil havacılık alanında beklenmedik başarılar elde ediyor ve uçak yapıyordu. Üstelik bu uçaklardan 8'er kişilik yolcu uçaklarını Avrupa'nın göbeğindeki **Danimarka'ya** satıyordu Ancak, **ABD'nin Türkiye'de** etkinliğini arttırdığı Demokrat Parti döneminde; MKE'nin (Makina Kimya Endüstrisi) gerçekleştirdiği uçak üretimine, 4'ünün hediye olarak Ürdün'e verildiği 56 uçaklık son parti üretimden sonra son veriliyordu.⁴²²

Özel girişimciliği teşvik eden ancak kamu yatırımlarını esas alan devletçilik politikaları ve bu politikaların ekonomik dayanakları olan **KİT**'ler Türkiye'de çok başarılı olmuştu. Elde edilen sonuçlar bunu açıkça gösteriyordu ve bu başarı, tam olarak yerel kaynaklara dayanılarak elde edilmişti. Üstelik bağımlılık doğuracak hiç dış borç alınmamış, karşılıksız para basılmamış ve 15 yıl boyunca denk bütçe gerçekleştirilmişti. Enflasyon, 1922-1925 yılları arasında yıllık %3, 1925-1927 arasında ise %1'di. Türk Parası yabancı paralar karşısında değer yitirmedi, tersine bazılarını karşı değer kazandı. 1924 yılında 9,5 kuruş olan bir Fransız Frangı, 1929 yılında 7,7 kuruşa, 187 kuruş olan bir Amerikan doları 127 kuruşa düştü.⁴²³ Bunlar dünyanın en güçlü paralarıydı. Sınırlı miktarda alınan dış borç ağırlıklı olarak demiryollarının devletleştirilmesinde ve devlet kibrit tekelinin yaratılmasında kullanıldı ve bu borçlar, Osmanlı'dan devralınan Düyunu Umumiye borçlarıyla birlikte zamanında ödendi. Bunca iş kolay başarılmamıştı elbette. Planlanan hedeflere ulaşmak için; sınırsız bir yurt sevgisi, inanç ve özveriden başka, bilinçli ve kararlı devrimci bir tavır sergilenmişti. **Mustafa Kemal**, 18 Mart 1923 günü Tarsus'ta şunları söylemişti: *"Ulusal ticaretimizi yükseltmek zorundayız. Bu basit fakat yaşamsal gerçeği bilerek, bilmeyenlere yolu ile anlatmalıyız. Anlamayanlara zorla anlatarak amacımıza doğru yürüyeceğiz."*⁴²⁴

Atatürk öldükten sonra her konuda olduğu gibi dış ticaret politikalarında da Kemalist tutumdan sapıldı ve dış ticaret açığı; 1947'de 21,3 milyon, 1948'de 73,3 milyon, 1952'de 193 milyon, 1962'de 241 milyon, 1977'de ise 4 milyar 43 milyon dolara çıktı.⁴²⁵ Bu açık 1996 yılında 20 milyar doları aştı⁴²⁶ ve 2000 yılında tam 27,2 milyar dolar oldu.⁴²⁷

Bugün, yüksek enflasyon Türkiye'nin kaderi haline geldi Bir Amerikan dolarının Türk Lirası karşılığı milyon rakamlarıyla ifade ediliyor. Bütçenin %70'i borç ödemelerine ayrılıyor. Borç yükü 250

milyar dolar. Türkiye artık bir açık pazar durumunda. İşsizlik artıyor **KiT**'ler satılıyor. Tahkim anayasaya girdi. Ekonomik çöküntü siyasi istikrarsızlığı beraberinde getiriyor. Türkiye'de rejim tartışmaları artık günlük sohbetler haline geldi. Türkiye yeni bir **Atatürk** bekliyor.

§

Atatürk zamanında elde edilen başarılar ekonomiyle sınırlı değildi. Her alanda olduğu gibi toplum sağlığıyla ilgili atılımlarda da büyük başarılar elde edilmişti ve bu konudaki girişimler Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcına dek uzanıyordu. Kurtuluş Savaşı sırasında **tifo, tifüs, kolera, trahom, verem, sıtma, çiçek ve sifilis** Anadolu'da kol geziyordu. 12 Milyon nüfusun yarıya yakını bu hastalıklardan birine yakalanmıştı. Bazı vilayetlerde hastalıklı insan oranı % 86'ya ulaşıyordu. 1923 yılında 3 milyon trahomlu hasta vardı (nüfusun dörtte biri). Sıtımalı köylüler kimi yörelerde hastalık nedeniyle hasat yapamayacak kadar bitkin düşmüştü. Tifüs, uzun yıllardır Türk toplumunun belası halindeydi. 93 TürkRus savaşında, Türk Ordusu Ruslar'a değil tifüse yenilmişti.⁴²⁸ 1921 yılında Konya'da 12. Kolordu hastanesinde yatan askerlerin % 80'i zatürree hastasıydı. Gerekli ilaç yoktu. Genelkurmay Sağlık Dairesi raporlarına göre, hastanelere başvuran ve yatırılan hasta sayısı 1921'de 151.783, 1922'de 247.988 idi. Yaralılar taşıtsız ve yolsuz bozkırlar üzerinden at, eşek, katır ve kağnıyla taşınıyordu.⁴²⁹

Cumhuriyete kadar sağlıkla ilgili bir bakanlık yoktu. Sağlık İşleri ancak 1914'den sonra İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir genel müdürlüğe bağlanmıştı. Tıp eğitimi veren okul yok denecek kadar azdı. Ülkenin tek hekim çıkarıcı okulu **Darül Fünun** (sonradan İstanbul Üniversitesi), çağdaş tıp eğitimini tam anlamıyla vermekten uzaktı. 1921 yılında tüm ülkede çoğu İstanbul'da bulunan ve önemli bölümü azınlıklardan oluşan 520 doktor vardı. 13 ilde sağlık müdürü, tüm ilçelerin üçte birini oluşturan 96 ilçede hiç doktor yoktu.⁴³⁰

Cumhuriyet Hükümeti, birçok alanda olduğu gibi sağlık alanında da yetişmiş kadro, teknoloji ve alt yapıdan yoksun, sorunlarla yüklü bir alt yapı devralmıştı. Örgütsüzlük ve parasızlık her türlü umudu yok edecek düzeydeydi.

Koşulların ağırlığına ve olanaksızlıklara karşın, sorunların üzerine büyük bir istek ve kararlılıkla gidildi. Sorunu ele alışı yalnızca istek ve

kararlılık düzeyinde bırakılmadı. Her konuda olduğu gibi önce bilime ve gerçeklere uygun bir ulusal sağlık stratejisi saptandı. Koruyucu sağlık, halk sağlığı, toplum sağlığı kavramları üzerine oturan bu strateji kararlı bir biçimde uygulanarak, olağanüstü başarılar elde edildi.

Atatürk, sağlık sorununu yalnızca kişisel bir sorun ve hastalık tedavisi olarak ele almadı. Bu soruna, toplum sağlığı olarak büyük önem verdi ve bunu devletin en temel görevi saydı. Şöyle diyordu: *"Ulusun tüm bireyelerinin sağlıklı olmaları için sağlık koşullarını gerçekleştirmek devlet durumunda bulunan siyasal kuruluşun en birinci görevidir"*⁴³¹ Dikkat edilirse burada, devletin devlet olabilmesi için halk sağlığına eğilmesinin gerektiği söylenmektedir. **Atatürk** için, *"halk sağlığı ve sağlamlığı"* her zaman üzerinde durulacak olan ulusal bir sorundur. *"Sağlık yalnızca hastalık ya da sakatlığın olmayışı değil; bedensel ruhsal ve sosyal yönlerden iyilik durumudur"*⁴³² diyordu.

Sağlık sorunlarına eğilme, Meclis'in kuruluşuyla birlikte başlar 21 Nisan 1920'den on gün sonra çıkarılan bir yasayla, Türk tarihinin sağlıkla ilgili bakanlık düzeyinde ilk örgütü olan, **"Sihhat ve İctimai Muavenet Vekaleti"** kurulur. Bu yasa TBMM'nin çıkardığı ilk üç yasadandır. İlk sağlık vekili **Dr. Adnan Adıvar**'dı ve Vekaletin tüm kurulu kadrosu, bir sekreter ve bir sağlık memuru olmak üzere kendisiyle birlikte üç kişiydi.

1920 yılında 260 olan doktor sayısı, 1921'de 312, 1922'de 337'ye çıkarıldı, 434 sağlık memuru istihdam edildi.⁴³³ Salgın hastalıklarla mücadele için 1920 yılında, yabancıların hayal olarak nitelendirdikleri yerli aşı üretimine geçildi. Sivas'ta üretilen üç milyon çiçek aşısının tümü halka uygulandı. Sıtmalı yörelere yeterli **kinin** dağıtıldı. **Frengi** mücadelesine, yetmezlik içindeki devlet bütçesinden harcamalar yapıldı.⁴³⁴ Halka hizmet götürecek doktor sayısını arttırmak için, askeri doktorların bir bölümü ordudan ayrılarak sivil alanda görevlendirildi. 1921'de, bir yıl önce üç milyon ünite üretilen çiçek aşısı miktarı 5 milyona çıkarıldı. Sivas'taki aşı üretim merkezi genişletilerek bir yıl içinde 537 kilo **kolera**, 477 kilo **tifo** aşısı üretildi ve bu aşuların tümü halka uygulandı.

İstanbul ve **Sivas**'tan sonra **Diyarbakır**'da da, içlerinde bakteriyoloji, kimya laboratuvarı, aşı merkezi ve kuduz tedavi bölümlerinin olduğu sağlık merkezi kurularak; sağlık hizmetlerinin dağılımında denge sağlanmaya çalışıldı. **Afyonkarahisar**, **Eskişehir** ve **Niğde** gibi illerde tıbbi temizleme (sterilizasyon) merkezleri açıldı.

Urta ve **Sinop** karantina merkezleri, aletleri tamir edilerek yeniden devreye sokuldu. 1000 kg devlet **kinini** Ziraat Bankası aracılığıyla hastalara dağıtıldı. Devlet hastanelerine başvuran 30 bin hastanın 20 bini tedavi edildi.⁴³⁵ Bütün bunlar yoksunluk içinde sürdürülen Kurtuluş Savaşı devam ederken gerçekleştirildi.

§

Cumhuriyetin ilanından sonra sağlık atılımlarına, daha kapsamlı ve daha yaygın olarak devam edildi. Tıp eğitimini özendirici kararlar alındı. Gelir düzeyi düşük olan başarılı öğrencilerin tıp eğitimi yapmaları için ücretsiz öğrenci pansiyonları, burs olanakları sağlandı. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin olanakları, ayrıcalıklı desteklerle artırıldı. Öğrenci kapasitesi 1000 kişiye çıkarıldı. Hekimlere zorunlu hizmet yükümlülüğü getirildi. Anadolu'da hizmet yapan hekimlerin aylıkları yükseltildi. O yıllarda koruyucu sağlık hizmetlerinde çalışan bir hekim, zorunlu hizmet yaparken, başbakanından daha fazla ücret alıyordu.⁴³⁶ 1925 yılında **1. Ulusal Tıp Kongresi** toplandı. Hekimlik mesleğinin uygulama kurallarını düzenleyen ve halen yürürlükte olan **1219 sayılı yasa** çıkarıldı. İlk **Türk Kodeksi** bu dönemde hazırlandı. 1930 yılında 1593 sayılı **Umumi Hıfzısıhha Yasası** çıkarıldı. Bu yasanın Bakanlığın görevlerini belirleyen 18 maddeden 15'i, koruyucu sağlık hizmetleriyle ilgilidir. Bu yasa, o dönemin uluslararası düzeyde en ileri sağlık yasalarından biriydi.⁴³⁷

Sağlık hizmetlerini köylere dek yaymak için "**seyyar tabiblik**" uygulaması getirildi. Türkiye'ye özgü bu uygulamayla, hekimler at, eşek ya da kağnıyla köyleri dolaşarak hastalık taraması yaptılar. Hastanelere uzak yörelere "**Muayene ve Tedavi Evi**" adıyla 510 yataklı sağlık hizmet birimleri kuruldu. Buralarda 5 yataklı olanlara bir "hükümet hekimi", on yataklı olanlara ise ayrıca bir hekim görevlendirildi. Sayıları zaman içinde 300'e varan bu birimlerin açılmasına; 1950'den sonra, Adnan Menderes Hükümeti tarafından son verildi.⁴³⁸

1936 yılında Ankara'da "**Halk Sağlığı Okulu**" açıldı. Bu okul uzun süre, her düzeyde sağlık personeli yetiştirdi ve halk sağlığı alanında uzmanlık eğitimi verdi. Sağlık Bakanlığ'na kurmay bir

danışmanlık birimi olarak hizmet veren bu okul da, 12 Eylül 1980 Darbesi'nden sonra kapatıldı.⁴³⁹

Devlet hastanelerinden sağlık ocaklarına dek değişik kamu kurumlarıyla toplumun her kesimine ücretsiz sağlık hizmeti götürülürken memur ve işçilerin sosyal ve sağlık gereksinimlerini karşılayacak yeni yapılanmalara gidildi. 1937 yılında "**3008 sayılı İş Yasası**" çıkarıldı İşçilerin sosyal güvenlik haklarını güvence altına alan bu yasayla, aynı zamanda memurların yararlanacağı "**Emekli Sandığı**" kuruldu.

Cumhuriyetin ilk 15 yılında sağlık konusunda yapılanlar, o günün koşulları gözönüne alındığında, gerçek bir sağlık devrimi niteliğindedir. Halk sağlığı açısından soruna yaklaşım biçimi ve buna uygun davranışlar, o dönemin dünya ölçülerine göre de ileri bir anlayışı içermektedir. Bugün, halk sağlığına yatırım yapmadığı gibi, yaratılan ve işleyen kurumları kapatan, sağlığı ve sosyal güvenliği "özelleştiren", ilaçta tam olarak dışa bağımlı hale gelen ve sosyal güvenlik kurumlarını çokerten hükümetlerle karşı karşıyayız. Sağlık ve sosyal güvenlik sorunlarımız IMF gibi uluslararası bir finans kuruluşunun öncelikli gündemidir. Türkiye'ye, "*borç alabilmen için sosyal güvenlik kurumlarını reforme* (deforme diye okuyabilirsiniz) *etmelisin*" deniliyor ve bu isteğin ne anlama geldiği halk tarafından ne yazık ki bilinmiyor.

Türk halkı, bugün birçok konuda olduğu gibi sağlık sorunlarıyla da başbaşa bırakılmış durumdadır. **Atatürk** döneminde üstesinden gelinmiş olan birçok hastalık bugün yeniden ve denetimsiz bir yayılma eğilimi içine girmiştir. Yoksullaşan halk, sağlık hizmetlerinin büyük oranda paralı hale getirilmiş olması nedeniyle tedavisine ayıracak parayı bulamamakta ve hastalığı zorunlu olarak, vücudunun doğal direncin ya da üfürükçülerin kerametine havale etmektedir.

Ulusal Verem Savaşı Dernekleri Federasyonu Yönetim Kurulu Prof. Dr. **Ferit Koçoğlu**, 53. Verem Eğitimi ve Propaganda Haftası nedeniyle yaptığı açıklamada, Türkiye'de, verem hastalığının seyrinde kaygı verici gelişmelerin yaşandığını belirterek şunları söylüyor. "*Toplumun verem mikropları ile karşılaşma riski artıyor. Hastalık kronikleşmektedir. Halen hastaların yarıya yakını kronik vakalardır. İlaçlara direnci olan kronik bir vakanın tedavisi de 23 milyar liraya mal olmaktadır. Veremle savaşın karargahları kabul edilmesi gereken*

dispanserlerin çalışmaları zayıflamıştır. Bakteriyolojik muayenelere de gereken önem verilmemektedir." 440

Atatürk döneminde, sınırsız yoksulluk ve sıradışı yoksunluklar içinde olunmasına karşın devletin tüm olanakları halka hizmet için kullanıldı. Türk halkı Ankara'daki siyasi otoritenin, tüm olanaklarıyla kendisi için çalıştığını yaşayarak gördü. Cumhuriyet Yönetimi'nin, sözle değil eylemle kendisinden yana olduğunu, yüzyıllar süren bir ezilmişliği ortadan kaldırmayı amaçladığını kavradı ve içten bir destekle devrimlerden yana tavır aldı. Ankara'da "**sosyal bir devlet**" kuruluyordu ve bu yeni devlet gücünü; ulusal hedeflerde birleşmiş, yeniliğe açık, fedakar Anadolu halkından alıyordu.

Günümüzdeki sağlık ve sosyal güvenliğe yönelik IMF isteklerinin gerçek amacı, temeli Atatürk döneminde atılmış olan ve halk üzerinde saygınlığı bulunan ulus-devlet gücünün kırılmasını sağlamaktır. Halkına hizmet sunamayan bir devletin güçlü olması mümkün değildir. Hastalıklar ve umutsuz bir gelecekle başbaşa bırakılan bir toplumun; ulusal birlik, dayanışma, yardımlaşma duygularını ve devlete olan güvenini yitirmesi kaçınılmazdır.

Bu yöndeki uluslararası çabalar, amacına Türkiye'de henüz ulaşamamıştır ama bu yönde "çok yol alındığı" da bir gerçektir. Bu "yolda" amaca yönelik her tür yöntem kullanılmaktadır. Sağlık ve sosyal güvenlik kurumlarının önce yıpratılması ve giderek ortadan kaldırılması, bu "oyun"un parçalarından biridir. Marmara depremi bile bu amaç için kullanıldı. Deprem acıları, devlete ve onun temel dayanağı Ordu'ya karşı yıpratma kampanyalarına dönüştürüldü. Askerlerin, maden işçilerinin ve diğer kamu görevlilerinin özverili çalışmaları ve Türk halkının benzersiz dayanışma girişimleri, çerçevesi belirsiz (aslında belli) bir "sivil toplum" edebiyatıyla kamuoyundan uzak tutuldu ve deprem devlete karşıtlığın aracı olarak kullanılmaya çalışıldı.

Mustafa Kemal Atatürk, yeni kurulan Cumhuriyet idaresinin ancak halkın sorunlarına somut çözümler getirerek güçlenip gelişeceğini bilir. Düşünce ve eyleminde, yerine getirilmeyen sözlere, boş vaatlere ve temelsiz övgülere yer yermes. Nutuk'ta şunları söyler: "*Cumhuriyet, alkış ile dua ile şenlik ve kutlama ile yaşamaz. Cumhuriyet bir tılsım değildir. Bundan sonra her iş kendiliğinden düzelecek, her derdin çaresi kendiliğinden bulunacak değildir.*

Cumhuriyet bize, yönetim şekli değişikliği ile birlikte anlayış değişikliği getiriyor mu? Milletvekili olacak zatlara birer devlet adamı kafası hediye ediyor mu? Efendiler devletin adını taktınız, işleri de yürütebilecek misiniz?"⁴⁴¹

11

ULUSLARARASI ŞİRKETLER

İkinci Dünya Savaşı'ndan beri uygulanan ve adına **Yeni Dünya Düzeni** denilen emperyalist sistemin temel unsurları uluslararası şirketlerdir. Günümüzde bu şirketlerin gücü o denli artmıştır ki bunlar artık, yalnızca ekonominin kurallarını değil, dünya siyasetini de belirlemektedirler. Küreselleşmenin öncüleri ve taşıyıcıları bunlardır. **Ford'un** ekonomik gücü Suudi Arabistan ya da Norveç'ten büyüktür. **Philip Morris'in** yıllık satışı Yeni Zelanda'nın GSMH'ndan fazladır. 300 uluslararası şirketin toplu varlıkları tüm dünyadaki üretim varlıklarının % 25'ini oluşturuyor.⁴⁴² Dünya ticaretinin % 67'sini 500 büyük şirket denetliyor.⁴⁴³

Şirketlerin büyümeyi sürekli kılmaları, kendi açılarından yapısal bir gerekliliktir. Bu nedenle tekelleşerek dışarıya açılmak yani uluslararası hale gelmek zorundadırlar. Dış pazara açılmayan ya da pazarını yitiren şirketler varlıklarını sürdüremezler. Pazar yitirmemenin tek yolu, her türlü rekabete dayanmak, güçlü olmak ve gerektiğinde çatışmaktır. 20. yüzyıl bu çatışmaların örnekleriyle doludur.

Batı Avrupa kökenli şirketler 19. Yüzyıl sonunda, ABD kökenli şirketler de 20. Yüzyıl başında dünyaya açılarak uluslararası şirket haline gelmeye başladılar. Bu nedenle mal, sermaye ve hizmet dolaşımının milli sınırları aşarak küresel hale gelmesi, sanıldığı (ya da gösterildiği) gibi yeni bir olgu değildir. Yüz yıllık bir geçmişi vardır. ABD'den **Singer, Standart Oil, General Electric, National Cash Register, ITT Chrysler, Ford, International Harvester, Mc Cormik, General Motors, Kodak**; Batı Avrupa'dan **AEG, Siemens, Halske, Bergmann Shell, Unilever, Krup, Philips, Imperial**

Chemicals, Bayer v.b. şirketler 1890'larda dışarıya açılmaya başlamış ve küresel faaliyet gösteren uluslararası şirketler haline gelmişlerdi. Bu şirketler, denizasırlı ülkelerde acentalar ve üretim birimleri açmışlar ve yerli işbirlikçiler edinerek mal satış ve dağıtım ağları kurmuşlardı. **Birinci Dünya Savaşı**'ndan önce, üretim amaçlı 193 Amerikan şirketi ve 305 Avrupa şirketi dışarıya açılmıştı.⁴⁴⁴ Bunlardan yalnızca AEG, 1912 yılında 189 şirketi denetim altına almış ve o yılların değeriyle 1,5 milyar marklık bir sermayeyi çekip çevirir hale gelmişti. Dış ülkelerdeki şirket birim sayısı 34'e ulaşmıştı.⁴⁴⁵ ABD'nin 1919 yılındaki dış yatırımları 3,88 milyar dolara çıkmıştı. Ford'un 1920 yılında 19 ülkede araba ya da araba parçaları üreten yurtdışı fabrikaları vardı. O yıllarda Ford'un Amerikadaki fabrikalarında tam elli çeşit dil konuşuluyordu.⁴⁴⁶

20. yüzyıl başında 498 olan dışarıya açılmış şirket sayısı, 1945 yılında 1984'e , 1970 yılında ise 10909'a çıktı. 1990 yılında her alanda dış faaliyet gösteren şirket şube sayısı 206 bine yükselmişti.⁴⁴⁷ Amerikan şirketlerinin dış ülkelerdeki doğrudan yatırımları 1950 yılında 11.8 milyar dolarken bu miktar 1976 yılında 137 milyar dolara çıktı. Bu % 1161 oranında bir artış demektir.⁴⁴⁸

Uluslararası şirket şubelerindeki sayısal artışlar, küreselleşme yanlılarının ileri sürdükleri gibi yeni bir liberal dönemin göstergeleri değildir. Kapitalizmin liberal dönemi 19.yüzyılla birlikte tarihe karışmış ve 20.yüzyılda, uluslararası büyük şirketlerin ortaya çıktığı, sermaye ihracının yoğunlaştığı ve ekonomiye mali sermayenin egemen olduğu tekelci yeni bir dönem başlamıştır. Dünya Pazarlarının paylaşıldığı ve temelinde uluslararası şirket faaliyetinin bulunduğu bu döneme **emperyalizm** deniyor. Günümüzde sıkça kullanılan **küreselleşme** tanımının, emperyalizmi anlatmaktan başka bir anlam taşımayacağı bilinmelidir. Günümüz dünyasında; teknoloji ileri düzeyde gelişmiş, sermaye dolaşımı olağanüstü hızlanmış ve mali sermaye egemenliği mutlaklaşmıştır arna kapitalist emperyalizmin üretim ilişkileri açısından niteliği değişmemiştir. 20. yüzyılda liberalizm ortadan kalkmış ve küresel ekonomiye rnutlak bir biçimde büyük tekeller egemen olmuştur.

Büyük şirketler, bugün kendilerine ait çok sayıda küçük şubeler ve alt birimler açmaktadırlar. Uluslararası faaliyet gösteren şirket sayılarındaki artışlar, küresel ekonomiye katılan yeni şirketlerin ortaya çıkmasını değil, büyük şirketlerin şube ve alt birim sayılarını arttırarak

dünyaya yayılmasını göstermektedir. Günümüz dünyasında, yalnızca endüstriyel üretim ve ileri teknoloji alanlarında değil, dünya ticareti içinde yer alan tüm ekonomik faaliyetlerde egemenlik, birkaç büyük tekele aittir. Birleşmiş milletler kaynaklarına göre, örneğin dünya kimyasal madde üretiminin % 87'sini ABD, Japonya, Almanya ve İngiltere'ye ait az sayıdaki tekeller tarafından yapılıyor. Dünyadaki demir cevheri, boksit, bakır, jüt, tütün, orman ürünleri, pamuk, kahve ve çay ticaretinin % 80'i, her ürün için sayıları 3 ile 6 arasında değişen büyük uluslararası şirket tarafından denetleniyor.⁴⁴⁹

Uluslararası şirketlerin 1950'den sonra ulaştığı yapısal ve sayısal büyümenin, aynı yıllarda oluşturulmaya başlanan Yeni Dünya Düzeni ile çakışması; bu şirketlerin, **Yeni Dünya Düzeni'nin** bir ürünü olarak görülmesine neden olmuştur. Bu yanlış bir görüş değildir ama herhalde daha doğrusu; **uluslararası şirketlerin Yeni Dünya Düzeni'ni yaratmış olmasıdır.**

Dış yatırımlar için gerekli olan "istikrar", "siyasi ve askeri destek" ve "transfer garantileri" gibi şirket gereksinimleri 1920-1940 arasında yeterince sağlanamamıştı. Rus ve Türk Devrimlerinin etkisiyle yayılan ulusçu hareketler, korumacı uygulamalarla dünyanın hemen her yerinde, şirket dış yatırımları açısından son derece "olumsuz" bir ortam oluşturmuştu. Çatışmalarla dolu bir dünyada yatırım yapmak, şirket yöneticilerinin göze alabileceği bir risk değildi. ABD Birinci Dünya Savaşı süresince verdiği kredileri geri alamamıştı. Birçok ülkede devlet korumacılığı, kamu kaynaklı kalkınma ve planlı ekonomiye dayanan uygulamalar yapılıyordu. Gelişmiş ülke yöneticileri, dünyayı saran toplumsal ve ulusal dayanışma nedeniyle kendilerini olumsuz bir biçimde etkileyen 1920-1945 dönemini hiç unutmadılar. Savaş sonrasında geliştirilen **Yeni Dünya Düzeni** politikalarının tümü, bu dönemin ekonomik ve politik "olumsuzluklarının" bir daha yaşanmaması üzerine kuruludur. Hâlâ sürdürülen 30'lu yıllar edebiyatı, dönemin yaygın ve etkili eğilimleri olan ulusçu ve toplumcu hareketlere karşı duyulan politik tepkinin bitmeyen görüntüleridir.

Ancak herşeye karşın dünya yeni yüzyıla, 20. yüzyıl başlarındaki koşulların hemen aynısıyla girdi. Bir yanda zengin ve güçlü azınlık diğer yanda yoksul çoğunluk. Tarihin her döneminde olduğu gibi her toplumsal gelişme kendi karşıtını da içinde taşıyor. Büyük devlet etkinliğine karşı, tepkiler artıyor. 20 ve 30'lu yıllarda **Türkiye'de** uygulanan, bugün **Çin'de** uygulanmaya devam edilen **karma**

ekonomik sistem, gelişmiş ülkelerce kaygıyla izleniyor. Küreselleşme savunucusu Amerikalı ekonomist **Prof. J.K. Galbraith** bu kaygıyı şöyle dile getiriyor: *"Sosyalist ekonomik sistemin çökmesiyle dünya büyük ölçüde değişmiştir. Birtakım ülkeler sosyalist uygulamadan vazgeçti ama son derece TEHLİKELİ olan ve bugünlerde büyük ekonomik politik başarı gibi görünen KARMA EKONOMİ yolunu tuttular"* ⁴⁵⁰ Az gelişmiş ülkelerin kalkınma çabalarında son derece başarılı olan Karma Ekonomik Sistem ve sosyal piyasa ekonomisi, emperyalist devletler için her zaman, karşı çıkılması gereken kaygı verici gelişmeler olmuştur. **Galbraith'ın** az gelişmiş ülkelerdeki, "karma ekonomi yolunu" "tehlikeli" sayması, kendi açısından olağandır. Olağan olmayan; bazı az gelişmiş ülke yöneticilerinin de bu düşünce ve bu düşünceye uygun eylem içinde olmalarıdır.

Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel**, 11 Ekim 1999 günü Ankara Sheraton Oteli'nde düzenlenen "2. Dış Ticaret Haftası'nın" açılışına katıldı ve burada şunları söyledi: *"Türkiye'nin önündeki en önemli sorun ekonomik rejim ile demokratik rejim arasındaki uyumsuzluktur. Türkiye, hızlı bir biçimde karma ekonomiden, serbest piyasa ekonomisine geçmelidir. Türkiye'de zihniyetler artık değişmelidir."* ⁴⁵¹

Bu konuşmadan 1 gün sonra. 12 Ekim 1999'da Başbakan Yardımcısı **Mesut Yılmaz**, partisinin gurup toplantısında şunları söyledi: *"Bu günkü aşırı merkezîyetçi devlet yapısıyla yolumuza devam edemeyiz. Türkiye'yi Ankara'dan idare edemeyiz. Bu elbise dikiş tutmaz."* ⁴⁵²

Kendisine bu denli karşı yöneticilere sahip bir devlet, dünyada herhalde yoktur. Bu sözleri söyleyenler, bu ülkeyi uzun süreler yönetmiş ve gelinek noktanın dolaysız sorumluluğunu taşıyan kişilerdir. Türkiye'nin, yeni yönelim biçimlerine mi yoksa yeni yöneticilere mi gereksinimi olduğu, 1923-1939 arasında yapılanlar ve söylenenler gözönüne getirilirse yanıt açıkça ortaya çıkacaktır.

§

Yeni Dünya Düzeni ideolojisi, 2.Dünya Savaşı öncesi dünya koşullarına karşı açılan bir savaş gibidir. Anlayış ve amacının temelinde devletçi ekonomik uygulamalara ve ulusal bağımsızlık eylemlerine karşıtlık vardır. Ekonomik, politik ve askeri yapılanmalar ve bu yapılanmaları düzenleyen uluslararası anlaşmaların tümü, bu

karşıtlık üzerine oturtulmuştur. Yeni düzen politikalarının ekonomik amaçlarının gerçekleştirilmesi, bu amaçları gerçekleştirecek araçların geliştirilip güçlendirilmesiyle olanaklıdır. Bu araçlar uluslararası şirketlerdir. Uluslararası anlaşmaların, şirketlerin istem ve gereksinimlerini karşılayan maddelerden oluşmasının nedeni budur.

ABD'nin doğrudan dış yatırımları 1946 yılında 7,2 milyar dolarken bu miktar, 1960'da 31,8, 1970'de 78,2, 1976 yılında 137,3 milyar dolara çıktı.⁴⁵³ Avrupalı uluslararası şirketler, 1920-1945 arasındaki 25 yılda, üretim amaçlı 289 dış şirket birimi açarken, 1968-1970 arasındaki iki yılda 1759 dış şirket birimi açtı.⁴⁵⁴ Japon şirketleri için de durum farklı değildir. 1930-1945 arasında tüm şirket birimlerinin % 8,3'ünü oluşturan yeni açılan Japon şirket birim sayısı, 1968-1970 arasında, sayısını 209'a oranını da % 40,1'e çıkarmıştı.⁴⁵⁵

Kalkınma ve toplumsal ilerleme hareketlerini dış sermaye yatırımlarına bağlamak pek çok az gelişmiş ülke "**yöneticisi**" için "**alternatifi olmayan**" ekonomik gelişme yoludur. Buna inanan ya da inandırılan bu tür "**yöneticiler**", ülkelerine yabancı sermaye çekmek için her türlü ödünü vermeye hazır dırlar. Bunlar yabancı yatırım almak için, ulusal haklardan kolayca vazgeçerler ve ülkelerinin geleceğini ipotek altına alacak anlaşmalara imza atmaktan çekinmezler. **Sermaye ihraç etmeye gerçek anlamda gereksinimi olanların gelişmiş ülkeler olmasına karşın, kendilerini dış sermaye almaya zorunlu hale getirirler.** Ülke içindeki yabancı sermaye hareketlerini tam anlamıyla serbest bırakırlar ya da bırakmak zorunda kalırlar.

Dünya otomobil devi **Ford**, Türkiye'de "güçlü" bir yerli ortak bularak bir otomobil fabrikası kurmak istediğini açıkladı. Konu medyada yer aldı ve sevinçli bir haber olarak kamuoyuna duyuruldu. Devlete ait (SEKA) çok değerli bir arazi, üzerindeki doğal varlıklarla birlikte ücretsiz olarak şirket emrine verildi. Çok kısa bir sürede hazırlanan temel atma törenine Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel** katıldı ve törende yaptığı konuşmada, Cumhurbaşkanlığı konutunu kastederek; "*Ben böyle yatırımlar için Çankaya'nın bahçesini bile veririm*" dedi. Medya, fabrikanın açılış törenlerini neredeyse naklen yayınladı ve Türkiye'nin tüm dünyaya ihracat yapacak bir eser kazandığı yönünde yayınlar yaptı. Oysa olan şey, Ford'un Ortadoğu'ya mal sevkiyatı yapacak montaj üssünü İstanbul'dan Adapazarı'na taşıyarak genişletmesiydi; öncelik Ford'un önceliği, yarar Ford'un

yararıydı; Türk ulusal sanayinin bu işlemde yararı değil tersine zararı vardı.

Uluslararası şirketler için, "az sermaye ile çok yatırım" stratejik bir hedefdir. Bu nedenle sermayesi kıt, birikimi yetersiz az gelişmiş ülkeler; yabancı sermaye aldıkları oranda sanayileşmeden uzaklaşır ve yoksullaşırlar. Dış borca dayalı yerel kaynaklar "teşvik kredileri" adı altında bu tür yatırımlara ayrılarak; kalkınma için gerekli olan sermaye birikimleri, yerli ortak bulan uluslararası şirketlerin kullanımına verilmiş olur. Gelişmiş ülkeler, hem borç faizlerinden hem de, bu borçların gerçek kullanıcıları olan kendilerine ait uluslararası şirketlerin yüksek : oranlı kârlarından elde ettikleri gelirleri ülkelerine taşırlar. Brezilya'da bir dönem Planlama Bakanlığı da yapan ünlü ekonomist Prof. **Furtada** uluslararası şirketleri bir benzetmeyle şöyle anlatıyor: "*Uluslararası şirketler bazı egzotik ağaçlar gibidir. Bu ağaçlar belli bölgelere dikilince, bütün suyu toplar ve araziyi kurutur.*"

456

§

Az gelişmiş ülkelerde dışardan alınan kredilerle ülke içinde dağıtılan teşvikler arasında, birbirini tamamlayan dolaysız ilişkiler vardır. Kredilerin hemen tamamı şarta bağlıdır ve şartları açıklayan sözleşme maddeleri kredinin gideceği adresi gösteren pusulalar gibidir.

Türkiye, 31 Mayıs 1968 tarihinde ABD ile bir kredi anlaşması imzaladı. "**Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında Kredi Anlaşması**" adını taşıyan bu anlaşma 31.5.1968 gün ve 12978 sayılı Resmi Gazete'de Yayınlanarak yürürlüğe girdi. Anlaşmanın 1. ve 2. maddeleri şöyleydi: "*AID (Türkiye'deki ABD Yardım Teşkilatı) Türkiye'nin değişik bölgelerindeki bakır madenleri ile eritme tesisleri kompleksinin birleştirilmesi ve geliştirilmesi, Murgul, Küre ve Espiye madenlerinin bakır üretiminin artırılması için, 30 milyon 500 bin dolarlık bir krediyi, Dış Yardım Kanunu uyarınca Türk Hükümeti'ne verecektir. Hükümet borç tutarını, AID'den alacak ve özel teşebbüse ait bir Türk şirketi olan Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş.'ne verecektir...*" Etibank'ın Ergani hariç tüm bakır kuruluşlarını, ABD'nin denetimi altındaki Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş.'ne devretmeyi öngören bu anlaşmanın, 3. bölüm b, c ve d fıkraları ise şöyleydi: "*Şirketin Kuruluş*

sözleşmesi, tescil belgesi, organizasyon şeması, Türk Hükümeti'nin krediyi şirkete borç vereceğine ilişkin hükümetle şirket arasında yapılmış olan sözleşmenin tasdikli bir sureti ile şirket üst yönetiminde görev alacak personel listesi ve yönetim kurulu üyelerinin isimleri AID'ye bildirilecektir. AID'nin bütün bunları uygun görmesi halinde kredi ödemesi yapılacaktır." ⁴⁵⁷

Dış kredilerin hemen tümü, bu ve buna benzer koşullar içerir. Bu tür kredilere başvuran az gelişmiş bir ülke, sonu "ulusal tükeniş" olan bir yola girmiş demektir. Birbiriyle ilintili olan borç anlaşmaları arka arkaya imzalanır ve ülke kısa sürede dış borç almadan ayakta duramaz hale gelir. Dış borçların "teşviklere" dönüşerek kendilerine iletilmesini bekleyen yabancı ortaklı şirketler bunu başaramayan (dış borç bulamayan) hükümetlerin koltuklarını altlarından alırlar.

Kamu yönetim geleneklerinin bozulduğu, kredi dolaşımını devlet destekli "**cesur**" **Al Capon**'ların yönlendirdiği Türkiye gibi ülkelerde "teşvik" sorunu demek sistem sorunu demektir. Siyasi partiler ve onların liderleri herşeyden ödün verirler ama kamu bankalarının yönetimi, gümrükler ve teşviklerin dağıtılması konusunda hırslı ve uzlaşmaz bir tutum sergilerler. Ülke borçları ve "ulusal çöküş" arttıkça bu tür yöneticilerin hareket alanları ve cesaretleri artar.

DYP-CHP Koalisyon hükümeti 1995 yılının ilk 11 ayında, 700 trilyon liralık teşvik dağıtmıştı. Hükümet ortakları ani bir kararla erken seçime gitmek istediler ve seçim için 24 Aralık 1995 tarihini belirlediler. Seçim öncesi teşvik dağıtımında gerçek bir "patlama" oldu ve 11 ayda 700 trilyon lira teşvik veren hükümet bir ayda tam 1,4 katrilyon liralık teşvik dağıttı. ⁴⁵⁸

Teşviklerle yabancı sermaye yatırımları arasında, birbirini tamamlayan yakın bir ilişki vardır. Uluslararası şirketler herhangi bir ülkede yatırım yaparken ya yeni bir şirket kurarlar ya da var olan bir şirketi satın alırlar. Her iki biçimde, ama özellikle yeni şirket kurma biçiminde, kendilerine yerli ortak bulurlar. Ortaklıkta, hisse oranları ne olursa olsun, belirleyicilik her zaman yabancı şirketlerin inisiyatifindedir. Bu konuda ödün verilmez. Yerli ortaklar, yatırım için arazi sağlama, inşaat yaptırma, işçi bulma ve hükümet yetkilileriyle ilişkileri yürütme gibi ikinci sınıf işleri üstlenirler. "Yerli" ortakların üretimin niteliği, yurtdışı pazarlama, teknoloji belirleme, fiyat ve satış politikalarını saptama gibi stratejik konularda herhangi bir etkileri yoktur ya da çok azdır.

Türkiye'de yabancıların ortak olmadığı ya da daha doğru bir deyişle uluslararası şirketlerin ortaklığa almadığı büyük holding kalmamış gibidir. Bu şirketler özellikle kuruluş aşamasında, dış kaynaklı devlet borçlarının büyük bölümünü "**teşvik**" adı altında alırlar. Devlet dış borçları ödemeye çabalarırken şirketler, hızla tamamladıkları yatırımlardan yüksek oranlı kâr elde ederler ve bu kârları "ortaklarıyla" paylaşırlar. Böylece borçlanan Türkiye, borcu kullanan ise yabancı şirketlerle yerli ortakları olur. Türkiye'de, uluslararası yabancı şirketlerin ortak olduğu yerli şirketlerin bazıları şunlardır:

KOÇ GRUBU: Türk Traktör, Tofaş, Şark Sigorta, Otoyol, Mako (İtalya); Türk Siemens, Simko, Etmaş, Garanti İnşaat (**Almanya**); Otosan, Goodyear, General Elektrik, Koç Bank. (**ABD**); Bozkurt Mensucat (Fransa); Altinyunus (**Danimarka**);

SABANCI TOPLULUĞU: Brisa, Toyota (**Japonya**); Philsa, Marsa-KJS, Holsa İnc., Cigna-Sa, Ankara Hilton, Mersin Otelcilik (**ABD**); Hoechst, BİFA (**Almanya**); Türk Philips, Türk Philips Aydınlatma (**Hollanda**); Susa (**İngiltere**); Dusa (**Fransa**);

ECZACIBAŞI: Artema (**Almanya**); Dosan, Orta Anadolu Seramik (İsviçre); Türk Pirelli (**İtalya**); İpek Kağıt, Sanipak (**ABD**);

İŞ BANKASI: Türk Arap Bankası (**Libya**); Unilever-İş (**Hollanda**); Çelikkord A.Ş. (**İtalya**); İstanbul Segman (**Japonya**); İş-Genel Finansali Etitaş (Fransa); Türk Merchant Bank., General Elektrik (**ABD**); Otomarsan, Titaş Turizm End., Mus Meyan Kökü (**Almanya**); Dosan (İsviçre); İzmir Demir Çelik (**Suudi Arabistan**);

YAŞAR HOLDİNG: Akril Kimya, Tütünbank (**ABD**); Botaş DYO Sadolin, Viking Kağıt (**Danimarka**); Pınar Su (Almanya);

ÇUKUROVA HOLDİNG: Uluslararası Bank (İsviçre); Robert Bosch, Türk Henkel, Turyağ (**Almanya**); OYAK-Renault (Fransa) ⁴⁵⁹

Sabancı Holding bünyesindeki şirketlere ortak olan uluslararası yabancı şirketler ve bu şirketlerin ortaklık hisseleri şöyledir: AKÇANSA (Çimento Sanayi), CBR (**Belçika**), % 50; TOYOTASA (otomotiv), Toyota ve Mitsui (**Japonya**), % 50; BNP-AK-DRESDNER BANK (Finans) BNP (**Fransa**), Drcstner Bank (**Almanya**); BRISA (Lastik Sanayi), Bridgestone (**Japonya**), % 50; YAZAKİSA (Otomotiv) Yazaki Corp.(Japonya), % 75; KORDSA (Lastik Sanayi) Du Pont (**ABD**), % 50; DUŞA (Lastik Sanayi), Du Pont (**ABD**), % 50; BEKSA (Lastik sanayi), Bekaert (**Belçika**), % 50;

SAKOSA (Kimya sanayi), Koch (ABD), Saba (Meksika), % 50; BİMSA (Bilgi işlem), IBM (ABD), % 50; MARS-KJS (Gıda Sanayi), Philip Morris (ABD), % 50; DA-NONESA (İçme Suyu, Hayat Suyu) Danone (Fransa), % 50; PHILSA (Tülün), Philip Morris (ABD), % 75; PHILIP MORRISSA (Sigara dağıtımı), Philip Morris (ABD), % 75; OLMUKSA (Kağıt ve ambalaj sanayi) International Paper Co. (ABD), % 50.

Sabancı Holding'in Uluslararası İşbirliği adıyla birlikte çalıştığı uluslararası şirketler ve bu şirketlerin üretim alanları ise şöyledir: MITSUBISHI MOTOR CO. -TEMSA, (Japonya) (Otobüs, minübüs, kamyonet üretimi) (lisans); KOMATSU LTD-TEMSA, (Japonya) (Büyük iş makineleri üretimi) (lisans); SHARP CO.-TEMSA, (Japonya) (Yazarkasa, hesap makinası üretimi) (lisans); MITSUBISHI HEAVY INDUSTRIES LTD-PİLSA, (Japonya) (Klima cihazları üretimi) (lisans); LIMAGRAIN HYBRID SEEDS-SAPEKSA, (Fransa) (Tohum üretimi); CROWN CORK & SEAL CO.-PİLSA, (ABD) (Otomobil yan sanayi) (lisans) ve (distribütör); HİLTON INTERNATIONAL-HILTON-SA(ABD) (Otelcilik); KOMATSU FORKLİFT LTD-TEMSA, (Japonya) (Forklift ve istif makineleri üretimi) (lisans).⁴⁶⁰

§

Uluslararası şirketler, dış yatırımlar için gerekli olan sermayenin % 10-15 gibi çok küçük bir bölümünü kendi öz kaynaklarıyla karşılarlar. Geri kalan, % 85-90 oranındaki büyük pay sermaye ihraç edilen ülke kaynaklarından karşılanır. Bu nedenle uluslararası şirketlerin gerçekleştirdikleri hızlı büyümenin arkasındaki temel besleyici güç, merkezden yapılan sermaye aktarımları değil, bu şirketlerin dışarıda "yarattıkları" kaynaklardır. Burada, bir miktar borç desteğinden sonra kendi kendini besleyen bir süreç söz konusudur.⁴⁶¹

ABD uluslararası şirketleri, dış yatırım sermayesini başlıca dört kaynaktan sağlamaktadırlar: Yeniden yatırılan yerel kârlar (dağıtılmayan kârlar), amortisman bedelleri, yerel krediler ve ABD kaynakları. Bu şirketler, 1966-1972 döneminde ortalama olarak, imalat sanayisine ait dış yatırımlarının; % 19'unu yeniden yatırılan yerel kârlardan, % 38'ini amortisman bedellerinden, % 31'ini yerel kredilerden, % 9'unu da ABD kaynaklı sermaye ile karşılamışlardır.⁴⁶²

Amerikan şirketlerinin yerel kaynaklardan sağladığı sermaye oranı görüldüğü gibi % 91'dir. (Avrupa uluslararası şirketlerinde bu oran birkaç puan daha düşüktür.) Gelişmiş ülkeler yapım sanayisindeki her 100 dolarlık dış yatırımının yalnızca 9 dolarını kendi kaynaklarıyla karşılamaktadırlar. Türkiye'de faaliyet gösteren uluslararası şirketler 1973 yılında yatırım sermayelerinin % 81'i kadar borçlanmışlar bu borçlanmanın % 96'sını Türkiye içinden sağlamışlardır.⁴⁶³ Yerel kredi kullanma dünya ortalaması % 31 olduğu gözönüne alındığında, Türkiye'nin "cömertliği" ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası şirketler yatırım yaptıkları ülkelere, üretilen malları ihraç etme yetkisi vermezler. Çünkü böyle bir eylem, çevre ülkelerde aynı iş kolunda faaliyet gösteren aynı şirkete ait şirket birimlerinin pazarını daraltacaktır. Uluslararası şirketler, alt birimlerini birbirleriyle rekabet ettirmeyeceklerine göre, ihracatı kısıtlayan ya da tam olarak yasaklayan bir politika uygulurlar. Yatırım yapacakları ülkelerde yaptıkları lisans ve işbirliği anlaşmalarında bu tür yasaklayıcı hükümleri kabul ettirirler. 1974 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Bolivya, Kolombiya, Ekvator, Peru ve Şili'de uluslararası şirketlerle imzalanan 409 lisans anlaşmasından 317'si (% 78) ihracatı tamamen yasaklamakta, geri kalanların bir kısmı da yalnızca belirli bölgelere ihracat izni vermektedir.⁴⁶⁴ Bu konuda UNCTAD'ın (BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı) 1973 yılında yaptığı bir başka araştırmada; Kolombiya, Hindistan, İran, Jamaika, Kenya ve Malezya'da faaliyet gösteren 102'si yerli-yabancı ortaklı, 45'i % 100 yabancı 147 şirketten % 53'ünün hiç ya da çok az ihracat yaptığı saptanmıştır.⁴⁶⁵ Hindistan'da 1964 yılında yürürlükte olan 1051 adet ortaklık ve lisans anlaşmasının % 45'inde ihracatı kısıtlayan açık hükümler bulunmaktadır.⁴⁶⁶

Dünyanın tüm pazarlarında var olmak isteyen uluslararası şirketler, ülkeler ve bölgeler düzeyinde örgütlenmişlerdir. Her yatırım bölgesi çevre bağlantılarıyla birlikte şirket merkezlerindeki yönetim organlarına bağlıdır. Nerede, ne kadar üretim yapılacağı, üretimin nerelerde pazarlanacağı merkezin denetimi altındadır. Bir ülke ya da bölgeden çevre ülkelere gönderilecek malların miktar ve gönderme biçimine, tüm dünya pazarlarını içine alan küresel ticaret ağına yönelik stratejik programlara sahip şirket merkezleri karar verir. Bu nedenle, az gelişmiş ülkelerde gösterişli haberlerle ihracat gibi gösterilen dışarıya mal gönderme faaliyetleri gerçekte şirket merkezinin onay verdiği mal sevkiyatlarıdır. Fiat'ın örneğin Ukrayna'da otomobil

fabrikası varsa, TOFAŞ bu ülkeye merkezin haberi olmadan araba gönderemez.

§

Uluslararası şirketler vergi vermez ve mali açıdan denetlenemezler. Bugün, uluslararası şirketlerin küresel faaliyetlerini değil denetlemek, izlemek bile olası değildir. Son derece değişik yapılanmaları, ulusal yasalardan sıyrılma yetenekleri, siyasi ve mali güçleriyle uluslararası şirketler, çağımızın ekonomik bukalemunlarıdır. Bunlar, kimi zaman **yerli şirket**, kimi zaman **yabancı şirket**, kimi zaman **eşit katılımlı ortak**, kimi zaman da **yap-ışlet-devret** yatırımcısıdır. **Patent satıcı, kredidatör, sermaye yatırımcısı, üretimi ve montajcı** kılıklarıyla ortaya çıkarlar ve kolaylıkla kılık değiştirebilirler.

Uluslararası şirketler çalışma koşullarını kendilerinin belirlemesini, yarıyasal ya da yasal olmayan her türlü kazancın meşru sayılmasını isterler. Bu nedenle günümüzde, legal ve illegal işler hep içiçedir. Dünyanın tüm bankalarında üretim ve ticaret kurlarıyla kaçakçılık gelirleri aynı işlemi görür. "İş çevreleriyle" mafya örgütleri, "uyumlu birliktelikler" oluştururlar. Özellikle az gelişmiş ülkelerde "iş çevreleri" kayıt dışıcılığa kayarken, yasadışı oluşumlar "iş çevreleri" haline gelirler. Kolombiya'daki uyuşturucu kartelleri üzerinde araştırmalar yapan ve yaptıkları araştırmayla uyuşturucu ticaretinin küresel boyutunu ortaya koyan **Dario Batancourt ve Marta Garcia**; vardıkları sonucu "*çıplak bir gerçeklik*" diye ifade ederek şöyle özetliyorlar: "*Günümüzde kapitalizmi yasal mafya, mafya ise yasadışı kapitalizmdir.*" ⁴⁶⁷

Araştırmacıların bu yargıları polis raporlarıyla da doğrulanıyor. **Bern Federal Polis Teşkilatı'nın** 1999 yılında yayınladığı bir raporda, Avrupa'nın göbeğinde bulunan ve "Dünya'nın en uygar" ülkesi olduğu söylenen İsviçre'de; İsviçre merkezli 90 şirketin Rus mafyasıyla bağlantılı olduğu, bunların 153 suça iştirak ettiği, **Zürih** ve Cenevre'deki bankaların karapara aklama suçu işlediği, bu şehirlerde beyaz kadın ticareti yapıldığı ve internet kanalıyla çocuk fahişe arayan İsviçreli zenginler bulunduğu açıklandı. ⁴⁶⁸

Vergi toplamak her zaman zor bir iştir ama uluslararası şirketlerden vergi almak her şeyden daha zordur, (artık olanaksız)

50 yıldır tüm dünyaya egemen kılınmış olan **Yeni Dünya Düzeni** onlara, vergi vermemeleri için sayısız olanaklar sunar. Dünya çapında iş yapan şirketler ülkelerarası ticarete, transfer fiyatlarını kendileri belirlerler. Ticari işlemleri kağıt üzerinde, transferlerden az vergi alınan ya da hiç alınmayan yerlere kaydırırlar. İthalat ve ihracat işlemlerinin büyük bölümünü, şirket içi mal alışverişi olarak buralarda gösterirler. Şirket şubeleri arasında ya da şubelerle ana şirket arasında gerçekleştirilen mal alışverişlerinde fiyatlar pazar güçlerinin etkisi altında değildir. Fatura miktar ve fiyatları isteğe bağlı olarak, "duruma" ve "konuma" göre "özgürce" belirlenir. Transfer fiyatları vergi iadeleri gözetilerek onaylanır. Kâr ve zararlar şirketin küresel bilançolarına en yararlı olabileceği yerlerde ortaya çıkar. Değişik yöntemlerle elde edilen vergilendirilmemiş kârlar ve yasadışı kazançlar, devlet denetimi olmayan ülkelerde ya da onların çevresindeki adı-sanı duyulmamış küçük ve garip "devletçiklerde" aklanır. Buraları, dünyanın geleceği için öngörülen devletsiz, denetimsiz bir tür "yönetim birimleridir" **Cayman Adaları, Bahamalar, Bermuda, Cape Verde, Bahreyn** böyle yerlerdir. Bunların dünyanın her yeriyle kolay uçuş ve iletişim bağlantıları vardır. 548 banka ofisine hizmet veren **Grand Cayman İş Merkezi**, dünya yüzünde fax yoğunluğunun en yüksek olduğu yerdir. Yalnızca **Ceyman'daki** 548 banka ofisinde 1992 yılında, 400 milyar dolar aktif para bulunuyordu.⁴⁶⁹

The Wall Street Journal'da Yayınlanan bir araştırmaya göre "**kıyı bankacılığındaki**" (vergi kaçırılan, kara para aklanan yerler için bu tanım kullanılıyor) paranın çok büyük çoğunluğu gelişmiş ülkelere ait. İngiltere, ABD, Japonya, Almanya ve Fransa'nın "**kıyı bankacılığındaki**" para toplamı 1998 yılında 4.523 trilyon dolardır. Gazetedeği araştırmada, zengin ülkelerin kıyı bankacılığıyla ünlü finans merkezlerinde "zararlı vergi rekabeti" ile milyonlarca doları kendilerine çektikleri belirtilerek; "*vergi kaçakçılığı yapılan bu yerlerde, uyuşturucu paralarının aklanmasına karşı yürürlükteki uluslararası anlaşmaların uygulanması gerektiği*" belirtilmektedir.⁴⁷⁰

Dünya para trafiği konusunda uzman olan Amerikalı **Anthony Ginsberg** endüstrileşmiş ülkelerin para stoklarının yaklaşık yarısının "vergi cennetlerinde" olduğunu ya da buralardan geçtiğini söylemektedir.⁴⁷¹ Bu çok büyük bir paradır. Günümüzde gümrükler fabrikalardan, limanlar Dış Ticaret Müsteşarlığından daha önemli yerler haline gelmiştir. Türkiye'de, "iş çevrelerinin" Bankalar Yasası'na

verdiği önem, limanların özelleştirilmesindeki hız bu açıdan değerlendirilmelidir.

Firma içi ticaretin küresel ticaret içindeki yükselen oranları, uluslararası şirketlerin artmakta olan güçlerinin göstergesi gibidir. 1970 yılında, yapım sanayinde çalışan 233 ABD kökenli uluslararası şirketin; ABD'nden küresel pazara gönderdiği malların % 42'si, getirdiklerinin % 45'i "firma içi" (pazar dışı) mal gönderme biçiminde oluyor ve bu, faaliyetlerin tümü, ihracat ve ithalat olarak görülüyordu.⁴⁷² İngiltere'de faaliyet gösteren ABD firmalarının ihracatlarının % 50'si, Kanada'dakilerin % 75'i "firma içi ticaret" biçiminde gerçekleşiyor.⁴⁷³

Uluslararası şirketlerin vergi giderlerinden kurtulmak için küresel ticareti, "şirket içi faaliyetler" haline getirmesine en iyi "kanıtlı" örnek; İRS Toyota'nın ABD'deki faaliyetleridir. **Amerika Ulusal Vergi Dairesi** 1992 yılında Toyota'nın Amerika şubesinden ABD'nde satılan otomobil, kamyon ve yedek parçalar için çok fahiş fiyatlar istendiğini ortaya çıkardı. Japonya'daki ana şirketten "yüksek fatura bedelleriyle" gelen mallar resmi kayıtlara göre, çok küçük kâr oranlarıyla satılıyor görünüyordu. Vergi müfettişlerinin soruşturma başlatması üzerine, görünüşte yasal bir usulsüzlük olmamasına karşın **Toyota** bu sorunu "*daha çok deşilmemesi*" için, yüklüce bir para cezası ödeyerek "*uzlaşma*" yolu ile kapattı.⁴⁷⁴

ABD Hükümetleri, vergi toplamada çok iddialı olduklarını, tüm davranışlarıyla göstermeye çalışırlar. **Ulusal Vergi Dairesi'nin** hemen tüm çalışanları kendilerini Amerikan sisteminin temel direkleri olarak görürler. Ellerinin altında kullanılmayı bekleyen çok geniş yetkiler ve bu yetkilerin yarattığı yüksek bir yaptırım gücü vardır. Amerikan yasaları vergi suçlarına hiç hoşgörü göstermez. Bütün bunlara karşın ABD hükümetleri bile, uluslararası şirketlerden vergi toplamayı başaramamaktadırlar.

Fiyatlandırma yoluyla transferleri önlemek için **California Vergi Dairesi**, "**Vergi Birliği**" diye bir kavram geliştirdi. Yabancı bir şirketin yaptığı gerçek kârları saptamak olanaksız olduğundan vergi uzmanları karmaşık bir formül geliştirdiler. Bu formüle göre, şirketin dünya çapındaki kârı; satış cirosuna, çalışanlarına ve aktiflerine dayanılarak hesaplanıyordu. Bu hesaplardan elde edilen küresel toplam; California sınırları içindeki satış, personel ve aktifler toplamına oranlanıyor ve bulunan rakama göre şirket

vergilendiriliyordu. Bu formül çerçevesinde bir şirket **California**'da zarar da etse, hatırı sayılır bir kâr üzerinden vergilendirilebiliyordu. California'da faaliyet gösteren uluslararası şirketlerin bunu kabul etmeleri mümkün değildi. Nitekim **Sony**, yanına **Unilever**, **Nestle** ve **ICI** gibi Avrupa firmalarını da alarak "**Vergi Birliği**" yasasına karşı mücadele başlattı.

Sony, önce şirketleriyle işbirliği yapan Californialı seçilmiş temsilcilere verilmek üzere bir fon oluşturdu. Bu fonları "**cömertçe**" dağıttı. Daha sonra "**sıradan Amerikalılara**" ulaşmak için uzun vadeli lobicilik yapmak üzere, Amerika'da yatırım) bulunan önde gelen Japon şirketlerinden bir komisyon oluşturdu. Kampanya planları içinde; *"eyaletlerde ve bölgelerde tartışma ve seminerler düzenlemek, eyalet üniversiteleri ve düşünce guruplarıyla ilişkiye geçmek; eyaletteki ekonomik kalkınma büroları, yerel ticaret odaları, senatör ofisleri ve yerel tüketici guruplarıyla karşılıklı ziyarette bulunmak"* ⁴⁷⁵ gibi bir çok eylem vardı. Bu eylemler gerçekleştirilip kamuoyu etki altına alınırken, bir gurup şirket yöneticisi eyalet yöneticilerine giderek; bu vergi devam ettiği sürece fabrikalarını kapatacaklarını söylediler.

Kısa sürede gerçekleştirilen etkinlikler sonunda, California Eyaleti'nin uyguladığı "**Vergi Birliği**" yasasını kabul etmiş olan tam 27 eyalet, bu yasayı uygulamaktan vazgeçti. California'da yasa görünüşte yürürlükten kalkmadı ama kabul edilen bir ek madde ile uygulama, şirketlerin kabul edecekleri bir biçime dönüştürüldü. Uluslararası şirketlere çeşitli muafiyet hakları tanındı. ⁴⁷⁶ **Sony**, etkili yasal yetkilere sahip, dünyanın en güçlü vergi örgütünü alt etmişti.

ÖZELLEŞTİRME VE KİT SATIŞLARI

Günümüz dünyasında endüstriyel üretimi düşük, ekonomik ve mali örgütlenmesi yetersiz gelişmekte olan ülkelerin, özellikle yabancı sermaye yatırımlarından vergi toplaması mümkün değildir. Bu nedenle özellikle azgelişmiş ülkelerde, devletin ekonomik gücünü büyük

oranda KİT'ler oluşturur. KİT yatırımlarının arttırılması ve bu yatırımların verimli bir işleyiş içinde geliştirilmesi, az gelişmiş ülkelerin kalkınabilmeleri için tek şanstır. Dünyada devletin belirleyiciliği ve desteği olmadan kalkınabilmiş bir tek ülke yoktur.

KİT'ler önceleri, yerel politikacılar, üst düzey kamu görevlileri ve bunların arkasındaki sermaye gurupları tarafından, gelirlerinden çıkar sağlanan kuruluşlar olarak kullanıldılar. Uzun yıllar gelirlerine el konulan bu kuruluşlar daha sonra "gerçek kullanıcılarına", özelleştirme adıyla devredilmeye başlandı. Ülkenin stratejik üretim alanları teker teker, yerli ortaklı yabancı sermaye guruplarının mülkiyetine geçirildi. Ulus birliğini korumayı neredeyse olanaksız hale getiren ve ulus-devletin çözülüş sürecini oluşturan bu gelişme, tüm hızıyla devam etmektedir. Bugün, KİT satışlarına karşı çıkmak Cumhuriyet ilkelerine sahip çıkmanın ve yurtsever olmanın ön koşulu durumundadır.

Ancak bugünün politikacıları büyük çoğunluğuyla böyle düşünmüyor. **Kemalizm**'in temel ilkelerine "cepheden" saldıran + "cesur" parti başkanları var. **DYP-SHP** koalisyon hükümetinin Başbakanı **Tansu Çiller** bunlardan biri. 1994 Kasım'ında şunları söylüyordu: *"Türkiye'de KİT'ler her dört günde bir trilyon lira zarar etmektedir. Bu kurumlan yıkmak zorundayız. Eğitimin önünü açmak için, daha iyi sağlık hizmeti sunmak için buna mecburuz. Türkiye'de her şey devletin egemenliği altında. Kendi bölgesinde son sosyalist devleti yıkacağız. Çocuklarınıza biz onu yıktık diyeceksiniz."* ⁴⁷⁷

Tansu Çiller'in "devlet yıkmak"la ilgili sözlerine savcılar ilgi göstermedi ama verdiği rakamlara da karşı çıkan pek olmadı. Oysa **Çiller'in** söyledikleri doğru değildi. **KİT'ler** bütün olumsuzluklara karşın kâr ediyorlardı. Üstelik bunu, **Çiller'in** Başbakanı olduğu devletin organları belirleyip açıklıyordu. KİT'lere 1985-1995 yılları arasında hemen hiç yatırım yapılmamıştı. KİT yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payı % 38.4'den % 5.3'e düşürülmüş, istihdam % 13.8 azaltılmış ve serbest sermaye oluşumu reel olarak % 66 oranında düşürülmüştü. ⁴⁷⁸ Kilit görevlere, yetkisiz ve yetersiz ve çoğu kez başarısızlığı hedeflemiş kişiler getiriliyor, üst düzey kalifiye personel değişik yöntemlerle görevlerinden uzaklaştırılıyordu. KİT ürünlerinin rekabet olanaklarını ortadan kaldıracak olan her tür uygulama geniş bir biçimde yapılıyordu. Dönemin Başbakanı **Mesut Yılmaz** "enflasyonu önlemek için" KİT ürünlerine 6 ay zam yapmama kararı almıştı. KİT'ler, bilinçli olarak iç ve dış borç sarmalına sürükleniyor, geçmiş

yıl kur farkları ve faizleri gider olarak kâr-zarar hesaplarına geçiriliyordu. **Hükümet emri altındaki devlet kuruluşlarıyla adeta mücadele ediyordu.**

Bu mücadelenin rahatsızlık yaratan örneklerinden biri **TRT'de** yaşandı. **Türk Telekom'un** özelleştirileceği gerekçesiyle yatırım yapılmayan TRT, vericilerinin yetersiz kalması nedeniyle Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde bazı il ve ilçeden izlenemiyordu. Türkiye'nin birçok yerinde olduğu gibi, sorunları bol bu bölgede de iletişim, kozmopolitizmi yayan tekelci medyaya ya da gerici yerel yayınlara terk edilmişti. Israrlı talepler üzerine vericiler 1800 personeliyle birlikte yeniden **TRT'**ye devredilmiş, çıkarılan bir yasayla TRT'nin elektrik gelirlerinden aldığı payın artırılması yetkisi hükümete verilmişti. Ancak **Bülent Ecevit'in** Başbakanlığındaki 57. Cumhuriyet Hükümeti bu yetkiyi, TRT'nin payını **arttırmama** biçiminde kullandı. Oysa artırılması istenen pay oranı yalnızca % 1,5'du, % 3.5'luk pay % 5'e çıkarılacaktı. Devlet Bakanları **Yüksel Yalova, Tunca Toskay, Recep Önal** ve Maliye Bakanı **Sümer Oral'dan** oluşan alt komisyon TRT'nin elektrik gelirlerinden aldığı payı % 1.5 oranında arttırılmasını uygun görmemiş, hükümet de komisyon kararına uymuştu. TRT Genel Müdürü **Yücel Yener** 19 Eylül 1999 günü basına yaptığı açıklamada şunları söylüyordu: *"Elektrik katsayısını arttırmayı uygun görmemişler. Yasada olmamasına karşın yasaya aykırı birşey yapıyor. Bilemiyorum. Sanayicilerin karşı çıkışı... Enerji Bakanlığı da karşı çıkmış. Elektrik şirketleri herhalde lobi yaptılar. Demek ki lobiler TRT'den daha ağır bastı. Devlet devlete sahip çıkmıyor. Ben ne yapayım."* ⁴⁷⁹,

TRT'nin "**başına gelenlerin**" bir benzeri, yine **Bülent Ecevit'in** Başbakan olduğu ve bütün bakanların DSP'den olduğu 56. Hükümet döneminde **Erdemir'in** başına geldi. **Ereğli Demir Çelik**, özelleştirme kapsamına alınmış büyük bir devlet işletmesiydi. ABD kökenli **CS First Boston** şirketi kendisi için danışman firma olarak seçilmiş ve "özelleşeceği" günü bekliyordu. Erdemir'de, **Yılmaz Argüden** adında bir Genel Müdür kendi deyimiyle "*ülke yararına*" işler yapıyor ve "*Toplam Kalite Yönetimi*" anlayışını işletmeye yerleştirerek büyük başarılar sağlıyordu. **Argüden**, hedeflerinin üretim kapasitesini arttırarak, Avrupa'nın ilk 10'una girmek olduğunu ve buna da az kaldığını söylüyordu. **Yılmaz Argüden**, 26 Mart 1999 günü görevinden istifa etti ve bu açıklamayı yaptı: *"Erdemir'in dünya*

çapında bir şirket olması için iki yıl çalıştık. Klasik kamu şirketi anlayışından, 'müşteri odaklı' şirket yönetimi anlayışına geçmek için çaba sarf ettik. Son bir yılda bütün ihaleleri şeffaf bir biçimde yaptık. Ve Erdemir'i belli bir yere getirdik. Çok fazla yorum yapmak istemiyorum ama birilerinin benden rahatsız olduğu bir gerçek. Siyasilerin ne düşündüğü beni hiç ilgilendirmiyor. Ancak bir süredir siyasilerin etkisiyle bize karşı bir muhalif gurup oluştu. Dünya çapındaki bir tesise muhalefet yakışmıyor." ⁴⁸⁰

§

"Devlet yönetme" noktasına getirilen siyasi kadrolar, kamusal değerler üzerindeki karar ve uygulama yetkilerini; bugün, "özelleştirmeden" yana sınırsız bir 'özgürlük' içinde kullanılmaktadırlar. Ancak despotik yönetim biçimlerinde görülebilecek bu uygulamalar, büyük bir çoğunlukla özelleştirme konularını kapsamaktadır. 57. Hükümet'in Devlet Bakanı **Yüksel Yalova**, 16 Kasım 1999 günü düzenlediği basın toplantısında, Devlet Personel Yasası kendisini bağlamıyormuş gibi; kamu kurumlarında genel müdür olabilmeyi "özelleştirme yanlısı olmak" koşuluna bağlayarak şunları söyledi: "*Bana gelip açık açık 'özelleştirmeye inanmıyorum' diyen genel müdürü görevde tutarsam ülkeme ihanet etmiş olurum. Özelleştirme felsefesine inanmış insanları göreve getirmeye devam edeceğim.*" ⁴⁸¹ 'Ülkeye ihanet' kavramı ne kadar değişti. **Atatürk** döneminde, "devlet malına zarar veren" ya da "kamu çıkarlarını korumayan" felsefeler ülkeye ihanet sayılırken, bugün, "özelleştirme felsefesine" inanmamak ihanet sayılıyor.

Yüksel Yalova'nın özelleştirme konusunda yasalar ve yönetim sorumluluklarıyla bağdaşmayan söz ve davranışları, ne yazık ki yalnızca ona ait kişisel bir tavır değildir. Parlamento içi ya da dışı siyasi parti yöneticileri, hükümet yetkilileri ve üst düzey bürokratların büyük bölümü, kararları ülke dışında alınan özelleştirme programlarını inanılmazs bir cüret ve gözükaralıklarla uygulamaktadırlar. **Yüksel Yalova**, benzerlerinin son örneğidir ve halkın örgütsüzlüğünden aldığı güçle ağızına geleni söylemektedir. Devlet Bakanı **Yalova**, 9 Şubat 2000'de; **Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)**, **Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TUSİAD)**, **İstanbul Sanayi Odası (İSO)**, **İstanbul Ticaret Odası (İTO)** ve **Deniz Ticaret**

Odası'nın (DTO) başkanları ile yaptığı toplantıda, kendisine yönelik olarak artan; *"kamu mallarını özel kişi ve kuruluşlara peşkeş çektiği"* suçlamalarına karşı şu açıklamayı yaptı: *"Doğrudur. O peşkeşi ben de çekiyorum. Zaten özelliğine göre o tür bir peşkeş içinde olacağımı da söylemişim."*⁴⁸² Bu tür söylemler, bu açıklıkla ancak; kamu mallarının tekelci sermaye guruplarına yoğun olarak aktarıldığı ve özelleştirmenin 20. Yüzyıldaki ilk kapsamlı uygulamalarının yapıldığı faşist İtalya ve nazist Almanya'da söylenebiliyordu.

Bugün, ülkemizde gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarının, faşist İtalya ve nazist Almanya'daki uygulamalara benzerliği açık olarak görülmektedir. Ancak, Türkiye'deki özelleştirmeler, ulusal ekonominin yaratılıp geliştirilmesi açısından çok önemli bir olumsuzluğu fazladan içinde taşımaktadır. Gerek İtalya'da ve gerekse Almanya'da özelleştirilen devlet işletmeleri milli şirketlere veriliyordu. Türkiye'de ise, stratejik yatırım alanlarındaki devlet işletmeleri başta olmak üzere, tüm kamu işletmeleri doğrudan yabancı şirketlere ya da 'yerli' ortaklı yabancı şirketlere devredilmektedir. Bu çok önemli bir farklılıktır. Almanya ve İtalya'da devlet destekleriyle güçlenen milli şirketler, diğer gelişmiş ülke firmalarıyla rekabete girişip ülkelerine kâr transfer ederken, Türkiye'de, kamusal varlıklar yabancı firmalara devrediliyor ve ülkemiz yarı sömürge bir ülke haline getiriliyor. Türkiye, özelleştirme konusunda, faşizmden de beter bir açmaza sürüklenmiş durumdadır.

Özelleştirme yanlılarının ısrarlı iddialarına karşın, Türkiye'de KİT'ler şaşılacak bir biçimde kâr etmektedir. Hazineye yük olmaları bir yana, elde ettikleri kârlar, ödedikleri vergiler ve yüklendikleri "görev zararlarıyla" (zararı bilinerek yapılan kamusal harcamalar) devlet gelirlerine önemli katkı sağlamaktadırlar. Bu gerçeği hiçbir bilanço oyunu örtememektedir. Hazine Müsteşarlığı'nın verilerine göre **KİT'ler 1998 yılında 10 katrilyon 559 trilyon lira gelir elde ettiler. 376.4 trilyon liralık "görev zararları" ve tüm giderler düşürüldükten sonra 1 katrilyon 144 trilyon lira net kâr sağladılar.** Hazine Müsteşarlığı 1999 yılında KİT'lerden 1.6 katrilyon lira kâr bekliyor.⁴⁸³ KİT'lerin kâr etmesi ve Türkiye Cumhuriyeti hazinesine kaynak yaratması, 1998 yılıyla sınırlı değildir. **Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nun** 1996 yılında hazırladığı bir rapora göre KİT'ler Hazine'ye 1992'de 23, 1993'de 39, 1994'de 175, 1995'de 326, 1996'da 837 trilyon lira net katkı sağlamıştı.⁴⁸⁴ Rakamlar enflasyondan

arındırılarak gerçek değerlerine, getirildiğinde, yapılan katkının gerçek boyutu ortaya çıkacaktır. 1997 yılında **TEDAŞ** 148 trilyon, **TMO** 17.5 trilyon, **TEAŞ** 11.6 trilyon, **TEKEL** 15.2 trilyon kâr etti.⁴⁸⁵ 1998 yılında **Türk Telekom** 111.5, **Petrol Ofisi** 15.7, **TKİ** 12.8, **DHMI** 8.4, **Türkiye Şeker Fabrikaları** 6.3 trilyon lira kurumlar vergisi ödediler. Aynı yıl Ankara'da en fazla kurumlar vergisi ödeyen ilk 10 firmanın 9'u devlet kuruluşlarıydı.⁴⁸⁶

Türkiye'deki özelleştirmelerin hemen tümü, Dünya Bankası'na bağlı olarak Amerikan danışmanlık şirketlerinin belirleyiciliği ve yönlendiriciliği altında yapılmaktadır. Bunlardan **BOOZ - Allen ve Hamilton TCDD**, **CS Firs Boston Erdemir**, **Price Waterhouse Sümerbank**, **Samuel Montagu Petkim**, **Chase Manhattan Bank Tüpraş**, **Solomon Brothers Petrol Ofisi**, **Department of Employmeny Education and Training (DEBT) Kardemir** ile ilgilenmektedir. Bunların bir bölümünün satışı gerçekleşti. Danışmanlık firmaları bunlarla sınırlı değildir ve sayıları çok fazladır. Türkiye'de hemen her iş için bir yabancı '**danışman**' firma vardır. Petkim'in mali '**danışman**' firmaları **Samuel Montagu ve Deloitte Trouche**, teknik danışmanı '**Trichem ve Chem Systems**', ÖİB'nin '**kuramsal danışmanı**' **Mc Kinsey**, '**Özelleştirme Uygulamaları Teknik Yardım ve Sosyal Güvenlik Ağı Projesi Danışmanı**' **Coopers & Lybrand'dır**.

§

Mafya ile ilişkileri basında yer alması nedeniyle görevinden istifa eden Devlet Bakanı **Eyüp Aşık**'ın, Tekel'in özelleştirilmesi ile ilgili sözleri çok ilginçtir. **Eyüp Aşık**, Amerikan sigaralarının Türkiye pazarında rekabet edemedikleri **Samsun** sigarasının, neredeyse iki yıllık kârına karşılık satılmak istendiği günlerde şunları söylüyordu: "*Halen atıl durumda bulunan ve bir işe yaramayan Tekel binalarını sembolik ücretlerle çeşitli kuruluşlara devrediyoruz... Tekel'in, çöptüne kadar her şeyini satacağız. Bana göre tek çöp bırakılmamalıdır.*"⁴⁸⁷

Yalnızca Tekel'de değil tüm Türkiye'de satılmadık "*tek çöp*" bırakılmayacak gibi gözüküyor. Böyle düşünen ve bu yönde çaba harcayan yalnızca **Eyüp Aşık** değil. Siyasal eğiliminin diğerlerinden farklı olduğunu söyleyen tüm siyasi parti yöneticileri, özelleştirme konusunda aynı tutum içindeler. Türkiye'nin geleceğine yön veren bu insanlar, karar tercihlerinde ulusal haklardan vazgeçmeyi, "küresel

uygarlığın" bir gereği sayıyorlar ve stratejik yatırım alanları dahil tüm ülke kaynaklarını yerli-yabancı demeden sermaye guruplarının kullanımına açıyorlar. Ekonomik değeri olan KİT'ler, her tür kamusal değerler ve **Bağımsızlık Savaşı**'yla elde edilmiş olan ulusal haklar teker teker elden çıkarılıyor.

Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel**, TMMOB Makina Mühendisleri Odası'nın 10 Aralık 1999 tarihinde düzenlediği "**Sanayi Kongresi 99**" adlı toplantıda şunları söyledi: *"Türkiye şimdye kadar özelleştirme falan yapmadı. 6 milyar dolarlık özelleştirme yapıldı, bu 6 milyar dolar da masraflara gitti. Türkiye'nin elinde 100 milyar dolarlık tesis var. Türkiye eğer bu tesisleri özelleştirmezse bütçesini denkleştiremez. Devlete dayanarak ekonomiye artık hayır."* ⁴⁸⁸

Demirel, 6 milyar dolarlık özelleştirme gelirinin tümünün "masraf"a gitmişken 100 milyar dolarlık "özelleştirme" gelirinin neden "masrafa gitmeyeceğini" açıklamadı.

Demirel'in bu açıklamayı yaptığı günlerde Başbakan **Bülent Ecevit**, gösterişli medya yayınlarıyla **Dünya Ekonomik Forumu**'na katılmak üzere **Davos**'a gitti. Basın, **Bülent Ecevit**'in yanında, yabancı sermayedarlara tanıtılmak üzere 53 adet "süper proje" dosyası götürdüğünü yazdı. Bu dosyalarla, yabancı sermaye, kendi ülkelerinde bile bulamadığı ayrıcalıklarla Türkiye'ye çağırılıyordu. Bu çağırısı yapan Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı, **Davos**'ta, **Fethullah Gülen** okullarını kıvanç duyarak övüyor, trene binmeyi çok romantik bulduğunu açıklıyor ve **Turgut Özal** dönemindeki uygulamalar için; *"ekonomide atılan adımlar muhteşemdi"* diyordu. **Bülent Ecevit**, İsviçre'nin kayak merkezinde yabancı sermaye temsilcilerine şunları söylüyordu: *"Türkiye sizler için bulunmaz bir fırsattır. Bu toplantı dış sermayeye katkı için Türkiye'nin olanaklarının sergilenmesi bakımından büyük fırsattır. Biz dünyadaki yatırımcıları yalnızca Türkiye için değil tüm bölgenin kalkınması için katkıda bulunmaya çağırıyoruz. Gerek Doğu'da gerek Batı'da bunun faydalarını göreceğiz ve böylece dünyayı kalkındırmış olacağız."* ⁴⁸⁹ **Adnan Menderes** ve **Turgut Özal** dahil pekçok siyasetçi yabancı sermayeyi destekleyen açıklamalar yapmıştı ama hiçbiri, *"Türkiye'nin olanaklarının dış sermayeye katkı için sergileneceğini"* bu denli açık bir biçimde dile getirememişti.

Bülent Ecevit'in **Davos**'a götürdüğü "**süper projeler**" içinde Türk ekonomisinin bel kemiğini oluşturan. **Petrol Ofisi**, **TÜPRAŞ**,

PETKİM, Türkiye Demir Çelik İşletmeleri, Erdemir, Asil Çelik, THY ve Telekom'un yabancılara satılması en önemli yeri alıyordu. Özelleştirme İdaresi Başkanı **Uğur Bayar**, yabancı sermayedarlara, bu kuruluşları satın almanın "cazibesini" anlatıyor, onları Türkiye'ye çağırıyordu.

Cumhuriyet döneminin büyük özverilerle yaratılmış olan kamusal değerleri teker teker ortadan kaldırılıyor. Bu "operasyonun" uygulama merkezi, yurt dışından gelen istek ve gelişmelere "son derece duyarlı", "lisan bilen" "işbilir" yöneticilere sahip, **Özelleştirme İdaresi Başkanlığıdır** (OİB). Bu örgüt aynı **Kamu Ortaklığı İdaresi** (KOİ) gibi "neo-liberal" **Özal** döneminin, Türkiye Cumhuriyeti Kamu İdaresi'ne bir "armağanıdır". Bu iki kurum **Devlet Planlama Teşkilatı** (DPT), **Devlet İstatistik Enstitüsü** (DİE), **Hazine, Merkez Bankası** gibi köklü kurumlardan çok farklıdır. OİB ve KOİ'nin üst yönetimi koalisyon pazarlıklarının "en önem verilen" bölümünü oluşturur. Bu kurumların üst yönetimi ve başkanları kamu yönetimi deneyimi olmayan, iç ve dış finans ya da iş çevreleriyle yakın bağları olan kişilerden seçilir. Bu iki kurum, kuruldukları günden beri hep yolsuzluklarla suçlanmışlardır.

Türkiye'de ilk özelleştirme uygulamaları, piyasa değerinin çok altında fiyatlandırılmış hisse senetlerinin "halka", bankalar aracılığıyla satılması biçiminde yapıldı. Parası olan insanlar sabahın ilk ışıklarıyla birlikte bankalar önünde kuyruğa girdiler ancak hepsi "özelleştirme" seferberliğinde ülkelerine "yararlı" olamadılar. Senetlerin büyük bölümü bankalara inmeden tükenmişti. Bütün politik liderler "*özel girişimciliğin halka yayılması*" sözleriyle olayı "candan" desteklediler. Ancak satış sonrasında bankalardan satışa sunulan senet miktarlarıyla toplam miktarları arasında önemli farklar olduğu görüldü. Aradaki fark kadar hisse senedi el altından, çıkar guruplarına, yasadışı yapılanmalara ve **KOİ** personeline satılmıştı. O günlerde **Turgut Özal**'a **KOİ**'de sık sık "**briefingler**" veriliyordu. O tarihlerde, **Semra Özal** servetinin kaynağını soran gazetecilere "*borsada çok kazandım*" diyordu. **Efe Özal**'ın **METAŞ** satışıyla ilgili **KOİ** ve hükümet kararlarından önceden haberdar olduğu, bu sayede **METAŞ** hisseleri üzerinde yaptığı alım-satım işlemleri ile büyük "kazanç" sağladığı yönünde haberler basında yer aldı.

Tansu Çiller'in, **TOFAŞ** hisselerinin satışında; **KOİ**'nin kasalarında kilitli olması gereken, gizli olan ve ihale saatinden önce

açılması yasal suç olan teklif zarflarını bir gece önce bizzat kendisinin açtığı söyleniyordu. Bu konu meclise getirildi. Ancak, o günlerde **RP** ile **DYP**'nin koalisyon hükümeti oluşturmaları üzerine, **RP**, kendi önergesinin aleyhine oy verdi ve soruşturmayı önledi.

KOİ'nin başkan ve üst düzey yöneticilerinin hemen tümü görevlerinden ayrıldıktan sonra, **OİB'den** tartışmalı ihaleler alan şirketlere girdiler. KOİ 1984-1997 arasındaki 13 yıl içinde tam 13 başkan değiştirdi. ⁴⁹⁰

Mustafa Kemal Atatürk 1929 yılında şunları söylüyordu: "*Bir iş ki büyük ve düzenli bir idareyi gerektirir ve özel teşebbüs elinde tekelleşme tehlikesini gösterir ya da genel bir ihtiyacı karşılar, o iş devlet üzerine alır. Madenlerin, ormanların, kanalların, demiryollarının, deniz taşımacılığı şirketlerinin, limanların, devlet tarafından idaresi ve para ihraç eden bankaların millileştirilmesi; keza su, gaz, elektrik vs. 'ye ait işlerin mahalli yönetimler tarafından yapılması bu tür işlerdir. Bu mana ve anlayışla devletçilik, sosyal, ahlaki ve ulusaldır"* ⁴⁹¹

Mustafa Kemal Atatürk 20 Ekim 1927 günü, 36 saat 31 dakikada okuduğu **NUTKU**, Gençliğe hitabesiyle bitirdi. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 2. Kurultayı'nda duygu yüklü bir ortamda okunan hitabe bittiğinde kendisi ve kurultaya katılan 400'e yakın delege ağlıyordu. Bu hitabede şunlar söyleniyordu: "... *Cebren ve hileyle vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş ve bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhid edebilirler. Millet fakrî zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir. Ey Türk istikbalinin evladı İşte; bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen; Türk istiklal ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda, mevcuttur."*

§

1996 yılında Türkiye'nin 8 Limanı için ihale açıldı ve 1920 Aralık 1996'da ihaleler tamamlandı. İşlemlerde yasal sürecin tamamlanması için dosya, onaylanmak üzere **Özelleştirme Yüksek Kurulu**'na

(ÖYK) gönderildi. ÖYK ihaleleri onaylamadan, Anayasa Mahkemesi, özelleştirme yasanın değer saptamayla ilgili iki maddesini iptal etti. Hükümet iptal edilen maddeler yerine acele olarak yeni iki madde kabul etti. Ve bu iki yeni maddenin 8 Nisan 1997'de yürürlüğe gireceği açıklandı. **ÖYK** ihaleyi onaylamadığı için ihalenin yeni hükümler çerçevesinde yenilenmesi gerekiyordu. Hükümet bu gerekliliğe karşın ihaleyi 9 Mayıs 1997'de onayladı ve Resmi Gazete'de yayınladı. Oysa **ÖYK**, 20 Mart 1997'den beri hiç toplanmamıştı. **RP-DYP** koalisyonunun oluşturduğu 54. Cumhuriyet Hükümeti, Cumhuriyet tarihinde görülmemiş bir olayı gerçekleştiriyor ve ÖYK'nun toplanmamasına karşın, toplanmış ve onama kararı almış gibi gösterip bunu Resmi gazetede yayınlıyordu.⁴⁹²

Özelleştirme ihalelerinin tümü, satılan kamu mallarının değerinin çok altında yapılıyordu. 4046 sayılı yasanın 18/B maddesi "değer tesbitlerinin" satıştan önce açıklanmasını öngörüyordu. **OİB**, yasanın bağlayıcı hükmüne karşın bedel tesbitlerini açıklamıyordu. Bazı kişi ya da kuruluşların bu değerleri önceden bildiklerine dair söylentiler yaygındı. Anayasa Mahkemesi'ne bu maddenin iptaliyle ilgili olarak dava açıldığında hükümet acele olarak yeni bir yasa çıkardı. Bu yasaya göre, değer tesbitleri satış ihalesi sonuçlandıktan sonra açıklanacaktı. Hükümet çıkardığı bu yasayla, saydamsızlık nedeniyle açılan iptal davasına, saydamlığı daha da azaltan bir karşı yasayla yanıt veriyordu.⁴⁹³ Yürütmenin en üstünde yer alan hükümet, hukukçuların deyimiyle "yasaya karşı hile" yapıyordu.

Fruko-Tamek şirketinin % 36 hissesi devletindi. Bu hisseler 1995 yılında **DYP-CHP** hükümeti zamanında satıldı. Ancak bu satışın iç karartıcı bir öyküsü vardı. **Fruko-Tamek'in** % 36 Devlet hissesine 1991 yılında 70 milyar lira değer biçilmişti. Bu hisseler 1995 yılında, 4 yıl önceki değeriyle yani 70 milyar liraya satıldı. Dört yıllık enflasyon gözönüne alındığında **Fruko-Tamek**'teki devlet hisselerinin 1995'deki gerçek değeri bir trilyona yaklaşıyordu. Nitekim % 36'lık devlet hisselerini satın alan şirket, 1997 yılında aynı hisseler için 100 milyon dolar (o günkü kurla 10 trilyon liraya) yabancı ortak arıyordu.⁴⁹⁴

KÜMAŞ'ın satışı, "iç karartıcı" değil "iç parçalayıcıydı". **KÜMAŞ**, madencilik alanında faaliyet gösteren başarılı bir devlet kuruluşuydu. 1994-1995 yıllarında 45,6 milyon dolar kâr etmişti. Bu KİT yarısı peşin olmak üzere 108 milyon dolara satıldı. Satış öncesinde **KÜMAŞ**'a değer teshilinde bulunan firma, **KÜMAŞ** için

99,5, maden rezervleri için 82,1 milyon dolar değer biçmişti. **KÜMAŞ**'in satış tarihinde devlet bankalarında 40 milyon doları bulunuyordu. Satış işlemlerinin gerçekleştirilmesinden bir gün önce bu paranın büyük bölümü alıcı holdingin bankasına devredilmiş, peşin ödemenin yarısından çoğu bu parayla gerçekleştirilmişti. **KÜMAŞ** kendi parasıyla satın alınmıştı.⁴⁹⁵

Mustafa Kemal Atatürk 1 Kasım 1937 TBMM'ni açış konuşmasında şunları söylemişti: *"Türkiye'de devlet madenciliği, milli kalkınma hareketleriyle yakından ilgili, önemli konulardan biridir... Maden Tetkik ve Arama Dairesi'nin çalışmalarının büyük ölçüde geliştirilmesini ve bulunacak madenlerin, rantabilite hesapları yapıldıktan sonra, planlı biçimde hemen işletmeye konulmasını sağlamamız gerekir..."*⁴⁹⁶

Orman ürünleriyle ilgili önemli bir KİT olan **ORÜS**, 1996 Ocak ayında 1.2 trilyon liraya satıldı. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın (ÖİB) "danışman firmaları" 1992 yılında **ORÜS**'ün yalnızca arsalarına 602 milyar lira değer biçmişti. Bu rakam, tüketici fiyatları endeksi kullanılarak 1996 Ocak ayı değerlerine dönüştürüldüğünde, 2.4 trilyon liraya çıkıyordu. **ORÜS** üzerindeki onca modern tesise karşın, arsa değerinin yarı fiyatına satılmıştı.⁴⁹⁷

Oysa, **Mustafa Kemal Atatürk** ormanların, *"Devlet tarafından işletilmesini ve kamusal mülkiyet altına alınmasını"* istemiş,⁴⁹⁸ bu yönde davranarak ormanları devletleştirmişti. Ölümünden bir yıl önce, 1 Kasım 1937'de TBMM'ni açış konuşmasında şunları söylemişti: *"Orman varlıklarımızın korunması gereğine ayrıca işaret etmek isterim. Ancak bundan da önemli olanı, ülkenin çeşitli ağaç gereksinimlerini sürekli olarak karşılaması gereken ormanlarımızın, dengeli ve teknik olarak iyi işletilerek uyumlu kullanmak zorunda olmamızdır. Yüce Meclisin buna gereken önemi vereceği kuşkusuzdur"*⁴⁹⁹

Bu sözler, TBMM'ne söylenmiş vasiyet niteliğinde sözlerdi.

12 Termik santralin işletme hakları, yap-işlet-devret "modeliyle" 1997 Kasımında 20 yıllığına ve 1.6 milyar dolar karşılığında "özelleştirildi". Dünyada bir örneği herhalde olmayan bu "satışta" durum şuydu: Santrallerin yıllık kârı 750 milyon dolardı. Yani santraller iki yıllık kârına karşılık 20 yıllığına elden çıkarılmıştı. Devlet 20 yıl içinde santrallara 2 milyar dolarlık daha yatırım yapmayı kabul etmişti. Yani elden çıkarılma bedelinden daha fazla miktarda masraf yapılacaktı. Bunun anlamı santrallerin "üzerine para vererek satılması

demekti." Bunlardan ayrı olarak, santrallerin işletme hakkını devralan firmalar, elektrik tarife bedellerini diledikleri gibi belirleyerek, yeni ve büyük tekel kârları elde edeceklerdi.⁵⁰⁰

Ülke güvenliği için stratejik bir kurum olan **Petrol Ofisi Anonim Şirketi** (POAŞ) 3 Mart 2000 günü 1 milyar 260 milyon dolara satıldı. Yeniden kurulmasının 8 milyar dolarlık bir yatırımla gerçekleşebileceği hesaplanan **POAŞ'ın**, borsa değerinin bile 4 milyar 521 milyon dolar olduğu açıklandı. Bu büyük devlet yatırımı, 1999 yılında kârını % 104 artırmış, vergilerini ödemiş ve kasasında 379 milyon dolar nakit para biriktirmişti. **POAŞ** bu parayla birlikte satıldı ve alıcılar nakit olarak ödemek zorunda oldukları peşinatın dörtte üçünü **POAŞ'ın** kendi parasıyla karşıladılar. Tıpkı **KÜMAŞ** gibi **POAŞ** da kendi parasıyla satılmıştı.⁵⁰¹ Ayrıca, **POAŞ** son on yıl içinde ortalama % 102 kâr artışı sağlamış ve bunun masraflar ve görev zararları düşüldükten sonra yılda 180 trilyon lira yani 315 milyon dolar kâr etmişti. Bunun açık anlamı şudur; **POAŞ**, kendi parası olan 379 milyon dolar düşüldükten sonra kalan 881 milyon dolara satılmıştır ve bu bedel **POAŞ'ın** üç yıllık kârından daha az bir paradır.⁵⁰²

§

Temeli 24 Ocak 1980 kararlarıyla atılan ve **Turgut Özal** hükümetleriyle uygulamaya geçilen "**özelleştirme**" girişimlerinin devlet bütçesine katkısı nedir? Çok düşük bedellerle de olsa satışlardan elde edilen gelirler nereye gitmiştir? Bu soruların yanıtlarını bir avuç yurtsever sendikacı, aydın ve bilim adamından başka bilen yoktur. Bunlar Türk halkının bilgisinden uzak tutulmaya çalışılan konulardır. **KİT** satışlarından Hazine'nin bugüne dek elde ettiği gelir, yok denecek kadar düşüktür. **Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın** (OİB), **Özelleştirme Yüksek Kurulu'na** (ÖYK) sunduğu rapora göre; 1986'dan beri gerçekleştirilen tüm özelleştirmelerden "masraflar" çıktıktan sonra devletin elde ettiği gelir yalnızca 200 milyon dolardır.⁵⁰³ 13 yıl boyunca satılan onca **KİT**'den sonra, elde edilen 200 milyon dolarlık gelir, "özelleştirmenin" Hazine'ye hemen hiçbir katkı koymadığı anlamına gelmektedir. Yeniden kurulması 35 milyar dolara mal olacağı hesaplanan **KİT**'ler 4.8 milyar dolara satılmış ve bu satışlar için 4.6 milyar dolar "masraf" yapıldığı bildirilmiştir.⁵⁰⁴ 4.6 milyar dolarlık "masraf" ödemelerinin önemli bir bölümü, çoğu ABD'ne ait

uluslararası "danışmanlık" şirketlerine ödenmiştir. Satılan bir maldan elde edilen gelirin o malın satışı için yapılan "masraf"a eşit olmasının, dünya ticaret tarihinde herhalde bir örneği daha yoktur. Türkiye'deki KİT satışları gerçek anlamda bir "**kırk haramiler**" öyküsüdür.

Bu gerçek Türkiye'yle sınırlı değildir. Dünyanın her yerinde az gelişmiş ülkelere dayatılan **Dünya Bankası-IMF** reçetelerinin temelinde ulus-devleti çökertecek özelleştirme istekleri vardır. Konumu ve görevi gereği bu gerçeği en iyi gören, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri **Butros Gali** şunları söylüyor: "*Yeterli alt yapıya sahip olmayan az gelişmiş ülkelerin özelleştirmeden herhangi bir yarar sağlamaları mümkün değildir. Bu unsurların yeterince gelişmemiş olduğu toplumlarda 'piyasa ekonomisi' kısa sürede bir 'soygun düzenine' dönüşmektedir.*" ⁵⁰⁵ **Butros Gali'nin** bu sözleri içeren konuşması, **UNESCO** tarafından sansür edilerek Yayınlarımızı. BM öyle demokratik bir kuruluştaki ki, bir alt birim örgütü kendi Genel Sekreteri'ne sansür uyguluyordu.

Özelleştirme uygulamalarına artık gelişmiş ülkelerde bile karşı çıkmaktadır. 1950'den beri parlamento üyesi olan İngiltere'nin en saygın siyasetçilerinden **Tony Benn**, piyasa ekonomisi ve İngiltere'deki özelleştirme uygulamaları için şunları söylüyor: "*Piyasa ekonomisinin sorunları çözdüğü tam bir yalandır. Rover'i devletleştirdiğimizde batmak üzereydi, işçiler sokakta kalacaktı. Devletleştirmeden sonra işçilerin ücretleri, yaşam koşulları ve sosyal hakları düzeldi. Thatcher Rover'i özelleştirdi. Bu işletme bugün yine batmak üzere.*" ⁵⁰⁶

İngiltere'de demiryolu kazalarının, olağandışı artması nedeniyle yapılan bir araştırmada, kazaların nedeninin, demiryollarının parçalara ayrılarak özelleştirilmiş olmasına dayandığı görülmüştür. ABD'nin **California Eyaleti**'nde, elektrik dağıtım şebekesinin özelleştirilmesinden sonra, artan elektrik kesintileri nedeniyle, 2000 yılında eyalette olağanüstü hal ilan edildi. 2.Dünya Savaşı'ndan beri ilk kez elektriklerin kesildiği **California**'da, şu anda bir gün için gerekli olan enerjinin yalnızca % 45'i sağlanabiliyor. ⁵⁰⁷

Türkiye'de; hükümet sözcüleri, parti başkanları, uluslararası örgütler ve bunların çevresinde kümelenen her çeşitten çıkar gurupları, uzun süre geniş medya olanaklarıyla özelleştirmenin yararlarından söz ettiler. Bunlara göre, KİT satışları; mal ve hizmet üretiminde miktar ve kaliteyi arttıracak, teknolojik yenilik getirecek, bütçe açıkları

kapanacak, "yapısal reformlar" için kaynak sağlanacak ve ekonomide gerçek büyüme yaratılacaktı. Ancak, özelleştirmenin "cam küresi" çabuk kırıldı. Ekonomide "büyüme" sağlandı ama bu büyüme eksili rakamlarla "aşağı" doğruydu. Özelleştirilen işletmede üretim kalitesi ve üretim miktarları artmamış, aksine düşmüştü.

İktisat Dergisi, Eylül 1993 sayısında, KİT'lerdeki verimliliğin özel kesim işletmelerinden daha yüksek olduğunu gösteren bir çalışmayı yayınladı. "**Verim Artışında KİT'ler Önde**" başlıklı yazıda şunlar söyleniyor: "*Son yıllarda devlet eliyle sürekli işlenen 'kamu kesiminin verimsiz' olduğuna ilişkin iddia, bir devlet kuruluşu tarafından çürütüldü. Güvenirliğine hiç kimsenin itirazı olmayan Milli Prodüktivite Merkezi'nin (MPM), Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) İmalat Sanayi Yıllık Anket Sonuçları üzerinde yaptığı araştırmaya göre, kamu işletmelerinin verim artış hızı özel sektörden daha fazla.*"⁵⁰⁸

§

Et ve Balık Kurumu'nun (EBK) özelleştirilen onbir kombinasyonundan dokuzunda bir yıl içinde üretime son verilmiştir. İstihdam % 88, üretim % 94 düşmüştür. Özelleştirilen **Süt Endüstrisi Kurumu**'nda (SEK) durum farklı değildir. İstihdam % 57 üretim ise % 33 düşmüştür. **Orman Ürünleri Sanayi Kurumu**'nda (ORÜS) özelleştirme uygulaması yapılan sekiz işletmeden yedisinde üretim son bulmuş, toplam istihdam % 78 azalmıştır.⁵⁰⁹ ORÜS'ün arsaları bugün TIR parkına dönüş-müştür. Özelleştirilen **SÜMERBANK**'ın altı fabrikası kapatılmıştır. **Sümerbank** bankası mali açıdan çökertildiği için, bütün borçlarıyla birlikte devlet tarafından geri alınmıştır.

Elektrik dağıtım şebekelerinin özelleştirildiği bölgelerde, tüketiciye çıkarılan faturalar denetlenemiyor. Özelleştirme uygulamaları Danıştay tarafından iptal edilen Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, mahkemeye gönderdiği savunma yazısında; "*Dağıtım sözleşmelerinde usulsüzlükler ve kamu yararına aykırı maddeler bulunduğunu*"⁵¹⁰ itiraf etmiştir.

Cep telefonlarının işletme hakkı, 1998'de 25 yıllık bir süre için **Turkcell** ve **Telsim**'e 500'er milyon dolara satıldı. Satış bedelini, devlete ait teşvik kredileriyle karşılandığı açıklanan bu iki firma, iki yıl içinde abonelerden "sabit ücret" adı altında tam 627 milyon dolar

topladı. Mahkeme kararlarına da yansıyan bu durum pekçok telefon kullanıcısının tepkisini çeken bir gerçeği ortaya çıkardı. **Turkcell** ve **Telsim**, 25 yıllık lisans anlaşması bedelinin tamamına yakınına iki yıllık kısa bir süre içinde ve yalnızca "sabit ücret" adı altında topladığı paralarla karşılaşmıştı. Artan şikayetler üzerine mahkemeler yürütmeyi durdurma kararları aldılar. Ulaştırma Bakanı **Enis Öksüz**; "*Mahkeme kararları kesinleşirse, sabit ücretleri iade ettiririz*" biçiminde açıklamalar yaptı.⁵¹¹ Televizyonlar, cep telefonlarını yere vurup parçalayan vatandaşların görüntülerini yayınladı. Devlet, kaynaklarının sınırlı olmasına karşın özel firmalara teşvik vermiş, verdiği krediyle kendi malını satmış ve iletişim alanında denetlenmesi zor bir tekel yaratmıştı. Cep telefonuna "çok meraklı" Türk insanı kısa bir süre içinde "özelleştirmenin" gerçek yüzüyle karşılaşmıştı.

Özelleştirmelerle, binlerce işçi-mühendis-teknisyen işsiz kaldı. Faiz, kıskacında üretimsizliğin ağır sorunlarını yaşayan Türkiye; Özelleştirme programlarıyla, sonu ulusal tükeniş olan bir yola sokularak, uluslararası ekonomik mücadelenin girdabı bol bulanık sularında korumasız ve rotasız, bir gidişe sürüklendi. Türkiye'deki üretimsizlik öyle bir düzeye ulaştı ki, bir zamanlar yaptıkları üretimle övünen sanayiciler hızlı bir biçimde ticaret, pazarlama ve mali spekülasyona kaydılar. Bunlar kurdukları mega marketlerde yabancı malları pazarlıyorlar. **KOÇ Holding'in** Yönetim Kurulu Başkanı **Rahmi Koç**, 24 Ocak 2000 tarihinde şunları söylüyor: "*Şimdi iş aleminde yapımcılık değil de satıcılık ve pazarlama mühim oluyor. Bildiğiniz o mal üretme devri yavaş yavaş kapanıyor. Bizim de ağır sanayiden yavaş yavaş hizmet sanayisine kaymamız lazım. Migros her hafta iki tane mağaza açıyor.*"⁵¹²

Oysa, **Atatürk'e** göre "*endüstrileşme en büyük ulusal davalardan biri*" idi. Sanayi işlerinde; "*unsurları, ülke içinde olan*". yani hammaddesi, işçisi, mühendisi, sermayesi ve yöneticisi Türk olan fabrikalar kurulmalıydı. "*Büyük ve küçük*" her türlü sanayi tesisine ülkenin ihtiyacı vardı. "*İleri ve müreffeh Türkiye idealine erişmek için sanayileşmek bir zorunluluktur.*"*Bu yolda devlet öncüydü.*"⁵¹³

Başbakan olduğu 1965 yılından beri Türkiye'nin ekonomik-politik yaşamına yön veren, 34 yıllık bu dönemin yönetim sorumluluğunu taşıyan ve iktidar dönemlerinde çok miktarda devlet yatırımı yaptıran Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel**; 1999'daki Meclis açılışında yaptığı konuşmasında "devlet yönetimi" ile ilgili olarak şunları söyledi:

"Devlet Yönetimi menfaat ve nema dağıtan bir yer olmaktan çıkarılmalıdır. Bunu sağlamanın yolu, devletin ekonomik ve ticari faaliyetin içinden tümüyle çıkmasından geçmektedir. Kamu idaresinde verimliliğin birinci şartı budur. Bu amaçla, özelleştirme programı kararlılıkla uygulanmalıdır." ⁵¹⁴

Demirel, devletin en üst noktasında görev yapan bir kişi olarak; "devlet yönetiminin menfaat ve nema dağıtan bir yer olduğunu" kabul ediyor ve bunu tüm dünyaya açıklıyordu. Uzun yıllar süren siyasi yaşamı boyunca, bu tür "**dağıtımlarla**" çokça karşılaştığı anlaşılan **Demirel**, 20-30 yıl önce kendisinin kurduğu KİT'lerin bugün satılması gerektiğini (hem de ısrarla) söylüyordu. Ancak, **Demirel**'in sözünü ettiği, "devlet yönetiminin menfaat ve nema dağıtan yer olmaktan" çıkarılmasının; KİT'leri "ver kurtul" anlayışıyla satarak sağlanamayacağı açıklı. Sorun, KİT'lerde değil, onları kullanma yetkisine sahip "devlet yönetimine" gelen siyasal kadrolardaydı. Çünkü benzer sorunlar, yalnızca kurulmuş olan işletmelerde değil, ihaleye çıkarılan hemen tüm yeni yatırımlarda da yaşanıyordu. Gazeteler bu tür haberlerle doluydu. Hürriyet Gazetesi, 30.01.2001 günü, dünyaca ünlü araştırma kuruluşu **Price Waterhouse Coopers** (PWC)'in bir araştırmasını yayınladı. Bu çalışmada, Türkiye, dünya yolsuzluk sıralamasında 4.sırada yer alıyordu. ⁵¹⁵

Botaş eski Genel Müdürü **Hayrettin Uzun**, ihale sonucunun açıklanması birkaç kez ertelenen nükleer santral ihalesi konusunda şunları söylüyordu: "Nükleer santral ihalesi 3 milyar dolarlık çok büyük bir ihale... pekçok bürokrat ve siyasetçi, size kazandıracamız diyerek İhaleye katılan uluslararası üç konsorsiyumu yıllarca fena halde söğüşledi. Eğer ihale sonuçları açıklanırsa kaybedenler belli olacak. Peki o zaman ne olacak? Adamlar tabii ki yıllardır kendilerini söğüşleyenlerin bütün ipliklerini pazara çıkaracak. Türkiye belki de tarihinin en müthiş rüşvet olayıyla çalkalanacak. İşte bu korku nedeniyledir ki sonucu bir türlü açıklanamıyor, sürekli erteleniyor. Aralık 1999 da açıklanacağını kesin bir dille söylüyorlardı, açıklamadılar. 2000 Ocak ayına bıraktılar. Ocak ayı geldi geçti yine açıklamadılar. Enerji Bakanı Cumhuriyet Ersümer önceki gün yeni bir ertelemeyi açıkladı; sonucun açıklanması Marta ertelendi. Aldığım duyumlara göre şu aralar ihaleye teklif veren konsorsiyumlarla, ihaleyi kimin kazanacağına karar verme konumunda olanlar arasında kapalı kapılar arkasında müthiş pazarlıklar yapılıyor. Örneğin ihaleyi

parçalara bölelim her birinize bir bölümünü verelim. ..Ya da siz üzülmeğin yeni bir ihale açarız, onu da siz kazanırsınız vb. gibi teklifler. .." ⁵¹⁶

Atatürk, 1927 yılında "**Milletvekillerinin Taşıma Zorunda Oldukları Özel Koşullar**" adlı bir bildiri yayınladı. Bu bildiri de şunlar yazılıdır: "*CHP milletvekilleri, milletvekili unvanlarını özel ekonomik yaşantıları için küçük düşürmeyeceklerdir. Sermayenin çoğu devlete ait olan kuruluşlar ve şirketler ile özel sözleşmeye dayanan imtiyazlı şirketlerde ve tekellerde, hükümetçe, yönetim kurullarına atananlar milletvekili olamayacaklardır.*" ⁵¹⁷

13

'AVRUPA BİRLİĞİ' VE ' GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN KISA ÖYKÜSÜ

Avrupa Parlamentosu 13 Aralık 1995 günü Türkiye'nin **Avrupa Gümrük Birliği**'ne katılmasına karar verdi. Bu karar Türk kamuoyuna gerçek bir zafer gibi duyuruldu. Devlet ve hükümet yetkilileri, iş çevreleri, köşe yazarları bu kararla, "*çağdaş uygarlık düzeyine ulaşıldığını, bunun için çok çaba harcadığını*" söylediler. Gazeteler, "*Artık 'Avrupalıyız', 'Kutlu Olsun'*" başlıklarıyla çıktı. Ankara Valisi **Erdoğan Şahinoğlu**, İçişleri Bakanlığı'nın onayı, Başbakanlık Müsteşarlığının emriyle okullara bir genelge göndererek, Türkiye'nin Avrupa **Gümrük Birliği**'ne katılmasının, okullarda bayrak çekme törenleriyle kutlanmasını istedi. Tüm okullarda saat 14.00'de aynı anda başlayan törenler yapıldı, Türkiye'nin 79 ilinde Valilikler, hafta içi olmasına karşın göndere bayrak çekti. Aynı gece Ankara, İstanbul ve İzmir'de havai fişek gösterileri yapıldı.

Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel**: "*Bu sonuç Atatürk'ün çağdaşlaşma reformlarıyla başlayan gelişmenin tabii bir sonucudur. 30 yıllık bir davadır. Bu neticenin alınmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum*" dedi. ⁵¹⁸ Başbakan **Tansu Çiller**, Partisinin Bostancı Kültür Merkezi'nde düzenlediği "Gençlik Şöleni"nde konuşmasını keserek kitle önünde cep telefonuyla konuşup, olayı orada

öğrenmişcesine, "çoşkulu" ve "ciddi" tavırlarla şunları söyledi: *"Bu bir başlangıçtır. Türklüğü çağa taşıyoruz. Kollarınızı herkese, doğruluğa batılıya, kuzeyliye güneyliye; hangi düşünceye, inanca olursa olsun açın. Bu bir milli mücadeledir.. Haydi Türkiyem ileri"* ⁵¹⁹ Başbakan Yardımcısı ve CHP Genel Başkanı **Deniz Baykal** aynı gün gazetecilere şu açıklamayı yaptı: *"Türkiye'nin işçisi, çiftçisi, esnafı, sanatkârı ve sanayicisi bundan böyle yalnızca 60 milyonluk Türkiye için değil, 400 milyonluk Avrupa için üretim yapacaktır. GB'nin siyasal istismar konusu yapılmasına üzülen şahit oluyorum. Bu zafer şu ya da bu partinin değil milletin zaferidir. Bu zaferin sahipleri önce Gazi Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Adnan Menderes ve Turgut Özal'dır."* ⁵²⁰

Yüksek tirajlı büyük gazeteler, "çok bilen" medyatik konuşucular, GB'nin Türkiye'ye kazandıracaklarını söyle sıralıyorlardı; *"Yerli üretici artık gümrük duvarlarının arkasına sığınıp kötü ve pahalı mal satamayacak, mal kalitesini yükseltmek zorunda kalacak, insan hakları konusunda Türkiye'ye Avrupa ölçüleri gelecek, demokrasi pekişecek, askeri müdahale ve darbe gibi kavramlar tarihe gömülecek, enflasyon en geç beş yıl içinde tek haneli rakamlara inecek, hak aramasını bilen örgütlü bir toplum doğacak, Avrupa otomobillerin fiyatları çok ucuzlayacak, tüketici daha uygun fiyatla daha kaliteli mal alma imkanına kavuşacak, beyaz eşya ve elektronik başta olmak üzere Avrupa markaları ucuzlayacak, yatırımlar artacak bu sayede yeni iş alanları açılacak, işsizlik azalacak."* ⁵²¹ Gümrük Birliği'nin "yüksek kazançları" nı söz konusu ederek, "çoşkulu" açıklamalarda bulunanlar yalnızca siyasiler değildi. "İş çevrelerinin" etkin isimleri benzer biçimde açıklamalar yaptılar. Ancak ortada bir gariplik vardı. Az gelişmiş bir ülkede, uluslararası şirketlerin yerli ortakları "Türk" holdingleri dışındaki; Küçük ve Orta ölçekli işletmelerin, yerli imalatçıların ve tarım kesimi temsilcilerinin, **GB** gibi, korumacılığa son vererek kendilerini zor duruma düşürecek bir anlaşmayı olumlu karşılamaları dünyada görülmuş şey değildi.

Olayın Avrupa'dan görünüşü hiç de Türklerin "bayram" yapmasını gerektirecek gibi değildi. Büyük bir pazarı çok kolay elde etmenin şaşkın sevincini yaşayan Avrupalılar, bir yandan kazançlarının muhasebesini yaparken diğer yandan anlaşmanın kendilerine verdiği "haklara" dayanarak Türkiye'den isteyecekleri siyasi ödünleri belirliyorlardı. Uğruna savaşlar çıkarılan uluslararası pazar edinme

gereksinimi Türkiye'de çok kolay giderilmiş, üstelik Türkler bunu "bayram" yaparak kabullenmişti. **GB**, Avrupa Birliği'ne üye olmak için verilen bir ödündü ve hiçbir AB üyesi ülke, tam üye olmadan **GB**'ne girmemişti. Türkiye "nimet"i almadan "külfet"i kabul etmişti. Bu nedenle olacak mutlu bir şaşkınlığa uğrayan AB, daha önce hiçbir üye ülkeye uygulamadığı bir yöntemle, Türkiye'nin **GB**'ne katılımını **Avrupa Parlamentosu**'na da onaylattı. AP'ndaki görüşmeler sırasında söz alan bir parlamenter şunları söylemişti: *"Türkiye'yi çok ucuza satın alıyoruz. Bu bizim yararımıza olmayacaktır."* ⁵²²

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Başkanı Alman **Leni Fisher**'in, Türkiye'nin **GB**'ni kabul etmesi konusunda 24 Ocak 1996 günü söylediği sözler gerçek durumu açıklayan belki de en açık sözlerdi: *"Avrupa'nın, Ortadoğu'da çok önemli rol oynayan bir Türkiye'ye ihtiyacı vardır."* ⁵²³ Türkiye'nin **GB**'ne değil **GB**'nin Türkiye'ye ihtiyacı olduğunu kabul etmek, gerçeği anlatan somut bir saptamadır.

Avrupalılar o günlerde arka arkaya açık sözlü açıklamalarda bulundular. AP sosyalist grup sözcüsü **Anne Van Lencker**; *"GB, Türkiye'de orta ve küçük işletmeler düzeyinde iş kaybına neden olacak ve Türkiye kısa vadede sıkıntı yaşayacaktır"*, ⁵²⁴ AP'nun Yunanlı üyesi **Yannos Krranidiotis**; *"GB, ekonomi ve ticarete Türkiye'nin değil, Avrupa'nın yararına işleyecektir."* ⁵²⁵ 1968 gençlik hareketi liderlerinden AP üyesi **Daniel John-Bendit**; *"GB Türkiye için kötü bir hediye. Ekonomik alanda güçlük çekecek olan Türkiye, politik birliğin nimetlerinden de yararlanamayacak."* ⁵²⁶ Türk hükümeti, ülkesini açık pazar haline getiriyor ve bunu "bayram" gibi kutluyor; bu pazardan yarar sağlayacak olan Avrupalı Parlamenterler ise Türkiye açısından ortaya çıkacak zararları irdeliyorlardı. Bu işte gerçekten bir gariplik vardı.

Garipliği fark edenler yalnızca Avrupalılar ve az sayıdaki yerli araştırmacılar değildi. Japonya'da iktidardaki Liberal Demokrat Parti Genel Sekreteri **Kanezo Muraoka**, Japon Hükümeti'nin, Türk-Japon ilişkilerine büyük önem verdiğini belirterek, Türkiye'nin **GB** macerasıyla ilgili olarak şunları söylüyordu: *"Bayan Başbakanınıza coğrafya dersi vermek isterdim. Çünkü ona göre Ankara'nın doğusunda hiçbir ülke yok. Hep Batı hep Batı. Türkiye Batı'ya yaklaşmak için hep Batı'dan gitmek istiyor. Oysa Batı'ya Doğudan da gidilebilir. Örneğin Japonya, Çin gibi ülkelerle işbirliği yapır, kendi*

ekonomik durumunu düzelttikten sonra 'Avrupalı' olmak için çaba göstermek daha iyi değil mi? " ⁵²⁷

Türkiye'nin tek yanlı bağımlılık doğuran AB politikası konusunda bir başka açıklamayı Türkmenistan Devlet Başkanı **Saparmarat Türkmenbaşı** yaptı. **Türkmenbaşı**, 57. Hükümetin Dışişleri Bakanı **İsmail Cem'e**, 22 Ekim 2001 günü Türkmenistan'a yaptığı resmi gezide şunları söyledi : *"Sürekli olarak Avrupa'ya yaranmaya çalışıyorsunuz. Orada itibarınızı sarsmayın. Siz gitmeyin onlar size gelsin. Sizin onlara ihtiyacınız değil asıl onların size ihtiyacı var. Tamamen Avrupa'ya yöneldiniz. Sürekli Avrupa'ya gidiyorsunuz. Bir de Ortaasya'ya gelin"* ⁵²⁸ Türk Tarihiyle ilgili araştırmalarıyla tanınan Japon bilim adamı Prof. **Yuzo Nagata** ise Türkiye'deki bugünkü Batı hayranlığının aksine Batılıların geçmişte Türk kültüründen yararlandıklarını belirtiyor ve **Kemalizmin** Japon aydınları üzerindeki etkisini şöyle açıklıyor: *"Atatürk'le tanışan Japon diplomatların ona duydukları hayranlık Japonya'nın o dönemdeki politikalarını derinden etkiledi. O zamanlar şöyle sözler çok söyleniyordu; Asya'nın doğusunda Japonlar, batısında Türkler en güçlü olacak. Ortada yani Orta Asya'da el sıkışacağız gibi."* ⁵²⁹

Türkiye'nin, dış ilişkilerini Batıyla sınırlama ısrarına bir başka değişik eleştiriyi, Tokyo Yabancı Araştırmacılar Üniversitesi Türkoloji bölümü yardımcı profesörlerinden **Hayashi Kayako** yapıyor. Kayako şunları söylüyor: *"Küreselleşme aşlında 19. Yüzyılda başladı. Dünya savaşları ve Soğuk Savaş Dönemi'nde kısmen kesintiye uğradı, kısmen hızlandı. Türkiye'nin çağdaşlaşmayla ilgili sorunlarına yanıt vermek için Batı etkisine girmeden önce Asya daki kültürün en son duraklarına kadar gidilmelidir. Türkiye'de Çin'le ilgili hiçbir araştırma yok, bu çok tuhaf. Çinliler tamamen dünyaya açılınca bugün nasıl ABD ile iyi geçinmek zorundaysak Çin'le de iyi geçinmek zorunda kalacağız."* ⁵³⁰

§

GB anlaşmasıyla Türkiye'nin uğradığı kayıplar çok çabuk ortaya çıktı. Siyasi istekler, **GB** oylamasıyla birlikte gelmişti. AP'nda aynı gün yapılan bir oylamada, Türkiye ile ilgili 9 maddelik bir karar oybirliğiyle kabul edilmişti. Bu kararda şunlar isteniyordu; *"Türk hükümeti Kürt sorununu şiddete başvurmadan siyasi yolla çözmeli, Kürt asıllı Türk yurttaşlarına kültürel kimliklerini ifade etme yollarını*

aramalıdır. Türk hükümeti ve TBMM, DEP milletvekillerinin durumunu yeniden gözden geçirmelidir. Türk Hükümeti ve TBMM, insan haklarına eksiksiz saygı göstermeli, demokrasiyi güçlendirmelidir. Türk Hükümeti ve TBMM, Kıbrıs'ın bölünmüşlüğüne son vermek için somut adımlar atmalı ve işgali altında tuttuğu Kıbrıs topraklarından çekilmelidir." ⁵³¹

Ekonomik göstergeler, kısa süre içinde siyasi istemlerden çok daha kötü bir gidişi haber vermeye başladı. Ucuzlayacak denilen hiçbir ürün ucuzlamadığı gibi gerçek bir "ithalat patlaması" yaşandı. Türkiye, beyaz eşya, elektrikli ev araçları, otomobil, TV, müzik seti başta olmak üzere her türlü tüketim malları akınına uğradı. Türkiye'nin en iddialı tüketim dalı tekstil ve konfeksiyonda ihracat azaldı. Üçüncü ülkelerden ucuz hammadde elde etme olanağını kaybeden ilaç üretimi hızlı ve yüksek fiyat artışlarına uğradı. Ağaç işleri, deri sanayi, tarım, mobilyacılık zor duruma düştü. Tekstilde ithalat bir yıl önceye göre % 56 artarken, ihracat % 4.6 geriledi. Müzik seti ihracında % 219'luk bir düşüş yaşandı. ⁵³² İhracat-ithalat dengeleri alt üst oldu. Altı ay içinde, Almanya'dan yapılan ithalat % 77.5 arttı ihracat % 1 düştü, Fransa'dan ithalat % 88.3 arttı ihracat % 6.1 düştü, İtalya'dan ithalat % 86.8 arttı ihracat % 11.1 düştü, İsveç'den ithalat % 92.9 arttı, ihracat % 1 arttı. ⁵³³

Türkiye, Avrupa kökenli mallarla dolarken AB'ne üye ülkeler GB anlaşmasının koşullarına da uymadılar. Türkiye'nin tarımsal ürün ve tekstil ağırlıklı az. sayıdaki ithal ürününe tarife dışı engeller ve kotalar koydular, antidamping soruşturmaları açtılar. AB'nin karar organlarında yer almayan dolayısıyla karar süreçlerine katılamayan Türkiye, alınan kararlara itiraz da edemedi.

AB'nin 1998 yılında tek taraflı olarak aldığı kararlar gereğince; 1 Temmuz 1998 tarihinden itibaren Türkiye'ye açılmış olan 15 bin tonluk sıfır gümrüklü domates salçası kotası hiçbir gerekçe gösterilmeden durduruldu. Aynı günlerde, daha önce açılacağı bildirilen 9 bin 60 tonluk ilave **findık** kotası açılmadı. 16 Haziran'dan beri yürürlükte olan 14 bin tonluk gümrüksüz **karpuz** kontenjanı kaldırıldı. Bu ürünlerin, AB ülkelerine, ancak gümrük ödeyerek ihraç edilebileceği bildirildi. ⁵³⁴ Aynı yıl **midye, istiridye, kum midyesi** gibi kabuklu deniz ürünleri ile **taze balık** ihracı tamamen yasaklandı. **Çift çenekli yumuşakçalar** olarak adlandırılan her tür deniz ürününün AB ülkelerine girmesi engellendi. ⁵³⁵

Avrupa Birliği 1999 yılında Türk demir-çeliğine **antidamping** soruşturması başlattı. Oysa, soruşturma başlatacak herhangi bir ticari sorun yoktu. **AB Komisyonu**, Birliğin kurulmasında önemli yeri olan **Avrupa Demir-Çelik Birliği'nin** yaptığı Őikayetin haklı olduğu sonucuna vararak soruşturmayı başlattı. Gösterilen gerekçe, Avrupa'ya ihraç edilen **filmaşinin** (kangal demir) bağlantı parçalarının düşük fiyatla satılıyor olmasıydı. Gerekçe haklı değildi ve gerçek neden, Türkiye'nin Avrupa ÷lkelerine yaptığı **filmaşin** ihracını 1996-1999 tarihleri arasında % 529 arttırarak 24741 tona çıkarmayı başarmış olmasıydı.⁵³⁶

Türk demir-çelik ürünlerine bir başka engelleme, Türkiye'nin **AB**'ye girmesini "çok" isteyen "dost ve müttelikimiz" **ABD**'nden geldi. Küresel ticaretin serbestleşmesinin ve gümrük duvarlarının kaldırılmasının "erdemlerini" ağzından düşürmeyen ABD yönetimi, **çelik, tel çubuk** ve **çelik boru** ithalatına kısıtlayıcı ek vergiler getirdi. Türkiye'nin Amerikan piyasasında "damping" (ucuz mal satma) yaptığını söyleyen Amerikalılar, Türk ürünlerine karşı "anti-damping" soruşturması açtılar ve koydukları kota miktarını aşan ithalata % 10 ek vergi getirdiler. **ABD, IMF** ve **Dünya Bankası** aracılığıyla Türkiye'yi açık pazar haline getirirken kendi ÷lkesini katı bir koruma altına alıyordu. Azgelişmiş ÷lkelerin zararına işleyen çiftte standartlı bu uygulama gerçekte, "küreselleşme" ideolojisinin temel ve değişmez özelliğiydi ve bu özellik, uluslararası ticaretin her alanına yayılmış olan "güçlü olan haklıdır" ilkelliğine dayanmaktaydı.

AB ÷lkeleri benzer kararları, daha yoğun olarak tekstil ürünlerine karşı da uyguladılar. Getirilen tarife dışı engellerle hazır giyim ihracatında ciddi düşüşler meydana geldi. TGSD Başkanı **İsmet Özcan** 14 Temmuz 1998 günü yaptığı açıklamada çaresizlik içinde şunları söylüyordu: "*Arkadan çelme takıyorlar. GB anlaşması gereği kararları uygulamak zorundayız. Kendimizi kabul ettirmek için çaba harcamalıyız.*"⁵³⁷

Ülke çıkarlarını dolaysız ilgilendiren bu tür sorunların çözümü için çaba harcaması gereken politikacılarımız gerçekten çok çaba harcıyorlar. Ancak onların çabaları, ekonomiye güç verecek ulusal hakların korunması yönünde değil, politik gösteriye dönüştürülen törenlerle Avrupa'ya daha fazla ödün verine biçiminde oluyor.

Medyanın kamuoyuna bir ara "Parlayan Yıldız" olarak sunduğu 57. Hükümet'in Dışişleri Bakanı **İsmail Cem**, **GB**'nin beşinci yıl.

dönümü nedeniyle İKV'nin 6 Mart 2000 günü düzenlediği panelde şunları söyledi: *"Dünyada küreselleşme adı verilen bir ihtilal yaşanmaktadır. Bu olguyla birlikte artık sınır ötesinde düşman arama dönemi sona ermiştir. GB, Türkiye'ye AB yolunda avans sağlamıştır ve Türkiye'de yeni bir değişimi başlatmıştır."* ⁵³⁸ *"Sınır Ötesi'nde düşman arama döneminin sona erdiğine"* inanan bir kişinin, eğer söylediklerinde samimi ise, vatan savunması döneminin de sona erdiğine inanması ve GB'ni *"verilen avans"* göreyerek olumlaması olağan bir sonuçtur.

AB'nin giderek artan korumacı uygulamaları ve bu uygulamalar karşısında Türkiye'nin durumu hakkında **Fatma Koşar**, 15 Temmuz 1998 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde şunları yazıyor: *"Avrupa Birliği'nin, Türkiye'yi 'pazarından dışlama' çabası sürüyor. AB'nin aldığı kararları 'elleri kolları bağlı izlemeye' devam eden Türkiye, gümrüklerini sıfırladığı bu pazara ihracat yapmakta bundan sonra daha da zorlanacak."* ⁵³⁹

§

AB'nin, Türkiye'yi "dışlama" çabaları, 1963 yılındaki **Ankara Anlaşması'ndan** beri sürmekteydi ve bu tutum neredeyse AB'nin yazılı olmayan resmi politikası haline gelmişti. Türkiye 1963'te üye olma istemiyle **AB'ne** (o zamanki adı Avrupa Ekonomik Topluluğu AET) başvurmuş ve **"ortaklık"** rejiminin uygulanması için değişik adlarla organlar kurulmuştu. **"Ortaklık Konseyi"**, **"Ortaklık Komitesi"**, **"Türkiye AET Karma Parlamento Komisyonu"** ve **"Gümrük işbirliği Komitesi"** bunlardan bazılarıydı.

1964'den sonra yürürlüğe giren **Ankara Anlaşması'ndan** sonra. Türkiye AET ilişkileri, "tam üyeliğe" ulaşana dek üç döneme ayrıldı. **Hazırlık, geçiş ve son dönem...** Türkiye, bu dönemlerde **"Avrupalılarla birlikte olmak"** ya da başka bir deyişle **"Avrupalı Olmak"** hevesiyle üzerine düşen bütün yükümlülükleri yerine getirdi. Oysa AET Türkiye'yi tam üyeliğe almamaya baştan karar vermişti. Avrupalıların hedefi üyeliğe almadan Türkiye pazarına denetimsiz bir biçimde girmekti.

AET, başlangıçta Türkiye'nin kalkınıp topluluğa girebilecek düzeyde gelişmesini istiyor göründü. Hazırlık döneminde herhangi bir yükümlülük getirmedi. Türkiye'nin önemli ihraç ürünlerinden **tütün**,

kuru üzüm, kuru incir ve fındığa belirli koşullar altında gümrük indirimi uyguladı. **Avrupa Yatırım Bankası** aracılığıyla 175 milyon dolarlık bir fonu, anlaşma amaçları çerçevesinde kullanılmak üzere Türkiye için ayırdı.

Hazırlık döneminin bu iki küçük ödünü bir "**yemdi**" ve bu yem Türkiye'nin o günlerdeki yöneticilerinin çok hoşuna gitmişti. **Hazırlık dönemi** bitmeden ve herhangi bir hazırlık yapılmadan Türkiye, AET'den "**geçiş dönemine**" geçilmesini istedi. 23 Kasım 1970'de **Katma Protokol** imzalandı. AET, ticari olarak 1 Ocak 1971, hukuki olarak da 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren **Katma Protokol ile** gerçek amacını "gün ışığına" çıkardı ve Protokole, gittikçe gelişen bir biçimde, sanayi ürünleri ticaretinde gümrük birliğine gidilmesi şartını koydu. AET, pamuk ipliği, pamuklu dokuma ve rafine petrol ürünleri hariç olmak üzere (geriye ne kalıyorsa!?) Türk sanayi ürünlerindeki gümrük vergilerini ve kısıtlamaları kaldırıyor, buna karşılık kendi sanayi ürünlerinin kademeli olarak Türkiye'ye gümrüksüz girmesinin yolunu açıyordu. Bu iş için Türkiye'de zaten olmayan hassas sanayi ürünleri için 22, diğerleri için 12 yıllık süre koyuyor, Türkiye'nin "dört" gözle beklediği işgücü dolaşımının 1976-1986 arasında tamamen serbest hale getirilmesini kabul ediyordu.

Katma Protokol Türkiye'ye, kullanamayacağı daha doğrusu ekonomisinin gelişme düzeyi nedeniyle kullanması mümkün olmayan hakları vermiş görünüyordu. Ayrıca, AET mali protokoller çerçevesinde Türkiye'ye on yılda yaklaşık 3,5 milyar dolar yardımda bulunacaktı. Türk işçiler Avrupa'nın her yerinde serbestçe çalışabileceklerdi. Türk tekstil ürünlerine tarife dışı engeller ve kotalar konulmayacaktı. Anti-damping uygulamaları yapılmayacaktı.

Bunların hiçbiri gerçekleşmedi. Buna karşın Türkiye büyük bir "istek" ve "disiplinle" kendi üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirdi. 12 yıllık mal listesindeki taahhütlerinin % 90'ını, 22 yıllık listenin % 80'ini yerine getirdi. AET'nin 3. ülkelere uyguladığı koşullara uydu. 1984-1994 arasında uyguladığı ekonomik politikalarla kapılarını Avrupa'ya hızlı bir biçimde açtı. 1995'e gelindiğinde **AB**'ne üye ülkelerin malları Türkiye pazarında diğer ülke mallarına karşı belirgin bir biçimde imtiyaz üstünlüğüne sahip hale gelmişti.

Türkiye **Katma Protokol**'un öngördüğü süre olan 1987'de yükümlülüklerini yerine getirmiş olmanın heyecanıyla tam üyelik için başvurdu. AB üyelik başvurusunu reddetmekle kalmadı, tam üyelik

konusunu kesin bir biçimde **Birlik** gündeminden çıkardı. 1994 yılında, **İsveç, Finlandiya ve Avusturya'yı** üyeliğe aldı. Türkiye'ye bekleme gerektiğini söyledi.

Türkiye'nin, GB anlaşmasıyla üçüncü ülkelerle olan dış ticaret dengeleri de kısa süre içinde bozuldu. Türkiye, yalnızca AB ile kendi arasındaki gümrükleri sıfırlamakla kalmamış, buna ek olarak; AB dışındaki ülkelere uyguladığı gümrük tarifelerini de, AB'nin kendi dışındaki ülkelere uyguladığı ortak gümrük tarifesi ile eşitlemeyi (yani düşürmeyi) kabul etmişti. Bu üstlenme, hem dış dünyaya açılabilen sınırlı sayıdaki ihraç ürünümüzü korumasız kılıyor hem de AB üyesi olmadıkları için gümrük tarifelerini değiştirmeyen üçüncü ülkelere. Türkiye ile yaptıkları ticarete "açıktan bir kazanç" sağlıyordu. Bu kazanç Türkiye'nin kaybıydı. **Gümrük Birliği'nin** yol açtığı bu kaybı azaltmak için "yöneticilerimiz" bir "cingözlük" düşündüler ve **ABD'ni** kendilerine örnek alarak, üçüncü ülkelerden yapılan tekstil ve konfeksiyon ürünleri ithalatına kota koydular. Ancak, "**cingözlük**" sökmedi. Hindistan, ülkemizin de imzalamış olduğu **GATT** anlaşması ve bu anlaşma gereği oluşan **Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ)** geçerli kurallarına dayanarak Türkiye'yi **DTÖ'ne** şikayet etti. DTÖ, Hindistan'ı haklı buldu ve Türkiye aleyhinde karar aldı. Şimdi, ya kotalar kaldırılacak ya da tazminat ödeme göze alınacak.⁵⁴⁰ **Dünya Ticaret Örgütü** yetkilileri, dünyanın hemen tüm ülkelerine tekstilde kota uygulayan ABD'ye karşı herhangi bir karar alamazken, Türkiye'yi birkaç ay içinde mahkum etmişti.

§

Gümrüklerin sıfırlanması ve dış ticaret açıklarının olağanüstü artışı doğal olarak Türkiye'nin karşısına büyük miktarda gümrük vergisi kayıplarını çıkardı, 1 Ocak 1996'da yürürlüğe giren **GB** döneminin ilk on bir ayında hazinenin vergi ve fon kaybı 125 trilyon lirayı aşmıştı. Bu iki milyar dolara yakın bir miktardı.⁵⁴¹ **AB, GB** anlaşmasıyla Türkiye'ye vermeyi kabul ettiği parasal yardımı bloke etmiş vermiyordu. Gerçi vereceği miktar da 1 Ocak 1996'dan itibaren 5 yıl içinde 2 milyar dolardı. Bu da devletin bir yıllık vergi kaybı kadardı.⁵⁴² Türkiye'nin parasal kaybı vergilerden ibaret değildi. Dış ticaret açığı bir yıl içinde 20 milyar dolara vardı. Bu açık, o güne dek Cumhuriyet tarihinin bir yıl içinde gördüğü en büyük dış ticaret açığıydı ve bu açık

o günden sonra kronik haline gelerek, hemen her yıl 20 milyar dolar üstünde kaldı.⁵⁴³

Türkiye'nin dış ticaret açığı sorunu, son 20 yılda uygulanan politikalar nedeniyle bu denli büyümüştür. 12 Eylül darbesinin yapıldığı 1980 yılına dek, tüm bozulmalara karşın, kamu işleyişinin ve KİT'lerin varlığını sürdürebiliyor olması, dış ticaret açıklarının büyümesi önünde bir engel oluşturuyordu. 12 Eylül rejiminin, 24 Ocak 1980 kararlarında ifadesini bulan ve Cumhuriyet'in temel ilkelerini işlemez hale getiren uygulamaları aynı zamanda; dış ticaret açıklarını büyük boyutlara götürecektir sürecin de başlangıcı oldu. **Turgut Özal**'ın adıyla anılan ve **Gümrük Birliği** ile sonuçlanan 15 yıllık dönemde (1980-1995) açıklar hızla büyüdü ve 1995 GB uygulamalarından sonra "denetlenemez" hale geldi. Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre, Türkiye, 1950'de 22.3, 1960'da 146.8, 1970'de 359.1 milyon dolar dış ticaret açığı verirken bu açık; 1983-1996 yılları arasındaki 13 yıllık dönem içinde yıllık ortalama 6403.4 milyon dolara çıktı. Dış ticaret açığı, GB uygulamalarından sonra gerçek bir patlama yaşadı ve 1996 yılında 19.6, 1997'de 21.2, 1998'de 21, 2000 yılında ise tam 27.2 milyar dolar oldu.

Dış ticaret dengelerinin hızlı bir biçimde ithalat lehine bozulması ve ihracatın ithalatı karşılama oranlarının sürekli düşmesi, doğal ve kaçınılmaz olarak yerli üretimin zor durumda kalmasına ve giderek ortadan kalkmasına yol açtı. **DİE** verilerine göre ihracatın ithalatı karşılama oranı, 1950 yılında % 92.2 iken bu oran; 1960'da % 68.6, 1970'de % 62.1, 1980'de % 62, 1990'da % 58.1, 1996'da % 54.1, 2000 yılında % 50.6'ya düştü.⁵⁴⁴

Türkiye, 1990-1995 yıllarını kapsayan dönemde, ortalama olarak yılda 25.8 milyar dolarlık ithalat yapıyordu. Bu ithalat, GB uygulamasından sonraki 5 yıl içinde yıllık ortalama 46.8 milyar dolara çıktı.⁵⁴⁵

İhracat ithalat dengelerinin Türkiye aleyhine bu denli bozulması, yaşanan toplumsal gerilimler ve yoksullaşma yanında insana acı veren bir başka gerçeği ortaya çıkarmaktadır. Türkiye **GB**'ne girdikten sonraki 5 yıllık dönemde (1996 - 2001) toplam 117 milyar dolar dış ticaret açığı vermişti. Bu açığın % 53'ünü yani 62 milyar dolarını sayıları yalnızca 15 olan **AB** üyesi ülkelere vermişti.⁵⁴⁶ **AB**, ortak bütçeden Yunanistan'a her yıl 5.2 milyar dolar karşılıksız para yardımı yapıyordu. Bu 5 yıl için 26 milyar dolar gibi büyük bir paraydı.⁵⁴⁷

Bunun açık anlamı şuydu; Türkiye, AB'ne verdiği dış ticaret açığıyla Avrupa'ya kaynak aktarıyor, Avrupa ülkeleri de bu kaynağın önemli bir bölümünü Yunanistan'a devrediyordu. Türkiye, yoksul Anadolu insanının yarattığı kıt kaynaklarla, dolaylı da olsa Yunanistan'ı kalkındırıyor, onu kendisine karşı silahlandırıyor. Türk toplumu tarihinin hiçbir döneminde bu denli karmaşık bir açmaz içine düşürülemediği.

Kimi Kamu Görevlileri **Gümrük Birliği**'nin olumsuz sonuçlarını saplayıp görüşlerini açıkladılar. Ancak bu açıklamalar ne politikacılar ve ne de iş çevreleri tarafından dikkate alındı. Dönemin Hazine Müsteşarı **Mehmet Kaytaç**, 8 Ocak 1997 günü yapılan, "**Türkiye'de Yabancı Sermaye, Beklentiler, Sorunlar, Çözüm Önerileri**" konulu panelde şunları söyledi: "*Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği'nde ilk iki yılda beklentiler karşılıksız kalmıştır. İthalat hesapladığımızın da üstünde çıkmış, yabancı sermaye yatırımları istenen düzeyde gerçekleşmemiştir.*"⁵⁴⁸

Benzer bir açıklamayı, 8 Mart 1999 tarihinde, Sosyal Araştırmalar Vakfı'nın düzenlediği, "21. Yüzyıla Giderken Gümrük Stratejisi" adlı konferansta, Gümrük Müsteşarı **Ramazan Uludağ** yaptı: **Uludağ**, şunları söyledi: "*Gümrük Birliği'nin yeniden masaya yatırılması gerekmektedir. Türkiye, Gümrük Birliği nedeniyle Avrupa Birliği'ne önemli ölçüde kaynak transfer eder duruma düşmüştür.*"⁵⁴⁹

Türkiye, Gümrük Birliği anlaşmasıyla organlarında yer almadığı bu nedenle kararlarında söz sahibi olmadığı bir dış örgütün aldığı bütün kararlara uymayı önceden kabul etmiştir. Türkiye'nin, karşı oy verme, kabul etmeme ya da erteleme gibi hakları yoktur. Türkiye, GB ile dış ilişkilerini belirleme yetkisini Avrupa Birliği'ne devretmiştir. Türkiye, AB'nin üye olmayan üçüncü ülkelerle (tüm dünya ülkeleri) YAPTIĞI VE YAPACAĞI bütün anlaşmaları önceden kabul etmiştir (16. ve 55. maddeler). Türkiye, GB ile herhangi bir dünya ülkesiyle AB'nin bilgi ve onayı dışında ticari anlaşma yapmamayı kabul etmiş, yapması durumunda AB'ne bu anlaşmayı engelleme yetkisi vermiştir (56. madde). Türkiye, GB anlaşmasıyla AB'nin GB ile ilgili olarak alacağı bütün kararlara paralel kanunlar çıkarmayı önceden kabul etmiştir (8. madde). Türkiye, GB anlaşmasıyla, AB Adalet Divanı'nın bütün hukuki kararlarına tam olarak uymayı önceden kabul etmiştir (64. madde). Türkiye, GB ile, ulusal pazarını,

rekabet etmesinin mümkün olmadığı Avrupa mallarına açıyor, gümrük vergilerini sıfırlıyor ve tüm fonları kaldırıyordu.⁵⁵⁰

Türkiye'nin AB ile yaptığı ve hala yürürlükte olan Gümrük Birliği Protokolü, **Kemalizm'in** üzerinde yükseldiği ulusal tam bağımsızlık kavramının yadsınmasıdır. Bu nedenle Atatürkçü Düşünce sisteminin kabul edebileceği bir anlaşma değildir. GB anlaşması, 19. yüzyılda Avrupalıların sömürgelerle yaptıkları anlaşmaların hemen aynısıdır. Türkiye bu anlaşma ile ekonomik, siyasal ve hukuksal hükümlerlik haklarını devretmeyi kabul etmiştir. Genel niteliğiyle yeni bir kapitülasyon anlaşmasıdır, Lozan'ın inkârıdır.

GB-Türkiye ilişkileri konusunda Prof. Dr. **Erol Manisalı** şunları söylüyor: *"Bir ülkenin, dünyanın herhangi bir yerinde bir gümrük birliğine bağlı olması için 'eşit statüde bir üye' olması gerekir. Türkiye'nin AB ile ilişkisi ise bir sömürge ile onu yöneten ülke arasındaki ilişkidir. Eskiden Avrupa ülkelerinin Afrika ve Asya'da uyguladıkları örneklerde olduğu gibi"*⁵⁵¹ GB'nin ne anlama geldiğini daha iyi anlamak isteyenler **Mustafa Kemal Atatürk'ün** 1 Mart 1922 Meclis'i açış konuşmasını okumalıdır.

GB'nin olumsuz sonuçları her geçen gün artarak gelişip genişleyen ekonomik çöküntüler halinde Türk toplumunun karşısına dikilmektedir. Gelinek noktanın sorumluluğunu taşıyan politik kadrolar, çıkarlarını uluslararası sermaye ile bütünleştiren işbirlikçi "iş çevreleri" ve bunların "ücretli" destekçileri, Türkiye'yi sonu uçurum olan bu yolda yürütmeye devam ediyorlar. Gidişe karşı çıkan bilim adamlarına, ulusçu aydınlara ya da yurtsever öğrencilere adeta suçlu muamelesi yapılıyor. Örgütsüzlüğe itilerek dostunu, düşmanını ve ulusal çıkarlarını seçemez hale getirilen kitleler, olayları uzaktan seyrediyor ya da daha doğrusu, olayların sıkıntılı ortamında yalnızca "yaşamını sürdürmeye çalışıyor." İşçisinden sanayicisine, köylüsünden memuruna dek her kesimden insanımız yaşam koşullarından memnun değil ve mutsuzluk içinde; ya eskiye özleme ya da "öbür dünyada" elde edecekleri "iyiliklere" yöneliyor. **Atatürk**, halkın sorunlarını çözemeyen yönetimler için şunları söylüyordu: *"Bir ülkede yüzü gülmeyen insanlar çoğunlukta ise, o ülkenin yöneticilerini değiştirmek kaçınılmaz olmuştur demektir."*⁵⁵²

Bugün ülkeyi yönetenler, GB'ne ve yarattığı olumsuzluklara karşı herhangi bir girişimde bulunma eğilimi içinde değildirler. Aksine bunlar, Türkiye'nin AB'ne tam üye olması için çabalamakta, bu amaç

için GB yükümlülüklerini büyük bir "disiplin" ile ve tam olarak yerine getirmektedirler. Oysa, **Avrupa Birliği Türkiye'yi hiçbir zaman tam üyeliğe almayacaktır. Çünkü; Gümrük Birliği üyeliği AB'ne üye olmak için verilen bir ödündür. Ekonomik gücüne ve yönetim sistemine güvenen Avrupa ülkeleri, ortaklıktan elde edecekleri yararları düşünerek gümrüklerini diğer ülkelere açmışlardır. Türkiye ortaklık haklarını elde etmeden pazarını Avrupa'ya açmıştır. AB, Gümrük Birliği ile Türkiye'den alacağını herhangi bir bedel ödemedi almıştır. Bu nedenle tam üyeliğe alınmasının gereği ortadan kalkmıştır. Avrupa büyük boyutlu sorunlarla karşı karşıyadır. Daralan dünya pazarları, şiddetlenen uluslararası rekabet, işsizlik, üretimsizlik ve sosyal güvenlik sorunları giderek büyüyen dalgalar halinde Avrupa'yı sarmaktadır. Avrupa kendisini, ABD ve Japonya'ya karşı korumaya çalışmaktadır. Amacı siyasi birliktir. 'Avrupa Birleşik Devletleri' olarak ifade edilen oluşumda Türkiye'nin yeri yoktur. Olması da mümkün değildir. Türkiye, AB'ne göre sorunları çok daha fazla ve geri durumda bir ülkedir. Böyle bir ülke onlar için, "ortak" değil ancak "pazar" olabilir. % 10'u aşan kronik işsizlik oranıyla Avrupa'nın, 70 milyon nüfuslu ve % 26 işsizi olan Türkiye'yi tam üyeliğe alarak vatandaşlarına serbest dolaşım hakkı tanıması demek, çözmekte yetersiz kaldığı Avrupa işsizliğinin katlanması demektir. Böyle bir gelişme Avrupalıların gözünde "Viyana kuşatması"ndan daha tehlikeli bir istila olayıdır. Türkiye tam üyeliğe kabul edilmesi halinde; temsil haklarının nüfusa göre belirlendiği AB içinde Birliğin, Almanya, Fransa ve İngiltere ile birlikte en çok üyeye sahip üyesi haline gelecektir. Yüzyıllarca (1923-1938 arası hariç) Avrupa'nın yarisömürgesi durumunda olan Türkiye, Avrupa'yı yöneten bir ülke haline gelecektir. Kendi ülkesini "yönetemeyenler" Avrupa'yı "yöneteceklerdir." Böyle bir durum Avrupalılar için, kabul edilmesi bir kenara, gerçek anlamda bir "kâbus"tur. Tam üye olması halinde AB Türkiye'ye, yürürlükteki sistemi gereğince, Birliğin "azgelişmiş yörelere yardım fonundan" her yıl yaklaşık 18 milyar dolar yardım yapması gerekecektir. Böyle bir durum, "pazar" ve "para" için 20. yüzyıl içinde milyonlarca insanın öldüğü iki dünya savaşı çıkaran Avrupalıların "akıllarından bile geçirmeyecekleri" bir gelişmedir. Avrupalılar Türklere yüzyıllardır ırkçı ve dinci**

gözlüklerle bakmışlardır. Avrupalılar için Türklerin yaşam tarzları, kültürel gelenekleri ve dini inançları, aynı siyasal oluşum içinde birlikte olunamayacak kadar kendilerinden uzaktır. Bu durum Türkler için de geçerlidir. Avrupa her geçen gün daha fazla kendi içine kapanmakta ve kendini ABD ve Japonya ile mücadeleye hazırlamaktadır. Yarattığı ekonomik-siyasi oluşum içinde Türkiye'nin yeri yoktur.

§

Bunları Türkiye'yi yönetenler bilmiyorlar mı? Bir bölümü bilmiyor, bir bölümü biliyor. Bilenler yükledikleri küresel misyon, bilmeyenler de bilinçsizlikten kaynaklanan kendine güvensizlikleri nedeniyle, tanzimat kafasıyla "ülke yönetmeye" devam ediyorlar. Avrupa Birliği Dış İlişkiler Komitesi Başkanı **Tom Spencer** Amerikan **Dow Jones** haber ajansına şunları söylüyor: *"Türlklerle, ileride bir gün AB'nin parçası olacakları yolunda 30 yıldır söz vererek hiç dürüst bir davranışta bulunmadığımızı düşünüyorum. Çünkü gerçek, AB'nin Türkiye'yi üye olarak kabul etme yolunda hiçbir niyeti olmadığıdır. Türkiye, bir yandan yeni köktendincilerin diğer yandan da bizim tutmayacağımız sözlerimizin arasında sıkışmış durumda. Türkiye'ye gerçek niyetlerimizi anlatmamız çok daha dürüst bir davranış olurdu."*
553

Almanya eski Başbakanı **Helmut Schmidt**, 8 Nisan 2000 günü Berlin'de düzenlenen "**Avrupa'nın geleceği**" adlı konferansta şunları söyledi: *"Avrupa'nın geleceğinde ne olursa olsun, Türkiye'nin yeri yoktur. 70 milyon Türk vatandaşını Avrupa içinde dolaştıramayız. Avrupa'nın, İran, Irak, Suriye gibi ülkelerle sınır komşusu olmasını kabullenemeyiz. Türkiye ile ekonomik ilişkilerimizi sürdürmeliyiz. Genç ve hızla büyüyen nüfusun satın alma gücünden faydalanmalıyız. Bu ülkeye ihracatımızı sürdürmeliyiz. Ticaretimizi geliştirmeliyiz. Ancak bu ülkenin globalleşmesinin temel prensiplerine sahip olmadığını ve uluslararası kardeşliği içine sindiremediğini de görmeliyiz."*
554

AB'nin, Türkiye'yi tam üyeliğe almaya "*hiçbir niyetinin olmadığını*" açıklayan yalnızca **AB Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Tom Spencer ve Helmut Schmidt** değildir. Bu yöndeki haber ve yorumlar hergün Batı basınında yer almaktadır. Türkiye'nin **Helsinki**

Zirvesi'nde, aday üye adıyla ödünlerle dolu bir bekleme sürecine alınmasının, yapay medya gösterileriyle kutlandığı günlerde; **AB Komisyon Üyesi Gunter Verheugen**, sonucu önceden biliyor olmanın rahatlığıyla; *"Türkiye'nin AB üyeliğine alınacağını sanmıyorum"* diyordu.⁵⁵⁵ Tam üyelik bir yana, ne idüğü belirsiz, aday üyeliğe bile karşı çıkan Avrupa Partileri de vardı. **Alman Hıristiyan Demokrat Birliği (CDU)** Genel Başkanı **G. Scheuble**; *"Hıristiyan bir birlikte, Müslüman bir ülkenin yer alamayacağını"* söylüyor ve gelecek seçimlerde Türkiye'nin adaylığına karşı çıkacak olan politikaları seçim stratejisi haline getireceklerini açıklıyordu.⁵⁵⁶

AB'nin genişlemesinden sorumlu komiseri **Gunter Verheugen**, Türkiye'nin aday üyeliğinin kabulünden iki gün sonra **Die Zeit** gazetesine verdiği demeçte şunları söyledi: *"Türkiye'nin adaylık sorunu, adaylık için görüştüğümüz diğer ülkelerin durumundan farklı. Türkiye'nin diğer adaylar gibi Birliğe çabuk alınması mümkün değil. Ayrıca, Türkiye'nin kesin üyeliği gelecekteki gelişmelerle belli olacak. Türkiye'nin adaylık önündeki çok ciddi olan engelleri kaldırması gerekiyor... Türkiye'nin Avrupa Standartlarına ulaşması gerekiyor."*⁵⁵⁷

Türkiye'nin; **"Avrupa Standartlarına Ulaşması"** biçimindeki somut olmayan ve öznel yargılara açık, oyalamaya yönelik açıklamaların, "olmayacak duaya amin demek" anlamına geldiğini Türk Hükümet yetkilileri dışında, tüm Batılılar çok iyi biliyorlar. Ve bu tür açıklamaları sürekli yapıyorlar. Bir uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu olan **Standart and Poors**, uzmanlık alanıyla hiç ilgisi bulunmamasına karşın, aylık **Finans Bülteni'**nde şunları yazıyor: *"Türkiye ve AB arasındaki yüksek tansiyona iki temel konu neden olmaktadır. Bunlardan birincisi 1974'ten bu yana Kuzeyi Türkiye'nin işgali altında bulunan Kıbrıs'ın geleceği ve Türkiye'deki Kürt azınlığa karşı yürütülen savaşta yapılan insan hakları ihlalleridir. Bunlar nedeniyle Türkiye'nin 2015 yılından önce AB'ne girmesi mümkün görünmemektedir."*⁵⁵⁸

Batılılar, Türkiye'nin AB'ne alınmadan denetim altında tutulmasının kendileri açısından önemini kavramış durumdadırlar. **Gümrük Birliği** ile, Türkiye'den alabileceklerini fazlasıyla almışlardır. "Sonsuz bir bekleyiş"e soktukları Türkiye'nin, direnç gösteremez hale gelmesini beklemektedirler. Bu direnci gösterebilecek tek ideolojik güç olan **Kemalizm'in**, Türk toplumu üzerindeki etkisinin tam anlamıyla yok edilmesine çalışacaklardır. **Dışa bağımlı**

çok hukukluluk, ulusal pazarı kullanma serbestliği, insan hakları, Milli Güvenlik Kurulu'ndan rahatsızlık, Öcalan'ın İdamı, azınlık söylemleri, Kıbrıs, Kıta Sahaneliği gibi konular bu çabanın, planlı ve programlı bir biçimde ortaya sürülen uygulamalarıdır. **Öcalan'**ın idamını önlemeleri, **Öcalan'**ın yaşamına yada insan haklarına verdikleri önemden değildir. Gerçek amaçları, Türk kamuoyunun milliyetçi duygularla yüksek hassasiyet gösterdiği bu konuda bile; **Türkiye'nin bağımsız hareket etme yeteneğinde olmadığını Türk halkına göstermektir.** Bağımsızlıkçı ve ulusçu eğilimleri kendi içinde güçlü bir biçimde yaşatan Türk halkının direnme gücünü kırarak, bu yöndeki birikimi dağıtmak ve ulusal konularda duyarsızlık yaratmaktır.

Batılıların, azgelişmiş ülkelerdeki ulusçu eğilim ve hareketlere karşı olmaları, ekonomik yapılarından kaynaklanan bir zorunluluktur. Dünyada kendilerinden başka, kendi kendine yeten, bağımsız ulusların var olmasından rahatsız olmaktadırlar. Bu nedenle her koşulda ve bütün olanaklarıyla, ulusçu eğilim ve kurumların etkisizleştirilmesi için çalışıyorlar. Örneğin, Batılı hükümetler silah sermayesine ve ordularının donanımına, bütçelerinden büyük paylar ayırıp komutanlarının istek ve önerilerini büyük bir "disiplinle" yerine getirirlerken azgelişmiş ülkelerde bağımsızlık eğilimi içindeki ulusal ordulardan büyük rahatsızlık duyarlar. Bu tür orduları ya denetim altına almaya ya da toplumda etkisizleştirmeye çalışırlar. Bunun en çarpıcı örneği yoğut olarak, Türkiye'de yaşanmaktadır. Ulusal bütünlüğe ve **Atatürkçü** geleneğe duyarlı **Türk Silahlı Kuvvetleri'**ne yönelik yıpratma kampanyaları; içten ya da dıştan, gizli ya da açık her biçimde sürekli olarak yapılmaktadır. Kocaeli depreminden **Milli Güvenlik Kurulu'**na dek hemen her konu bu tür kampanyaların malzemesi haline getirilmektedir.

İngiliz gazetesi, **The Economist**, Helsinki Zirvesi'nden hemen sonra 17 Aralık 1999 günlü yayınında şunları yazıyor: *"Nefesleri kesmeye dönük esas madde, generallerin sivil politikacılara karşı sorumlu olacakları yönündeki talebi içermektedir. Dolayısıyla tümüyle kaldırılması ya da en azından etkisi büyük ölçüde azaltılması gereken olan Milli Güvenlik Kurulu'nda sahip oldukları sandalyeler aracılığıyla generaller, dış politikanın yanı sıra iç politikanın da belirlenmesindeki mevcut davranışlardan vazgeçmek zorunda kalabileceklerdir. Generaller Kemal Atatürk'ün mirasının yok olmasına izin vermek istemeyeceklerdir, iki yıl önce, oldukça zararsız*

biçimde bir yıl iktidarda kalan modern Türkiye'nin ilk islamcı hükümetini (54.hükümeti kastediyor) düşürmek istemelerinin nedeni olarak bunu göstermişlerdir." ⁵⁵⁹ Fransa'daki 1968 gençlik hareketlerinde anarşist öğrencilerin lideri olarak adını duyuran ve bugün Avrupa Parlamentosu Yeşiller Partisi Üyesi olan **Daniel Cohn Bendit** aynı gazeteye şunları söylüyordu: *"Türkiye'nin AB'ye katılması bu ülkede Kemalizmin sonu olacaktır."* ⁵⁶⁰

§

Batı, **Kemalizmi** kendisi için her zaman tehlike olarak görmüş ve onun Türk toplumu üzerindeki etkisini ortadan kaldırmak için yoğun çaba harcamıştır ve harcamaktadır. Bu yönde, henüz tam olarak başarıya ulaşamamışlardır ama oldukça yol aldıkları da bir gerçektir. Batı'nın **Kemalizm** ile olan yapısal karşıtlığını en iyi bilen, **Mustafa Kemal Atatürk**'ün kendisidir. 1921 yılında şunları söylüyordu: *"Bana göre, Türkiye Doğu ve Batı Dünyası'nın sınırındaki coğrafi konumuyla ilginç bir rol oynuyor. Bu durum bir yanıyla faydalı iken, diğer yanıyla tehlikelidir. Batı emperyalizminin Doğu'ya yayılmasını durdurabildiğimiz için, Türkiye'yi öncü olarak gören bütün Doğu halklarının sempatisini kazanmış bulunuyoruz. Diğer yandan bu durum bizim için tehlikelidir. Çünkü Doğu'ya yönelen saldırının bütün ağırlığı öncelikle bizim üzerimizdedir ve Batı'nın bütün nefreti bizim üzerimizde yoğunlaşmış bulunuyor..."* ⁵⁶¹

Atatürk'ün o günden görüp elindeki sınırlı olanaklara karşın devrimci bir kararlılıkla önlemini aldığı Batı baskısı, bugün olanca şiddetiyle sürmektedir. Ancak bugün Türkiye'de bağımsızlığı ve ulusal hakları kararlı bir biçimde savunacak siyasi bir irade bulunmamaktadır. Bu konuda duyarlılık gösteren tek etkili güç, bugün için, yalnızca ordudur.

28 Şubat sürecinin Türkiye'de yarattığı Atatürkçü yükseliş Batı'yı son derece rahatsız etmektedir. **Clinton'un** Türkiye'ye gelmesinin, 1997 yılında **Luxemburg** Zirvesi'nde Türkiye için ağzına geleni söyleyen AB yetkililerinin 1999 da **Helsinki'ye** gitmesi için **Ecevit'e** özel uçak göndermelerinin altında bu çekingenlik vardır. Batılılar kendilerine yakın gördükleri "siviller" aracılığıyla ordunun etkisini sınırlamanın peşindedirler. **Kocaeli** depreminde halkın perişanlığının giderilebilmesi için gerekli olan acil ve etkili bir iradeyi

gerçekleştirmek amacıyla yapılan olağanüstü hal önerisinin hükümetçe kabul edilmemesi; depremin insanlık dışı bir tutumla orduya karşı propaganda malzemesi yapılması, 29 Ekim törenlerinin iptal edilmesi, Milli Güvenlik Kurulu üzerindeki spekülasyonların yoğunluğu bu türden girişimlerdir.

Fransız **Le Figaro** gazetesi, bu yöndeki duygularını Türkiye'nin yönetim sistemi içinde önemli yeri olan **Milli Güvenlik Kurulu** ile ilgili gerçekleri çarpıtarak, 23 Aralık 1999 günlü yayınında şunları yazıyor: "*Generallerden oluşan Milli Güvenlik Kurulu, oy verenlerden daha önemli olduğu için Türkiye henüz bir demokrasi ülkesi değildir. Bu nedenle, ne coğrafyası ne de tarihi Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne dahil etmeye olanak tanımıyor.*" ⁵⁶²

Bütün bu yayınlara karşın **Bülent Ecevit** hala şunları söylüyor: "*AB'ne tam üyelik Türk ulusunun tarihten ve coğrafyadan, uluslararası anlaşmalardan gelen hakkıdır. Bu hakkı istemede, hiçbir kuruluş ve devlet bizi engelleyemez. Bazı Avrupalı kesimler bizi Avrupalı saymasalar da biz Avrupalıyız.*" ⁵⁶³

Kendisini, "*Avrupalılara rağmen Avrupalı*" kabul ederek AB'ne, tam üye olmayı "*tarih-coğrafyadan gelen hak olarak*" gören **Bülent Ecevit**, 1995 yılında Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesine şiddetle karşı çıkıyor ve bu konuda sert açıklamalar yapıyordu. 24 Aralık 1995 günü Kadıköy Meydanı'nda yaptığı seçim mitinginde; Gümrük Birliği Anlaşması'nın ulusumuz için yeni bir Sevr anlaşması olduğunu söylüyor, iktidara geldikleri takdirde bu anlaşmayı aynı Sevr gibi yırtıp atacıklarını açıklıyordu.

Her ne olursa olsun AB'ne girmek için çaba harcayan yalnızca **Bülent Ecevit** değildir. Bugün, profesyonel politikacılar, iş çevreleri, büyük medya, üst düzey bürokratlar ve akademisyenler, büyük çoğunlukla, "**Avrupalı olma**"nın istek ve heyecanı içindedirler. Tutulmamış sözler, uygulanmamış kararlar ve olağanüstü ulusal kayıplar ortada dururken, insana hüznü veren ısrar ve istek ne yazık ki toplumun her kesiminde varlığını sürdürüyor.

Genel Kurmay 2. Başkanlığı yapmış olan emekli Orgeneral Sayın **Çevik Bir**, Hürriyet Gazetesi'nde Yayınlarını, "**Çevik Bir ile Türkiye'nin Geleceği**" yazı dizisinde şunları söylüyor: "*AB, tam üyelik konusunda Türkiye'ye gün vermiyor, somut davranmıyor. AB'ne üyelik için coğrafya ve nüfus çok önemli. Serbest dolaşım hakkından etkileniyorlar değil mi? Benim ülke olarak AB karar*

mekanizmalarında puanım yüksek olacak. Gel arkadaşım, ben Yunanistan kadar oya, onun kadar katkıya sahip olayım. Bu tavizi kastediyorum ben. Çıtanın altında bazı şeyler de istenebilir. Yeter ki ben AB'ne gireyim. Türkiye'nin geleceğini orada görüyorum. Demokratikleşme ve insan hakları konusunda kriter çizsinler. Şimdi çok muğlaklar. Ben diyorum ki gelin Arkadaş, siz hazırlayın insan hakları konusundaki planı biz de gözümüzü kırpmadan imzalayalım."

564

Deniz Kuvvetleri eski Komutanı emekli Oramiral Sayın **Salim Dervişoğlu** ise şunları söylüyor: *"Ben AB'ye üye olmamızın kesinkes şart olduğuna inanıyorum. Biz bir devin yanında yaşayan vasat boyda bir insan olarak kalamayız. Oradaki ekonomik güç bizi etkileyecektir, Halbuki onlarla eşit şartlar altında beraber bulunmanın bir defa güvenliğimiz, becamız (varlığın sürdürülebilmesi, kalıcılık, ölmezlik), ekonomik refahımız, kültürel gelişmemiz açısından gerekli olduğunu düşünüyorum. Batı kültürünün bir parçası olmak istiyorsak AB'ne girmeliyiz. Bunu, Atatürk'ün Türkiye'ye gösterdiği çağdaşlık doğrultusunun kaçınılmaz bir uzantısı olarak görüyorsak mutlaka AB'ne üye olmalıyız. Dışarıda kalamayız."*

565

§

Mustafa Kemal Atatürk, 6 Mart 1922 günü TBMM'nde şunları söylüyordu: *"...Durumu düzeltmek için mutlaka Avrupa'dan öğüt almak, bütün işleri Avrupa'nın emellerine göre yürütmek, bütün dersleri Avrupa'dan almak gibi bir takım düşünceler belirdi. Oysa, hangi bağımsızlık vardır ki, yabancı-ların öğütleriyle, yabancıların planlarıyla yükselebilirsin? Tarih böyle bir olay kaydetmemiştir."*

566

AB'nin Türkiye'yi tam üyeliğe almayacağını görmek için, AB'ne üye ülkelerin Türk vatandaşlarına uyguladığı vize işlemlerine bakmak yeter. Yurt dışına çıkan her Türk'ün, konsolosluklardan gümrük girişlerine dek her aşamada karşılaştığı insan onuruna aykırı davranışlar, Avrupalıların Türklere nasıl baktıklarını ortaya koyan en somut göstergedir. Bırakınız "serbest dolaşım hakkını"; Avrupalılar, az sayıdaki Türk'ün kısa süreli ve turistik amaçlı bile olsa, ülkelerine gelmelerinden rahatsız olmaktadır.

Türkiye'deki başkonsolosluklar, Avrupa'ya gitmek isteyen serbest meslek sahibi bir Türkten; içlerinde banka hesap cüzdanları (çok sıfırlı

olmalı), sahip olduğu taşınmazların tapuları, vergi levhası, ticaret odası belgesi, imza sirküleri de bulunan tam 12 evrak ve kişisel başvuru istemektedir. Türkiye'nin Londra Başkonsolosu **Erdoğan İşcan**, vize uygulamalarına karşı artan şikayetleri haklı bularak şunları söylüyor: *"İstanbul'daki İngiliz Başkonsolosluğu'nun vize verirken zorluk çıkarması, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Avrupa Konseyi uluslararası kurumların koyduğu standart normlara aykırıdır. Türkiye'den vize alınsa bile İngiltere'ye giriş yapılırken de sıkıntılar yaşanmaktadır."* ⁵⁶⁷

AB'nin Türkiye'yi, "bekleme odasına" alarak "aday üye" ilan ettiği 10 Aralık 1999 tarihinden iki gün sonra Hürriyet Gazetesi, "İşadamlarının vize isyanı" başlığıyla bir araştırma yayınladı. **Faruk Eskioğlu**'nun yaptığı bu çalışmada, bazı işadamlarımız vize konusunda şu açıklamalarda bulundular: İktisadi Kalkınma Başkanı **Emre Gönen**; *"AB ülkeleri ulusal vize yerine şimdi shengen vizesi veriyorlar. Bu sefer 5 yıllık vize vermektten çekindikleri için işler zorlaştı. Türkiye'nin ekonomisine paralel olarak ticari vize istemi de arttı. Yabancı işadamı benim pazarıma kolayca gelip dolaşırken, ben gidemiyorsam ortaklık bunun neresinde?"*, Türkiye Tekstil İşverenleri Sendikası Genel Sekreteri **Ercüment Rona**; *"Vize alınsa bile giriş kapılarında zorluk çıkarmalarını içimize sindiremiyoruz. Globalleşen dünyada bütün işverenler elini kolunu sallayarak yolculuk ederken Türk işverenin vize sıkıntısı çekmesini uygun görmüyoruz. Bu büyük bir haksızlıktır."*, Tüm Gıda İthalatçıları Derneği Genel Sekreteri **Haldun Birbil**; *"Fransa'daki Sial Gıda Fuarına katılıyoruz. Üyelerimizden istenen Schengen vizesi kolay alınmıyor. Tapudan tutun da vergi levhasına kadar pek çok şey istiyorlar. İstanbul dışında vize almak daha da zor. Büyük sanayicinin çoğu çift vatandaş olduğu için sorunları yok ama özellikle KOBİ yöneticileri vize sıkıntısı yaşıyor."* ⁵⁶⁸ İşadamlarımızın bile zorlukla gidebildiği bir Avrupa ve uğruna akıl almaz ödünlerin verildiği bir **"ortaklık"** hayali.. Koskoca Türkiye'nin getirildiği duruma bakıp hüzünlenmemek elde değil.

§

Batılı siyasetçiler, AB'ne üye yapmadan Türkiye'yi istedikleri biçime sokma olanaklarına artık fazlasıyla sahiptirler. Çünkü Türkiye'de ulusal haklardan vazgeçmeyi çağdaşlık sayan tanzimat

kafalı yöneticiler ve onlarla çıkar birliği içinde, Türk insanına yabancılaşmış, tekelci bir medya gücü var. Bunlar, Türkiye'deki sorunların ancak "dış 'dünya ile bütünleşerek" *çözüleceğine inanırlar ve kendilerine dışarıdan "empoze" edilen "kriterlere"* büyük bir disiplinle uyarlar. Sonuçta ulusal çıkarları gözeten politikalar ortadan kalkar ve ülkenin geleceğine yön veren politikacıların ellerinde, yabancıların hazırladığı "yapısal uyum programlarından" başka bir şey kalmaz. Bundan sonra yaşananlar artık ulusal bir trajedir.

Türkiye'nin GB'nden sonra, Kıbrıs ve kıta sahanlığı konularında da ödün vererek kabul ettiği (üstelik bayram yaparak) "aday üyeliğin", Helsinki'de kabul edilmesinden bir gün sonra ABD'nde Yayınları **Time** Dergisi şunları yazdı: *"Helsinki'de alınan sonuç, Bill Clinton kadar Yunanistan ve Abdullah Öcalan'ı da memnun etmiştir."* ⁵⁶⁹ İngiliz **The Economist** dergisi ise bir başka gerçeği açıkladı; *"Türkiye'nin AB siyasi standartlarına uymak zorunda kalmasıyla haklarının daha fazla destekleneceğine inanan islamcıların çoğu şimdi, Türkiye'nin 'Hıristiyan Kulübüne' katılmasına memnun olacaklarını açıklıyorlar"* diyor. ⁵⁷⁰ İtalya Başbakanı **Massimo D'Alema** 11 Aralık 1999 günü gazetecilere; *"Şimdi Abdullah Öcalan'ın hayatı kurtuldu"* diye açıklamalarda bulundu. ⁵⁷¹

Batı'da, bunlar yazılıp söylenirken **Sabah Gazetesi** yazarlarından **Fusun Mutlu, Bülent Ecevit'in** Helsinki Zirvesi'nde yaptığı konuşma için şunları yazdı: *"Bülent Ecevit, Finlandiya'nun başkentinde yeniden doğan bir yıldız gibi parlayarak herkesi kendine hayran bıraktı, inanılmaz bir aksanla anadili gibi konuştuğu İngilizcesiyle Ecevit daha ilk andan itibaren salonu büyüledi. Ecevit müthişti..."* ⁵⁷² Aynı gün Yayınları **Hürriyet Gazetesi**, "Aday Üyelikten" duyduğu mutluluğu, haber yazısının üzerine bir at nalı ve bir nazar boncuğu resmi basarak gösteriyor ve şunları yazıyordu: *"Son bir yıl içinde Helsinki'de ard arda yaşanan olaylar, bu kentin Türkiye'ye uğurlu geldiğini gösterdi. Geçen yıl Türk Milli Takımı, Finlandiya ile yaptığı maçı Helsinki'de 2-1 kazandı. Aynı hafta, Bayanlar Voleybol Milli Takımı yine Helsinki'de Finlandiyalı rakiplerini yenerek tur atladı. Türk profesör Turan Tayan Helsinki'de en iyi Jeofizikçi ödülünü aldı. Finlandiya'da yaşayan profesör Nevah Çiftçioğlu böbrek taşına neden olan mikrobu bularak Helsinki'de ödüle layık görüldü. Helsinki Türkiye'ye çok uğurlu geliyor."* ⁵⁷³

Gariplikler bunlarla bitmedi. Avrupa'da her fırsatta Türkiye karşıtı eylemler yapan **PKK** taraftarları bu kez, ellerinde **Abdullah Öcalan** posterleri taşıyarak, Helsinki'deki toplantı salonunun önünde, Türkiye'nin adaylığı lehinde eylem yaptılar.⁵⁷⁴ CNN, 14 Aralık 1999 günü yaptığı yayında, Türkiye haritasını, Kurdistan adını taktığı Güney Doğu Anadolu Bölgesi'ni çıkararak gösterdi.⁵⁷⁵ "Türban" savunucuları, "**aday üyeliğin**" kabulünden bir gün sonra; Türkiye'nin değişik kentlerinde aynı anda, insan haklarını savunduklarını söyleyerek "türban eylemi" yaptılar.⁵⁷⁶ Aynı gün İstanbul'da yapılan **HADEP** Kongresi'nde "*Apo'ya özgürlük*" sloganı atıldı.⁵⁷⁷ Türkiye **Barolar Birliği** ve Dışişleri Bakanı **İsmail Cem** "*Kürtçe eğitim hakkının*" tanınması ve kürtlerin kendi dillerinde yayın yapabilmeleri gerektiğini açıkladılar.⁵⁷⁸ Bu gelişmelerle birlikte Türkiye'nin iki önemli sorunu, sonu olumsuzluklarla dolu bir geleceğe bırakıldı. Kıbrıs aynı yüzyıl önceki **Girit** gibi, Türkler için acılı sonuçlar doğuracak bir yola sokuldu. Ege sorununun çözümü **Lahey Adalet Divanı**'na bırakıldı. Kıbrıs ve Ege hakkındaki Helsinki kararları, Yunanistan'da gösterilerle kutlandı.

Almanya'nın Türkiye'de beş yıl görev yapan Büyükelçisi **Hans Joachim Vergou**, İzmir'de yaptığı açıklamada; "*Abdullah Öcalan'ı idam ederseniz Avrupa Birliği'ni unutursunuz*" dedi.⁵⁷⁹ Aynı Büyükelçi Türkiye'de görevinin bitmesi nedeniyle, **Cumhuriyet Gazetesi** ile yaptığı söyleşide, Kürtleri her alanda eşit haklara sahip Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olarak değil de azınlık olarak gören anlayışını yineliyerek şunları söyledi: "*Türkiye'de 25'ten fazla azınlık grubu var. Artık AB'ne aday bir ülkesiniz. Azınlıklarla ilgili Avrupa terminolojisini reddederek işleri kendiniz için gereksiz yere zora sokarsınız. Kopenhag kriteri azınlıklardan bahseder.*"⁵⁸⁰ İngiltere Dışişleri Bakanı **Robin Cook**, Helsinki Zirvesi'nin ertesi günü, İngiliz **Express** gazetesine verdiği demeçte; İngiltere'nin 80 yıllık Kürt politikasını, diplomatik geleneklere aykırı bir üslupla yineledi. Türkiye'nin Güney Doğu'da yaptıracığı **İhsu Barajı** konusunda şunları söyledi: "*Bu baraj Kürt uygarlığını yok edecektir. Türkiye, Ortadoğu ülkelerini su vermemekle tehdit edecek ve Ortadoğu'da su savaşları başlayacaktır. Baraj inşaatı, Kürt otonomisinin (otonomi: özerklik, muhtariyet) önünde bir engel oluşturacaktır.*"⁵⁸¹ Cook'un bu açıklamasından hemen sonra İngiltere Ticaret Bakanı **Stephen Byers**

ve Başbakan yardımcısı **John Prescott** da baraj inşaatının engellenmesi gerektiğini açıkladılar.

Batılı "dost ve müttefiklerimiz" Türkiye ve Türkler hakkında, Osmanlı'nın son dönemlerinde kullandıkları üslupla alabildiğine "özgür" açıklamalar yaparken; Türk toplumunun hemen tüm kesimlerine ulaşılarak, "Artık Avrupa'lı olmanın" coşkusuyula; akıllalmaz bir teslimiyetçi anlayış propaganda edildi. 10 Aralık 1999 da **Helsinki'de** Türkiye'nin bağımsızlığı ve ulusal gönenci Avrupalılar'a biraz daha teslim edilirken, Türkiye'de halkın uzaktan izlediği bir "bayram havası" estirildi. "Uluslararası hukuk" adına şehit ailelerini açılıyla başbaşa bırakan politikacılar, gerçekte Türkiye'nin bağımsızlığını ve ulusal direncini bir kenara bırakmış oldular. AB ile yapılan protokolde idam cezalarının kaldırılmasının kabul edilmemiş olmasına karşın, 57. Hükümet Öcalan davasıyla ilgili olarak iç hukuk sürecini, dış kaynaklı sözlü istemleri kabul ederek kesintiye uğrattı. Yetkisi olmamasına karşın dosyayı Başbakanlıkta bekletme kararı aldı. Büyük medyanın yoğun propagandasıyla şaşkınlığa uğratılan Türk halkı, **doğu düşmanı göremez bir hale getirildi.**

Ancak Türk halkı, yeterli bilgiye sahip olmamasına, yoğun ve tek yanlı bir propaganda altında tutulmasına ve örgütsüz olmasına karşın; inanılmaz bir sağduyu ile AB konusunda yürütülen politikaları uygun görmüyor; her çeşit anket bu gerçeği açıkça ortaya koyuyor. AB'ne "evet" diyenler, Türkiye Cumhuriyeti ile çelişkileri geleneksel hale gelmiş olan kesimlerden çıkıyor. Basında yer alan bir habere göre, Milli Güvenlik Kurulu'na sunulan bir raporda, tarikat üyeleri içinde AB'ne evet diyenlerin oranı % 99'u buluyor. Tarikatların hemen ardından ortalama % 93.5'la Musevi, Rum, Süryani ve Ermeni azınlıklar geliyor. İşin ilginç yanı, sendika yöneticilerinin, % 71.1 ile üçüncü gurup içinde olmalarıdır.⁵⁸²

Türk politikacıları, AB'nin kendilerine ilettikleri hemen her isteği, olağanüstü bir "uysallık" ve "söz dinlerlik" içinde yerine getirmekte ve Batı'ya karşı, "çaresiz bir bağlılık" görüntüsü sergilemektedirler. Bunu bilen Avrupalılar, Türkiye ile kurdukları ilişkilerde zaman zaman ulusal onurumuzu zedeleyen saygısız ve alaycı davranışlar içine girmektedirler. Örneğin; **Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu**'nun Avrupa kanadı, 23 Şubat 2000 de Ankara'da yapılacak toplantıyı erteleme kararı aldı. Kararın gerekçesi, Ankara Cezaevi'nde tutuklu bulunan eski DEP milletvekili **Leyla Zana**'yı ziyaret

etmelerine izin verilmemesiydi. Türk yasalarına göre, cezaevindeki hükümlüleri, değil yabancı uyrukluların, akrabası olmayan Türklerin bile ziyaret etmesi mümkün değildir. Karma Parlamenter Başkanı "**Kızıl Dany**" unvanlı **Daniel Cohn Bendit**, gazetecilere yaptığı açıklamada şunları söyledi: *"Erteleme kararı sonuç verecek ve Türkiye bu karardan sonra ziyarete izin vermek zorunda kalacaktır. Bu konuda İngiliz parlamenter Richard Balfe ile 'yemeğine' iddiaya girdik. Merak etmeyin en geç dört ay içinde Zana'yı ziyaret edeceğiz."* ⁵⁸³

Türkiye'deki politikacıların ulusal konulardaki duyarsızlıklarını ve tutarsızlıklarını çok iyi kavramış olan **Bendit, R. Balfe** ile girdiği iddiayı kazanmak için dört ay bile beklemedi. Türkiye, Karma Parlamento Komisyonu'nun **Leyla Zana**'yı cezaevinde ziyaret etmesini kabul ettiğini 28 Mart 2000 günü yani bir ay sonra açıkladı. ⁵⁸⁴

Başbakan **Bülent Ecevit** ile Dışişleri Bakanı **İsmail Cem**'in davetlisi olarak 17 Şubat 2000 tarihinde Türkiye'ye gelen İsveç Dışişleri Bakanı **Anna Lindh**, Ankara'daki "**ilk resmi**" temasını Cem ya da Ecevit'le değil, HADEP Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı **Ferudun Çelik**'le bir kebabçıda yaptı. **Anna Lindh** daha sonra İnsan Hakları Derneği ve İnsan Hakları Vakfı'na gitti. **Akın Birdal**'ın vurulduğu yeri gezdi ve gazetecilere şunları söyledi: *"Türkiye'de işkence yasalarda yasak ama pratikle yaygın bir biçimde sürmekte."* ⁵⁸⁵

İsveçli Bakan'ın ertesi gün Hürriyet Gazetesi'ne yaptığı açıklamalarda kullandığı üslup, konuktan çok, sömürgesini denetleyen bir genel valiye uygun düşer nitelikteydi. Bayan **Anna Lindh** şunları söylüyordu: *"Kürtçe eğitime ve her tür kürtçe yayına izin verilmeli. Asker sadece askeri meselelerle ilgilenir siyasetle uğraşmaz. Milli Güvenlik Kurulu Türkiye'nin tam üyelik sürecini bloke ediyor. Yakın bir gelecekte irticanın Türkiye için bir tehdit oluşturacağını düşünmüyorum. Türkiye'de Fazilet Partisi ya da benzeri bir parti iktidara gelse, Avusturya'ya gösterdiğimiz tepkiyi göstermeyiz."* ⁵⁸⁶

Mustafa Kemal Atatürk, NUTUK'da şunları söylüyordu : *"Temel ilke Türk Ulusunun onurlu ve şerefli bir ulus olarak yaşamasıdır. Bu ancak tam bağımsız olmakla sağlanabilir. Ne denli zengin ve müreffeh olursa olsun, bağımsızlıktan yoksun bir ulus, uygar insanlık önünde uşaklıktan öte bir gözle görülmeye layık olamaz... Oysa, Türk ulusunun onuru ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulus tutsak*

yaşamaktansa yok olsun daha iyidir. Öyleyse ya bağımsızlık ya ölüm. işte gerçek kurtuluşu isteyenlerin parolası bu olacaktır." ⁵⁸⁷

Atatürk'ün 28 Aralık 1920'de söyledikleri ise; varlıklarını yabancıların istekleriyle bütünleştirerek toplumsal gönenç, ulusal onur gibi kavramları bir kenara bırakanlara, 80 yıl önce verilen bir ders gibidir. "*Bir ulus varlığını korumak yolunda bütün gücü ile, bütün görünür görünmez güçleriyle ayaklanmış ve karara varmış olmazsa, bir ulus yalnız kendi gücüne dayanarak varlığını ve bağımsızlığını sağlayamazsa, şunun bunun oyuncağı olmaktan kurtulamaz.*" ⁵⁸⁸

Bugün sürdürülmekte olan AB politikalarının, Atatürkçü Düşünce Sistemiyle uyuşması olanaksızdır. "*AB'ne girerek Avrupalı oluruz", "çağdaşlaşırız", "demokrasi gelir", bunun için "yapısal uyum reformlarını derhal gerçekleştirmeliyiz", "Atatürk'ün hedefi de buydu"* biçimindeki sözler gerçekte, Atatürkçülüğe yapılabilecek en büyük haksızlık ve hakarettir. Türk Ulusu'nun, ulusal kimliğini yok etmeye yönelik bu tür anlayışlara karşı en açık yanıtı yarattığı düşünce ve eylemle yine **Atatürk** vermişti. 1923 yılında şunları söylüyordu: "*Hiçbir ulus, diğer bir ulusun taklitçisi olmamalıdır. Çünkü böyle bir ulus, ne taklit ettiği ulus gibi olabilir ne de kendi ulusu içinde kalabilir. Bunun sonucu kuşkusuz ki hüsrandır.*" ⁵⁸⁹

BATI'DA KORUNAN DEVLET

Türkiye'yi yönetme anlayışı artık "değiştirdi" Çankaya'nın bahçesini bile Ford'a verebileceğini söyleyen Cumhurbaşkanları ortaya çıkıyor. Kamu malı KİT'lerin mülkiyeti yalnızca çok düşük bedellerle el değiştirmiyor, aynı zamanda ulusal bağımsızlığımızın temel dayanakları olan ekonomik varlıklarımız yok ediliyor. Türkiye'deki, kalkınma öncelikleri, dünyaya bakış ve ulusal bağımsızlığı temel alan yönetim anlayışı artık Atatürk dönemine hiç uymuyor. İhracata dayalı kalkınma modelleri, serbest piyasa ekonomisi, özelleştirme uygulamaları, korumacılığın kaldırılması ve devleti küçültme programları elli yıldır aralıksız uygulanıyor. Yapılan tüm uluslararası

anlaşmalar bu tür uygulamalara yönelik bağlayıcı maddelerle dolu. Dış ticaret açıkları, Avrupa Gümrük Birliği Protokolü ve KİT satışlarıyla, devletin ekonomik dayanakları ortadan kaldırılıyor. Cumhuriyet'e karşı gerçek tehlikeler buralarda yatıyor. Yaşam çevrelerini, işlerini ve gelecek umutlarını yitiren insanlar, ekonomik sosyal temelinden koparılmış laiklik sözleriyle tatmin olmuyorlar ve kitleler halinde para ve güç sahibi siyasi oluşumlara ve yasadışı örgütlere kayıyorlar.

Türk halkı 50 yıldır hemen tüm partileri denedi ve onları değişik oran ve srelerde iktidara getirdi, ancak hiçbir dönemde sorunlarına çözüm bulamadı. İktidara gelen her parti söylediğinin tersini yaptı ve uyguladığı politikalarla halkın sorunlarına yeni sorunlar ekledi. Değişen ve gelişen altmış yıllık olumsuz bir süreç sonunda Türkiye, çok kısa bir süre içinde büyük başarılar elde etmiş olan Kemalizm'den hızla uzaklaştırıldı.

Türkiye siyasi partileri bugün, adları ve programları ne olursa olsun, birbirlerinden farkları olmayan ortak bir politik-ekonomik çizgi izlemektedirler. Onları birleştiren ortak payda,artık her alanda belirleyici hale gelmiş olan ve karar süreçlerini yabancılardan belirlediği, küresel politikalar dır.Bu anlamıyla Türkiye'de bir tür tek parti rejimi yaşanmaktadır.

Partiler kendilerini, demokratik işleyişe sahip örgütler olarak görürler ama demokrasinin hemen hiçbir kuralını işletmezler. Parti başkanı tek belirleyicidir. Parlamentoyu oluşturacak milletvekillerini onlar belirler; "parti"nin mutlak egemenleridir; en ufak tartışma ve eleştiriye bile katlanamazlar. Çok yönlü sorunlarla yüklü ilkel bir siyasi yapı içinde kendilerine yaşama şansı yaratmış olan bugünün siyasi partileri, partiden çok feodal kurumlara, parti liderleri de feodal beylere benzemektedir. Böyle bir ortamda oluşan parlamentolar, doğal olarak ; ülke ve halkın sorunlarının çözümü yönünde değil, bu sorunların yaratıcısı durumundaki "parti" ve "liderlerin" istekleri yönünde çalışır. Milletvekillerini, gerçek anlamda halk değil liderler seçmektedir. Bugüne dek hemen tüm partilere oy vermiş olan Türk halkı, artık hiçbir partiye oy vermek istememektedir.

1987 genel seçimlerinde. Merkez partiler adı verilen (ANAP+ DYP+SHP+DSP) % 89,3, Radikal adı verilen partiler (RP+MHP) % 10.1 oy alırken; 1995 seçimlerinde "merkez" partilerin oyları 64.4'e düşmüş, diğer iki partinin oyu ise % 29.2'ye yükselmişti. Tüm seçmenlerin % 19.1'i. yani altı milyona yakın insan "radikal" denilen

partilere kaymıştı. (ANAP içinde seçime katılan BBP bunun dışındadır.) 18 Nisan 1999 seçimlerinde, "merkez partilerin" oyu % 56.1'e düştü: "radikal" sağ partilerin oyu ise 35.1'e çıktı. Son 12 yıl içinde "radikal" sağa "merkezden" kayan oy miktarı tüm seçmenlerin 25'ine ulaşmıştı. Bu 8 milyon seçmen demektir. Türk halkı on yıl içinde hemen tüm partilere iktidar şansı vermiş ancak hiçbirinden umduğu karşılığı almamıştı. 2000 yılı içinde yapılan hemen tüm kamuoyu araştırmaları partilerin oy potansiyelinin % 10'un altında olduğunu gösteriyor. Halk kime oy vereceğini şaşırmış durumdadır.

§

Küresel hegemonya peşindeki büyük devletler, siyasal yaşamı dolaylı dolaysız denetim altına aldıkları az gelişmiş ülkelere, ihracata dayalı kalkınma modelleri, serbest piyasa ekonomisi, özelleştirme programları, korumacı yasaların kaldırılmasını ve böylece devletin küçültülmesini öneriyorlar (artık dayatıyorlar). Yapılan tüm uluslararası ticari ve ekonomik anlaşmalar bu tür bağlayıcı maddelerle dolu.

Gelişmiş ülkeler az gelişmiş ülkelerin bu maddelere tam olarak uymasını istiyorlar ama kendilerini bunun dışında tutuyorlar. Anlaşmalara uymadıkları gibi kendi ulusal pazarlarını, tarife dışı engeller ve kotalarla koruma içine alıyorlar. **ABD**, Latin Amerika ülkelerinin ihraç ettiği 1051 tür mamul maldan 400'üne, AB ise 479 tür mamul maldan 100'üne tarife dışı engeller koymaktadır.⁵⁹⁰ 1980-1983 arasında **ABD**'nin korumacılık uygulamaları % 100, **AB**'nin uygulamaları ise % 387 oranında artmıştır.⁵⁹¹ **ABD** Temsilciler Meclisi'ne yalnızca 1985 yılında, 400 adet korumacı yasa teklifi verilmiştir.⁵⁹² OECD ülkelerinde ortalama üretici sübvansiyonları (devlet destekleri) 1979-1981 döneminde %32 iken, 1986-1987 yıllarında % 50'ye çıkmıştı. Aynı ülkelerde tarıma transfer edilen bütçe giderleri, 1979-1981 döneminde 61 milyar dolarken, bu miktar 1988 yılında 270 milyar dolara yükselmişti.⁵⁹³ AB Komisyonu Başkanı Jacques Santer, 9 Şubat 1999 günü **Strasbourg**'ta yaptığı basın toplantısında, tarım destekleme uygulamalarının daha da artırılması gerektiğini açıklayarak şunları söylüyordu: "*Tarım ürünlerimizin küresel pazarda rekabet edebilmesi için fiyatların düşürülmesi buna*

*karşılık çiftçilerimizin kazançlarının artırılması için telafi edici yardımlar yapılması gerekiyor."*⁵⁹⁴

Fiat'ın başkanı Umberto Agnelli; *"Beş kıtada iş yapsa da, hiçbir şey büyük bir Japon firması kadar, salt Japon ve az 'global' olamaz. Ulusal endüstriyel ve ticari stratejilerinin altında fetih zihniyetiyle karar verenler Japon, hissedarlar Japon. Organizasyonlar, araştırma ve geliştirme birimleri hep Japon... Bu süreç içinde Avrupa'nın kapılarını serbest rekabete açık tutmak, Amerikalıların yaptığı ve hala sıkıntılarını çektiği hataya düşmek demektir..."*⁵⁹⁵ Japonlar ise Avrupa için aynı şeyleri söylüyorlar. Japon ekonomist **Taşiro Tamaka**; *"Avrupalılar şiddetli rekabet ortamında ulusal pazarlarını korumakta kararlılar. Avrupa'nın gerçek amacı bu..."*⁵⁹⁶ diyor.

Ulusal pazarını koruyan yalnızca Avrupalılar değil elbette. Bütün gelişmiş ülkeler korumacı uygulamalar içindedirler. Gelişmişliklerini bu uygulamalara borçlu olduklarını biliyorlar. Hemen her gelişmiş ülkede ulaşım, iletişim, enerji, madencilik, çelik, bankacılık ve kamu hizmet sektörleri gibi geniş bir yelpazede yer alan işletmeler ya devlete aittir ya da dolaylı dolaysız devlet denetim ve desteği altındadır. Bunun yanı sıra, 1930'larda temeli atılan sosyal devletin öngördüğü toplumsal hedefler, son onbeş yılda daralmış olsa da korunmaya çalışılmaktadır. Sağlık, eğitim, konut, çıraklık ücreti, emeklilik, işsizlik sigortası, hastalık ve kaza sigortaları büyük oranda kamu kurumlarınca gerçekleştirilmektedir. Bu tür uygulamalar özellikle savaştan yenik çıkan Japonya ve Almanya'nın kalkınmasına önemli katkıda bulundu. ABD Başkanı **Clinton** 1999 Ocağı'nda Amerikan halkı için öngördüğü yasal önlemleri sıralarken; *"Sosyal güvenlik sisteminin kurtarılacağını, yaşlılar ve özürllüler için Federal Sağlık Sigortası'nın getirileceğini ve işsizlere iş olanağı yaratmak için kamu yatırımları yapılacağını, yoksul çocuklar için eğitim olanakları sağlanacağını"*⁵⁹⁷ söylüyordu.

§

Japonya'da, devlet ile iş çevreleri ayrılmaz bir bütünlük içindedirler. Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı, ekonomiye yön veren ve iş çevreleriyle oluşturulan hemen tüm ekonomik birimlerde etkin olarak vardır. Bu bakanlıklardan emekli olanlar, devlet tarafından denetlenen firmalarda önemli görevlere getirilirler. Japonya'nın en büyük firmaları için bir tür Ticaret

Odası olan "**Ekonomik Örgütler Federasyonu**" (**Keidanren**) ile tüm Japon işadamlarının örgütü "**İş Adamları Örgütü**" (**Nikkeiren**), devlet siyasetinin belirlenmesinde Japon endüstrisine her alanda yön veren, "**Kabine Danışma Konseyleri**", "**Endüstriyel Rasyonalizasyon Konseyleri**", "**Müzakere Konseyleri**", "**Endüstriyel Yapı Konseyleri**" gibi örgütlerin tümünde devletin vazgeçilmez bir yeri vardır. Ayrıca çelik, gemi inşaa, elektronik gibi önemli sektörlerde temel kararlar, devlet yetkilileri, iş çevreleri, işçi temsilcileri ve akademisyenlerin oluşturdukları kurullar tarafından alınır. Tümünün amacı Japonya'nın dış rekabette güçlü kılınması, ulusal çıkarların savunulmasıdır.⁵⁹⁸

Japonya'da değil devlet kuruluşları, bir çok özel şirketin bile hisseleri, serbestçe alınıp satılamaz. Herhangi bir satış sözkonusu olduğunda, şirketin % 60 ile % 70'i öteki Japon şirketlerine satılır ya da Japon Merkez Bankası tarafından alınır. Yabancı şirketlerin herhangi bir üretim dalında etkinlik kurmasına yol açacak bir şirket satışı mümkün değildir. Japonya'da bir iş kolunda dünyaya açılmış büyük bir uluslararası Japon şirketi yoksa, o iş kolunda yabancı sermaye yatırımına izin verilmez. Bir şirket devri söz konusu olduğunda; çalışanların hakları, alıcının konumu, satışın ulusal çıkarlara etkisi gibi birçok olasılık, en ince noktasına kadar gözönüne alınır.

Fransa'da yabancılara % 20'den fazla hisse satışı yasaktır. İngiltere'de % 10'dan fazla hisse yabancılara satılamıyor.⁵⁹⁹ Almanya'da yabancı bir şirketin herhangi bir Alman şirketini zor durumda bırakarak satın alması yasaktır. 1991 yılında İtalyan Pirelli, Almanya'nın en büyük araba lastiği firması olan **Continental A.G.**'yi almaya giriştiğinde hiç düşünmediği engellerle karşılaştı. Almanya'nın üst düzey sanayicileri bir araya gelerek bu satışa karşı çıktılar. **Deutsche Bank** karşı çıkışı örgütledi. Birçok büyük Alman şirketi bir araya gelerek **Continental A.G.**'i aldılar.

Almanya'da devlet, sanayi alanında önemli hisselerle sahiptir. Yalnızca batıdaki kamu kuruluşları bütün Alman hisse senetlerinin % 7'sini elinde tutar. Alman Hava Yolları **Lufthansa**'nın % 52'si devlete aittir. Aşağı Saksonya'da **Volkswagen**'in % 20'si devletindir. Devlet mülkiyetinin yoğunluğu Almanya'nın doğusunda daha fazladır. Alman firmalarının dış rekabet gücünü arttırmak için şirketlere yardımcı pek çok ticaret birliği vardır. Almanlar tıpkı Japonlar gibi kamu kurumlarına büyük saygı duyarlar. Alman Merkez Bankası mali

piyasalara tam olarak egemendir. **Bundesbank**'ın kendisi Alman Markı'nın korunmasında başlı başına bir güçtür.⁶⁰⁰ Demiryolları (**Bundesbahn**) ile iletişimin (telekom) önemli bölümü devletindir.⁶⁰¹

Az gelişmiş ülkelere devletin küçültülmesini, **IMF** ve **Dünya Bankası** aracılığıyla olmazsa olmaz biçimde dayatan **ABD**, 1991 yılında 200 milyar doların üzerinde devletleştirme gerçekleştirdi. Emeklilik fonları büyük oranda devlet şirketlerinin elinde. Bir kamu kuruluşu olan **Resolution Trust Comparison** ABD'nin en geniş mal varlığı olan kuruluşudur. Emekli maaşlarının ödenmesini güvence altına alan **Pension Benefit Guaranty Corporation** hükümete ait bir fondur. Emeklilik fonları hükümete ait "esrarengiz" fonların yalnızca % 30'udur. Eyalet yönetimleri sigortacılık sektörünün garantörü durumundadır. 1991 yılında eyalet hükümetleri batma noktasına gelen bütün özel sigorta şirketlerini devletleştirdi. **Massachusetts** eyaleti kendi sigorta şirketini kurdu.⁶⁰² Amerika'daki mevduat bankalarının büyük bölümü devlet güvencesi altındadır.⁶⁰³

Fransa'da bünyelerinde 1,5 milyon işçi çalıştıran 2498 devlet şirketi vardır. (1995) Bu şirketlerin 17'si tarım, 341'i endüstri ve 2140'ı ticaret, ulaşım, finansman, sigorta ve hizmet sektöründe faaliyet göstermektedirler. Tarımda **ONF**, otomotiv'de **Renault**, havacılıkta **Air France**, **Aeroport**, demiryollarında **SNCF**, bankacılıkta **GAN**, **AGF** ve **Banque de France**, iletişimde **La Poste**, **France Telecom**, **Radio France**, **France 2** ve **3** devlet şirketleridir.⁶⁰⁴

Gelişmiş ülkelerde toplumsal yaşamı dolaysız ilgilendiren ve kamu haklarını temsil eden stratejik önemi olan **KİT'ler**, özelleştirilmediği gibi korunup geliştirilirler. Özellikle **mikroelektronik**, **biyoteknoloji**, **yeni ağır sanayi**, **sivil havacılık**, **telekominikasyon**, **robotlar** ve **imalat aletleri bilgisayar ve bilgisayar programları** gibi ileri teknoloji alanlarıyla stratejik üretim dalları devletin koruma ve desteği altındadır. Bu alanlara çok büyük fonlar ayrılmaktadır.

Dünyadaki bütün ülkelere özelleştirme politikaları öneren ABD Hükümeti kendi ülkesinde ekonomik sorunları gerekçe göstererek değişik alanlarda geniş kapsamlı müdahaleci programlar uygulamaktadır. 1993-1998 yılları arasındaki beş yılda **ABD** hiç özelleştirme yapmazken, aynı dönemde, ulusal geliri **ABD**'nin ulusal gelirinin % 2,4'ü olan **Türkiye**'de 2,23 milyar dolarlık özelleştirme yapıldı.⁶⁰⁵ En gelişmiş 11 **OECD** ülkesinde, 1960 yılında % 28 olan kamu harcamalarının ulusal gelir içindeki payı, 1973'de % 32,9,

1988'de % 40,2'ye çıktı.⁶⁰⁶ IMF ve OECD verilerine göre, devletin ekonomideki payı 1937-1997 yılları arasında; ABD'nde % 8.6 dan % 32.3'e, İngiltere'de % 30'dan % 41'e, Almanya'da % 42.4'den % 49'a, Fransa'da % 29'dan % 54.3'e, Japonya'da ise % 25.4'den % 35'e çıkmıştır. Oysa Türkiye'de devletin ekonomideki payı, 1937 yılında % 80'ler düzeyinde iken 1997 yılında % 26.6'ya düşmüştür.⁶⁰⁷

Bugün, kendi ülkelerinde devleti sürekli büyüyenler, Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerden, zaten küçülmüş olan devletin daha da küçültülmesini istiyorlar. Türkiye'ye ve tüm az gelişmiş ülkelere kredi açmak için tarım sübvansiyonlarının kaldırılmasını şart koşanlar, kendi tarımlarına büyük fonlar ayırıyorlar. ABD'nde tarıma verilen devlet desteği 1980 yılında 2.7 milyar dolarken, bu miktar 1986 yılında 25.8 milyar dolara çıkmıştı. AB üyesi ülkeler bu desteği aynı süre içinde 6.2 milyar dolardan 21.5 milyar dolara çıkarmışlardı.⁶⁰⁸ Az gelişmiş ülkelerde ulusal sanayi ve tarım yok olurken, gelişmiş ülkeler, yalnızca tarım ürünü ihraç edebilen bu ülkelere tarımsal ürün satıyorlar.

Son on yıllık süre içinde ve başta Türkiye olmak üzere, denetim altına alınmış tüm az gelişmiş ülkelere; kamu kuruluşlarında çalışan insan sayısının çok fazla olduğu, bu durumun ekonomik kalkınma önündeki en büyük engeli oluşturduğu, bu nedenle kamudaki personel sayısının azaltılması gerektiği söylendi. IMF, Dünya Bankası ya da AB kararları hep bundan söz ediyordu. "*Devletin küçültülmesi*" olarak açıkça ifade edilen anlayışa bağlı olarak, kamu düzenini işlemez hale getirecek olan personel indirimi, kredi alabilmenin neredeyse önkoşulu haline getirilmişti. Oysa söylenenler doğru değildi ve az gelişmiş ülkelerin ulus-devlet yapılarını güçsüzleştirmeyi amaçlıyordu. Bu çok açık ve somut bir gerçektir. **Büyük devletlerde, kamu personeli sayısının hem nüfusa hem de toplam istihdama göre oranları az gelişmiş ülkelere göre çok daha fazladır.** Bu gerçeği batılıların kendi kaynakları ortaya koyuyordu.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD), 2000 yıl, verilerine göre, ABD'nde devlet örgütlerinde 20 milyon 572 bin memur çalışmaktadır ve bu memurların nüfusa oranı % 7.46 dır. Devlet memurlarının toplam nüfusa göre oranları; Fransa'da % 8.18, Almanya'da % 5.27, İtalya'da % 3.95, Hollanda'da % 5.2 ve Kanada'da % 8.15 dir. Bu oran Türkiye'de ise yalnızca % 3.34 dür.⁶⁴¹ Kamu istihdamının toplam istihdam içindeki payı; ABD'nde % 14, Fransa'da

% 24.8, Almanya'da % 15.6, İtalya'da % 16.1, Kanada'da % 19.6 iken, bu oran Türkiye'de % 14.2 dir.⁶⁴²

Japonya ve Almanya'da telekomünikasyon, bankacılık, sigortacılık, sivil havacılık, elektronik ve kimya endüstrisi fiilen devlet koruması altındadır. Hiroşima'nın su dağıtım şebekesi için açılan ihaleyi Japon **Fujitsu** firması, Amerikan IBM'i safdışı bırakmak için, yalnızca 1 (bir) yenlik teklif vererek aldı.⁶⁰⁹ ABD'deki telekomünikasyon şebekesinde yabancı sermaye ve yerli ortakların payının giderek artması üzerine, Amerikan **Federal Soruşturma Bürosu (FBI)** Direktörü **Louis Freeh**, yönetim birimlerini uyararak, ABD iletişim şebekesindeki yabancı sermaye paylarının kabul edilmez boyuta geldiğini bildirdi. **Freeh**, ABD Kongresi Temsilciler Meclisi Ticaret Komitesi'ne yazdığı uyarı mektubunda şunları yazıyordu: *"ABD'ndeki iletişim şebekelerinde yabancıların denetiminin giderek artması, haberleşme ile ulusal güvenlik için riskler ve tehditler oluşturmaktadır."*⁶¹⁰

Amerikalılar, telekomünikasyon şebekesinde yabancı sermaye paylarına bu kadar duyarlı iken Türkiye'de bunun tam karşıtı uygulamalar yapılıyor. **Turkcell, Telsim, Telekom**'dan sonra, "cep telefonu" pazarında iki yeni GSM ihalesi açan ve içlerinde kendilerine "milliyetçi" diyenlerin de bulunduğu 57'inci Cumhuriyet Hükümeti, ihaleye girebilmek için firmalara, en az % 20 oranında yabancı ortağa sahip olmayı şart koşuyor. Yabancı ortağa sahip olmayan Türk firmaları ihaleye katılmıyor.⁶¹¹

İletişim alanında küçük bir hissenin bile yabancılar geçmesi, ABD'nde *"Ulusal güvenliği tehdit eden bir unsur"* olarak görülürken; Türkiye'de bu alan yabancıların denetimine terk ediliyor. 57.Hükümetin Meclis'ten geçirdiği yasa ile **Türk Telekom**'un % 99 hissesi satılacak. Yasa'ya göre yabancılar, hisselerin % 45'ini doğrudan satın alabilecekler. Ancak aynı yasada yer alan **"Stratejik ortaklık"** uygulamasıyla yabancıların **Türk Telekom**'da % 51 den fazla hisseye sahip olabilmelerine olanak veriliyor. Örneğin, % 51 hissenin, **"Stratejik Ortaklık"** oluşturmuş bir konsorsiyuma satılması durumunda, **"Stratejik Ortaklık"** içindeki payı % 51 olan bir yabancı şirket **Türk Telekom**'un yönetimini, % 45 den de küçük bir hisseyle (% 26) ele geçirebilecek. Türkiye'de faaliyet gösteren ve Türk adını taşıyan şirketlerin hemen tümünün yabancı ortaklı şirketler olması nedeniyle, **Türk Telekom**'un mülkiyet ve denetimi mutlak bir biçimde

yabancılara geçeceği açıktır. Aynı yasada, Telekom Yönetim Kurulu'na atama yapma yetkisi Ulaştırma Bakanlığı'ndan alınarak Hazine Müsteşarlığına devredildi. Bilindiği gibi Hazine Müsteşarlığı, **Kemal Derviş**'in yetki alanı içinde bulunuyor ve bundan böyle de **Kemal Derviş** gibi kişilerin yetkisinde olacaktır. Ulaştırma Bakanlığı'ndan alınan yalnızca atama yetkisi olmadı. Ulusal haklar için direnmeye çalışan Sn. **Enis Öksüz** de, istifa ettirilmek suretiyle Bakanlıktan alındı.

Ulusal hakların korunması amacıyla getirildiği söylenen "**Altın Hissenin**" bu anlamda hiçbir işe yaramayacağı dünyadaki bir çok uygulamada açıkça görülmüştür. Örneğin İtalya'da, **Telekom İtalia**'nın hisse satışında sözleşmeye konan "**Altın Hisse**" uygulaması, "**sermayenin serbest dolaşımını engellediği**" gerekçesiyle Avrupa Adalet Divanı'na götürülmüş ve uygulama iptal edilmiştir.

Telekom Yasası, Meclisten geçerken TBMM Dış ilişkiler Komisyon başkanı **Kamuran İnan**'ın şu sözleri durumu en iyi açıklayan sözlerdir : "*Bir tek bu Telekom Yasası bile bu meclisin toptan Yüce Divan'da yargılanması için bir nedendir.*" ⁶¹²

Sevr anlaşmasında, İngiltere, Fransa ve İtalya'dan oluşan komisyon yalnızca, gümrükler genel müdürünü atama yetkisini almışlardı, şimdi ise hemen tüm stratejik alanlar yabancıların dolaysız yönetimine veriliyor. Türkiye'de yapılacak işlere, çıkarılacak yasalara yabancılar karar veriyor. Örneğin, IMF Avrupa Direktörü **Michael Deppler**'in; "*Türk Telekom'un özelleştirilmesinde, dünya piyasalarında yaşanan koşullar nedeniyle bir zorluk yaşanıyor. Bu nedenle Türk Telekom'un özelleştirme koşullarının daha cazip hale getirilmesi gerekiyor.*" ⁶¹³ demesinden sonra, hükümet yaptığı acele değişikliklerle Telekom'un satışını derhal daha cazip hale getirdi ve bu konudaki yasayı 15 günde Meclis'ten çıkardı.

Kurtuluş Savaşı'na "**Telgraf Savaşı**" da denir. **Mustafa Kemal**, yabancıların mülkiyetinde olmayan Anadolu telgraf sistemini derhal denetim altına almış ve savaşın kazanılmasında büyük önemi olan iletişimi bu sayede sağlamıştı. Ancak ulaşım konusunda büyük sıkıntı çekilmişti. Çünkü Anadolu'daki tüm demiryolları yabancıların mülkiyetindeydi. Bilinçli aksatmalar ve sabotajlar yanında kimi yörelerde asker sevkıyatı, ya ücretle yapılmış ya yapılamamış ya da özel çabalar ve ek güç sarfedilerek gerçekleştirilmişti. 20 Kolordu Komutanı **Ali Fuat Cebesoy** anılarında bu konu ile ilgili olarak şunları

aktarıyor: "... Milletimiz hakkında güvenimiz günler geçtikçe çoğalmıştı. Bütün ümitlerimiz onun göstereceği fedakarlık, cesaret ve feragatte toplanıyordu. Bu hususta hiçbir şüphe ve tereddütümüz kalmamıştı. Var kuvvetimizle Anadolu'da çalışmaya devam etmekte Mustafa Kemal Paşa ile bir defa daha anlaşmıştık. Kumandanı bulunduğum 20.Kolordu Karargahının Ankara'ya nakli ile burasının bir mukavemet merkezi yapılmasını kararlaştırmıştık. Kolordu'nün hazırlıklarını haber alan İngilizler harekete geçmiş ve bizi geciktirmek için tedbir almaya başlamışlardı. Bir ay süren pürüzleri birer birer çözdük ve harekete hazır hale geldik. Ancak bu defa ortaya yeni bir mani çıkmıştı. İngilizler vagon başına 60 altın lira talep ediyorlardı. Bu parayı nereden bulup verecektik?. Kolorduya doğrudan merbut kıtalarla. Kaymakam Mahmut Bey kumandasındaki 24. fırkamaz, Ereğli-Aksaray-Kırşehir üzerinden Ankara'ya yürüyerek geldiler.⁶¹⁴

15

NE YAPMALI ?

Türkiye, emperyalizmin küresel sömürü ağına yakalanmış durumdadır. Ekonomik, politik ve kültürel yapısı, sürüklendiği kaotik ortam içinde, bozulma ve çözülme sürecini yaşıyor. Ulusal güçler örgütsüz ve dağınık. Buna karşın işbirlikçiler, mali ve teknolojik olanaklara sahip büyük organizasyonlar içindeler. Eğitimsizlik ve yoksulluğun yarattığı bilinçsiz ortam; bağımsızlıkçı tepkileri körelten gizli işgal, değiştirilen tüketim alışkanlıkları ve kültürel yozlaşmayla **Türkiye**, Osmanlı'nın son günlerinden belki de daha ağır toplumsal sorunlarla karşı karşıya... **Kemalizm'in** varlık nedeni tam bağımsızlık, günlük yaşamdan gerçekten çok uzaklarda. Her yer Atatürkçülüğü yok eden "Atatürkçülerle" dolu.

Lozan'ın imzalanmasından birgün sonra Yayınlarıan İngiliz "**New Conventional**" gazetesinde şunlar yazıyordu; "*Türkiye, teorik bakımdan bağımsız bir ülke oldu. Ancak, ticaret ve ekonomide yetenezsiz ve sermayeden yoksun olan bu halkı tanyanlar bilirler ki;*

bu bağımsızlığın ömrü pek kısa olacak ve eski durumu bir başkası üzerine alacaktır." ⁶¹⁵

Gazetenin öngörüsü, 1938 yılına dek hiç tutmadı. Ancak 1939'da başlayan 60 yıllık ödün verme süreci Türkiye'yi bugünkü durumuna getirdi. Oysa siyasi bağımsızlığın, ekonomik bağımsızlık olmadan yaşatılmayacağını bilen **Mustafa Kemal**, yaşamı boyunca bu yönde davranmış, Türk ulusuna bıkmadan bunu hatırlatmıştır. *"Bir ulusun doğrudan doğruya yaşamı, yükselmesi ve gerilemesiyle ilgili olan her şey o ulusun ekonomisidir... Türk tarihi incelendiğinde, tüm yükselme ve çöküş nedenlerinin, bir ekonomi konusu olmanın ötesine geçmediği görülür..."* ⁶¹⁶

İzmir İktisat Kongresi'nde böyle diyordu. 1 Mart 1922'de Meclis'i açış konuşmasında söyledikleri ise, Kemalizmin 15 yıllık iktidar döneminin temel devlet politikası olacaktır. **Mustafa Kemal** şöyle diyordu: *"Ülkemizin ekonomik durumu ve ekonomik kuruluşlarımız, dış ülkeler tarafından sarılmış bir halde bulunuyordu. Tanzimatın açtığı serbest ticaret devri, Avrupa rekabetine karşı kendisini koruyamayan ekonomik yaşantımızı yine ekonomik yönden, kapitülasyon zincirleriyle bağladı. Ekonomik alandaki özel değerler ve kuruluşlar yönünden bizden çok kuvvetli olanlar memleketimizde, bir de fazla olarak imtiyazlı durumda bulunuyorlardı. Kazanç vergisi vermiyorlardı. Gümrüklerimizi ellerinde tutuyorlardı, istedikleri zaman istedikleri malı, istedikleri koşullar altında memleketimize sokuyorlardı. Bu nedenlerle ekonomik hayatımızın bütün bölümlerinin mutlak hakimi olmuşlardı. Efendiler, bize karşı yapılan bu rekabet gerçekten çok gayri meşru, gerçekten çok ezici idi. Rakiplerimiz bu şekilde endüstrimizin gelişme olanaklarını yok ettiler. Aynı zamanda tarımımızı da zarara uğrattılar. Ekonomik ve mali gelişmemizi engellediler..."* ⁶¹⁷

Atatürk, Tanzimat dönemini ve doğurduğu sonuçları bu denli açık ve net olarak ortaya koyuyordu. Konuyu, yüksek bir bilinç ve derinliği olan bir araştırmayla incelemişti. Ancak o, gerçekleri ortaya koymakla kalmıyor çok daha zor bir işi başararak; Osmanlı İmparatorluğu'nu çökerten Tanzimat işleyişinden tam olarak kurtulmuş, bağımsızlığından hiçbir koşulda ödün vermeyen büyük ve güçlü yeni bir devlet, yeni bir ulus yaratıyordu.

1839 "**Tanzimat Fermanı**"yla, Osmanlı Devleti; bağımsız dış ticaret politikasından vazgeçmiş, ekonomik yaşantısını yabancı

ülkelerin inisiyatifine bırakmış, gümrük rejimini değiştirmiş ve tek yanlı bir ithalat liberasyonuna gitmişti. 1839 anlaşmasının yıkıcı sonuçları çok çabuk ortaya çıktı ve Avrupa rekabetine direnebilecek durumda olmayan cılız sanayi ve ticaret, yok olup gitti. Sayıları ve sermaye güçleri zaten yetersiz, olan Türk tüccarlar kendi ülkelerinde engelleniyordu. Osmanlı Devleti, kendi gümrük vergilerini, Avrupa devletleriyle birlikte belirlemeyi kabul ediyor ve bu kabulün doğal sonucu olarak ihracattan alınan vergi % 12'ye çıkarılırken ithalattan alınan vergi % 5'e düşürülüyordu.⁶¹⁸

Mustafa Kemal, 1 Mart 1922 Meclis'i açış konuşmasında yapılacak olanları da açıklar ve açıkladıklarının tümünü hiç ödün vermeden ölümüne dek uygular: Millet çiftçidir, çiftçinin emeği çağdaş ekonomik önlemlerle en yüksek düzeye çıkarılacaktır. Köylülüğün kalkandırılması ekonomi politikanın temel hedefidir. Tarım endüstrisi canlandırılacak ve tarım ürünlerimiz benzer yabancı ürünlere karşı korunacaktır. Ulusal sanayi girişimleri desteklenecek ve yerli sanayi Avrupa'ya karşı rekabet edebilir hale getirilecektir. Kapitülasyonlar artık yoktur ve hiçbir zaman olmayacaktır. (Kapitülasyonlar o tarihte henüz uluslararası bir anlaşmayla kaldırılmamıştı) Ormanlara, yeraltı ve yerüstü doğal zenginliklerine sahip çıkılacaktır. Toplumun genel yararını doğrudan ilgilendiren alanlardaki kuruluşlar ile ekonomik alandaki teşebbüsler **devletleştirilecektir**. İşçilerin yaşam düzeyinin yükselmesini sağlayacak olan Zonguldak İşçi Kanunu ile diğer sosyal güvenlik kanunları çıkarılacaktır. Gümrük kanunu, yerli mallarımızın korunmasını sağlayacak biçimde hazırlanacak ve ithalat vergileri arttırılacaktır. İhtiyaç duyulan alanlarda yabancı sermaye yatırımlarına ülke yasalarına uymaları koşuluyla izin verilecek, ancak bu tür yatırımların, yerli üreticilere ve işçilerin genel yararlarına aykırı sonuçlar doğurmasına izin verilmeyecektir... Ekonomik yaşamda canlılığı sağlamanın temel araçları olan Taşıt araçları, Karayolları, Demiryolları ve Limanlar, "*kamu kuruluşlarınc*a" işletilecektir. Kolay tahsil edilen gelir kaynakları "*devlet tekeline*" alınacaktır. **Mustafa Kemal** 1 Mart 1922 Meclis açış konuşmasını şöyle bitirir: "*Efendiler; herşeyden önce ulusal amacımız olan bağımsızlığımızı sağlamaya ulaşmaktan başka birşey düşünmeyiz... Bugünkü uğraşımızın amacı, tam bağımsızlıktır. Tam bağımsızlık ise ancak mali bağımsızlık ile gerçekleşebilir. Bir devletin maliyesi bağımsızlıktan yoksun olursa, o devletin yaşantısını sağlayan bütün bölümleri de, felce uğramış*

demektir. Mali konulardaki uygulamamız; halkı baskı altında tutmaktan, onu zarara sokmaktan kaçınarak ve mümkün olduğu kadar dış ülkelere muhtaç olmadan, yeteri kadar gelir sağlama esasına dayanmaktadır. Efendiler; son derece tutumlu davranmak ulusal amacımız olmalıdır." ⁶¹⁹

§

Mustafa Kemal Atatürk'ün ekonomik ve siyasal görüşleri bugün yalnızca Türkiye'de değil dünyanın birçok ülkesinde, özellikle de az gelişmiş ülkelerde, güncelleşip tartışılıyor. Küreselleşmenin yıkıcı etkisinden kurtulmak için yol ve yöntem arayan insanlar, adını ve ülkesini bilmese de **Atatürk'ün** yüzyıl başında uyguladığı politikalara yöneliyorlar. **Kemalizmin** temel kavramları bugün yeniden konuşuluyor. Bu konulara "kafa yoranlar" ister istemez **Kemalizme** ulaşıyorlar. **Bağımsız ulusal kalkınma, sosyal pazar ekonomisi, korumacılık, milli kambiyo, yerli üretim, denk bütçe, sosyal devlet, ulusal tarım ve madencilik, karma ekonomi,** gibi konular 21. Yüzyıla girerken daha çok dile getiriliyor. Herkes Çin'deki ekonomik mucizeden söz ediyor.

Dünyaca ünlü Kanadalı ekonomist ve **Le Monde Diplomatique** dergisinin yazarı Prof.Dr.**Michel Chossu-dovsky**, dünyanın büyük bir ekonomik bunalımla karşı karşıya olduğunu belirterek, 21.yüzyıla girerken tüm ülkelerin ekonomilerini ulusal temelde yeniden yapılandırmaları gerektiğini söylüyor. Prof. **Chossudovsky'nin** konuyla ilgili görüşleri şöyle: "*Modern tarihin en ciddi krizi ile karşı karşıyayız. Karar direktiflerini Washington'dan alan IMF ve Dünya Bankası'nın sorumlu olduğu bu kriz öyle bir kriz ki ulusal ekonomiler büyük bir hızla çöküyor. Bu çöküşten kurtulmak isteyen ülkeler, öncelikle sanayilerini koruma altına almalı, ithalat yergilerini yükseltmeli, ulusal ekonomiyi koruma altına alarak yerli üretimi arttırmalı ve IMF'nin dayattığı 'serbestpiyasa ekonomisinden' kendilerini kurtarmalıdır.*" ⁶²⁰ **Kemalizmin** az gelişmiş ülkelerin günümüzdeki sorunlarına çözüm yeteneğini koruyarak hala yaşıyor olması, isteğe bağlı bir olgu değil, dünyanın içinde bulunduğu koşulların zorunlu bir sonucudur. Kendini yaratan koşullar ortadan kalkmadıkça, başarıları denenerek kanıtlanmış olan **Kemalizm'in** de

ortadan kalkmayacağı açıktır. Emperyalizm var oldukça **Kemalizm** de var olacaktır.

Mustafa Kemal'in 1 Mart 1922 Meclis konuşmasını bugün herkes önüne koyup düşünmelidir. Atatürk'ün adını ağzından düşürmeyip, ülkeyi "Osmanlı'nın son günlerine götüren işbirlikçi siyasetçiler", "maaşa bağlanmış gönüllü ajanlar", "uluslararası şirketlerle bütünleşmiş 'yerli' holdingler", bol paralı "gerici örgütler", "kaçakçılar", "milliyetçilikle ilgisi olmayan milliyetçiler", "eğitilmiş bölücüler", devleti yıkmak isteyen "devlet görevlileri", medreseleşen üniversiteler, % 70'i borca giden bütçeler, artan yoksulluk, toplumsal çılgınlığa dönüşen sosyal yozlaşma, tarikatlaşan partiler, Gümrük Birliği'ni savunan "Atatürkçüler", liberal solcular, halktan ve gerçeklerden uzak dar kafalı "aydınlar", devlet kadrolarından uzak tutulan örgütsüz **Kemalistler**, öldürülen önderler; **Mumcular, Üçoklar, Aksoylar, Kışlahlar...** İşte ülkemizin karşı karşıya bulunduğu tehdit ve tehlikeler... **Sanki Türkiye'de Mustafa Kemal yaşamadı, sanki Türk Devrimi olmadı. Ancak biliyoruz ki Mustafa Kemal yaşadı ve Türk Devrimi bir gerçek.** 1939'dan beri verilen tüm ödüllere ve tüm karşı koyuş çabalarına karşın henüz yok edilememiş olan bir gerçek. Türk halkı, 60 yıldır bütün iç ve dış saldırılara karşı bugüne dek direndi, direnmeye devam ediyor. Ancak özellikle son 30 yılda uygulanan dış kaynaklı politikalarla, bağımsızlıktan yana olan ulus güçleri, hem siyasi hem de ekonomik yönden ezildiler. Beslenip büyütülen irtica, çeteleşen ırkçı siyaset ve hepsinden önemlisi sınırsız haksızlık ve talan ile artık Cumhuriyetin varlığı tartışılıyor. Halk yoksul ve yoksulluğu giderek artıyor. Dün sistemi tıkayıp siyaseti dinselleştirenler bugün, "Atatürkçü" edalarla sorunlardan kurtulma önerileri yapıyorlar. "At iziyle it izi" birbirine karışmış. Türkiye iyi yönetilemiyor. Ülkemizde bir iktidar boşluğu yaşanıyor.

Türk halkının gericiliğe ve emperyalizme karşı direnci, eğer örgütlenmezse uzun süre devam edemez. Zira ülkemizin bütünlüğüne yönelik tehditler artık, uygulanmaya başlandı. Dış kaynaklı yapay ayrılık ve düşmanlık yaratma girişimleri, halkımızın tarihten gelen birlik ve dayanışma geleneklerine kalıcı zararlar veriyor. Buna karşın, halka öncülük edecek ulus güçleri, örgütsüz ve güçsüz durumdalar. Aydınlar, işçiler, ulusçu işadamları, köylüler, esnaf ve sanatkarlar, gençler, öğretmenler ve memurlar ağır ekonomik sıkıntılarla, umutsuz bir dağınıklık içinde.

Türkiye'nin bugün getirildiği yer "iyi değildir". Bu doğrudur. Ancak, tüm olumsuzluklara karşın insana umut veren gelişmeler de yaşanıyor elbette. Öncelikle, emperyalizme karşı ilk ulusal kurtuluş savaşını kazanan **Kemalist** harekete sahip olmak, başlı başına bir umut kaynağına sahip olmaktır. Çünkü bu hareket, ülkenin ve halkın en zayıf anında, dünyanın en güçlü devletlerine karşı başarılı olmuş bir halk direnişini temsil eder. Bugün önemli olan, onun ilkelerini günün koşullarına uygun olarak yaşama geçirmektir. "Kötüyü" "iyinin", "olumsuzu" "olumlunun" izlemesi, doğal ve toplumsal gelişimin temel yasasıdır. Günümüzdeki "iç karartan" siyasi olumsuzluklar süreç içinde yerini yurtsever bir toplumsal yükselişe bırakacak ve ortadan kalkacaktır. Çünkü bugünün siyaseti, ülke gerçeklerine ve ulusal gereksinimlere değil yalan ve yanılsa dayanmaktadır. Sona erdirilmesi kolaydır. Yeterki aydınlar üzerlerine düşen görevi yapsınlar ve halkı ör-gütlesinler.

Türk toplumu tarihinin hiçbir döneminde tutsak olmamıştır. Türkiye gerek coğrafi konumu ve gerekse sahip olduğu gelişme potansiyeliyle önemli bir güçtür. Bunu, en iyi bilen, varlıkları dış sömürüye dayalı olan büyük devletlerdir. Görünen görünmeyen bütün güçleriyle Türkiye'nin üzerine gelmelerinin ve Türkiye'yi denetim altında tutmaya çalışmalarının nedeni budur. Türk halkı bugün örgütsüz ve yoksuldur, yaratılan kaos ortamında gerçekleri tam olarak görememektedir ama benzersiz bir sağduyuya ve ileri bir ulusal dayanışma ruhuna sahiptir. Çok zor duruma düşürüldüğü anlarda bile herkesi şaşırtan bir mücadele direnci göstermiştir. Tarih bunun örnekleriyle doludur. Bu Türk toplumunun bir geleneğidir.

Türklerin sahip olduğu toplumsal dayanışma ruhu ve kültürel gelenekleri, günümüzde bile o denli canlı ve diridir ki; kimi batılı araştırmacılar kürselleşmenin yıkıcı etkilerinden kurtulmak için gereksinim duyulan gücün bu geleneklerde saklı olduğunu söylüyorlar. 1995 yılında yayınladığı "**When Corporations Rule The World**" (Şirketler Dünyayı Yönettiği Zaman) adlı kitabıyla geniş yankı uyandıran ve Nobel Barış Ödülü sahibi **Desmond Tutu** başta olmak üzere pek çok yazardan çok olumlu eleştiriler alan Amerikalı araştırmacı **David C. Korten**, adı geçen kitabın son bölümünde, küreselleşmenin yarattığı karanlık tablo karşısında, az gelişmiş ülke insanlarını bekleyen üç olasılıktan söz eder ve şunları söyler: "*1: Kaçınılmaz olana teslim olmak ve sonuçta yardım kuruluşlarının*

topladıkları eskiler üzerinde yaşamak; yavaş yavaş açlıktan kurumak ya da intihar etmek; 2: Şiddetin arkadaşlığını seçip, suçun getirisi olan berbatlık içinde yaşamak; 3: Küresel ekonomiden soyutlanmış, insanı esas alan toplumları yeniden kurmak...Ne mutlu ki bu üçüncü yol var. ikinci olasılığın örneği olan Batı Afrika'daki ürkütücü anarşik ortamın tam tersi bu örnek. Türkiye'niu başkenti Ankara'nın fakir bir gecekondu mahallesinde görülen sosyal birlikteliğin gücünde mevcuttur. Bu insanlar fakir ve olanaksızlıklar içinde olmalarına karşın kuvvetli kültürel kimliklerini, değerlerini ve toplumsal bağlarını devam ettirmektedirler. Bireylere karşı işlenen suçlar ve alkolizm çok azdır. Gecekondularının içi tertemiz olup çocukları okula gitmektedir"

621

Türklerin, geleneklerini ve kültürel özelliklerini yaşatma konusunda gösterdikleri yetenek ve bu yeteneğin toplumsal yaşama egemen kıldığı direngen yapı, **David C. Korten'dan** başka birçok Batılı araştırmacının da dikkatini çekmiştir. Bunlardan en ünlüsü **Karl Marx'dır. Marx**, Türk toplumunda geçerli olan toprak mülkiyeti işleyişini ve tarım yaşamıyla ilgili gerçekleri incelemek istemiş ve ileri yaşına karşın Türkçe de öğrenmişti. **Karl Marx**, Batı toplumlarından çok farklı bir gelişim çizgisi izleyen ve kendine özgü toplumsal özellikleri güçlü bir biçimde yaşatan Türk köylüsünün, Ortadoğu'da devrimci ve demokratik bir rol oynayacağına inanıyordu.⁶²² **Türk Devrimi**'nde etkin bir biçimde yer alan ve **Atatürk** döneminde Adalet Bakanlığı yapmış olan **Mahmut Esat Bozkurt'un** aktarımına göre; **Karl Marx**'ın Kırım Savaşı sürerken 1854 yılında, Türkiye hakkındaki öngörülerini, öngöründen çok kahanet gibidir. **Marx** şunları söylüyordu : *"Bu gidişle Türkler, Avrupa'da tutunamayacaklardır. Fakat ne yapılırsa yapılsın Türk devleti ortadan kaldırılamayacaktır. Türkler belki birgün Anadolu'nun içlerine kadar sürükleneceklerdir. Fakat onlar gerçek varlıklarını orada bulacaklar; orada yeniden güçlü kuvvetli bir Türk devleti kuracaklardır."*⁶²³

§

28 Şubat sürecinin gerekirse bin yıl süreceğini söyleyen Genel Kurmay Başkanı Sayın **Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun**, 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda söylediği şu sözler, Türk ulusu için gerçek bir umut kaynağıdır. *"Başkomutan Gazi Mustafa Kemal önderliğindeki*

kahraman Türk Ordusu'nun eşsiz bir mücadele örneği vererek kazandığı zaferle, Türk milleti olarak gurur duymaktayız. Bu zafer, Türklüğün Anadolu'daki bin yıllık varlığına son vermeyi hedef alan bir kalkışmayı ezen son yumruktur. Bu sadece işgalci, devletlere karşı kazanılan bir zafer değil, aynı zamanda dünyadaki diğer esir milletlerin bağımsızlık hareketlerine örnek teşkil eden bir mücadele olmuştur. Bu mücadele, ulu önder Atatürk'ün "Ya istiklal ya ölüm" direktifinde kendisini bulan, bir milletin özgürlük yolundaki sarsılmaz azim ve iradesinin gücü ve büyük fedakârlıklarının bir ödülüdür. Bu zafer, sadece savaşa son veren bir olay değil, yüzyıllık bir uykudan uyanış, modern çağın gerektirdiği siyasi, hukuki, ekonomik ve sosyal reformları başlatmak için ilk kıvılcımdır." ⁶²⁴

Türklerin, özdeğerlerini koruma ve kendilerini yenileme yeteneğini gösteren en parlak örnek, tüm dünyaya da örnek olan ve 1919-1938 yılları arasında gerçekleştirilen **Türk Devrimi**'dir. 60 yıldır baskı altına alınmış olan bu devrim hâlâ direnmekte ve tüm yok etme girişimlerine karşın toplum içindeki etkisini sürdürmektedir. Türk halkı, sürekli devrimlerle sağlanan Anadolu aydınlanmasını benimsemiş ve bugüne dek yaşatmıştır. Sahip olunan devrimci miras ve Türk halkının bu mirası yaşatma arzusu, başlı başına bir umut kaynağıdır. Türk ulusu içine yerleşmiş olan Atatürk sevgisi, 1998 Cumhuriyet bayramı törenlerine katılan 2 milyon insan, Türk halkının Anıtkabir "tutkusu", **Uğur Mumcu-Ahmet Taner Kışlalı** cinayetlerine gösterilen ulusal tepki örgütlenmeyi bekleyen umut kaynaklarıdır.

Orgeneral (E) Sayın **Kemal Yavuz**, Müdafaai Hukuk Dergisi'nde **Ahmet Taner Kışlalı**'nın öldürülmesiyle ilgili olarak şunları yazıyor: *"Yine bir Cumhuriyet Şehidinin kanı, aziz vatan topraklarına karıştı. Bu kanı dökenler kimlerdir? Şehidimizin kendi ifadesi ile, Tanrı'yı şahsi çıkarları için kullananlar, ülkeyi bölmeye çalışanlar ve Cumhuriyet düşmanları ve onların dış destekçileri. Son olay ve bu olaya halkımızın gösterdiği tepki şu hususu bir kere daha ortaya koymuştur ki, ülkemizde bu konuda çatışma Din ve Ordu arasında değildir. Bu çatışma, irticayı şahsi çıkarları için kullananlarla Atatürkçüler arasındadır. Ve bir kere daha görülmüş ve anlaşılmıştır ki, arkalarına çok güçlü dış destekleri almış olsalar da bu çıkar çevrelerinin karşısında, bu ülkede, çok inançlı, çok kararlı ve çok güçlü bir Atatürkçü cephe mevcuttur ve bu mevcudiyet Atatürk*

Cumhuriyeti'nin yolundan saptırılmasına asla müsaade etmeyecektir."

625

Helsinki Zirvesi'nde verilen ulusal ödüllere karşın herkesin "**bayram**" yaptığı günlerde Prof.Dr. Sayın **Mümtaz Soysal**, Hürriyet Gazetesi'ndeki köşesinde şunları yazıyordu: "*Hiçbir yenilgi böylesine ustalıklarla zafer görüntüsüne dönüştürülmemiştir. Hiçbir mütareke ezikliğinden böyle bir kutlama coşkusu yaratılmadı. Hiçbir teslimiyetçilik böyle bir şenlik havasıyla sunulmuş olamaz. Evet, bugünün Türkiye'sinde akıl almaz bir iyimserlik havası estiriliyor. O Türkiye ki, aslında tarihinin en düşündürücü dönemlerinden birine girmektedir.*" 626

Yargıtay Başsavcısı Sn. **Vural Savaş**, 10 Kasım 1999 günü şunları söylüyor: 643 "*Tarafsız değilim diye eleştiriliyorum. Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığına yönelik eylemler devam ederken 'tarafsız' davranacak bir savcı isteniyor. Bu önerileri şiddetle reddediyorum. 'Ben 'tarafım'. Laik ve demokratik cumhuriyetimizi savunan güçlerin safındayım ve hep öyle kalacağım.*" 644

Prof.Dr. Sayın **Erol Manisalı**, Cumhuriyet Gazetesi'ndeki köşesinde şunları yazıyor: "*Küreselleşme, örtülü faşizmdir. Faşizmin adı ve biçimi değişmiş, küreselleşme olmuş. Dünya pazarlarında büyük şirketler küçükleri yutuyor, yok ediyor. Küçüklerin koruyunu olmayacak. Küçük ve zayıf devletler egemen ve güçlü devletler karşısında 'devşirilmek' isteniyor. Zayıfların, işçisi, çiftçisi, küçük işletmeleri ezilecek.*" 627

Ankara DGM Cumhuriyet Başsavcısı **Sn.Hakan Kızılarslan**, 10 Kasım 2001 günü Ankara DGM'ndeki anma töreninde şu konuşmayı yaptı : "*Yüce önder Atatürk'ün Türk gençliğine bıraktığı seslenişinde öngördüğü konular birer birer gerçek oluyor ve karşımıza çıkıyor. Ülkemiz yoğun bir ekonomik bunalım içine sokulmuş ve devletle ilgili pek çok karar bir takım emperyalist ülkelerce dikte ettirilir hale getirilmiştir. Ülkeyi yönetenler aldıkları kararlarda, milli düşüncelerden ve ülkemizin gereksinimlerinden öte kendilerini bağlı gördükleri iç ve dış oluşumların değerlerini esas alır olmuşlardır. Bu nedenle pek çok milli değeri ve Türk insanının emeğini ve geleceğini ipotek altına almaktan kaçınmaz hale gelmişlerdir. Bu konuda kastı olmayanlar ise gaflet ve dalalet içine düşmüşlerdir.*" 645

Ülke çıkarlarını herşeyin üzerinde tutan böyle bilinçli ve kararlı aydınlara sahip olması, Türkiye'nin şansı ve umududur. Atatürkçü

birikim ülkemizde her şeye karşın güçlüdür ancak örgütlü değildir. Hertürlü iç ve dış baskıya, mali olanaksızlıklara ve bugünkü hükümet politikalarına karşın örgütlenmeyi başaracaktır. Her meslekten ve her sınıftan insanımız kişisel çıkarlarını ve görev alanlarını aşarak, ulusal birliği hedefleyen bir anlayışla ülke ve halkın sorunlarına eğilecektir. Ülkemizde halktan yana, bilinçli ve yurtsever bir toplumsal yöneliş yayılmaya başlamıştır. Her kesimden insanımız ülke sorunlarını artık daha çok düşünüyor, tartışıyor ve araştırıyor. Son beş yılda, Türkiye'de okunan kitapların büyük çoğunluğu, **Atatürk ve Türk Devrimi**'yle ilgili.

Ana görevi ülke savunması olan ordu, bu görevinin yanında özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde halkın sorunlarına eğilme konusunda, herkese örnek olacak uygulamalar yapıyor. 31 Aralık 1999 günlü Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan habere göre; Doğu ve Güneydoğu'da, hükümetin yapması gereken halka yönelik hizmetlerin bir çoğunu **TSK** gerçekleştiriyor. "**Köy destek uygulamaları**" adı verilen yardımlar şunlar: *"4 binden fazla köyün elektrik, su şebekesi onarıldı. 130 binden fazla vatandaş ücretsiz muayene edildi ve ilaç verildi. 200 kadar hasta, askeri helikopterlerle hastahanelere götürüldü. 300 binden fazla kişiye aşı yapıldı. 110 bin kadar hayvanın kontrolü yapıldı. 300 kadar okulun onarımı yapıldı, eğitim ve öğretim malzemeleri temin edildi. 40 köy yolu yapıldı ya da onarıldı. İhtiyaç sahibi vatandaşlara 90 milyar tutarında maddi yardım yapıldı. Bütün bunların yanında 1999 yılı içinde TSK personel ve aileleri tarafından düzenlenen ilaç, giyim ve gıda kampanyalarında da yüz milyonlarca liralık yardım toplandı ve halka dağıtıldı. OHAL bölgesindeki öğrencilerin, üniversite sınavlarına daha iyi koşullarda hazırlanabilmeleri için 10 bin üniversite hazırlık kitabı dağıtıldı. 2000 öğrenciye askeri personel tarafından kurs düzenledi."* ⁶²⁸ Dış kaynaklı ayrılıkçı terörle mücadele ederken, yöre halkının sorunlarıyla bu düzeyde ilgilenen bir ordunun dünyada herhalde bir örneği daha yoktur. Bu da gerçek bir umuttur.

§

Bugün, aydınların temel ve acil görevi, tüm ulus güçlerinin birliğini sağlamaktır. Bu görev günümüz koşullarında aydın olmanın da temel belirleyicisidir. Ulusal birlik temelindeki tam bağımsızlık

mücadelesinde emperyalizme ve yerli uzantılarına karşı tavır almayanlar, kendilerine ne ad verirlerse versinler aydın olamazlar. Türkiye'nin bugün yeni bir **Kurtuluş** Savaşı'na gereksinimi var. Bunun için bize gerekli olan ideolojik birikim ve mücadele geleneğine sahibiz. **Atatürkçü Düşünce Sistemi'nin; Ülkeyi ve halkı tanıma, ona güvenme, dünya siyasetini ve bölgesel sorunları kavrama, bağımsız ideoloji, erişilen tarih bilinci, radikal anti-emperyalist tavır, özgüven ve tam bağımsızlıkta kararlılık, ulusal birliği sağlama becerisi, askeri ve siyasi örgütlenme yeteneği ile oluşan Kemalist mücadele, güncelliğini belki de daha etkin olarak koruyor. Mustafa Kemal'in** Sivas'tan Ankara'ya gelirken 24 Ekim 1919'da **Kırşehir**'li gençlere söyledikleri günümüzde bize düşen görevin hemen aynıdır; *"En önemli Kurtuluş ilkesi; Halkın örgütlenmesidir. Örgütlenmeyen bir halk saray karşısında, sömürgeciler karşısında yenilir, ezilir. Öyle ise genç aydınlar! Halkın önüne düşeceksiniz. Ulusal bilincin ateşini yakacak ve Türk halkını Bağımsızlık Savaşımızın halkasında örgütleyip, birleştireceksiniz. Bu örgütlenmeden nereye çıkacağız? Bu örgütlenmeden halkın yüzyıllardan beri özlediği Halk Devleti yoluna çıkacağız. Bu halk hareketini bir ulusal devlet haline getireceğiz. Kırşehir gülü gibi toprağa, halka bağlı yeni bir Türk Devleti."* ⁶²⁹

Bu örgütlenme, bugün hangi anlayışla mücadeleye dönüştürülecektir. Devrimci atılganlığımızın ölçüsü ne olacak? **Mustafa Kemal** 1918 yılında **Karlsbad**'da tedavi görürken günlüğüne şunları yazmıştı: *"Tutuculuk mu? Asla! Sürekli değişim zorunluluğunda olan evrende bir şeyi korumak nasıl mümkün olur? 'Konservatörler' (tutucular) o adamlar ki nehrin suyunu ellerinde tutmak isterler. Onların parmaklarında bir parça çamurdan başka şey kalmaz. Tutucu değilim, çünkü eskimiş ve kırılmış bir alemi muhafaza edemem."* ⁶³⁰ 1934 yılında kendi devrimcilik anlayışını anlatırken söyledikleri bugün için de aynen geçerlidir. *"Uysal bir halk kitlesi. Doğu geleneklerine bağlı kalmışsa, yanlış ve köstekleyici alışkanlıklar sonunda bir takım kuvvetlerin tekelci vesayeti altına sürüklenebiliyorsa... Bu kitle adına, Milli iradeyi temsil eden aydınlar harekete geçerler; Kitleyi çağdaş bir düzene kavuşturmak için, geri düzenle, batıl itikatlarla, hurafelerle savaşırılar. Devrim yaparlar. Geri düzeni değiştirirler. Bunun için plebisite başvurulmaz... Bugün iki kere sekiz onaltıdır. Bunu on kişi böyle dese ve yüz kişi de on diye ısrar etse, yüz kişinin dediğini mi kabul edeceğiz...?"* ⁶³¹

Mustafa Kemal bu sözlerle açıkladığı devrim anlayışını ölene dek sürdürür. O'nun için temel amaç, Türk Ulusu'nun bağımsızlığı ve halkın mutluluğudur. Bu amaca uyum göstermeyen her tür gelişme, mücadele edilmesi gereken karşıtlıklardır. Mücadele içinde, hiçbir olgu ; ve olay O'nun için mutlak değildir. Sürekli değişim ve gelişme esastır ve bu gelişme kesin olarak; Türk ulusunun gönençine, birliğine ve bağımsızlığına yönelik olmalıdır. Bu anlayış ve dikkat, kendi yarattığı kurumlar için de geçerlidir. Kurulup güçlenmesine ve etkin, olmasına büyük önem ve emek verdiği Meclis için şunları söyler: "*Milletler, egemenliklerini geçici bile olsa bırakacağı meclislere dahi gereğinden fazla inanmamalı ve güvenmemelidir. Çünkü meclisler bile despotluk yapabilir ve bu despotluk bireysel despotluktan daha tehlikeli olabilir. Meclislerin öyle kararları olabilir ki, bu kararlar milletin hayatına giderilmesi mümkün olmayan zararlar verebilir.*" ⁶³²

Örgütlü mücadelenin ana doğrultusu ve temel amacı ne olacaktır? Mücadelenin öncelikli tercihleri nelerdir? Hangi duygu ve anlayışla çalışılmalıdır? Bugün, yapılması gereken, toplumun değişik kesimlerini ulusal çıkarlar doğrultusunda bir araya getirmek ve halkı esas alan bir örgütlenme içine girmektir. Bu, sınıfsal değil ulusal mücadeleyi temel almak demektir. Halk sevgisiyle yoğrulmuş devrimci bir anlayışa sahip olmadan başarılı olunamayacağı bilinmelidir. Ulusal varlığın korunup geliştirilmesinin tek yolu, halk kitlelerinin gönenç ve mutluluğunu sağlamaktır. **Mustafa Kemal**, bunu yapmış ve kurduğu yeni devleti, Türk halkının hizmetine sunmuştu. "*Bizim hükümetimizin şekli tam bir demokrasi hükümetidir. Ve dilimizde bu hükümet, halk hükümeti olarak adlandırılır.*" ⁶³³ derken ortaya koyduğu gerçek buydu.

Mustafa Kemal Atatürk'ün halk sevgisi son derece içtendir ve kapsamlı bir derinliğe sahiptir. Halkın sıkıntısını kendi sıkıntısı olarak içinde duyar ve sahip olduğu tüm olanaklarla bu sıkıntıları ortadan kaldırmaya çalışır. Sürekli yurt gezilerine çıkar ve halkın isteklerini bizzat yerinde saptar, halka verdiği sözleri kesinlikle yerine getirir. Hastalığına karşın 12 Kasım 1937 de çıktığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu gezisinde gördüğü, yoksulluk ve bölgesel farklılıklar onu son derece üzmüş ve geri dönerken trende **Sabiha Gökçen**'e, bugün herkesin örnek alması gereken şu sözleri söylemiştir : "*İnsan ömrü yapılacak işlerin büyüklüğü ve zorluğu karşısında çok cüce kalıyor Gökçen. Geçtiğimiz yerlerde fabrikalar görmek istiyorum, ekilmiş*

tarlalar, düzgün yollar, tertemiz sağlıklı insanların yaşadığı evler.. Büyük yemyeşil ormanlar görmek istiyorum, gürbüz çocukların, iyi giyimli çocukların, yüzleri sararmamış dalakları şiş olmayan çocukların okuduğu okullar görmek istiyorum. İstanbul'da ne medeniyet varsa, Ankara'ya ne medeniyet getirmeye çalışıyorsak, İzmir'i nasıl mamur kıtıyorsak yurdumuzun her tarafını, Anadolu'nun her yerini aynı medeniyete kavuşturalım istiyorum. Ve bunu çok ama çok çabuk yapmak istiyorum. Dedim ya, insan ömrü çok büyük işleri başarabilecek kadar uzun değil. Mamur olmalı Türkiye'nin her tarafı, müreffeh olmalı.. Ben yapabildiğim kadarını yapayım, sonra ne olursa olsun demek yok benim kitabımda. Geleceği, geleceğin Türkiye'si'ni, geleceğin halkını düşünmek benim görevim.. Bir iş aldık üzerimize, bir savaşın üstesinden geldik, şimdi ekonomik alanda savaş veriyoruz, daha da vereceğiz.. Bu heyecanı yaşatmak bu heyecanın ürünlerini görmek gerek." ⁶³⁴

KAYNAKÇA ve DİPNOTLAR

- 1 "Dünya 1900", James Joll, 20. Yüzyıl Tarihi, Arkın Kit, Sayı: 1 s. 3
- 2 "Emperyalizme Tepki: Milliyetçilik", Geoffrey Barraclough, a.g.e. Sayı: 13, s. 243.
- 3 "The History of Germany Since 1789", Golo Mann, (New York: Praeger 1968), s. 65 aktaran Jeffrey E. Garten, "Soğuk Barış", Sarmal Yay., s. 66.
- 4 "Yeni Ekonomi", Malcolm Falkus, 20. Yüzyıl Tarihi, Arkın Kitabevi, sayı 6, s. 116
- 5 "Bitmeyen Oyun", Peter Hopkirk, Sabah Kitapları s. 9-5
- 6 a.g.e. s. 67
- 7 "Kendine Rağmen Dünya Devleti Olmak", Sedat Ergin, Hürriyet, 05.10.1999
- 8 "Clinton'u Nasıl Okumalı ?", Ali Sirmen, 11.11.1999 , Cumhuriyet
- 9 "ABD Batı'nın Geleceği Türkiye'nin Elinde", Hürriyet, 07 03.2001
- 10 "Europa İstdie Letzte Utopie", Daniel Cohn Bendit, Tageszeitung, 03.11.2000, ak. Aydınlık, 26.11.2000
- 11 "Un regime lepvise", Luc de Barochez, Le Figaro, 16.05.2001
- 12 "Stratejik Ortaklık Neden Öneriliyor ?", Attila İlhan, Cumhuriyet 22.11.2000
- 13 "Bir Hürriyet Havarisininin Sabıka Dosyası", Yağmur Adsız, Boyut Kitapları, s. 161

- 14 Süddeutsche Zeitung 19 Ocak 1998 ak. "**Türkiye Kritik Yata**", Aydınlık 25 Ocak 1998 sayı 549 s. 7
- 15 "**Avrupa Değerlerini Silahla Savununuz**", Mine G. Kırıkkanat, Milliyet 29.05.1999
- 16 "**Aegste von den Krden**", Adrian Zielcke, Stuttarter Zeitung 03.01.1998
- 17 "**Haksız Suçlama**", Cumhuriyet 12.02.1999
- 18 "**Savunmanın En Anlamlı Yönü**", Mümtaz Soysal, Hürriyet 2 Haziran 1999
- 19 "**Hearing on the Foreign Assistance Act of 1967**", Washington D.C 1967, s. 114, ak. Harry Magdoff, "**Emperyalizm ağı**", Odak Yay. No:4 1974, s. 153
- 20 "**Dünyanın Efendisi Avrupa**", James Joll, 20. Yüzyıl Tarihi Arkın Kitabevi Sayı 1. s. 2.
- 21 "**The Strenuous Life**", Hamilton Clup, Shicago JL, 10.04.1899 ak. Jeffrey E. Garten, "**Soğuk Barış**", Sarmal Yay. s. 261
- 22 "**Alman İgalinde Avrupa 1939-1945**", M.R.D. Foot, 20. Yüzyıl Tarihi Arkın Kitapevi, s. 334
- 23 "**Bulletin**", 10.05.1965 s. 695 ak. Harry Magdoff, "**Emperyalizm ağı**", Odak yayınları 1974, s. 55
- 24 "**Emperyalizm ağı**", Harry Magdoff, Odak Yay., s. 253
- 25 New York Times, 08.03.1992 ak. "**Bugünün ve geleceğin Gç Merkezleri ve Genelgeleri ile Türkiye'ye Etkileri**", Harp Akademileri Yayınları, 1994, s. 10
- 26 "**Oldadaki Balık Türkiye**", Emin Değer., ınar Araştırma s. 161
- 27 "**History of the American People**", Thomas Woodrow Wilson, 5 cilt s. 296, ak Yağmur Adsız, "**Bir Hürriyet Havarisinin Sabıka Dosyası**", Boyut Yayınları s. 281
- 28 "**Asi Liderleri Vurmak İçin SuikastYasası**", Hürriyet, 11.02.2001
- 29 "**Milli Kurtuluş Tarihi**", Doğan Avcioğlu, İstanbul Matbaası 1974, 3. Cilt. s. 1685
- 30 Yalçın Doğan, Cumhuriyet 17-19 Ağustos 1975 ak. Emin Değer, "**Dnce Özgürlüğü ıkamazı**", Tekin Yay. 1995, s. 175
- 31 Ulus, 10.05.1939: ak; Hikmet Bila, "**CHP 1919-1999**", Doğan Kitap. 2. Baskı, s. 89
- 32 "**Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi**", Prof Dr. Memduh Yaa, Akbank Kültür Yay., 1980. s. 608
- 33 "**İkili Anlamaların İçyüzü**", Haydar Tunçkanat, Ekim Yayınevi 1. Baskı s. 24
- 34 a.g.e. s. 26 ve 31
- 35 Siyasal Bilgiler Fakültesi Dış İlişkiler Enstitüsü, Op. Cilt. s. 188, ak, Haydar Tunçkanat, "**İkili Anlamaların İçyüzü**", Ekim Yayınevi, 1. Baskı, s. 27
- 36 "**İkili Anlamaların İ Yüzü**", Haydar Tunçkanat, Ekim Yayınları, s. 44-45-48
- 37 a.g.e. s. 45
- 38 "**Ecevit Olayı 1**", Kayhan Sağlamer, ak. Erol Bilbilik Aydınlık 16.01.2000 Sayı 652
- 39 a.g.d.
- 40 a.g.d.

- 41 New York Times 13.10.1965, ak. **Doğan Avcıoğlu**, "**Milli Kurtuluş Tarihi**", İstanbul Matbaası 1974, 3 Cilt s. 1624
- 42 "**Köy Enstitüleri ve Ötesi**", **Mahmut Makal**, s. 191
- 43 "**Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**", 3 Cilt, s.; ak. **Hüseyin Cevizoğlu**
"**Atatürkçülük**", Ufuk Ajansı Yay. S. 69
- 44 **Mustafa Balbay**, Cumhuriyet Haziran 1994 ak. **Emin Değer**, "**Düşünce Özgürlüğü Çıkamaz**", Tekin Yay. 1995, s. 175.
- 45 "**Haftaya Bakış**", **Ahmet Taner Kışlalı**, Cumhuriyet 03.03.1986
- 46 a.g.y.
- 47 "**Sağdaki Partilerin Eseri**", **Aydınlık Dergisi** 30.01.2000 Sayı 654 s. 7
- 48 a.g.d.
- 49 "**Baba'dan Din Atağı**", **Hürriyet**, 1 Kasım 1999
- 50 "**Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**", VI Cilt, s. 167, ak. **Seyfettin Turhan**,
"**Atatürk'le Konular Ansiklopedisi**", Yapı Kredi Yay. s. 302
- 51 **Ahmet Taner Kışlalı**, Cumhuriyet 08.03.1998
- 52 "**Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**", 2.Cilt s. 210 ak. **Hüseyin Cevizoğlu**,
"**Atatürkçülük**", Ufuk Ajansı Yay. s. 69
- 53 "**Nutuk**", s. 710 ak **Doğan Avcıoğlu**, "**Milli Kurtuluş Tarihi**", İstanbul Yay.
1974 3. Cilt s. 1615
- 54 "**Nutuk**", s. 211, ak. a.g.e. 3. Cilt s. 1481
- 55 "**Milli Kurtuluş Tarihi**", **Doğan Avcıoğlu**, İstanbul Yay. 1974. 3. Cilt s. 1673
- 56 "**Aid And Diplomacy in the Middle East**", **Halford L. Hoskins**, **Current History**, 1966, s. 15 ak. **Harry Magdoff**, "**Emperyalizm Çağı**", **Odak Yay.** 1974, s. 150
- 57 "**İkili Anlaşmaların İç Yüzü**", **Haydar Tunçkanat**, Ekim Yayınları, s. 23
- 58 "**Akrebin Kiskacında Güneydoğu - Rapor I**", **Birlik Araştırma Gurubu** 1955
- 59 "**Milli Kurtuluş Tarihi**", **Doğan Avcıoğlu**, İstanbul Matbaası 1974, 3. Cilt, s. 1680
- 60 "**Yok Denildi Petrol Fıskırdı**", Cumhuriyet 30.03.1999
- 61 "**Milli Kurtuluş Tarihi**", **Doğan Avcıoğlu**, İstanbul Basımevi 1974, 2. Cilt, s. 731
- 62 "**Soğuk Barış**", **Jaffry E. Garten**, **Sarmal Yay.** s. 36
- 63 "**The Democracy Trap: Theperils of the Postcold World War**", **Graham E. Fuller**, **Newyork** 1991
- 64 "**Multinationales et Systemes de Communication**", **Armand Mattclard**, **Anthropos**, Paris 1976, ak. **Serge Latovche**, "**Dünyanın Batılılaşması**", **Ayrıntı Yayınları** 1995, s. 134
- 65 "**Growth, Income Distribution and Household Welfare in the Industrialised Countries Since the First Oil Shock**", **A. Boltho**, **Inno centi Occasional Papers**, (Floransa; UNICEF) ak. **Rence Prendergast** ve **Frances Stewart**, "**Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma**", **Yapı Kredi Yayınları**, İstanbul 1995, s. 57-58
- 66 "**Ulusal Ekonomiler Yıkıma Sürükleniyor**", Cumhuriyet 03 02.1999
- 67 **OECD Economic Outlook**, Aralık 1992

- 68 "Manufacturing Mattes", Stephen S. Cohen-John Zysman, New York Basic Books 1987, s. 4, ak Richard J. Barnet-John Cavanagh, "Küresel Düşler", Sabah Kitapları, s. 180
- 69 "US Department of Labor", Employment and Earning 12.01.1991 s. 10, ak. Lester Thurow, "Kıran Kırana", Ata Yayınları, s. 184
- 70 Le Monde Diplomatique, Ekim 1994
- 71 "Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma", Renee Prendergast-Frances Stewart, Yapı KrediYay., s. 53
- 72 "The Maney Magician at Philip Morris", Lean J. Nathans, Business Week, 10.04.1989, s. 78, ak. Richard J Barnet, John Cavanagh "Küresel Düşler", Sabah Kitapları s. 180
- 73 "U.S. Expands Its Lead in the Rate of Imprisonment", Fox Butterfield, The New York Times, 11.02.1992, s. A 16, ak. Jeffry E. Garten, "Soğuk Barış", Sarmal Yayınları, s. 219
- 74 "Dipsiz Kuyu", Umur Talu, Milliyet 31.12.1999
- 75 "Many Police Forces Rearm to Counter Criminals Guns", The New York Times, 04.09.1990, s. A 12, ak. a.g.e. s. 219
- 76 "Küresel Düşler", Richard J. Barnet-John Cavanagh, Sabah Kitapları, s. 220
- 77 "A Nation in Crisis: The Dropout Dilemma", Byron N. Kunisawa, National Education Association Today, Ocak 1988, s. 61; The Congress of the United States, The 1990 Joint Economic Committee Report (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1990 s. 6; "Losing the War of Letters" Ezra Bowen, Time, 05.05.1986, s. 68, ak. Jeffry E. Garten "Soğuk Barış", Sarmal Yay. s. 219)
- 78 "Report to Clinton Sees Vast Extent of Homelessness" John De Parle, New York Times 17.02.1994 s. 20 ak. Lester C. Thurow "Kapitalizmin Geleceği", Sabah Kitapları s. 25
- 79 "Homeless in France", Internationale Herald Tribune, 20.12.1994 s. 1, ak. a.g.e. s. 25
- 80 "Macroeconomic Performance and the Disadvantaged" D. Culter-L. Katz, (1991) Brooking Papers On Economic Activity (Washington D.C. Brooking Institution, ak. Dharam Ghai "Yapısal Uyum, Küresel Bütünleşme ve Sosyal Demokrasi", "Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma" Renee Prendergast-Frances Stewart, Yapı Kredi Yayınları, s. 57
- 81 "Küresel Düşler" Richard Barnet-John Cavanagh, Sabah Kitapları, s. 233
- 82 "Growth, Income Distribution and Household Welfare In the Industrialised Countries Since the First Oil Shock", A. Boltho, Innocent! Occasional Papers, (Floransa; UNİCEF), ak. a.g.e. s. 58
- 83 "Sefiller Avrupa Sahnesinde", Cumhuriyet, 17.10.1997
- 84 "UNCTAD 1990" ak Renee Prendergast-Frances Stewart, "Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma", Yapı Kredi Yay., s. 54
- 85 "Oyunun Kuralı Değişiyor", Cumhuriyet 05.11.1999
- 86 "Küresel Düşler" Richard J. Barnet-Cohn Cavanagh, Sabah Kitapları, s. 232

- 87 "Deindustrialization and Unemployment in America" Barry Bluestone, s. 31, ak. Richard J. Barnet-John Cavanagh "Küresel Düşler", Sabah Yay. s. 232
- 88 "Küresel Düşler", Richard J. Barnet-Cohn Cavanagh, Sabah Kitapları, s. 233
- 89 "Küresel Düşler" Richard J. Barnet-Cohn Cavanagh, Sabah Kitapları, s. 232
- 90 "Senato Çalışma Alt Komitesi Önünde Tanıklık" Jeff Faut, ABD Senatosu, 07.04.1992, s. 2 ak. a.g.e. s. 233
- 91 "Küresel Düşler" Richard J. Barnet-John Cavanagh, Sabah Kitapları, s. 233
- 92 "Carpenter Technology" Nicholas Fiore, at Conference on Leveraging Taiwanese Resources MIT-EPOCH Foundation, 12-14.10.1995, ak Lester E. Thurow "Kapitalizmin Geleceği", Sabah Kitapları s. 138
- 93 "Generating Inequality" Thorow, ak. Lester E. Thurow, a.g.e. s. 148
- 94 "Yapısal Uyum, Küresel Bütünleşme ve Sosyal Demokrasi" Dharam Ghai, ak. Renee Prendergast-Frances Stewart "Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma", Yapı Kredi Yayınları, s. Eurostat 1997
- 95
- 96 "AB'de Yeni Sınıf: İşsizler", Cumhuriyet 21.01.1998
- 97 "AB'nde Yeni Sınıf: İşsizler", Cumhuriyet 21.01.1998 ve 17.10.1997
- 98 a.g.g. Cumhuriyet, 21.01.1998
- 99 "Sefiller AB Sahnesinde", Cumhuriyet, 17.10.1999
- 100 a.g.g. 17.10.1999
- 101 "AB'nde Yeni Sınıf, İşsizler", Cumhuriyet 21.01.1998
- 102 "Küreselleşmenin İflası", Cumhuriyet 28.09.1998
- 103 "Küreselleşme Avrupa'daki İşçiyi de Ezdi", Cumhuriyet 27.12.1997
- 104 "Küreselleşme Baskısı Hız Kazanıyor", Cumhuriyet, 17.02.1998
- 105 The Observer 16.11.1997 ak. Cumhuriyet 24.11.1997
- 106 New York Times, 20.05.1987 ak. "Küresel Düşler", Richard J. Barnet - John Cavanagh, Sabah kitapları, s.319
- 107 "The Second Slump", s. 30 Ernest Mandel, ak. Neşecan Balkan, Bağlam Yay. s. 49 ve "Soğuk Barış", Jaffry E. Garten, Sarmal Yay. s. 215
- 108 "ABD, ABD'ne Karşı", Power Ocak 1999, Aybim Bilgisayar Tic. Ltd. Şti. garildi Yöre Com.tr.
- 109 "Binbaşı Ersever'in İtirafı", Soner Yalçın, Kaynak Yay. 8. Baskı s. 108-109-106
- 110 "Düşünce Özgürlüğü Çıkmazı", Emin Değer, Tekin Yay. s. 256
- 111 "Oltadaki Balık Türkiye", Emin Değer, Çınar Araştırma 5. Baskı af. 204
- 112 Aydınlık, 7 Kasım 1999, s. 16
- 113 a.g.e. s. 36
- 113-a "Soğuk Barış", Jaffry Garten, Sarmal Yay. s. 19 ve 231
- 113-b a.g.e. s. 36
- 114 "Kohl to Reassure Soviets on Unification", The Boston Globe, 09.02.1990 s. 2 ak., Lester Thurow, "Kıran Kırana", AFA Yayınları, s. 27

- 115 "The Fighter of France", Steven Greenhouse, The New York Times, 16.05.1991 s. 3 ve "Japan's l'affaire Cresson", Colin Nickerson, The Boston Globe, 01.05.1991, s. 2, ak. a.g.e. s. 87
- 116 US New an World Repord ak. Cumhuriyet 12.01.1998
- 117 "The Japon That Can Say No", Şintaro Işihara, Why Japan Will Be First Among Equals (New York: Simon & Schuster, 1991) s. 50 ak. Lester Thurow, "Kıran Kırana", AFA Yay. s. 27
- 118 "Japon Can Say No", Nomura Research, Institute s. 1 ak. a.g.e. s. 27
- 119 "Küresel Düşler", Richard J. Barnet-John Cavanagh, Sabah Kitapları, s. 35
- 120 "Los Angeles Times" 14 11 1998 ak Ergin Yıldızoğlu "Dikkatler Reel Ekonomiye Dönerken" Cumhuriyet 16 11.1998
- 121 "The New Superpowers: Germany, Japon, The V.S. and The New World Order", NewYork 1991, ak Haluk Ulman, "Dünya Nereye Gidiyor?", "Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye", Bağlam Yay. s. 45-46
- 122 "O'Conor, 1970:1970:115-121" Mandel, 1975: 343-6 ak. Neşecan Balkan, "Kapitalizm ve Borç Krizi", Bağlam yayınları, 1994, s. 82
- 123 "Sömürgecilik Emperyalizm Küreselleşme", Fikret Başkaya, Öteki yayınevi, s. 27
- 124 Hürriyet 17.03.2000
- 125 Prof.Dr. Alpaslan Işıklı, "Küreselleşme ve Sonuçları", Paneli 12.05.2000 İzmir
- 126 "Küresel Düşler" Richard J.Barnet-Cohn Cavanagh Sabah Kitapları s. 259
- 127 "Dünya Bankası" "World dept Tables" (Washington D.C.: The World Bank değişik yıllar) ak. Neşecan Balkan, "Kapitalizm ve Borç Krizi", Bağlam Yay., 1994, s. 142-143
- 128 a.g.e. s. 25
- 129 "Yükselmeye Başlayan Dalga", Ergin Yıldızoğlu, Cumhuriyet 09.10.2000
- 130 "Kapitalizm ve Borç Krizi", Neşecan Balkan, Bağlam Yay. 1994 s. 107
- 131 "Ekonomide Dışa Açık Büyüme", Gülten Kazgan, s. 192 Tablo II ak. Neşecan Balkan, "Kapitalizm ve Borç Krizi", Bağlam Yayınları, s. 107
- 132 "OECD, 1991; Rojas-Suarez", ak. Renee Prendergast-Frances Stewart, "Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma", Yapı ve Kredi Yayınları s. 44
- 133 "Dünya Bankası", World Deep Tables (Washington D.C.: The World Bank) değişik yıllar, ak. Neşecan Balkan, "Kapitalizm ve Borç Krizi", Bağlam Yay. 1994,'s. 142- 143
- 134 a.g.e. s. 142 - 143
- 135 "Sömürgecilik, Emperyalizm, Küreselleşme", Fikret Başkaya, Öteki Yay. S. 25
- 136 "Some Ompertrand Issues Ais", Washington D.C. 1966, ak. Harry Magdoff, "Emperyalizm Çağı", Odak Yay., s. 148
- 137 "ABD 1921-1929", J. K. Galbraith, "20. Yüzyıl Tarihi", Gelişim Yay s. 57
- 138 "Küresel Düşler", Richard J.Barnet-John Cavanagh Sabah Kitapları, s. 290
- 139 "Emperyalizm Çağı", Harry Magdoff, Odak Yay. s. 190

- 140 "On Edge", Ellen S. Goldberg ve Dan Haendel (New York: Praeger 1987) s. 10. ak. Neşecan Balkan, "Kapitalizm ve Borç Krizi", Bağlam Yay. s. 33
- 141 "Dünyanın Batılılaşması", Serge Latouche, Ayrıntı Yayınları, s.
- 142 "Milli Kurtuluş Tarihi", Doğan Avcıoğlu, İstanbul Matbaası 1974, 3. cilt, s. 1687
- 143 "Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma", Renee Prendergast-Frances Stewart, Yapı Kredi Yayınları, s. 63
- 144 "Mustafa Kemal Atatürk'ün, TBMM Birinci Dönem Üçüncü Toplanma Yılına Açış Konuşması", ak. Prof. Dr. Afet İnan, "Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı, 1933", Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Seri Sayı 14, s. 33
- 145 a.g.e. s. 34
- 146 "İnsana Değil Faize Para", Cumhuriyet 27.11.2000
- 147 "Ekonomi Faize Teslim", Cumhuriyet 01.11.1999
- 148 "Ülke Borç Çıkmazında", Cumhuriyet 09.06.1999 ve "IMF ile Anlaşmasak Borç Bulamazdık", Ercan Mumcu Hürriyet, 21.04.2000
- 149 Hazine Müsteşarlığı, Tablo 3.12 "Dış Borçlar"
- 150 "Türkiye İçin Son Şans", Martin Wolf, Financial Times 24.05.2001
- 151 "Borçlanmada Üstümüze Yok", Yeni Mesaj 13.01.2001
- 152 "Larousse", Düyün-u Umumiye s. 3469
- 153 "Devlet Borçlarını Bilmiyor", Cumhuriyet 25.09.1999
- 154 "Sayıştay: Devlet Borcunu Saklıyor", Hürriyet 27.11.2000
- 155 "Mustafa Kemal Atatürk'ün İzmir İktisat Kongresi'ni Açış Nutku", ak. Prof. Dr. Afet İnan, "Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı", Türk Tarih Kurumu Yay. XVII. Seri, sayı 14, s. 44-38
- 156 "Mustafa Kemal Atatürk'ün TBMM Beşinci Dönem Dördüncü Yılına Açış Konuşması" ak. a.g.e. s. 164
- 157 "Küresel Düşler", Richard J. Barnet-John Cavanagh, Sabah Kitapları s. 199
- 158 FAO, Yearbook of Food and Agriculture Statistics Trade Volume (Rome.-1983 and 1985) ak. Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, "Ortak Geleceğimiz", Dünya, Çevre ve Kalkınma Komisyonu, s. 155
- 159 "Küresel Düşler", Richard J. Barnet-John Cavanagh, Sabah Kit. s. 198-199
- 160 "Küresel Düşler", Richard J. Barnet-John Cavanagh, Sabah Kitapları, s. 187
- 161 World Bank, World Development Report 1991 (Washington D.Ç.: World Bank, 1991 s. 232-233, ak. Richard J. Barnet-John Cavanagh, Sabah Kitapları, s. 199
- 162 "Asya'yı Serbest Piyasa Yaraladı", Cumhuriyet 01.02.1999
- 163 "Emperyalizm Çağı", Harry Magdoff, Odak Yayınları, 1974, s. 28
- 164 "Küresel Düşler", Richard J. Barnet-John Cavanagh, Sabah Kitapları 1995, s. 200-281
- 165 a.g.e. s. 200
- 166 "Mexico: A Country Guide", Tom Barry, (Albuquerque, N. Mex: Inter-Hemispheric Education Resource Center 1992) s. 163 ak. Richard J. Barnet-John Cavanagh, "Küresel Düşler" Sabah Kitapları, s. 200

- 167 "Mexico Business Mounthly", Temmuz 1991, s. 4, ak. a.g.e. s. 200
- 168 "Biyoloji ve Uluslararası Tekeller", Engin Yıldızoğlu, Cumhuriyet 24.05.1999
- 169 "MAI'den Sonra TEO", Cumhuriyet 28.05.1999
- 170 Resmi Gazete No: 10 228 ak. Haydar Tunçkanat, "Amerika, Emperyalizm ve CIA", Tekin Yayınevi, 1987, s. 35
- 171 Resmi Gazete, 24 Eylül 1963 gün ve 11 513 sayı ak. a.g.e. s. 39
- 172 "Tarım ve Hayvancılığa Darbe" Cumhuriyet 30 Ocak 1998
- 173 "Soygun ve Sömürü Sistemleşiyor", Sadullah Usumi, Cumhuriyet 18.03.2000
- 174 "Tarımdaki Nüfus Nereye ?", Faruk Yücel, Dünya 29.01.2001
- 175 "Tarım ve Hayvancılık Yok Oluyor" Dünya, 18.01.2001
- 176 "Ülkemizin Bağımsızlığı Mali Bağımsızlıktan Geçer" Alaattin Hacımuezzin, Ziraat Müh.Odası İzmir Şubesi Yay. Sayı 180, 09.09.2001, s. 4 a.g.e. s. 4
- 177 a.g.e. s. 4
- 178 a.g.e. s. 4
- 179 "Dairy Prairie" The Economist, 15.11.1986, ak Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, "Ortak Geleceğimiz" s. 160
- 180 "Ülkemizin Bağımsızlığı Mali Bağımsızlıktan Geçer", Alaattin Hacımuezzin, Ziraat Müh. Odası İzmir Şubesi Yay. Sayı 180, S. 4, 09.09.2001
- 181 "Dairy Prairie" The Economist, 15.11.1986 ak. Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, "Ortak Geleceğimiz" s. 160
- 182 "Ülkemizin Bağımsızlığı Mali Bağımsızlıktan Geçer" Alaattin Hacımuezzin, Ziraat Müh.Odası İzmir Şubesi Yay. Sayı 180, 09.09.2001, s. 4
- 183 "Atatürk'ün Tarım Politikası" Prof. Dr. Reşit Sönmez, Cumhuriyet 11.01.2001
- 184 "Mili Kurtuluş Tarihi" Doğan Avcıoğlu, İstanbul Matbaası 1974, 3. Cilt s. 1661
- 185 "Gazi Mustafa Kemal Paşa, 1 Mart 1922 TBMM Zabıt Ceridesi" ak. Prof. Dr. Ferudun Ergin, "Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi" Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı yayınları, 1977 s. 22
- 186 "Kilise, Türkiye'nin AB Adaylığına Karşı" Nilgün Cerrahoğlu Milliyet 10.01.2000
- 187 "Amerika, NATO ve Türkiye" Prof Dr Türkaya Ataöv s. 172 ak. Emin Değer "Oltadaki Balık", Çınar Araştırma 5. Baskı s. 182
- 188 "Amerika, NATO ve Türkiye" Prof. Dr. Türkaya Ataöv s. 172 ak. Emin Değer "Oltadaki Balık" Çınar Araştırma 5. Baskı s. 182
- 189 a.g.e. s. 183
- 190 "Türkiye'de Alman Vakıflarının Marifetleri" Tamer Bacıoğlu, Cumhuriyet 06.07.1999
- 191 "Naziler Soykırımı Türklerden Öğrendi" Aydınlık 11.02.2001
- 192 "Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkcülük" Tarık Zafer Tunaya Arba Yay. 3. Baskı s. 141
- 193 a.g.e. s. 141 ve "Çanakkale Olayı" David Walder, İstanbul 1971, s. 287 ak. Doğan Avcıoğlu "Milli Kurtuluş Tarihi" İstanbul Matbaası 1. Cilt s. 35

- 194** "Milli Kurtuluş Tarihi" Doğan Avcıoğlu İstanbul Matbaası 1. Cilt s. 34
- 195** "Çankaya" Falih Rıfki Atay s. 135 ak Doğan Avcıoğlu "Milli Kurtuluş Tarihi" 1 cilt s. 36
- 196** "Wer Wusste etwas worn Exodus der kurdischen boat people" Volt-gang Günter Lerch Frankfurter Allgemeine Zeitung 06.01.1998
- 197** Cumhuriyet, 26.02.1990
- 198** "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" 2 Cilt s. 35-36 ak. Arı İnan "Düşünceleriyle Atatürk" Türk Tarih Kurumu Basımevi 1991, s. 225
- 199** "Atatürk'ün Resmi Yayınlarına Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleyişleri" Sadi Borak, Kaynak Yay. s. 144
- 200** "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" 3. Cilt s. 48 ak. Prof. Dr. Utkan Kocatürk "Kaynakçalı Atatürk Günlüğü" Türkiye İş Bankası Kültür Yay. No: 294 s. 217
- 201** "Atatürk Biyografisinin Esasları ve Belgeleri" Nasif Hakkı Uluğ, 1975 ak. a.g.e. s. 217
- 202** "Kaynakçalı Atatürk Günlüğü" Prof Dr Utkan Kocatürk Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 206
- 203** "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" s. 45 ak. Prof.Dr. Utkan Kocatürk Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 210
- 204** "Milli Kurtuluş Tarihi" Doğan Avcıoğlu, İstanbul Matbaası 1974 3. Cilt s. 1732
- 205** a.g.e. s. 1732
- 206** a.g.e. 2. Cilt s. 846
- 207** "Atatürk ve Türkiye'nin Dış Siyaseti" Dr. Mehmet Gönlübol-Dr. Cem Sar, ak. Şevket Süreyya Aydemir, "Tek Adam", Remzi Kitapevi, 1983, 3 Cilt. s. 418
- 208** "Milli Kurtuluş tarihi" Doğan Avcıoğlu İstanbul Matbaası, 1974 3.Cilt, s. 1696
- 209** a.g.e. 3. Cilt s. 1696
- 210** "İstiklal Harbimiz" Kazım Karabekir, Emre Yay; 24 s. 95
- 211** "Atatürk'le Bir Ömür" Sabiha Gökçen, Altın Kitaplar, s. 179
- 212** "Atatürk'le Bir Ömür" Sabiha Gökçen, Altın Kitapları s 179
- 213** "Yakınlarından Hatıralar" Mahmut Esat Bozkurt, 1955 s. 95
- 214** "Tek Adam" Şevket Süreyya Aydemir Remzi Kitapevi 8.Baskı, 3 Cilt, S. 418
- 215** Siyasal Bilgiler Fakültesi Dış İlişkiler Enstitüsü Öp. Cilt s. 192
- 216** "CHP 1919-1999" Hikmet Bila, Doğan Kitapçılık s. 118
- 217** a.g.e. s. 118
- 218** a.g.e. s. 118
- 219** "Milli Kurtuluş Tarihi" Doğan Avcıoğlu, İstanbul Matbaası, 1974, 3. Cilt s. 1677
- 220** a.g.e. 3. Cilt s. 1680
- 221** a.g.e. 3. Cilt s. 1606
- 222** a.g.e. 3. Cilt s. 1605
- 223** "12 Eylül Saat: 00:4" Mehmet Ali Birand, s. 34-35

- 224 "Teksas-Malatya" Ufuk Güldemir, s. 87 ak. Emin Değer "Oltadaki Balık Türkiye", Çınar araştırma 5. Baskı s. 244
- 225 Cumhuriyet, 03.10.1999
- 226 "AB ile İlişkilerimiz Gelişecek" Hürriyet, 25.03.2001
- 227 "Masaldan, Bunahımın Yalın Gerçeğine-7" E. Orgeneral Kemal Yavuz, Cumhuriyet 29.12.1998
- 228 "ABD'ye Direnilmez Diye Bir Şey Yok", Hürriyet 22.10.1998
- 229 "İrkçı Avrupa" Akşam 07.10.1999
- 230 "Avrupa Bizi Aldattı" Hürriyet 23.11.2000
- 231 Hürriyet 17.12.1999
- 232 "IMF Çağın Gerisinde" Hürriyet 08.03.2001
- 233 Posta 7.10.1999
- 234 "70'lerdeki Ecevit Gibisiniz" Hürriyet 10.02.2001
- 235 Cumhuriyet, 11 Ocak 1999
- 236 "M.K.Atatürk'ün 1931 Yılında Anadolu'ya Yaptığı Seyahat Sonunda Hazırladığı Notlar" (Orjinal Belgeler Genel Kurmay Ateşe Başkanlığı) Ulus 07.05.1935
- 237 "Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı" İsmail Arar, 1969, s. 32
- 238 "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" Cilt III. 1954 Türk İnkılap tarihi Enstitüsü Yayını, s.9
- 240 "M.K. Atatürk'ün Karlsbat Hatıraları" Ayşe Afet İnan, 1983, Türk Tarih Kurumu Yayını, s. 35
- 241 "Eskişehir-İzmit Konuşmaları" Kaynak Yay. s. 233
- 242 a.g.e. s. 225
- 243 "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" Cilt 1, 1945 Türk Tarihi Enstitüsü Yayınları, s. 213
- 244 "Atatürk'ün Söylev ve İnkılap Demeçleri" Cilt II, 1951 Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, s. 227
- 245 "Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri" Ulubelen, s. 193 Özgün Belge No: 678/541 ak. Uğur Mumcu "Kürt-İslam Ayaklanmaları", Tekin Yayıncılık 19. Basım 1995, s. 18-19
- 246 "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" 4. Cilt s. 43 ak. Seyfettin Turan "Atatürk'te Konular Ansiklopedisi", Yapı Kredi Yay. s. 368
- 247 a.g.e. 4. Cilt s. 34-35
- 248 "Sivas Kongresi Tutanakları" Uluğ İldemir, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1969, s. 78 ak. Uğur Mumcu "Kürt-İslam Ayaklanmaları" Tekin Yayıncılık 19. Basım 1995, s. 21
- 249 "Fransız Dışişleri Bakanlığı Gizli Belgeleri" E. Levant (1918-1929 Kurdistan Eause Servisi V01.101 s. 21 vd.) ak. a.g.e. s. 97
- 250 "Wemster'e Biographical Dictionary" s. 194 ak. a.g.e. s. 34
- 251 "Kürt Sorunu" Kaynak Yayınları s. 23
- 252 "Komintern Belgelerinde Türkiye 3" Kaynak Yay 2. Baskı s. 54
- 253 a.g.e. s. 54
- 254 "Fazilet Partisi-Esas Hakkındaki Görüşler" Vural Savaş, s. 18, 21, 39
- 255 "Hukuka Aykırı Deliller Sempozyumu" Prof. Dr. Ferudun Yenisoğ 3-24 Şubat 1965, ak Vural Savaş "Fazilet Partisi-Esas Hakkındaki Görüş", s. 21

- 256 "Fazilet Partisi-Esas Hakkında Görüşler" Vural Savaş, s. 23
257 a.g.e. s. 61-62
258 "Civil Liberties: Coses and Materials", London 1991, s. 261 ak. Vural Savaş "Fazilet Partisi-Esas Hakkında Görüşler", s. 27
259 "Fazilet Partisi-Esas Hakkında Görüşler", Vural Savaş, s. 57-58
260 a.g.e. s. 64-65
261 Radikal 31.10.2001
262 "Fazilet Partisi Esas Hakkındaki Görüşler", Vural Savaş, s 19-65-66-67
263 "Amerikan İmparatorluğu" Claude Julien, Hitit Yayınları, 1969; s. 8-9 ak. Attila İlhan "Kimin İmparatorluğu" Cumhuriyet 14.02.2001
264 "ABD'nin Apo'suna 99 Yıl Hapis" Hürriyet 6 11 1997
265 "Amerikalı Komünist Kanada'ya Sığındı" Cumhuriyet 21.03.1998
266 "ABD'nde Lahey'in Çağrısına Karşın İdam" Hürriyet 16.04.1998
267 "18 Dakika Can Çekti" Hürriyet 05.03.1999
268 "ABD, Pakistan ve Siyasi Gericilik" Ergin Yıldızoğlu, Cumhuriyet 20.10.1999
269 "Kıran Kırana" Lester Thurow, Afa Yay. s. 289
270 "The Atlantik Monthly" 24.01.1997
271 "Devrimler ve Karşı Devrimler Ansiklopedisi" Gelişim Yay. Sayı: 8 s. 173
272 "İtalyanlar Kuzey Afrika'da" Fahri Belen 20 Yüzyıl Tarihi Arkın Kitabevi, s. 302
273 "Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi" İletişim Yayınları, 4. cilt, s. 1306
274 "Büyük Larousse" Gelişim Yayınları, s. 12207
275 "Le Monde" 02 11 1973 ak Doğan Avcıoğlu "Milli Kurtuluş Tarihi" İstanbul Matbaası 1974 3. Cilt s. 1693
276 "Hormon Cinayetinde CIA Parmağı" Cumhuriyet 10.10.1999
277 "Kürt-İslam Ayaklanmaları" Uğur Mumcu, Tekin Yayıncılık 19. Basım 1995, s. 24
278 "Bitmeyen Oyun" Peter Hopkirk Sabah Kitapları. 1995 s. 3
279 "Milli Kurtuluş Tarihi" Doğan Avcıoğlu İstanbul Matbaası 1973, 1. Cilt. 151
280 "Ankara'nın İlk Günleri" Yunus Nadi, s. 117 ak Şevket Süreyya Aydemir "Tek Adam" 2. Cilt s. 268, Remzi Kitabevi 8. Baskı 1981
281 "Tek Adam" Şevket Süreyya Aydemir, Remzi Kitabevi, 8. Baskı 1981, s. 234
282 a.g.e. s. 288
283 a.g.e. s. 290
284 "Papa Eftim'in Muhturaları ve Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi", Turan Yay. 2. Baskı, 1995, s. 438
285 a.g.e. s. 7
286 "Atatürk'le Konuşmalar Ansiklopedisi" Seyfettin Turan, Yapı Kredi Yay., 2. Baskı, 1995. s. 438.
287 "İngiliz Belgeleriyle Sakarya'dan İzmir'e" Bilal N. Şimşir, s. 349-353 ve 396-398
288 "Nutuk I" Atatürk s. 292-299, ak. a.g.e. s. 222
289 "Mütareke Basını" Öncü Gençlik Aralık 1999, Sayı 45, S. 14

- 290 a.g.d.
291 Posta Gazetesi 13.01.2000
292 Sabah 14.10.1999
293 USİAD Basın Bülteni 24.12.1999
294 Hearing, Washington, D.C. 1962 Vol. 1 s. 359 ak.
295 **Harry Magdoff "Emperyalizm Çağı"**, Odak Yay. 1974 s. 155 , 295 **"Sözde Aydınlar" İsmet Solak, "Ankara Kulisi"** Hürriyet, 12.04.2000
296 **"Terörsüz Bir Türkiye Hayal"** Cumhuriyet 31.05.1999
297 **"Dinsel Hareketlere Washington'dan Destek"** Cumhuriyet 16.05.1998
298 **"Amerika Bu Kez Din Özgürlüğü'ne El Attı" Semih İdiz**, Star 12.09.1999
299 **"ABD Büyükelçisi Parris Şaşırdı"** Milliyet 03.02.2000
300 **"Hükümetin Konjektürü ABD den Geldi"** Cumhuriyet 09.07 1996
301 **"Erbakan'ı İktidara ABD Getirdi"** Cumhuriyet Temmuz 1996
302 **"Amerika Bu Kez Din Özgürlüğü'ne El Attı" Semih İdiz**, Star Gazetesi 12.09.1999
303 **"Çok Partili Hayata Geçiş" Prof.Taner Timur**, İletişim Yay.
304 **"Dünya Bankası'na Çizgili Taşlama"** Cumhuriyet, 24.05.1996
305 **"Heritage Foundation Los Angeles Times"** 04.01.1998
306 **"Davos Meşru Sayılmaz" Attila İlhan** Cumhuriyet 25.02.2000
307 **"IMF Reçetelerine ABD'den Tepki"** Cumhuriyet 03.03.2000
308 **"IMF'ye Güven Olmaz"** Cumhuriyet 17.04.2000
309 **"The Economics of Poverty" Thomas Balogh** London, 1966 s. 28 - 29
310 **"Darbenin Bilançosu"** Cumhuriyet 12.09.2000
311 **"Küresel Düşler" Richard J.Barnet-John Cavanagh** Sabah Kitapları s. 259
312 **"Kayıt Dışı Bütçe" Kemal Kılıçdaroğlu**, Cumhuriyet 06.12.2000
313 Hürriyet 03.08.1998
314 **"Uyuşturucudan Büyük Gelir"** Cumhuriyet 29.12.1997
315 **"İnsana Değil Faize Para"** Cumhuriyet 27.11.2000
316 **"IMF ile Anlaşmasaydık Borç Bulamazdık" Ercan Kumcu**, Hürriyet 21.04.2000
317 **"Türkiye Dış Açıkla Birinciliğe Oynuyor"** Cumhuriyet 22.02.1999
318 **"Faizle Zengin Olmanın Anatomisi"** Cumhuriyet 24.05.1999
319 **"Rakamlar Hükümete Alarm Veriyor" Cumhuriyet** 31.05.1999
320 **"İşsiz Sayısı Artıyor"** Güngör Uras, Milliyet 21.07.2000
321 **"Türkiye'nin Yarısı İcralık Oldu"**, Hürriyet, 22.08.2000
322 **"İntaharların Nedeni Ekonomik", Mutlu Sereli**, Cumhuriyet 05.01.2001
323 **"İsimler Farklı, Fakirlik Kalıcı"** Milliyet 24.03.2000
324 **"Kaymak Tabaka 650 Bin Kişi"** Hürriyet 05.10.2000
325 Hürriyet 05.10.2000
326 **(UBA 12.02.1998) ak. Enis Berberoğlu**, Hürriyet 03.04.2000
327 **"DİE Anketi"** Cumhuriyet 23.12.2000
328 **"Türkiye Yoksullaşıyor"** Cumhuriyet 01.04.2000
329 **"Türkiye 7 Yıl Geriye Gitti"** Cumhuriyet 01.04.2000
330 **"Gelir Uçurumunda Ürkütücü Tablo" Banu Salman**, Cumhuriyet 24.01.1999
331 Milliyet 20.10.1999

- 332 "IMF'ye Geç Emeklilik Sözü" Yasemin Çongar, Milliyet 12 03 1999
- 333 "Emeklilik Yaşı 62" Cumhuriyet 29.06.1999
- 334 Mustafa Balbay Cumhuriyet 28.08.1999
- 335 Hürriyet -Ekonomi 26.09.1999
- 336 Sabah Ekonomi 10.12.1999
- 337 Hürriyet 17.12.1999
- 338 Hürriyet 13.04.2000
- 339 "500 Milyon Dolar Liraya döndü" Milliyet 1112.1999
- 340 Milliyet 06.09.2000
- 341 "2000; Borsanın Deprem Yılı" Cumhuriyet 29.12.2000
- 342 Hürriyet 23.02.2000
- 343 "Enflasyonu Devlet İndiriyor" Hürriyet 04.05.2000
- 344 "Ford Otosan'dan Rekor Kâr Artışı" Hürriyet 28.10.2000
- 345 "Koç Topluluğu'ndan Katrilyonluk Kâr" Cumhuriyet 08.11.2000
- 346 "Koç: Krize Rağmen 1 Milyar Dolarlık Yatırım Yapacağız." Nurten Erk, Hürriyet, 03.01.2001
- 347 "Zarardan Kâra Dönüştü" Cumhuriyet 27.10.2000
- 348 "Sabancı'dan Zor Yılda 900 Milyon Dolarlık Yatırım" Nurten Erk, Hürriyet, 04.01.2001
- 349 "Ford Otosan'dan Rekor Kâr Artışı" Hürriyet 28.10.2000
- 350 "En Kazançlı Türk Patron" Cumhuriyet 09.11.2000
- 351 "Krizi İki Hacker Fon Başlattı" Ertuğrul Özkök, Hürriyet 07.12.2000
- 352 "IMF'ye Teslimiyet Mektubu" Cumhuriyet 23.12.2000
- 353 "Ek Niyet Mektubu" Hürriyet 23.12.2000
- 354 Hürriyet, 16.12.2000
- 355 "Cömert Yardımlar Geldi" Cumhuriyet, 28.12.2000
- 356 Hürriyet 30.12.2000
- 357 Hürriyet 23.12.2000
- 358 "Dünyanın Gözü Türkiye'de" Cumhuriyet 22.02.2001
- 359 "Kavga Faizi : Yüzde 3000" Hürriyet 21.02.2001
- 360 "Faiz Tarihi Rekora Uçtu" Hürriyet, 22.02.2001
- 361 "Fatura Ağır Oldu" Cumhuriyet 21.02.2001
- 362 Hürriyet, 22.02.2001
- 363 Cumhuriyet 03.06.1995
- 364 "Gümrük İhalesinde Son Söz Dünya Bankasının" Hürriyet 12.11.1999
- 365 "Dünya Bankası Prof. Oyan'a Rüşvet Teklif Etti" Aydınlık 02.07.2000
- 366 Hürriyet 29.06.1998
- 367 Cumhuriyet 14.06.1996
- 368 Cumhuriyet 14.06.1996
- 369 "Sendikal Örgütlenme Hız Kesiyor" Güneş Gürsoy, Cumhuriyet 18.02.1996
- 370 Cumhuriyet 08.02.1999
- 371 "Global Paradoks" John Naisbitt, Sabah Yayınları 1994, s. 14 ve 24
- 372 "New Perspectives Quarterly (NPQ)" Cilt 2 Sayı 5 ak Hıdır Göktaş, Metin Gölbay "Soğuk Savaşın Sıcak Barışa", Alan Yayıncılık 1994, s. 40
- 373 "Demirel'den İkinci Cumhuriyet Çağrısı" Aydınlık 10.10.1999 Sayı 638

- 374** "Petrol İmparatorluğu" H.O. Connor, Almanca baskı s. 275-280 ak. Emin Değer, "Oltadaki Balık Türkiye" Çınar Araştırma 5. Baskı s. 87
- 375** "Küresel Düşler" Richard J. Barnet-John Cavanagh, Sabah Kitapları s. 317
- 376** "The World's Multinational Enterprises A Sourcebook" J.P. Curhan-J.W. Vaupel (1973) Harvard University press, ak. Nuri Yıldırım "Uluslararası Şirketler", Cem Yay. 1979 s. 83
- 377** "Centre on Transnational Corporations" Araştırması BM ak. Ergin Yıldızoğlu "Globalleşme ve Kriz", Alan Yay. 1996, s. 15
- 378** "A survey of Multinationals" Economist, 27.03.1993 s. 5-6 ak. Richard J. Barnet-John Cavanagh "Küresel Düşler", Sabah Kit. s. 2
- 379** "Superconcentration/Supercorporation" R.L. Andre-ano, (ed. 1973) Warner Modular Publ. Ak. Nuri Yıldırım "Uluslararası Şirketler", Cem Yay. s. 70
- 380** "Global Paradoks" John Naisbitt, Sabah Kit. 1994, s. 5
- 381** "Şirket Yönetimi'nde G.E. Yaklaşımı; Jack Welch Yeni General Electric'i Nasıl Yarattı?" Robert Slater, Sabah Kitapları 1994 ve "Global Paradoks" John Naisbith, Sabah Kitapları 1994, s. 5
- 382** "Anayasayı Değiştirin" Leyla Tavşanoğlu, Cumhuriyet 22 Ocak 1998
- 383** a.g.g. Cumhuriyet 22.01.1998
- 384** "Uluslararası Tahkim İçin Anayasa Değişikliği" Çiğdem Toker, Hürriyet 30 Ocak 1998
- 385** "Enerjiye Apar Topar Devir" Hacer Gemici, Cumhuriyet 05.06.1999
- 386** "Uluslararası Hakemlik İçin Kulis" 17.02.1998, Cumhuriyet
- 387** "Akkuyu da Tahkim Dayatması" Özlem Yüzak, Cumhuriyet 29.05.1999
- 388** "Hükümete 22 rapor" Sedat Ergin, Hürriyet 31.05.1999 ve "Demirel Ekonomide 'Acil Önlemler' İstediyi" Serpil Çevikcan, 31.05.1999, Milliyet
- 389** "ABD'nden Tahkim Baskısı" Cumhuriyet 29.05.1999
- 390** "Meclis Tatil Girmesin Çalışsın" Hürriyet 31.05.1999
- 391** "YİD Projelerinde Radikal Çözüm" Dünya 31.05.1999
- 392** "ABD Gezisi'nin Gizli Yüzü" Cumhuriyet 30.09.1999
- 393** a.g.g. 30.09.1999
- 394** "Arnavutluk Haline Düşürülemeyiz" Cumhuriyet 24.07.1999
- 395** Prof.Dr.Çetin Yetkin Gazete Müdafaa-i Hukuk 07.07.2000 Sayı 8
- 396** "Fogg'dan Sezer'e Egemenlik Sorusu" Hürriyet 10.05.2001
- 397** "İlk ABD Büyükelçisinin Türkiye Hatırası" John Grew, Cumhuriyet Gazetesi Kitapları s. 50-51
- 398** "Meksika'da Şirket Kırletti Devlet Ceza Ödedi" Aydınlık 05.09.1999
- 399** "Yatırımcı Her Zaman Galip Geliyor" Gaye Yılmaz, Cumhuriyet 24.07.1999
- 400** a.g.g. 24.07.1999
- 401** "Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazmaları" Prof. Dr. Afet İnan, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1988, 2 Baskı, s. 293
- 402** "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" 2. Cilt s. 240-243 ak. Seyfettin Turan "Atatürk'te Konular Ansiklopedisi", Yapı Kredi Yayınları s. 166
- 403** Sabah 19.02.2000

- 404 Akşam 19.02.2000
- 405 **"Yeni Dünya Düzeni, Kemalizm ve Türkiye" Metin Aydoğan, Otopsi**
Yayınları 1. Cilt s. 91
- 406 **Büyük Larousse** Gelişim Yayınları s. 10403
- 407 **"Milli Kurtuluş Tarihi" Doğan Avcıoğlu, İstanbul Matbaası, 1974, 3 cilt, s.**
1638
- 408 Hürriyet 22.09.1999
- 409 HürriyetOl 10.1999
- 410 Cumhuriyet 07.10.1999
- 411 **"Milli Kurtuluş Tarihi" Doğan Avcıoğlu, İstanbul yay 1974. 3. cilt. s. 1613**
- 412 **"Medeni Bilgiler ve M.K.Atatürk'ün El yazmaları" Ayşe Afet İnan, 1959 ,**
Türk Tarih Kurumu Yay. s. 444
- 413 Sümerbank Dergisi cilt 3 Sayı 29, 1963 **Uluğ İğdemir** s. 138
- 414 **"Türk-Rus İlişkileri Tarihi" Ali Kemal Meram, s. 263 ak. Doğan Avcıoğlu**
"Milli Kurtuluş Tarihi", İstanbul Matbaası 1974, 2. Cilt, s. 797
- 415 **"Atatürk'ün 1 Kasım 1937 Meclisi Açış Konuşması" ak. Prof Dr. Feridun**
Ergin "Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi", Yaşar Eğitim ve Kültür
Vakfı Yayınları, 1977, s. 17-18
- 416 **"Tek Adam" Şevket Süreyya Aydemir, Remzi Kitabevi 1983 8. Baskı 3. Cilt**
s. 351
- 417 a.g.e. 3. Cilt s. 343
- 418 **"Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı 1933"**
Prof. Dr **Afet İnan**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1972, s. 46
- 419 **"Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi" Prof. Dr. Feridun Ergin, Yaşar**
Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, 1977 s. 50-51
- 420 a.g.e. s. 58-62
- 421 **"Atatürk'ün 1 Kasım 1937 TBMM Açış Konuşması" "Devletçilik İlkesi ve**
Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı 1933" Prof. Dr. Ayşe Afet
İnan, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1972 s. 129
- 422 **"Prof. Bilsay Kuruç ile Söyleşi" ak Ahmet Taner Kışlalı "Atatürk'e**
Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği", İmge Kitabevi, s. 148
- 423 **"Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi" Prof. Dr. Feridun Ergin Yaşar,**
Eğitim ve Kültür Vak. 1977, s. 53
- 424 **"Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" Arı İnan, Türk Tarih Kurumu Basımevi,**
s. 225-226
- 425 **"Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Aylık İstatistik Bülteni" 1978 v VI s. 326**
ve "Maliye Bakanlığı 1979 yılı Raporu" s. 43 -TÜSİAD, "The Turkish
Economy 1978" ak. "Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi" 1923-1978
Akbank Kültür Yayınları 1980 s. 341-381
- 426 **"Devlet Bakanı Ayfer Yılmaz'ın Basın Açıklaması" 11 Ocak 1997 Hür riyet**
- 427 DPT, DİE Tablo 3.2 Faşizm Dış Ticaret ve Cumhuriyet 31.01.2001
- 428 **"Cumhuriyet Dönemi Sağlık Hizmetlerinin Tarihçesi" Prof Dr Ahmet**
Saltuk, Bilim ve Ütopya Dergisi, Şubat 1998, sayı 44, s. 17-19
- 429 **"Anadolu İhtilali" 2. Cilt, ak Şevket Süreyya Aydemir "Tek Adam" Remzi**
Yaynevi 8. Baskı 1981, 2. cilt, s. 498

- 430 "Cumhuriyet Dönemi Sağlık Hizmetlerinin Tarihi" Prof. Dr. Ahmet Saltuk, Bilim ve Ütopya Dergisi, Şubat 1998, Sayı 44, s. 18
- 431 a.g.d. s. 19
- 432 a.g.d. s. 19
- 433 "Atatürk'ün 1 Mart 1922 Meclisi Açış Konuşması" "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" 1. Cilt, s. 216-217, ak Seyfettin Turan "Atatürk'te Konular Ansiklopedisi", Yapı Kredi Yay., 2. Baskı 1995, s. 446, ve "Atatürk'ün 1 Mart 1923 Meclis Açış Konuşması" "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" 1. Cilt s. 279-281 ak. a.g.e. s. 447
- 434 "Cumhuriyet Dönemi Sağlık Hizmetleri Tarihi" Prof. Dr. Ahmet Saltuk, Bilim ve Ütopya Dergisi, Şubat 1998, sayı 44, s. 18
- 435 "Atatürk'ün 1 Mart 1923 Meclisi Açış Konuşması" "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" 1. Cilt s. 279-281 ak. Seyfettin Turan "Atatürk'te Konular Ansiklopedisi" Yapı Kredi Yay. 2. Baskı 1995, s. 447
- 436 "Cumhuriyet Dönemi Sağlık Hizmetleri Tarihi" Prof. Dr. Ahmet Saltuk, Bilim ve Ütopya Dergisi s. 18
- 437 a.g.d. s. 17
- 438 a.g.d. s. 17-19
- 439 a.g.d. s. 19
- 440 "Veremin Seyri Kaygı Veriyor" Cumhuriyet 04.01.2000
- 441 Nutuk, cilt II, s. 816-824
- 442 "A Survey of Multinationals" Economist 27.03.1993 s. 5-6 ak. Richard J. Barnet-John Cavanagh "Küresel Düşler", Sabah Kitapları, s. 2
- 443 "Bugünün Geleceğin Dünya Güç Merkezleri ve Dengeleri ile Türkiye'ye Etkileri" Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, s. 37
- 444 "The World's multinational Enterprises A Sourcebook" J.P. Curhan-J.G. Vaupel, ak. Nuri Yıldırım, "Uluslararası Şirketler", Cem Yayınevi, s. 60-61
- 445 "Emperyalizm" V.İ.Lenin, Sol Yayınları 1969 s. 85
- 446 "Machine That Changed the World" Womack s. 35, ak Richard J. Barnet-Cohn Cavanagh "Küresel Düşler", Sabah Kitapları s. 206
- 447 "Curhan-Vaupel" (1973), s. 74 - 103 ak Nuri Yıldırım "Uluslararası Şirketler", Cem yayınları 1979 s. 83 ve "Centre On Transnati onal Corporations" araştırması, ak. Ergin Yıldızoğlu "Globalleşme ve Kriz", Alan Yayıncılık, 1996, s. 15
- 448 "Uluslararası Şirketler" Nuri Yıldırım, Cem yayınları 1979, s. 12
- 449 "Çokuluslu Şirket Faaliyetlerinin Çevre Yönü" UN Çokuluslu Şirketler Merkezi (New York. UN 1985) ak. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, "Ortak Geleceğimiz", Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, s. 118
- 450 Guardian 27.03.1991 ak. Hıdır Gökteş-Metin Gölbay, "Soğuk Savaşın Sıcak Barışa", Alan Yayıncılık 1994 s. 42
- 451 "Mevzuat Gözden Geçirilmeli" Türkiye 12.10.1999 ve "Baba'dan Hedef; Fabrika İhraç Edin" Star 12 10.1999
- 452 "Yılmaz: Elbise Dikiş Tutmaz" Cumhuriyet 13.10.1999
- 453 SCM; Ekim 1975, s. 50, Ağustos 1977 s. 42-45 ve "The Maturing of Multinational Enterprise: American Business Abroad from 1914 to 1970"

- Harvard University Press (1974) s. 31, 55, 182, 283 ve 330, ak. **Nuri Yıldırım**
"Uluslararası Şirketler", Cem Yay. 1979 s. 84 tablo 3
- 454** "The Making of Multinational Enterprises A Sourcebook" **J.P. Curhan-J.W. Vaupel**, (1973) Harvard University press ak. a.g.e. s. 83
- 455** a.g.e. s. 83
- 456** "Milli Kurtuluş Tarihi" **Doğan Avcıoğlu**, İstanbul Basımevi 1974, Scilts. 1714
- 457** "İkili Anlaşmaların İç Yüzü" **Haydar Tunçkanat**, Ekim Yay. s. 89-102
- 458** "Seçimden Önce Teşvik Yağdırdılar" Cumhuriyet 14.05.1996
- 459** "Türkiye'de Holdingler" **Mustafa Sönmez**, Arkadaş Yay. 4. Baskı s. 84-87
- 460** "Hacı Ömer Sabancı Holding A.Ş. Faaliyet Raporu 1998" s. 45-46
- 461** "Uluslararası Şirketler" **Nuri Yıldırım**, Cem Yay 1979, s. 98
- 462** SCB Temmuz 1975 s. 32 ak. **Nuri Yıldırım** "Uluslararası Şirketler", Cem Yay. s. 107
- 463** "Çok uluslu Şirketler ve Ekonomik Kalkınma" **C. Alpar**, (1977) Ankara s. 152 ak. a.g.e. s. 102
- 464** "Intercompany Income Distribution and Transnational Interprises" **C.V. Vaitsos**, (1974) Clarendon press Oxford s. 54-55 ak. a.g.e. s. 115
- 465** UNCTAD (1973) ak. a.g.e. s. 115
- 466** "Managing the Multinational Enterprise" **Stop ford WELLS Jr. L. T.** (1972) Longman ak. a.g.e. s. 115
- 467** "Herkes için Mafya" **Arnd Schneider-Oscar Zarate** Milliyet Gazetesi eki s. 125
- 468** "İsviçre Küçük Chicago" Hürriyet 05.03.2000
- 469** New York Times 29.09.1992. ak. **Richard J. Barnet-John Cavanagh**
"Küresel Düşler", Sabah Kit. 307
- 470** Hürriyet 22.05.1998
- 471** New York Times 11.08.1992 ak. **Richard J. Barnet-John Cavanagh**
"Küresel Düşler", Sabah Kit. 1995, s. 307
- 472** "Multinational Firms and the Asian Exports" **B.J. Cohen** Yale Univer sity press, ak. **Nuri Yıldırım** "Çok Uluslu Şirketler", Cem Yay. s. 114
- 473** "Multinational Comparations in the World Development" **U.N. Uni ted** National N.Y. 1973, ak. a.g.e. s. 114
- 474** "The Corporate Shell Game" **Lary Martz**, Newsweek 15.04 1991 s. 48, ak. **Richard J. Barnet-John Cavanagh**, "Küresel Düşler", Sabah Kitapları, s. 273
- 475** a.g.e. s. 273
- 476** "Agents of Influence" **Pat Choate**, New York: Knopf 1990 s. 137, ak. a.g.e. s. 273
- 477** "KİT Sistemlerinin İktisadi Değerlendirilmesi, Nicel İrdeleme, Özelleştirme Sorunları ve Politika Seçenekleri Özet Rapor" KİGEM Yayınları 1997, s. 30
- 478** a.g.e. s. 36
- 479** "Devlet TRT'ye Sahip Çıkmadı" Cumhuriyet 20.09.1999
- 480** "Yaptıklarından Birilerini Rahatsız Eттіk" **Hacer Gemici**, Cumhuriyet 03.04.1999 ve Hürriyet 03.04.1999

- 481 "Özelleştirme Karşısı Görevde Kalamaz" Cumhuriyet, 17.11.1999
- 482 "Duruma Göre Peşkeş Çekebilirim" Cumhuriyet 10.02.2000
- 483 Cumhuriyet 10.04.1999
- 484 "Başbakanlık Yüksek Denetleme Kuruldu Raporu" ak. Ali Nejat Ölçen, "Türkiye Sorunları" Yıl 6, Sayı 33
- 485 Milliyet 20.11.1997
- 486 Dünya 13.05.1999
- 487 Hürriyet 12 Ağustos 1998
- 488 Sabah 11.12.1999
- 489 "Ecevit 53 Projeye Gitti" Cumhuriyet 28.01.2000
- 490 "KİT Sisteminin İktisadi Değerlendirmesi Nicel İrdeleme, Özelleştirme Sorunları ve Politika Seçenekleri-Özet Rapor" KİGEM 1997 s. 32
- 491 "Medeni Bilgiler ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları" Ayşe Afet İnan 1959, Türk Tarih Kurumu Yayını, s. 437-444
- 492 "KİT Sisteminin İktisadi Değerlendirmesi Nicel İrdeleme, Özelleştirme Sorunları ve Politika Secenekleri-Özet Rapor" KİGEM 1997, s. 32
- 493 a.g.e. s. 33
- 494 a.g.e. s. 33
- 495 a.g.e. s. 34
- 496 "Atatürk'ün 1 Kasım 1937 TBMM Açış Konuşması" "Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı 1933" Prof. Dr. Ayşe Afet İnan, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1972 s. 129
- 497 "KİT Sisteminin İktisadi Değerlendirmesi, Nicel İrdeleme, Özelleştirme Sorunları ve Politika Seçenekleri Özet-Rapor" KİGEM 1997, s. 32
- 498 "Medeni Bilgiler ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları" Ayşe Afet İnan, 1959, Türk Tarih Kurumu Yay. s. 437^144
- 499 "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" 1. Cilt s. 380. ak. Seyfettin Turhan, "Atatürk'te Konular Ansiklopedisi", Yapı Kredi Yayınları, s. 428
- 500 "KİGEM Özet-Rapor" 1997, s. 34
- 501 Cumhuriyet 04.03.2000
- 502 a.g.g. 04.03.2000
- 503 "Özelleştirme Sorgulanacak" Cumhuriyet 15.06.1999
- 504 a.g.g. 15.06.1999
- 505 "Kemal Yavuz'un Bildirisinde Butros Galı'nın Değerlendirilmesi" Aydınlik 10.05.1998, sayı 564
- 506 "Demokrasiyi Konuşmak İsteyen Yok" Tony Benn, ak. Ergin Yıldızoğlu Cumhuriyet 01.04.1999
- 507 "ABD Türkiye'ye Benzedi" Dünya, 19.01.2001
- 508 "Verim Artışında KİT'ler Önde" İktisat Dergisi, ak Arslan Başer Kafaoglu, "KİT Gerçeği ve Özelleştirme", Alan Yayıncılık 2. Baskı Sf 115
- 509 "KİGEM Özet-Rapor" 1997 s. 34
- 510 Cumhuriyet, 10.10.1999
- 511 Hürriyet Ekonomi 17.02.2000
- 512 Sabah 25.01.2000
- 513 "Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi" Prof. Dr. Feridun Ergin, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, s. 17-18

- 514** "Demirel'den İkinci Cumhuriyet Çağrısı" Aydınlık 10.10.1999 sayı 638
- 515** "Türkiye Dünya Yolsuzluk Liginde Dünya Dördüncüsü Oldu" Hürriyet, 30.01.2001
- 516** "Zor Dostum Zor" Milliyet 03.02.2000
- 517** "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" IV. Cilt s. 533 ak. **Doğan Avcıoğlu**
"Milli Kurtuluş Tarihi", İstanbul Matbaası 1974, 3 Cilt, s. 1366
- 518** Hürriyet 14.12.1995
- 519** Sabah 14.12.1995
- 520** a.g.g. 14.12.1995
- 521** a.g.g. 14.12.1995
- 522** Zafer Çağlayan "Lake'e Ankara'da Düş Kırıklığı" Cumhuriyet 16.01.1996
- 523** "Avrupa Ülkeleri Türkiye'ye Muhtaç" Sabah 25.01.1996
- 524** "Ekonomik Kriz Yaşanacak" Cumhuriyet 02.01.1996
- 525** a.g.g. 02.01.1996
- 526** a.g.g. 02.01.1996
- 527** "Ankara Doğu'ya Dönsün" Aze Marşan, Cumhuriyet, 23.03.1999
- 528** "Türkmenistan'dan Tokat". Cumhuriyet 23.10.2001
- 529** "Türkiye'ye Doğudan Bakıyorlar" Nazire Kalkan, Milliyet 24 03 2000
- 530** "Çin'i İhmal Etmek Stratejik Hata" Milliyet 24.03.2000
- 531** "Gümrük Birliği'ne Ağır Bedel" Cumhuriyet 14.12.1995
- 532** "Gümrük Birliği'nde ilk raund Avrupa'nın" Gözcü 30.11.1996
- 533** "Gümrük Birliği'nde Rüzgar Tersten Esti" Nurten Yalçın, Cumhuriyet 22.08.1996
- 534** "Tarife Dışı Engelleniyoruz" Fatma Koşar, Cumhuriyet 15 07 1998
- 535** "AB'den Balık Yasağı" Hürriyet 26.05 1998
- 536** Dünya 18.05.1999
- 537** "Tekstil, Pazarı Kaybediyor" Cumhuriyet 15.07.1998
- 538** "Gümrük Birliği'ne Uyalım 7 Milyar Doları Alalım" Hürriyet 07.03.2000
- 539** "Tarife Dışı Engelleniyoruz" Fatma Koşar, Cumhuriyet 15.07.1998
- 540** "Hindistan Türkiye'ye Karşı" Korkut Boratav, Cumhuriyet, 03.11.1999
- 541** "Gümrük Birliği Vergiyi de Vurdu" Türkan Al, Gözcü 18.12 1996
- 542** "AB Yükümlülüklerinden Kaçtı" 14.12.1995 Cumhuriyet
- 543** "GB İthalatı Patlattı İhracatı Vurdu" 11.01.1997 Hürriyet
- 544** DPT, DİE, Tablo 3.6 "İhracatın İthalatı Karşılama Oranı" ve Hürriyet 31.01.2001
- 545** a.g.t. ve a.g.g.
- 546** "GB'nde Kazıklandık" Yeni Mesaj 14.01.2001
- 547** "Türkiye'nin Tam Üyelğininin AB Bütçesine Yapacağı Etkiler" Cumhuriyet 09.01.2001
- 548** "Gümrük Birliği Beklentileri Boşa Çıktı" Cumhuriyet 09.01.1997
- 549** "GB Masaya Yatırılmalı" Cumhuriyet 09.03.1999
- 550** "Gümrük Birliği'nin Siyasal ve Ekonomik Birliği" Prof Dr. Erol Manisalı, Bağlam Yay. 1995. s. 65, 66
- 551** "Gümrük Birliği'nin Siyasal ve Ekonomik Bedeli" Prof. Dr. Erol Manisalı, Bağlam Yay. s. 57
- 552** "Atatürk'le Bir Ömür" Sabiha Gökçen, Altın Kitapları 1. Baskı 1994 s. 166

- 553** "Tarihi İtiraf, AB: Türkiye'yi Oyalıyoruz" Cumhuriyet 12.07.1999
- 554** "Helmut Schmidt : 70 Milyon Türk Avrupa'da Dolaşmamalı" Hürriyet 24.04.2000
- 555** Die Zeit, Aralık 1999, ak. Aydınlık 19.12.1999 Sayı 648
- 556** Aydınlık 19.12.1999 Sayı 648
- 557** a.g.g.
- 558** "Küstah Rapor" Milliyet 22.01.2000
- 559** The Economist 17.12.1999 ak. Aydınlık 26.12.1999 Sayı 649
- 560** a.g.g.
- 561** "Sovyetler Birliği Devlet Arşivi-Gizli Belgeler" ak. Aydınlık 07.11.1999
- 562** Le Figaro 23.12.1999 ak. Aydınlık 26.12.1999 Sayı 649
- 563** Cumhuriyet, 07.10.1999
- 564** "Çevik Bir ile Türkiye'nin Geleceği" Hürriyet 03.11.1999
- 565** "AB'ne Tam Üye Olmayalım Diyen Askere Rastlamadım" Salim Dervişoğlu, Hürriyet 05.11.1999
- 566** "Uyanın Artık" Prof. Dr. Çetin Yetkin, Gazete Müdafaa-i Hukuk, 15.12.2000 Sayı 31
- 567** "İşadamlarımızın Vize İsyanı" Faruk Eskioğlu, Hürriyet, 13.12.1999
- 568** a.g.g.
- 569** "Apo Bile Memnun" Hürriyet 13.12.1999
- 570** The Economist 17.12.1999 ak. Aydınlık 26.12.1999 Sayı 649
- 571** "D'Alema Apo'nun Hayatı Kurtuldu" Hürriyet 13.12.1999
- 572** "Bir Yıldız Gibi parladı" Füsun Mutluy Sabah Kit. 13.12.1999
- 573** "Helsinki Uğurlu Geliyor" Hürriyet 11.12.1999
- 574** "PKK Bile Destekledi" Hürriyet 11.12.1999
- 575** "CNN KÜRT" Star 15.12.1999
- 576** "Türban Kovalamacası" Radikal 13.12.1999
- 577** "Kongrede Apo'ya Özgürlük Sloganı" Hürriyet 13.12.1999
- 578** "Kürtçe Eğitim Hakkı" Hürriyet 13.12.1999
- 579** "Azınlıklardan Korkmayın" Cumhuriyet 10.01.2000
- 580** a.g.g.
- 581** "İhsu Barajı Kürt Özerkliğinin Önünde Engel" Aydınlık 19.12.1999 Sayı 648
- 582** "MGK Araştırması : Tarikatlar Yüzde 99 AB'ye Evet Diyor" Aydınlık 04.02.2001
- 583** "Zana Köstekledi" Hürriyet 17.02.2000
- 584** Cumhuriyet 29.03.2000
- 585** "İlk Temas Kebapçıda" Hürriyet 18.02.2000
- 586** Hürriyet 19.02.2000
- 587** NUTUK
- 588** "Milli Kurtuluş Tarihi" Doğan Avcioğlu, İstanbul Basımevi 1974 3. cilt s. 1618
- 589** "Atatürk'ün Söylev Ve Demeçleri" 2.Cilt s. 216, ak Hüseyin Cevizoğlu "Atatürkçülük", Ufuk Ajans Yayınları s. 61
- 590** "Migration of Financial Resources" Dilip K. Das s. 61, ak. Neşecan Balkan "Kapitalizm ve Borç Krizi", Bağlam Yayınları, 1994, s. 111

- 591** "Dünya Bankası Raporu" s. 40 ak. a.g.e. s. 111
- 592** "Dünya Bankası Raporu" s. 40 ak. a.g.e. s. 111
- 593** World Bank 1992 ak. **Renee Prendergast-FRANCES Stewart**, "Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma" Yapı Kredi Yayınları 1995, s. 48-49
- 594** Cumhuriyet, 11.02.1999
- 595** "Thinking Big as Frontiers Tumble" **Umberto Agnelli**, The Times Higler Education Supplement s. 25 ak. **Lester Thurow** "Kıran Kırana", Afa Yayınları 1994, s. 83
- 596** "European Community and Japan: Countdown to 1992" **Toşiro Tanaka**, Japon Review of International Affairs, Sonbahar/Kış 1989: 219 ak. a.g.e. s. 87
- 597** "Clinton'ın İki Yüzü" **Şükran Soner**, Cumhuriyet 16.01.1999
- 598** "Soğuk Barış" **Jeffrey E. Garten**, Sarmal Yay. s. 127
- 599** "KİT Gerçeği ve Özelleştirme" Prof. Dr. **Aslan Başer Kafaoglu**, Alan Yay. 2. Baskı, s. 155
- 600** "Soğuk Barış" **Jeffrey E. Garten** Sarmal Yay. s. 128
- 601** "Bonn Is Urged to Sell Assets to Finance Union" The Internasional Herald Tribune 03.10.1990 s. 11 ak. **Jeffrey E. Garten** "Soğuk Barış", Sarmal Yay. 1994, s. 128
- 602** "Kıran Kırana" **Laster Thurow** Afa Yay. s. 15
- 603** "Kıran Kırana" **Laster Thurow** Afa Yay. 280. 1994 s. 15
- 604** I.N.S.E.E. (1995) s. 137 Tablo 14.5
- 605** "Financial Market Trends" (OECD) ak. Cumhuriyet 29. Mart 1999
- 606** "Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma" **Renee Prendergast-Frances Stewart** Yapı Kredi Yayınları, 1995. s. 48
- 607** IMF, Economic Outlook. June 1998: OECD, Analytical Databank. OECD, ak. Bildiren Dergisi, Nisan 2001 Sayı 9 s. 33
- 608** "Dairy, Praire" The Economist. 15.11.1986 ak. Türkiye Çevre Sorunları Vakfı: "Ortak Geleceğimiz" Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu s. 160
- 609** "The Economist" 24.08.1991 s. 21 ak. **Lester Thurow** "Kıran Kırana", Afa Yayınları 1994, s. 145
- 610** "FBI Yabancı Hisse İçin Yönetimi Uyardı" Cumhuriyet 03 Haziran 1995
- 611** Cumhuriyet 03.03.2000
- 612** "Meclis'ten Satışa Onay" Cumhuriyet 13.05.2001
- 613** "IMF : Piyasa Kötü Telekom'u Birlikte Güzelleştirelim" Hüriyet, 14.02.2001
- 614** "Milli Mücadele Hatıraları" **Ali Fuat Cebesoy** Temel Yay. S. 57 ve 66
- 615** "Tarihten Sesler" No: 8-9 Ağustos 1943 s. 8 ak. **Tarık Zafer Tunaya** "Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük", Arba Yayınları 3. Baskı 1994 s. 103-104
- 616** "Atatürk'te Konular Ansiklopedisi" **Seyfettin Turhan** Yapı Kredi Yayınları, İkinci Baskı 1995, s. 327
- 617** Devletçilik İlkesi" Prof Dr **Afet İnan** Türk Tarih Kurumu Basımevi 1972, s. 31
- 618** "1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması : Çöküş" Prof. Dr. **Cihan Dura**, Gazete Müdafaa-i Hukuk Sayı 37, 02.02.2001
- 619** a.g.e. s. 29-34

- 620** "Ulusal Ekonomiye Dönüş" Prof.Dr. **Michel Chossudovsky**, Cumhuriyet 13.12.1998
- 621** "When Corporations Rule The World" **Davit C.Korten**, Kumarian Press, Inc, Berrett-Koehler Publishers, Inc.ISBN 1 - 887208 -01 - 1 s.257
- 622** "Karl Marks, His Life and Environment" s. 263, Oxford University Press, İsaiah Berlin, ak. **Selahattin Hilav "Türkiye Üzerine" Karl Marks**, Gerçek Yayınevi 1966. s. 11
- 623** "Karl Marx ve Türkler" **Mahmut Esat Bozkurt**, Tan Gazetesi, 26.07.1935 ak. Aydınlik, 22 Temmuz 2001
- 624** "Esir Milletlerin Bağımsızlık Hareketlerine Örnek Olduk", Aydınlik, 03.09.2001
- 625** "Yine Bir Cumhuriyet Şehidi" Orgeneral (E) **Kemal Yavuz**, Müdafaa-i Hukuk Dergisi, 30.10.1999 Sayı 15
- 626** "Teslim Şenliği" Prof.Dr. **Mümtaz Soysal**, Hürriyet, 07.01.2000
- 627** "Küreselleşme; Güçlünün Diktatörlüğü" Prof.Dr. **Erol Manisalı**, Cumhuriyet, 13.12.1999
- 628** "TSK'dan G.Doğu Atağı", Cumhuriyet, 31.12.1999
- 629** "Atatürkçü Olmak" **Ceyhan Atuf Kansu**, Bütün Eserleri No: 5 Bilgi Yay. s. 28
- 630** "Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Beş Yıllık Planı" Prof. Dr. **Ayşe Afet İnan**, ak. Prof. Dr. **Feridun Ergin "Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi"**, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, s. 9
- 631** "Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük" Prof. Dr. **Tarık Zafer Tunaya**, Arba Yayınları 61 Üçüncü Baskı 1994, s. 107
- 632** "Eskişehir İzmit Konuşmaları", Kaynak Yay. , s. 67
- 633** "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri", İnkılap Tarihi Enstitüsü yayınları, 1954, 3.Cilt, s. 5
- 634** "Atatürkle Bir Ömür, **Sabiha Gökçen**, Altın Kitapları, s. 159-160
- 635** "Milli Kurtuluş Tarihi" **Doğan Avcıoğlu**, İstanbul Matbaası, 1974, 3 cilt s. 1624
- 636** "Papa Eftim'in Muhtıraları ve Bağımsız Türk Ortadoks Patrikhanesi", Turan Yay. 1997, s. 13
- 637** a.g.e. s. 21-25
- 638** "Milli Kurtuluş Tarihi" **Doğan Avcıoğlu**, İstanbul Matbaası, 1974, 3. cilt, s. 1624
- 639** "O Savcı Gözden Geçirilmeli", Hürriyet, 12.11.2001
- 640** "Yeniden Müdafaa-i Hukuk Dergisi", 01.06.2001, sayı 34-3, s. 97
- 641** "OECD'ye Göre Memur Sayımız Fazla Değil", Hürriyet, 12 11 2001
- 642** a.g.g. 12.11.2001
- 643** "Savcı'dan Ata'ya Şikayet", Cumhuriyet, 12.11.2001
- 644** "Militan Demokrasi" **Vural Savaş**, Bilgi Yayınevi, 13. Baskı 2001, s. 14

----{ kutupyıldızı kitaplığı }----